

STAROPOLSKA
AKADEMIA NAUK
STOSOWANYCH
W KIELCACH

MIĘDZY KRYZYSEM ENERGETYCZNYM A GOSPODARCZYM – PROBLEMY I WYZWANIA

red. naukowa

Anna Górską
Artur Kuchciński

MIĘDZY KRYZYSEM ENERGETYCZNYM A GOSPODARCZYM – PROBLEMY I WYZWANIA

redakcja naukowa
Anna Górska
Artur Kuchciński

Oficyna Wydawnicza Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach
ul. Ponurego Piwnika 49, 25-666 Kielce
www.stans.edu.pl

*Treści i terminologia zgodna z oryginalnymi tekstami przekazanymi przez autorów.
Monografia przygotowana w ramach działalności Studenckiego Koła Naukowego
Instytutu Nauk Ekonomicznych.*

Recenzenci:

prof. dr hab. Janusz Soboń

dr hab. Ryszard Stefański, prof. UJK

ISBN: 978-83-63981-55-6

Oficyna Wydawnicza Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach
25-666 Kielce, ul. Ponurego Piwnika 49
www.stans.edu.pl

Copyright by Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach

Korekta i skład
dr Anna Górka

Opracowanie graficzne
dr Anna Górka

Druk i oprawa
Drukarnia Cyfrowa COMPUS,
Kielce, ul. Sandomierska 89

Kielce 2024

Spis treści

<i>Anna Górska, Artur Kuchciński</i> WSTĘP	5
<i>Kinga Dziedzina-Karpierz</i> JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW MYŚLENIC W ŚWIETLE ATAKU ZBROJNEGO ROSI NA UKRAINĘ W BADANIACH WŁASNYCH	9
<i>Anna Trojnacka-Leśniak</i> ANALIZA RYNKU PRACY W POLSCE W 2023 ROKU	27
<i>Anna Górska, Marcin Skwarek</i> KRYZYS ENERGETYCZNY W POLSCE A ROSYJSKA AGRESJA NA UKRAINĘ	39
<i>Natalia Światłoń</i> WPŁYW KRYZYSU ENERGETYCZNEGO NA UBÓSTWO ENERGETYCZNE W POLSCE	55
<i>Anna Górska, Małgorzata Chudziak</i> INFLACJA A ŻYCIE CODZIENNE POLSKICH RODZIN	75
<i>Anna Górska, Marcin Tokarz</i> INFLACJA W POLSCE NA TLE WYBRANYCH KRAJÓW EUROPY I ŚWIATA	93
<i>Katarzyna Durak</i> WPŁYW PANDEMII COVID-19 NA KONDYCJĘ FINANSOWĄ MAŁYCH I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIORSTW W POWIECIE KIELECKIM W ŚWIETLE BADAŃ WŁASNYCH	115
<i>Klaudia Smok</i> UBÓSTWO EKONOMICZNE W UE A ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ W LATACH 2020-2022	131
<i>Anna Górska, Łukasz Gadocha</i> KONSEKWENCJE SANKCJI UE NAŁOŻONYCH PO 24 LUTYM 2022 R. NA GOSPODARKĘ FEDERACJI ROSYJSKIEJ	145
NOTA BIOGRAFICZNA	159

Wstęp

Globalna scena geopolityczna w ostatnich latach była świadkiem dwóch poważnych wydarzeń, które znacząco wpłynęły na równowagę światowej gospodarki i bezpieczeństwa energetycznego. Pandemia COVID-19, która wybuchła w 2019 r., drastycznie zmieniła sposoby funkcjonowania społeczeństw na całym świecie. Następnie, w 2022 r., konflikt zbrojny na terenie Ukrainy stanowił kolejne wyzwanie dla stabilności geopolitycznej. Kryzysy te stanowiły poważne zagrożenia dla gospodarki, zakłócając i dywersyfikując dostawy energii.

Sytuacja na Ukrainie wywołała niepewność geopolityczną, która wpłynęła na globalne rynki energii. Kiedy wybuchła wojna, ceny ropy naftowej wzrosły, a to miało wpływ na ceny paliw na rynkach zachodnich. Wyższe ceny ropy prowadziły do wzrostu kosztów produkcji oraz podwyżek cen paliw dla konsumentów, a następnie na inflację w wielu państwach, w tym w Polsce. Konflikt na Ukrainie spowodował obawy dotyczące stabilności dostaw energii z Rosji, która jest jednym z głównych dostawców gazu ziemnego dla Europy. To z kolei skłoniło wiele krajów, w tym Polskę, do poszukiwania alternatywnych źródeł dostaw energii. Zakłócenia w dostawach mogą prowadzić do niedoborów i niestabilności na rynku energii. W związku z sytuacją na Ukrainie wiele krajów Europy Zachodniej podjęło wysiłki mające na celu zmniejszenie zależności od rosyjskich dostaw energii. Dywersyfikacja źródeł zaopatrzenia stała się priorytetem, a to mogło prowadzić do inwestycji w infrastrukturę importową, rozwój własnych źródeł energii lub większe wykorzystanie LNG czy zmianę dostawców węglowodorów, w tym ropy naftowej.

Wzrost napięć geopolitycznych na wschodniej granicy Europy skierował uwagę na kwestie bezpieczeństwa energetycznego. Wielu decydentów zrozumiało, że zbyt duża zależność od jednego dostawcy energii może narazić ich kraje na ryzyko polityczne i gospodarcze. To skłoniło do dalszych wysiłków w celu poprawy bezpieczeństwa energetycznego i zmniejszenia uzależnienia od Rosji.

Przygotowana monografia składa się z dziewięciu rozdziałów. Kinga Dziędzin-Karpierz zbadała problem jakości życia mieszkańców Myślenic w świetle ataku zbrojnego Rosji na Ukrainę. Autorka sprawdzała zaufanie ludzi wobec władz, poczucie bezpieczeństwa wśród imigrantów z Ukrainy oraz chęć udzielania pomocy, a także jak zmieniło się w różnych aspektach ich życie.

Nie trzeba nikogo przekonywać, że społeczeństwo polskie jest społeczeństwem starzejącym się. Niekorzystne tendencje demograficzne nakładają się na małą wydajność pracy i niski wskaźnik aktywności zawodowej, co z kolei przekłada się na brak zastępowalności. Celem rozdziału Anny Trojneckiej-Leśniak była analiza rynku pracy w Polsce w 2023 r.

Konflikt ukraiński oraz podwyżki cen paliw nie ominęły Polski. Kraj ten, jak wiele innych europejskich państw, zetknął się z trudnościami wynikającymi z uzależnienia od importu rosyjskich surowców energetycznych. Wzrost cen energii miał bezpośrednie skutki dla gospodarki, prowadząc do podwyżek cen dla konsumentów i przedsiębiorstw. Jednak kryzys ten skłonił Polskę do przyspieszenia transformacji energetycznej, zwiększając inwestycje w odnawialne źródła energii, efektywność energetyczną oraz rozwijając infrastrukturę gazową z dostępem do różnych źródeł surowców.

Agresja Rosji na Ukrainę oraz nałożone na Rosję sankcje miały dalekosiężne konsekwencje, zwłaszcza w kontekście wzrostu cen paliw i zwiększonej świadomości uzależnienia Europy od dostaw rosyjskich surowców energetycznych, w szczególności węglowodorów. Marcin Skwarek i Anna Górską analizują kryzys energetyczny w Polsce w aspekcie rosyjskiej agresji na Ukrainę. Skupiają się na jego wpływie na inflację w Polsce.

O kryzysie energetycznym pisze również Natalia Światłoń. W swym rozdziale opisuje zjawisko kryzysu energetycznego oraz jego wpływ na polską gospodarkę na przestrzeni ostatnich kilku lat. Celem rozdziału jest ukazanie najważniejszych czynników, które doprowadziły do obecnego stanu polskiej gospodarki, a także przedstawienie, w jaki sposób ukształtowały rynek. Zwróciła również uwagę na możliwe sposoby walki z ubóstwem energetycznym oraz podejmowane w tym kierunku działania polskiego rządu, jak i zagranicznych władz.

Wraz z wieloma zmiennymi, jakie zaskoczyły naszą gospodarkę wraz z pandemią koronawirusa, jak i wojną na Ukrainie, oraz polityką monetarną rządu, Polska odczuła wzrost inflacji, a co za tym idzie wysokich cen żywności i kosztów życia. Stąd kolejnym zagadnieniem prezentowanym przez Małgorzatę Chudziak i Annę Górską była inflacja w kontekście życia codziennego polskich rodzin. Tematem inflacji w Polsce na tle wybranych państw Unii Europejskiej zajęli się Marcin Tokarz i Anna Górską. W rozdziale tym autorzy przedstawili pojęcie inflacji, jej rodzaje. Dokonali analizy inflacji w Polsce na tle pozostałych krajów UE. Opisali zjawisko deflacji i hiperinflacji. Następnie podano przykłady historii hiperinflacji w Wenezueli i Zimbabwie. Wzrost poziomu inflacji, zwłaszcza hiperinflacji, może mieć zdecydowany wpływ na kondycję finansową przedsiębiorstw. W warunkach inflacji, przedsiębiorstwa często muszą radzić sobie ze wzrostem kosztów operacyjnych, takich jak surowce, prąd, czy prace wynagradzane indeksowane do inflacji.

Celem rozdziału Katarzyny Durak było przedstawienie kondycji finansowej przedsiębiorstw z sektora MŚP w powiecie kieleckim w dobie pandemii. Przedsiębiorstwa z sektora MŚP są priorytetowym segmentem gospodarki krajowej budującym jej wartość i stanowią ok. 99% wszystkich przedsiębiorstw w Polsce.

Wzrost inflacji często stanowi dodatkowe wyzwanie dla osób znajdujących się w sytuacji ubóstwa ekonomicznego, ponieważ zwiększa koszty podstawowych dóbr i usług. Dla tych, którzy już zmagali się z ograniczonymi środkami finansowymi, inflacja może prowadzić do pogłębienia trudności materialnych, utrudniając dostęp do niezbędnych artykułów codziennego użytku. Dynamika cen, zwłaszcza w kluczowych obszarach, może wpływać na realną siłę nabywczą ubogich, oddziałując negatywnie na ich zdolność do zaspokojenia podstawowych potrzeb.

Inflacja może mieć różne skutki w zależności od wielu czynników, takich jak struktura koszyka konsumenckiego, poziom dochodów, stopień zadłużenia i ogólna stabilność gospodarcza kraju. Polityka fiskalna i pieniężna oraz inne czynniki makroekonomiczne również wpływają na to, jak rodziny odczuwają skutki inflacji.

Klaudia Smok skupiła się na temacie ubóstwa ekonomicznego w UE w ostatniej dekadzie i dokonuje jego analizy w kontekście zrównoważonego rozwoju w latach 2020-2022. Ponadto opisuje przyczyny, skutki i możliwe ich rozwiązania.

Konflikt w Ukrainie miał wpływ na stosunki międzynarodowe, w tym na relacje pomiędzy krajami zachodnimi a Rosją. Sankcje i restrykcje nałożone na Rosję w odpowiedzi na jej działania w Ukrainie mogły wpłynąć na współpracę handlową, w tym na handel energią. Dlatego Łukasz Gadocha i Anna Górka opisali sankcje UE nałożone po 24 lutego 2022 r. na gospodarkę rosyjską i ich wpływ na PKB, badając przy tym aspekty społeczne, gospodarcze i polityczne.

Sytuacja kryzysowa po konflikcie na Ukrainie oraz pandemii COVID-19 wyraźnie ukazała skomplikowane relacje między bezpieczeństwem energetycznym a geopolityką światową. Wzrost cen paliw, uzależnienie od rosyjskich dostaw oraz wyraźnie zwiększone dotacje na konsumpcję paliw stanowią wyzwanie dla stabilności gospodarczej, środowiska naturalnego oraz bezpieczeństwa narodowego. Polska, podobnie jak wiele innych państw, musi wykorzystać tę sytuację jako bodziec do przyspieszenia transformacji energetycznej i poszukiwania bardziej zrównoważonych i niezależnych źródeł energii.

Oddajemy w Państwa ręce monografię, którą tworzą głównie studenci Studenckiego Koła Naukowego Instytutu Nauk Ekonomicznych w Kielcach. Niech ich wkład będzie cegiełką do polskiej nauki.

dr Anna Górka

Opiekun Studenckiego Koła Naukowego Instytutu Nauk Ekonomicznych

dr hab. Artur Kuchciński, prof. StANS

Dziekan Instytutu Nauk Ekonomicznych

Kinga Dziedzina-Karpierz¹

Jakość życia mieszkańców Myślenic w świetle ataku zbrojnego Rosji na Ukrainę w badaniach własnych

The quality of life of Myślenice residents in the light of Russia's armed attack on Ukraine in own research

Streszczenie

Przedmiotem badań w przygotowanym rozdziale jest odczuwalna zmiana jakości życia mieszkańców Myślenic pod wpływem sytuacji panującej za wschodnią granicą Polski. Sprawdzane było m.in. zaufanie ludzi wobec władz, poczucie bezpieczeństwa wśród imigrantów z Ukrainy oraz chęć udzielania pomocy, a także jak zmieniło się w różnych aspektach ich życie. Celem rozdziału jest poznanie opinii mieszkańców Myślenic na temat wojny na Ukrainie i jej skutków, które odczuwają na własnej skórze oraz wsparcia otrzymywanego od władz. Otrzymane dane z przeprowadzonej ankiety jednoznacznie potwierdzają, że konflikt na Ukrainie ma negatywny wpływ na jakość życia badanych osób, zaś szczególnie doskwiera im rosnąca inflacja i wiążące się z tym wysokie wydatki przy tych samych dochodach. Przekłada się to na ogólną niechęć do Rosji.

Słowa kluczowe: jakość życia, konflikt zbrojny, Myślenice, Ukraina, Rosja.

Wstęp

W wyniku napaści Rosji na Ukrainę 24 lutego 2022 r. został zaburzony porządek w Europie i przedstawiciele całego świata wyrazili swój sprzeciw wobec działań agresora. Choć prezydent Rosji był przekonany do swojego zwycięstwa i rychłej kapitulacji Ukrainy, działania wojenne trwają nadal. Żadna ze stron nie jest skłonna do ustępstw, liczba ofiar stale rośnie. Media na całym świecie zainteresowały się tym tematem, a przebieg konfliktu relacjonowany jest w telewizji, radiu, prasie i internecie. Sytuacja ta wpłynęła na jakość życia mieszkańców.

¹ Studentka I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

Wpływ konfliktu zbrojnego na gospodarkę światową jest złożonym i wieloaspektowym zagadnieniem. Ma istotne konsekwencje dla globalnej dynamiki ekonomicznej, w tym w pierwszej chwili wpływał na zdolność zakłócania międzynarodowych relacji handlowych, inwestycji, dostaw surowców, globalnej architektury energetycznej², stabilności finansowej, pogorszenia jakości życia ludzi oraz w szczególności ich psychiki. I choć przeprowadzone były badania w kierunku wpływu tych wydarzeń na codzienność życia Ukraińców³, to mniejszą uwagę poświęcono sprawdzeniu, jak zmieniło się życie obywateli Polski, państwa leżącego bezpośrednio za zachodnią granicą Ukrainy, w szczególności mieszkańców Myślenic, miasteczka na południu Polski w województwie małopolskim. To temat, który do tej pory nie był przedmiotem badań i konieczne jest jego zgłębienie.

Głównym celem rozdziału jest dostarczenie czytelnikowi wiedzy na temat wpływu wojny na Ukrainie na jakość życia mieszkańców Myślenic. Prasa i telewizja nie dzieli się w pełni bezstronnymi oraz popartymi tylko i wyłącznie badaniami informacjami na temat zmiany jakości życia obywateli Polski. Na przykład w interesie obozu rządzącego jest rozpowszechnianie informacji o sukcesach rządu i ciągłej trosce o obywateli a pomijanie takich, które nie świadczą dobrze o jego działaniu. Publikacja porusza również problem uzależnienia na skalę światową dostaw surowców i energii od jednego dostawcy. Kryzys jaki dotknął rynek europejski po wybuchu wojny na Ukrainie jest pochodną tego wysokiego uzależnienia od dostaw rosyjskich surowców energetycznych. Sytuacja wymaga wdrożenia stanowczych rozwiązań, które są systematycznie opracowywane i stosowane w praktyce.

Istota złożoności problemu, z jakim boryka się Europa i nie tylko, będzie możliwa do zrozumienia po przedstawieniu szerokiego wachlarzu skutków dotyczących całego świata i mających wpływ na wiele dziedzin życia. Istotne w kwestii zażegnania tego kryzysu jest niewątpliwie ustosunkowanie się innych państw wobec zachowania Rosji. To, jak reagują i czy są zgodne ma kluczowy wpływ na eskalację działań wojennych. Przedstawione wyniki badania opinii publicznej i ich interpretacja umożliwi uzupełnienie luk w wiedzy o nowe informacje i pozwoli na polemikę z dotychczasowymi wynikami badań bądź też je potwierdzi.

Wojna na Ukrainie – przyczyny i skutki dla światowej gospodarki oraz społeczeństwa

Choć za oficjalną datę wybuchu wojny na Ukrainie podaje się datę 24 lutego 2022 r., to sam konflikt trwa znacznie dłużej. Zbrojna agresja Rosji zaczęła się już w lutym 2014 r., kiedy doszło do bezprawnej aneksji Krymu⁴. Vladimir Putin starał się prowadzić swoje bezprawne działania w taki sposób, żeby postrzegano go jako obrońcę praw mniejszości rosyjskiej przebywającej na terenie Ukrainy. Wszczął inwazję, tłumacząc swoją decyzję tym, że Ukrainę przejęli

² P. Krzykowski, *Konsekwencje wojny na Ukrainie w wymiarze żywnościowych, ekonomicznym i energetycznym*, Roczniki Nauk Społecznych, tom 14 (50), nr 4, 2022, s. 93.

³ Zob. P. Długosz, K. Kryvachuk, S. Izdebska-Długosz, *Uchodźcy wojenni z Ukrainy – Życie w Polsce i plany na przyszłość*, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2022.

⁴ S. Olszyk, *Kontekst geopolityczny kryzysu na Ukrainie (2013-2014) i zaangażowanie władz polskich w jego rozwiązanie*, Środkowoeuropejskie Studia Polityczne, 2016, nr 3, s. 270.

ekstremiści, obalając prorosyjskiego prezydenta Wiktora Janukowycza. Działania wojenne prowadzone były na wschodzie kraju do 2015 r., kiedy to sytuacja pozornie się ustabilizowała⁵. Wojna wybuchła na nowo 24 lutego 2022 r., kiedy wojska agresora bezprawnie wkroczyły na tereny niepodległego państwa i właśnie tego dnia nastąpiła eskalacja działań wojennych. Putin zaczął gromadzić swoje wojska przy granicy z Ukrainą już w październiku 2021 r., sprawdzając tym samym, jaka będzie reakcja Zachodu. Rosyjscy separatyści, przebywający na terenie uznanym przez Rosję za niepodległe republiki 21 lutego 2022 r., poprosili Putina o pomoc w ich obronie. Były one rzekomo atakowane przez żołnierzy ukraińskich. Putin wykorzystał to jako pretekst do wkroczenia na tereny niepodległego państwa. Dodatkowo niepokoił go fakt, iż Ukraina dążyła do wstąpienia do NATO, co stanowiłoby zagrożenie dla Rosji na wielu płaszczyznach⁶. Pierwotny plan zakładał zdobycie Kijowa do kilkudziesięciu godzin od początku natarcia, jednak Ukraińcy wytrwale bronili swojej ojczyzny, udowadniając, że plany szybkiego zwycięstwa Putina nie mają odzwierciedlenia w rzeczywistości.

Skutki wojny na Ukrainie są tym bardziej odczuwalne, iż gospodarka światowa wciąż zmaga się z problemami wynikającymi z pandemii COVID-19. Pod koniec roku 2019 w mieście Wuhan w Chinach zaczęto obserwować u pacjentów objawy wirusowego zapalenia płuc. Jak się potem okazało czynnikiem zakaźnym był wirus z rodziny Coronaviridae, panujący wśród zwierząt i licznie mutujący, co pozwoliło mu się rozprzestrzenić na ludzi⁷. Chorobę można było przejść bezobjawowo, jednak znaczna część osób zakażonych wymagała opieki lekarskiej oraz hospitalizacji. Z obawy przed szybkim rozprzestrzenianiem się wirusa na wszelkie sposoby zniechęcano ludzi do brania udziału w życiu publicznym. Odbiło się to bardzo negatywnie na gospodarce i zdrowiu psychiczno-fizycznym społeczeństwa.

Ograniczenie produkcji i konsumpcji spowodowało światową recesję oraz ogromne straty szczególnie w sektorze usług (PKB w obszarze OECD spadło w pierwszym kwartale 2020 r. o 1,8%⁸, największy spadek odnotowały: Francja (-5,8%), Włochy (-4,7%)⁹. W Polsce poszukiwanie środków na dofinansowanie służby zdrowia i rozbudowę szpitali na czas pandemii czy poprawę jakości życia doprowadziło do zwiększania państwowego długu publicznego¹⁰.

Wpływ wojny na gospodarkę można rozpatrywać w wielu kategoriach, ponieważ jest on bardzo złożony i przenika wiele dziedzin życia:

- 1) Spadek handlu międzynarodowego: Sankcje gospodarcze systematycznie wprowadzane przez kraje unijne i nie tylko, na skutek nieuzasadnionej agresji militarnej, przyczyniły się do napięć geopolitycznych a w rezultacie do zakłóceń w handlu międzynarodowym. Wartość importu z Rosji spadła do 10,3 mld euro w grudniu 2022 r., względem marca,

⁵ P. Krzykowski, *Konsekwencje wojny na Ukrainie w wymiarze żywnościowym, ekonomicznym i energetycznym*, Roczniki Nauk Społecznych, tom 14 (50), 2022, nr 4, s. 96.

⁶ J. Wilczak, *Wojenne gry graniczne wokół Ukrainy. Czego tym razem chce Putin?*, polityka.pl, [dostęp 25.11.2023].

⁷ K.G. Andersen, A. Rambaut, W.I. Lipkin, E.C. Holmes, R.F. Garry, *The proximal origin of SARS-CoV-2*, Nat Med. 2020 Apr; 26 (4), s. 451.

⁸ OECD GDP growth Quarterly National Accounts, Paris, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryName=350&QueryType=--View&Lang=en>, [dostęp 26.05.2023].

⁹ <https://www.oecd.org/sdd/na/gdp-growth-first-quarter-2020-oecd.htm>, [dostęp 26.05.2023].

¹⁰ Analiza wykonania budżetu Państwa i założeń polityki pieniężnej w 2021 r. Kolegium Najwyższej Izby Kontroli, 08.06.2022.

kiedy jego wartość wyniosła 21,9 mld euro, co dało spadek o 53%¹¹. Inne kraje ograniczały dostawy z Rosji do minimum, a część z nich z czasem zaprzestała handlu. Liczne i nakładające się sankcje powodowały ciągły spadek wartości Rubla. Aby zapobiec bankructwu kraju, Rosja sztucznie i w sposób nieuczciwy wzmacniała wartość swojej waluty, czego konsekwencją było rekordowe się jej umacnianie¹². Ukraina z wiadomych przyczyn również musiała ograniczyć kontakty handlowe, skutkiem czego w ciągu roku jej PKB spadło aż o 10,5%¹³.

- 2) Wpływ na rynki surowców: Ukraina jest obszarem obfitym w złoża surowców mineralnych o przybliżonej wartości 3-8 bln dolarów¹⁴ jak również na jej terenach uprawia się eksportowane na cały świat zboże i inne uprawy. Zbrojny atak Rosji w sposób oczywisty zakłócił eksport tych dóbr z obszarów zajętych działaniami wojennymi. Według ekspertów, na niedożywienie będące następstwem wojny i braku przepływu żywności do krajów najbardziej potrzebujących, może cierpieć nawet 13 mln ludzi¹⁵. Kraje, które do czasu wybuchu wojny prowadziły aktywnie handel z Ukrainą, musiały jak najszybciej znaleźć alternatywnych dostawców. Zaś masowo napływające, tanie zboże z Ukrainy, które wypełniło polskie silosy i elewatory, spowodowało ogromne straty polskich rolników (nawet 10 mld złotych). W dodatku nie kontrolowano dokładnej jego ilości jak i jakości w trakcie transportu¹⁶.
- 3) Wpływ na ceny energii: Konieczność odcinania się od dostaw z Rosji i zawierania nowych umów handlowych warunkuje ceny energii. Mówiąc wprost – koszty pozyskiwania energii wzrosły. Wraz z wybuchem wojny mocno w górę skoczyła cena ropy – bowiem baryłka 7 marca 2022 r., czyli niespełna 2 tygodnie po wybuchu kosztowała aż 129,2 dolary (dla porównania rok wcześniej cena wynosiła 68,11 dolarów¹⁷). Problem dostępności węgla kamiennego, który szybko narastał w obliczu nakładanych sankcji powodował niedobór tego surowca i drastyczne skoki cen (w 2022 r. średnia cena tony węgla wyniosła 2329,03 zł a dla porównania rok wcześniej 996,60 zł¹⁸).
- 4) Wyraźny wzrost inflacji: Choć wskaźnik CPI systematycznie rósł z miesiąca na miesiąc przed wybuchem wojny, wyraźnie dało się czuć jego wzrost już w marcu 2022 r..

¹¹ Handel Unii Europejskiej z Rosją maleje, money.pl, <https://www.money.pl/gielda/handel-unii-europejskiej-z-rosja-maleje-oto-najnowsze-dane-6873202428050112a.html>, [dostęp 26.05.2023].

¹² Rubel najdroższy od lat. Najmocniej zyskująca waluta w tym roku, <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Rubel-najdrozszy-od-lat-Najmocniej-zyskujaca-waluta-w-tym-roku-8341842.html>, [dostęp 23.05.2023].

¹³ Rząd: PKB Ukrainy spadł w ciągu roku o 10,5 proc., <https://www.wnp.pl/rynki-zagraniczne/ukraina-rzad-pkb-ukrainy-spadl-w-ciagu-roku-o-10-5-proc,719413.html>, [dostęp 09.06.2023].

¹⁴ Ukraina ma pod ziemią biliony dolarów. Oto surowce naturalne, które posiada nasz sąsiad, <https://innpoland.pl/176562,ile-warte-sa-zloza-w-ukrainie>, [dostęp 26.02.2023].

¹⁵ P. Krzykowski, *Konsekwencje wojny na Ukrainie w wymiarze żywnościowym, ekonomicznym i energetycznym*. Rocznik Nauk Społecznych, 2022, t. 14 (50), nr 4, s. 99.

¹⁶ *Burza w sejmie o zboże z Ukrainy. Rolnicy stracili 10 mld zł. Kto na tym zarobił?*, <https://www.tygodnik-rolniczy.pl/wiadomosci-rolnicze/burza-w-sejmie-o-zboze-z-ukrainy-rolnicy-stracili-10-ml-d-zl-kto-na-tym-zarobil-2433480>, [dostęp 12.04.2023].

¹⁷ *Cena ropy Brent*, money.pl, [dostęp 20.06.2023].

¹⁸ *Komunikat w sprawie przeciętnej średniorocznej ceny detalicznej 1000 kg węgla kamiennego w 2022 roku*, <https://stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-przecietnej-sredniorocznej-ceny-detalicznej-1000-kg-wegla-kamiennego-w-2022-roku,53,10.html>, [dostęp 13.01.2023].

Wyniósł wtedy 11% i z miesiąca na miesiąc liczba ta była coraz większa. Apogeum nastąpiło w lutym bieżącego roku (18,4%) i był to najwyższy wynik od 1997 r.¹⁹. Główną przyczyną wysokiej inflacji nie można upatrywać w konflikcie zbrojnym toczącym się za wschodnią granicą, ponieważ w głównej mierze zależy ona od innych, długookresowych czynników (wzrost płac, niski poziom zatrudnienia, znaczny wzrost pieniądza w obiegu, liczne i dodatkowe świadczenia pieniężne, zbyt późno podnoszone stopy procentowe, spadek wartości waluty²⁰). Należy zauważyć, że rozwiązania jak dodatkowe świadczenia pieniężne, mające na celu wspomóc finansowo polskie rodziny oraz powodowany tym dodruk pieniądza nie byłyby konieczne, gdyby nie problemy wywołane przez wojnę na Ukrainie. Wzrost inflacji oczywiście nie dotyczy tylko Polski, a liderami wśród krajów położonych w Europie są Estonia i Litwa (za czerwiec, odpowiednio 22% i 20,5%).

- 5) Wysokie raty kredytów: W walce z inflacją podnoszone są stopy procentowe, dzięki czemu zapewnia się stabilność pieniądza²¹. To działanie, które nie przynosi efektów od razu po wprowadzeniu zmian i w dodatku obciąża kredytobiorców na wyższe kwoty. To kolejny problem będący konsekwencją między innymi wojny na Ukrainie.

Niebezpieczeństwo uzależnienia dostaw od jednego dostawcy

Konflikt zbrojny, który toczy się za wschodnią granicą Polski, uświadomił społeczeństwu, jak bardzo niebezpieczne jest uzależnianie swoich dostaw od jednego dostawcy. W każdym momencie może on wykorzystać fakt, że wstrzymanie importu do odbiorców oznaczałoby dla nich poważne kłopoty. Przed eskalacją działań wojennych Rosja zaspokajała ¼ całkowitej podaży energii w Unii Europejskiej a reszta przypadła na pozyskanie wewnętrzne jak i import z innych kierunków. Udział Rosji w unijnym imporcie surowców energetycznych wahał się od około 30% do nawet 50%²². W 2020 r. kraje Unii Europejskiej importowały z Rosji łącznie 24% gazu ziemnego oraz 26% ropy naftowej i produktów pochodnych. Jeśli wziąć pod uwagę tylko Polskę, import wynosił odpowiednio 45% i 76%²³. Mimo że z biegiem lat następował spadek tych udziałów, jest to jednak wciąż duża ich część. Z Rosji także płynął do Polski węgiel, którego w 2021 r. nabyto w ilości niespełna 4 mln ton (65% całkowitego importu). Unijne embarga, a także decyzje Rosji o zaprzestaniu dostaw sprawiły, że w ostatnich miesiącach sytuacja wyglądała już zupełnie inaczej – UE nie importuje rosyjskiego węgla, a udział tego kraju w unijnym imporcie gazu i ropy znacznie spadł. Oficjalne statystyki, do których zainteresowani mają dostęp, nie muszą być prawdziwe, ponieważ możliwe jest, że odbywa się dostawa wyżej

¹⁹ *Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 roku*, stat.gov.pl, [dostęp 08.03.2023].

²⁰ *Inflacja – źródła i przyczyny wzrostu*, marcinkarlik.pl, [dostęp 22.01.2023].

²¹ *Podwyżki stóp, a inflacja*, wspieramrozwoj.pl, [dostęp 18.03.2023].

²² *Inwestycje OZE ratunkiem dla polskiego sektora rolniczego i szansą na rozwój obszarów wiejskich*, echodnia.eu, [dostęp 20.04.2023].

²³ *Paliwa kopalne w UE. Jak bardzo Europa jest uzależniona od rosyjskiego gazu, ropy i węgla?*, forsal.pl, [dostęp 30.03.2023].

wymienionych surowców przez kraje trzecie. I choć zależność Europy od surowców z Rosji jest dziś mniejsza niż jeszcze w latach 90, to wciąż pozostaje na tyle duża, aby mogła ją wykorzystywać jako broń podczas konfliktu.

Pod koniec kwietnia 2022 r. Rosja przestała dostarczać Polsce gaz, nie wywiązując się z umowy podpisanej do końca roku, ponieważ polski rząd nie zgodził się płacić za surowiec w rublach²⁴. Polska i tak miała ograniczyć dostawy ze względu na rosyjską inwazję, ale musiało się to stać szybciej. Polska importuje gaz od krajów europejskich, dzięki gazoportowi w Świnoujściu jak i nowemu gazociągowi Baltic Pipe z Norwegii. Po wprowadzeniu sankcji uwzględniających zakaz importu węgla z Rosji, surowiec ten przychodzi do Polski głównie z Kolumbii oraz Indonezji, ale są też dostawy z Australii, RPA, Tanzanii i Stanów Zjednoczonych. Choć tereny Polski obfitują w złoża węgla kamiennego²⁵, jego wydobycie nie jest wystarczające i konieczny jest import. Ropę naftową dalej sprowadza się z Rosji, jednak już 70% tego surowca pochodzi z źródeł alternatywnych. Polska ma techniczne możliwości zwiększenia importu ropy z innych źródeł niż Rosja m.in. dzięki posiadaniu baz przeładunkowych paliw płynnych nad Morzem Bałtyckim. Największą bazą jest Naftoport w Gdańsku. Na terenie Polski są złoża ropy naftowej, ale ich wydobycie pokrywa całkowite zapotrzebowanie w zaledwie kilku procentach (w 2019 r. było to 3%).

Koniecznym zdaje się więc być inwestowanie w nowe rozwiązania przybliżające kraje europejskie do uniezależnienia się od Rosji. Prognozy Komisji Europejskiej przewidują całkowite zniesienie zależności od rosyjskiego gazu, węgla i ropy do 2027 r.²⁶.

Sankcje jako główna broń w walce z agresorem

Sankcje, czyli kary za naruszenie prawa, wobec Rosji stopniowo nakładano od bezprawnej aneksji Krymu i systematycznie je przedłużano. Szczególnie głośno zrobiło się o pakietach sankcji, kiedy wojska rosyjskie wraz z bronią wkroczyły na Ukrainę, 23. lutego 2022 r. Od tego dnia nakładano je masowo, żeby zniechęcić agresora do dalszej ekspansji działań wojennych. Przywódcy Unii Europejskiej w dalszym ciągu nakładają sankcje gospodarcze, dotkliwe dla wszystkich obywateli Rosji, ale również sankcje indywidualne, uderzające w konkretne osoby. Takie środki zostały zastosowane również wobec Białorusi, w odpowiedzi na jej zaangażowanie w nieuzasadnioną agresję wojskową Rosji wobec Ukrainy. Wszystkie starania mające na celu osłabić natarcie wojsk rosyjskich nie wpłynęły na jego zatrzymanie.

Zdaniem ekspertów sankcje nie dadzą oczekiwanych skutków od razu, lecz muszą trwać, być długofalowe i uderzać w fundamenty gospodarki²⁷. Docelowo, mają skutecznie osłabić bazę ekonomiczną Rosji, pozbawić ten kraj dostępu do pewnych technologii czy rynków oraz znacznie ograniczyć jego zdolność do ekspansji działań wojennych²⁸.

²⁴ Rosja zakręca kurek z gazem. To oznacza jeszcze wyższą inflację, businessinsider.com.pl, [dostęp 27.04.2023].

²⁵ G. Dzieniszewski, *Bezpieczeństwo polski w aspekcie problemów energetycznych wywołanych agresją Rosji na Ukrainę*, *Gospodarka i Finanse*, z. 11, 2022, s. 22.

²⁶ KE zapowiada stopniowe uniezależnienie się UE od dostaw energii z Rosji, gazetaprawna.pl, [dostęp 11.03.2023].

²⁷ *Wpływ wojny w Ukrainie na gospodarkę*, rp.pl, [dostęp 25.10.2023].

²⁸ *Sankcje UE wobec Rosji w sprawie Ukrainy* (od 2014 r.), consilium.europa.eu, [dostęp 23.06.2023].

Polska w obliczu konfliktu zbrojnego

Jako, że Polska graniczy zarówno z Ukrainą od strony wschodniej jak i rosyjską eksklawą (obwód królewiecki) od strony północnej, znalazła się w wyjątkowo trudnym położeniu geopolitycznym. Z jednej strony bliskość złóż surowców energetycznych, mineralnych i płodów rolnych jest tego zaletą, jednak po wybuchu wojny na Ukrainie musi zmierzyć się z szeregiem wynikających z tego problemów.

Uchodźcy uciekający z obszarów objętych działaniami wojennymi najczęściej przekraczali granicę z Polską – od początku agresji Rosji tych przejść było ponad 12,8 mln. Łącznie powróciło do kraju niemal 11 mln Ukraińców. Imigranci z Ukrainy uciekający przed wojną mogli liczyć na darmowe posiłki, transport, pomoc medyczną i psychologiczną, nocleg, najpotrzebniejsze środki (jak pieluchy, środki higieny osobistej, koce itp.) a w późniejszym okresie wsparcie w utrzymaniu mieszkania i rodziny (program 500+ i inne zasiłki²⁹). Pomoc Ukraińcom zarówno tym uciekającym jak i walczącym z Rosjanami kosztowała Polskę już ok. 30 mld złotych, czyli równowartość ok. 1% PKB³⁰. Wsparcie wojsk Ukrainy obejmowało do tej pory wsparcie finansowe i przekazanie sprzętu wojskowego z zasobów Sił Zbrojnych RP jak: ciężkie uzbrojenie, pociski i amunicja, zestawy raketowe, bezałogowe statki powietrzne, materiały medyczne i inną broń defensywną i ofensywną³¹. W pomoc uchodźcom angażują się również organizacje pozarządowe, między innymi Caritas, której łączna wartość pomocy finansowej i rzeczowej wyniosła do tej pory 597 mln złotych³². Zwykłą życzliwością, wyrozumiałością i gościnnością wykazywali się też obywatele Polski, przyjmując uchodźców pod swoje dachy i zapewniając im wyżywienie oraz miejsce do spania.

Problemy wynikające z postępujących działań wojennych dotyczą wszystkich obywateli Polski. Rząd na bieżąco wdraża rozwiązania, mające na celu poprawić jakość ich życia. Oto niektóre z nich: obniżenie stawki VAT (gaz ziemny, energię elektryczną, energię ciepłą, paliwa, żywność, nawozy), dodatek osłonowy, zamrożenie cen gazu, dodatek węglowy, dodatek do innych paliw niż węgiel, wsparcie dla odbiorców prądu³³. Uchwalono także waloryzację programu 500+, na którą liczyła większość polskich rodzin. Z oczywistych względów rząd wzmacnia też obronność kraju i przez to wydatki z tym związane były ponad dwa razy wyższe niż rok wcześniej. Szacuje się, że w 2023 r. Polska przeznaczy nawet 4% PKB³⁴. Wobec tych wszystkich form wsparcia Polaków i poczucia ich bezpieczeństwa pojawia się pytanie, czy faktycznie przekłada się to na poprawę ich sytuacji. 20-23 marca 2023 r. IPSOS przeprowadził badanie metodą CATI na grupie 1000 dorosłych Polek i Polaków. Celem badania

²⁹ Fundusz pomocy dla Ukrainy, gov.pl, [dostęp 28.06.2023].

³⁰ Rzeczkowska podała koszt polskiej pomocy Ukrainie w 2022 r. Ile wyniósł?, gazetaprawna.pl, [dostęp 22.03.2023].

³¹ Premier o przekazaniu Ukrainie systemu Patriot: poprzez organizację tam bezpieczeństwa, inspirowanie i organizowanie pomocy, dbamy o bezpieczeństwo Polski i Polaków i nie spoczniemy, aż to bezpieczeństwo nie będzie w najwyższym możliwym stopniu zabezpieczone, gov.pl, [dostęp 07.01.2023].

³² Rok Pomocy Caritas na rzecz Ukrainy. Obejrzyj film, caritas.pl, [dostęp 23.05.2023].

³³ Rząd chroni portfele Polaków przed skutkami wojny w Ukrainie, kryzysu energetycznego oraz inflacyjnego, gov.pl, [dostęp 08.12.2023].

³⁴ Bijemy rekordy w wydatkach na uzbrojenie. Polska wyda na obronność ok. 4 proc. PKB, forsal.pl, [dostęp 28.02.2023].

było zbadanie hipotezy, że respondenci subiektywnie pozytywnie oceniają swój poziom życia (uwzględniając też między innymi, jakiego ugrupowania politycznego są wyborcami). Hipotezę tę dało się obalić, ponieważ wyniki badania potwierdziły, że frustracja ekonomiczna się pogłębia. Aż 76% badanych potwierdziło, że żyje im się trudniej i koszty ich życia stopniowo wzrastają. Zaledwie 19% osób zaprzeczyło, aby ich życie stało się trudniejsze ze względu na wzrastające koszty życia. 5% respondentów wstrzymało się od głosu.

Poprawę jakości życia wyraźnie widać wśród wyborców PiS-u (57%), z czego głównie są to osoby starsze (60+). Jak tłumaczy ekspert wynika to z tego, że emeryci i renciści są całkiem dobrze chronieni przed inflacją. Nie odczuwają tak bardzo wzrostu kosztów życia i nie tracą tak bardzo dochodów wraz ze wzrostem cen, ponieważ otrzymują 13. i 14. emeryturę i regularnie podwyższane są ich świadczenia. Jak ocenia ekspert, choć dostrzegają, że podwyżki świadczeń nie rekompensują w całości kosztów utrzymania, to nie wypada im narzekać na władzę, ponieważ to właśnie najstarszym ta władza pomaga najbardziej. I choć przecież uchwalono waloryzację programu 500+ a kilka miesięcy przed wybuchem wojny między innymi Rodzinny Kapitał Opiekuńczy i dofinansowanie do żłobka, to poprawy jakości życia i spadku kosztów utrzymania nie zaobserwowano. W rzeczywistości, według eksperta, najłatwiej jest osobom, które zarabiają dużo i takim, na których jest największe zapotrzebowanie. Mają bowiem większą możliwość negocjacji oraz przenoszenia kosztów na pracodawcę lub klienta. Realnie najtrudniej mają osoby z najsłabszą pozycją negocjacyjną i w środowiskach, w których jest dużo osób na jedno miejsce³⁵. Podsumowując, ponad ¾ respondentów uważa, że żyje im się gorzej, niż oczekiwali a pomoc rządu zdecydowanie nie jest wystarczająca.

Prawdziwości stwierdzenia, że Polakom żyje się coraz gorzej ze względu między innymi na ciągle rosnące koszty życia, nie da się zatem podważyć, a dowodami są wyniki badań. Czego innego można się dowiedzieć natomiast z telewizji publicznej, która finansowana jest ze środków publicznych. W celu sprawdzenia, czy Telewizja Polska jest obiektywnym źródłem informacji i nie okłamuje swoich widzów, IPSOS przeprowadziło badanie metodą CATI (telefonicznie), w dniach 20-23 marca 2023 r. na grupie 1000 Polek i Polaków. Z badania wynika, że 69% respondentów uważa, iż telewizja publiczna nie mówi prawdy, natomiast 21% jest zdania przeciwnego. Istotne jest to, iż zdecydowana większość osób twierdzących, że TVP nie okłamuje swoich widzów, to wyborcy PiS-u. Z tego wynika, że oddziaływanie telewizji publicznej nie ma wielkiego znaczenia poza elektoratem PiS-u a tak naprawdę służy trzymaniu swoich wyborców i nie wypuszczaniu ich spod swojego wpływu. Jak wskazują eksperci z Rady Języka Polskiego, po przeanalizowaniu kilkuset tzw. „pasków” z „Wiadomości” TVP, pełnią one trzy główne funkcje: perswazyjną (wpływanie na odbiorców), magiczną (kreowanie rzeczywistości) i ekspresywną (wyrażanie emocji i ocen a nie faktów³⁶). Wnioski są takie, że stacja nie dostarcza obiektywnych powiadomień o zdarzeniach, lecz wpływa na przekonania odbiorców poprzez selekcionowanie informacji stawiających obóz rządzący w korzystnym świetle i tuszowanie tematów oraz problemów będących dla władz niewygodnych.

³⁵ *Duży problem PiS: aż 76 proc. Polaków mówi, że żyje dziś gorzej, niż oczekiwali* [SONDAŻ IPSOS], oko.press, [dostęp 05.04.2023].

³⁶ *Prawda czasu, kłamstwo ekranu. Zaskakujące wyniki sondażu o „Wiadomościach” TVP*, oko.press, [dostęp 03.04.2023].

Metodyka badania

Badanie zostało przeprowadzone w maju bieżącego roku (13. i 14. maja, 20. 21. maja oraz 27. i 28. maja) na grupie 450 osób, na terenie Myślenic. Użyty w badaniu opinii mieszkańców kwestionariusz składał się z metryczki zawierającej informacje o płci, wieku, wykształceniu, stanie cywilnym, stanie zawodowym oraz części określającej subiektywne odczucia osób badanych na dany temat. Respondenci proszeni byli o zapoznanie się z ankietą i podanie szczerych, zgodnych z ich zdaniem odpowiedzi. Każdy z uczestników badania był poinformowany o celu jego przeprowadzenia oraz pouczony, że w każdej chwili może przerwać swój udział bez podawania przyczyny. Zebrane kwestionariusze zostały poddane analizie a wyniki przeliczono na wartości procentowe, przy użyciu programu Microsoft Excel.

Charakterystyka grupy respondentów

Wszystkie osoby biorące udział w badaniu były mieszkańcami miasta Myślenice lub mieszkali na jego obrzeżach. Większą część osób badanych stanowiły kobiety, bo 254 (56,44%). Analogicznie reszta grupy liczyła 196 mężczyzn (43,56%). Udziału w badaniu nie wzięła żadna osoba w wieku od 16 do 19 lat. Grupę uczestników w wieku od 20 do 24 lat reprezentowała najliczniejsza część badanych, bo aż 130 osób (28,9%). Byli to głównie studenci i osoby z krótkim stażem pracy. Drugą najliczniejszą grupą, liczącą 124 osoby (27,6%) była ta z granicami wiekowymi od 25. do 28. roku życia. Grupy wiekowe 29-36 lat, 37-48 lat i 49-60 lat liczyły odpowiednio: 68 (15,1%), 41 (9,1%) i 62 (13,8%) osoby. Najmniej liczyły grupy reprezentujące osoby planujące przejść na emeryturę lub rentę bądź już na nich będące, ponieważ do grupy wiekowej 61-74 przynależność zadeklarowało 14 osób (3,1%) a do grupy powyżej 75 lat tylko 11 respondentów (2,4%). Zarówno wykształcenia podstawowego jak i gimnazjalnego nie zadeklarował żaden z uczestników badania. Grupa osób z wykształceniem średnim była najliczniejsza (199 osób, 44,22%), zaś wykształcenie zasadnicze zawodowe zadeklarowało 134 respondentów. Trzecią z kolei grupę pod względem liczebności, z wykształceniem wyższym, reprezentowało 117 osób (26%). Charakterystyka ze względu na stan cywilny wygląda następująco: panna – 63 kobiet (14%), zamężna – 191 kobiet (42,44%), kawaler – 77 mężczyzn (17,11%), żonaty – 119 mężczyzn (26,44%). Dość duże różnice zaobserwowano w zadeklarowanym stanie zawodowym. Grupa aktywna zawodowo liczyła 356 osób (79,11%), co wynika z tego, iż znaczna większość respondentów była w wieku przedemerytalnym, jak również zakończyła swoje kształcenie. 31 osób badanych (6,89%) nie było aktywna zawodowo. Ta grupa składała się tylko z kobiet w wieku 20-48 lat, co może świadczyć o tym, że zajmują się domem i/lub dziećmi. Status studenta zadeklarowały 43 osoby (9,56%), natomiast 20 osób (4,44%) wybrało ostatnią możliwość „jestem na rencie/emeryturze”. Z racji, że grupa badanych osób jest dość zróżnicowana pod względem wieku, wykształcenia i stanu zawodowego, można założyć, że w sposób wiarygodny reprezentuje zdanie większości wszystkich mieszkańców Myślenic.

Wyniki badania

Wyniki zostały przedstawione w trzech tabelach. Każda z nich odpowiada kategorii w kwestionariuszu pytań. W programie Excel zostały policzone: wariancja, odchylenie standardowe oraz współczynnik zmienności (V). Dostarcza on informacji, jak bardzo zróżnicowana jest cecha w danej zbiorowości³⁷. W tym przypadku pokazuje, w jakim stopniu zróżnicowane jest zdanie badanych na temat rozpatrywanych w kwestionariuszu kwestii od średniej odpowiedzi na każdą z możliwych (średnia z odpowiedzi na każdą możliwą kategorię to 90). Im wyższy współczynnik V, tym bardziej badani są zgodni.

Tabela 1. Poczucie bezpieczeństwa badanych

1. Rosja może zaatakować Polskę				
5 - 198 (44%)	4 - 101 (22,44)	3 - 12 (2,67%)	2 - 58 (12,89%)	1 - 81 (18%)
wariancja: 3794,8; odchylenie standardowe - 61,6; współczynnik zmienności (V) - 68,5% W tej kwestii większość osób wyraziła swoje zdanie za (299 głosów, w tym 198 na „zdecydowanie tak” i 101 na „raczej tak”) lub przeciw (151 głosów, w tym 81 na „zdecydowanie nie” i 81 na „raczej nie”), przy czym 12 osób wstrzymało się od decyzji. Respondenci w większości wzięli pod uwagę możliwość napaści Rosji na Polskę a ich zdanie na ten temat było dość zróżnicowane (V=68,5%).				
2. Rosja może zaatakować inny kraj niż Polskę.				
5 - 291 (64,67%)	4 - 71 (15,78%)	3 - 2 (0,45%)	2 - 27 (6%)	1 - 59 (13,1%)
wariancja: 10687,2; odchylenie standardowe - 103,4; współczynnik zmienności (V) - 114,9% W tej kwestii prawie wszystkie osoby wyraziły swoje zdanie za (362 głosy, w tym 291 na „zdecydowanie tak” i 71 na „raczej tak”) lub przeciw (86 głosów, w tym 59 na „zdecydowanie nie” i 27 na „raczej nie”), a tylko dwie osoby wstrzymały się od decyzji. Respondenci w większości wzięli pod uwagę możliwość napaści Rosji na inny kraj niż Polska a ich zdanie na ten temat było bardzo zróżnicowane (V=114,9%). Zróżnicowanie wyniknęło z znacznie częstszego wybierania jednej odpowiedzi..				
3. Czuję się bezpiecznie w Polsce i nie obawiam się napaści ze strony Rosji.				
5 - 223 (49,56%)	4 - 89 (19,78%)	3 - 20 (4,44%)	2 - 60 (13,33%)	1 - 58 (12,89%)
wariancja: 4902,8; odchylenie standardowe - 70; współczynnik zmienności - 77,8% W tej kwestii większość osób wyraziła swoje zdanie za (312 głosów, w tym 223 na „zdecydowanie tak” i 89 na „raczej tak”) lub przeciw (118 głosów, w tym 58 na „zdecydowanie nie” i 60 na „raczej nie”), przy czym 20 osób wstrzymało się od decyzji. Niemal 70% respondentów czuło się bezpiecznie w Polsce i nie obawiało się napaści ze strony Rosji a ich zdanie na ten temat było dość zróżnicowane (V=77,8%).				

³⁷ Z. Bobowski, *Wybrane metody statystyki opisowej i wnioskowania statystycznego*, WWSZiP, Wałbrzych 2004, s. 54-55.

4. Czuję się bezpiecznie w Polsce mimo napływu uchodźców z Ukrainy.				
5 - 261 (58%)	4 - 97 (21,56%)	3 - 38 (8,44%)	2 - 37 (8,22%)	1 - 17 (3,78%)
<p>wariancja: 8026,4; odchylenie standardowe - 89,6; współczynnik zmienności - 99,5% W tej kwestii większość osób wyraziła swoje zdanie za (358 głosów, w tym 261 na „zdecydowanie tak” i 97 na „raczej tak”) lub przeciw (54 głosy, w tym 17 na „zdecydowanie nie” i 37 na „raczej nie”), przy czym 38 osób wstrzymało się od decyzji. Podsumowując, niemal 80% respondentów, czyli znaczna większość czuła się bezpiecznie w Polsce mimo napływu uchodźców z Ukrainy a ich zdanie na ten temat było dość zróżnicowane (V=99,5%). Zróżnicowanie wyniknęło z znacznie częstszego wybierania jednej odpowiedzi.</p>				
5. W razie ataku, NATO lub inne pakti na pewno pomogli by bronić Polski.				
5 - 91 (20,22%)	4 - 137 (30,44%)	3 - 75 (16,67%)	2 - 26 (5,78%)	1 - 121 (26,9%)
<p>wariancja - 1498,4; odchylenie standardowe - 38,7; współczynnik zmienności - 43% W tej kwestii większość osób wyraziła swoje zdanie za (228 głosów, w tym 91 na „zdecydowanie tak” i 137 na „raczej tak”) lub przeciw (147 głosy, w tym 121 na „zdecydowanie nie” i 26 na „raczej nie”), przy czym aż 75 osób wstrzymało się od decyzji. Podsumowując, respondenci mieli wątpliwości, czy w razie ataku sojusznicy NATO lub innych paktów pomogliby bronić Polski a 17% wstrzymało się od głosu. Opinie respondentów nie były bardzo zróżnicowane (V=43%) a wyniknęło to z mniej więcej równego rozłożenia głosów we wszystkich opcjach do wyboru.</p>				
6. Myślę, że Rosję nie stać na dalsze prowadzenie działań wojennych lub z innego powodu zaprzestanie swojego ataku w najbliższym czasie.				
5 - 17 (3,78%)	4 - 82 (18,22%)	3 - 51 (11,33)	2 - 102 (22,7%)	1 - 198 (44%)
<p>wariancja - 3744,4; odchylenie standardowe - 61,2; współczynnik zmienności - 70% W tej kwestii większość osób wyraziła swoje zdanie za (90 głosów, w tym tylko 17 na „zdecydowanie tak” i 82 na „raczej tak”) lub przeciw (aż 300 głosów, w tym 198 na „zdecydowanie nie” i 102 na „raczej nie”), przy czym 51 osób wstrzymało się od decyzji. Podsumowując, niemal 67% respondentów wątpiło, że Rosja zaprzestanie swojego ataku w najbliższym czasie a ich zdanie na ten temat było dość zróżnicowane (V=70%). Zróżnicowanie wyniknęło z przewagi wybierania jednej odpowiedzi w stosunku do pozostałych.</p>				

Źródło: Wyniki badań własnych.

Tabela 2. Imigranci z Ukrainy

1. Dobrze, że Polska przyjmuje imigrantów z Ukrainy i udziela im pomocy. To oznacza dodatkowe ręce do pracy i większą ściągalność podatków dla państwa.				
5 - 317 (70,4%)	4 - 39 (8,67%)	3 - 37 (8,22%)	2 - 17 (3,78%)	1 - 40 (8,89%)
<p>wariancja - 12953,6 ; odchylenie standardowe - 113,8; współczynnik zmienności - 126,5% W tej kwestii zdecydowana większość osób wyraziła swoje zdanie za (aż 356 głosów, w tym 317 na „zdecydowanie tak” i 39 na „raczej tak”) lub przeciw (tylko 57 głosów, w tym 40 na „zdecydowanie nie” i 17 na „raczej nie”), przy czym 37 osób wstrzymało się od decyzji. Podsumowując, niemal 80% jest zgodnych co do stwierdzenia, że uchodźcy z Ukrainy oznaczają dodatkowe ręce do pracy i większą ściągalność podatków do kasy państwa. Współczynnik zmienności (V=126,5%) informuje, że zdecydowana większość osób wybierała jedną opcję.</p>				
2. Polski rząd nie udziela wystarczającej pomocy imigrantom z Ukrainy.				
5 - 0 (0%)	4 - 14 (3,11%)	3 - 109 (24,2%)	2 - 47 (10,44%)	1 - 280 (62,2%)
<p>wariancja - 10437,2; odchylenie standardowe - 102,2; współczynnik zmienności - 113,5% W tej kwestii tylko 14 osób zgodziło się z powyższym stwierdzeniem, nie będąc w dodatku pewnym swojego zdania. Przeciw zaś głosowało aż 327 osób (w tym aż 280 głosów na „zdecydowanie nie” i 47 na „raczej nie”). Bardzo duża grupa osób badanych wstrzymała się od głosu (109 respondentów). Podsumowując, badanie współczynnik zmienności (V=126,5%) informuje, że zdecydowana większość osób wybierała jedną opcję i jest wyraźna różnica pomiędzy częstością jej zaznaczania a częstością wybierania pozostałych możliwości</p>				
3. Bałabym/bałbym się przyjąć obcego człowieka (w tym przypadku uchodźcę) pod swój dach i nie zrobiłabym/zrobiłbym tego.				
5 - 169 (37,6%)	4 - 128 (28,4%)	3 - 37 (8,22%)	2 - 50 (11,11%)	1 - 66 (14,67%)
<p>wariancja - 2534; odchylenie standardowe - 50,3; współczynnik zmienności - 55,9%. W tej kwestii 297 osób zgodziło się z powyższym stwierdzeniem (169 na „zdecydowanie tak” i 128 na „raczej tak”). Przeciw zaś głosowało 116 osób (w tym 66 na „zdecydowanie nie” i 50 na „raczej nie”). 37 osób badanych wstrzymała się od głosu. Podsumowując, badani w większości sceptycznie podchodzili do przyjmowania uchodźców napływających z Ukrainy i aż 66% z nich bałoby się przyjąć ich pod swój dach. Współczynnik zmienności (V=126,5%) informuje, że głosy rozkładały się już bliżej średniej i nie było odpowiedzi skrajnie licznych.</p>				
4. Wspomogłabym/wspomógłbym zbiórkę na rzecz imigrantów z Ukrainy.				
5 - 349 (77,6%)	4 - 77 (17,11%)	3 - 3 (0,67%)	2 - 7 (1,56%)	1 - 14 (3,11%)
<p>wariancja - 17496,8; odchylenie standardowe - 132,3; współczynnik zmienności - 147% W tej kwestii niemal wszyscy respondenci byli zgodni. 426 osób zgodziło się z powyższym stwierdzeniem (349 na „zdecydowanie tak” i 77 na „raczej tak”). Przeciw zaś głosowało tylko 21 osób (w tym 14 głosów na „zdecydowanie nie” i 7 na „raczej nie”). 3 osoby wstrzymały się od głosu. Podsumowując, znakomita większość respondentów, bo niespełna 95% wyraziło zainteresowanie wsparciem zbiórki na rzecz imigrantów z Ukrainy. Ich głosy rozkładały się bardzo nierównomiernie (V=147%), ponieważ trzy możliwe opcje do wyboru były wybierane bardzo rzadko a dwie liczą niemal wszystkie głosy.</p>				

Źródło: Wyniki badań własnych.

Tabela 3. Jakość życia

1. Skutki wojny czują w swoim portfelu. Kryzys gospodarczy napędza inflację i wydają więcej mimo, że kupują tyle samo lub mniej.				
5 - 419 (93,1%)	4 - 31 (6,89%)	3 - 0 (0%)	2 - 0 (0%)	1 - 0 (0%)
<p>wariancja - 27204,4; odchylenie standardowe - 165; współczynnik zmienności - 183,3%</p> <p>W tej kwestii wszyscy badani zgodzili się z powyższym stwierdzeniem (419 na „zdecydowanie tak” i 31 na „raczej tak”). Podsumowując, wszyscy respondenci są zgodni co do tego, że wojna negatywnie odbiła się na ich sytuacji finansowej. Jako, że 3 opcje wyboru pozostały bez głosów a jedna z nich liczy zdecydowaną większość, współczynnik zmienności wynosi aż 183,3%.</p>				
2. Wsparcie polskiego rządu (dodatek węglowy, dodatek do opłat za media, tarcze antyinflacyjne, zamrożenie VAT etc.) nie jest wystarczające.				
5 - 108 (24%)	4 - 103 (22,9%)	3 - 29 (6,44%)	2 - 111 (24,7%)	1 - 99 (22%)
<p>wariancja - 947,2; odchylenie standardowe - 30,8; współczynnik zmienności - 34,2%</p> <p>W tej kwestii 211 osób zgodziło się z powyższym stwierdzeniem (108 na „zdecydowanie tak” i 103 na „raczej tak”). Przeciw zaś głosowało 210 osób (w tym 99 na „zdecydowanie nie” i 111 na „raczej nie”). 29 osób badanych wstrzymała się od głosu. Podsumowując, te respondenci nie byli zgodni co do stwierdzenia, że wsparcie polskiego rządu nie jest wystarczające. Ich głosy rozłożyły się bardzo podobnie i każda odpowiedź zebrała mniej więcej ¼ głosów, za wyjątkiem opcji 3. która liczyła 29 odpowiedzi (V=34,2%).</p>				
3. Dodatki i inne świadczenia wprowadzane przez rząd tylko napędzają inflację.				
5 - 299 (66,4%)	4 - 94 (20,89%)	3 - 7 (1,56%)	2 - 49 (10,89%)	1 - 1 (0,22%)
<p>wariancja - 12037,6; odchylenie standardowe - 109,7; współczynnik zmienności - 122%</p> <p>W tej kwestii aż 393 osoby zgodziły się z powyższym stwierdzeniem (299 na „zdecydowanie tak” i 94 na „raczej tak”). Przeciw zaś głosowało tylko 50 osób (w tym 1 na „zdecydowanie nie” i 49 na „raczej nie”). 7 osób wstrzymało się od głosu. Podsumowując, respondenci w większości (nieco ponad 87%) byli zgodni co do tego, że dodatkowe świadczenia wprowadzane przez rząd praktycznie nie poprawiają sytuacji finansowej rodzin a tylko napędzają inflację.</p> <p>Z racji, że większość osób miała podobne zdanie, w tym przypadku również odnotowano bardzo nierównomierny rozkład głosów (V=122%).</p>				
4. Zarabiam więcej niż przed wybuchem wojny, bo dostałam/dostałem podwyżkę.				
5 - 55 (12,22%)	4 - 0 (0%)	3 - 0 (0%)	2 - 0 (0%)	1 - 395 (87,8%)
<p>wariancja - 23710; odchylenie standardowe - 154; współczynnik zmienności - 171,1%</p> <p>W tej kwestii tylko 55 osób zgodziło się z powyższym stwierdzeniem, wybierając opcję „zdecydowanie tak”). Znakomita większość osób nie zgodziła się z tym twierdzeniem (aż 395 głosów na „zdecydowanie nie”). Żadna z osób nie wybrała opcji „nie wiem”.</p> <p>Wynika z tego, że większość respondentów, bo niespełna 88% zarabia tyle, co przed wybuchem wojny i należy jednocześnie przypomnieć, że koszty życia znacznie wzrosły. Zdecydowana i niekwestionowaną przewagą wyboru jednej odpowiedzi nad pozostałymi skutkowało bardzo wysokim współczynnikiem zmienności (V=171,1%).</p>				

5. Zaczęłam/zaczęłam oszczędzać z powodu kryzysu gospodarczego.				
5 - 319 (70,9%)	4 - 69 (15,33%)	3 - 0 (0%)	2 - 41 (9,11%)	1 - 21 (4,67%)
<p>wariancja - 13628,8; odchylenie standardowe - 116,7; współczynnik zmienności - 129,7%</p> <p>W tej kwestii aż 388 osób zgodziło się z powyższym stwierdzeniem (319 na „zdecydowanie tak” i 69 na „raczej tak”). Przeciw zaś głosowały tylko 62 osób (w tym 21 na „zdecydowanie nie” i 41 na „raczej nie”). Każdy z respondentów wyraził swoją opinię.</p> <p>Podsumowując, znakomita większość z nich (nieco ponad 86%) przyznała, że z powodu kryzysu i rosnącej inflacji zmuszona była do tego, aby zacząć oszczędzać. Z racji, że większość osób miała podobne zdanie, w tym przypadku również odnotowano bardzo nierównomierny rozkład głosów (V=129,7%).</p>				
6. Obawiam się, że będę musiała/musiał zaciągnąć pożyczkę w banku/u rodziny/u znajomych.				
5 - 98 (21,78%)	4 - 159 (35,3%)	3 - 34 (7,56%)	2 - 131 (29,1%)	1 - 28 (6,22%)
<p>wariancja - 2697; odchylenie standardowe - 52; współczynnik zmienności - 57,7%</p> <p>W tej kwestii większość osób badanych zgodziła się z powyższym stwierdzeniem, bo 259 (98 na „zdecydowanie tak” i 159 na „raczej tak”). Przeciw zaś głosowało 159 osób (w tym 28 na „zdecydowanie nie” i 131 na „raczej nie”). 34 osoby wstrzymały się od głosu.</p> <p>Podsumowując, respondenci nie byli zgodni co do tego, aby ich sytuacja finansowa była na tyle zła, żeby musieli się zapożyczać. Nieco ponad połowa z nich (57,11%) przyznała, że faktycznie się tego obawia. W związku ze znacznie mniejszymi różnicami w rozkładzie głosów pomiędzy możliwościami do wyboru, współczynnik zmienności jest na poziomie 57,7%.</p>				
7. Zarabiam wystarczająco, żeby żyć na godnym poziomie.				
5 - 6 (1,33%)	4 - 0 (0%)	3 - 0 (0%)	2 - 52 (11,56%)	1 - 392 (87,1%)
<p>wariancja - 23180,8; odchylenie standardowe - 152,2; współczynnik zmienności - 169%</p> <p>W tej kwestii tylko 6 osób zdecydowanie zgodziło się z powyższym stwierdzeniem. Przeciw zaś głosowały aż 444 osoby (w tym 392 na „zdecydowanie nie” i 52 na „raczej nie”). Wszyscy ankietowani wyrazili swoje zdanie. Podsumowując, niemal wszyscy respondenci przyznali, że nie zarabiają wystarczająco dużo, aby żyć na godnym poziomie.</p> <p>Zdecydowana i niekwestionowana przewaga wyboru jednej odpowiedzi nad pozostałymi skutkowała bardzo wysokim współczynnikiem zmienności (V=171,1%).</p>				

Źródło: Wyniki badań własnych.

Podsumowanie

Wyniki powyższego badania pokrywają się z wynikami innych, wcześniej prowadzonych badań³⁸. Potwierdzono, że Polacy czują znaczny wzrost kosztów utrzymania, mimo wielu rozwiązań wprowadzanych przez rząd. Ten, wykorzystując telewizję publiczną, chwali się jedynie swoimi dokonaniem a tematy porażek i niepowodzeń są zamiatane pod dywan. W tym niepoehlebne zdanie Polaków na temat sprawowanej władzy. Wprowadzane rozwiązania jak:

³⁸ *„Duży problem PiS: aż 76 proc. Polaków mówi, że żyje dziś gorzej, niż oczekiwali [SONDAŻ IPSOS], oko.press, [dostęp 05.04.2023].*

dodatkowe świadczenia pieniężne, rozmaite programy i masowy dodruk pieniądza powodują wzrost inflacji, nie rekompensując wzrostu kosztu utrzymania i spadku jakości życia mieszkańców Myślenic. Nic dziwnego, że działania rządu mające poprawić standard ich życia są postrzegane jako nieskuteczne lub niewystarczające. W takiej sytuacji logiczne również jest też, że pracodawcy nie mogą znaleźć środków na podniesienie im pensji, skutkiem czego ci zmuszeni są się zapożyczać lub oszczędzać. Mieszkańcy Myślenic dostrzegają potencjał w napływających z Ukrainy uchodźcach, gdyż widzą w nich nie tylko ofiary wojny, ale także dodatkowe ręce do pracy, które zarabiają same na siebie i odprowadzają podatki do kasy Państwa. To ważne, ponieważ nie żywią do nich niechęci i w większości nie obawiają się, że będą musieli ich utrzymywać. Z jednej strony większość z badanych boi się przyjąć pod dach uchodźcę, zaś z drugiej niemal wszyscy wyrażają chęć wsparcia zbiórki pieniężnej prowadzonej na ich rzecz. Dowodzi to, że los bezbronnych ludzi uciekających przed śmiercią nie jest im obojętny i w jakiś sposób pragną pomóc. Mieszkańcy Myślenic na ogół czują się bezpiecznie w Polsce mimo sytuacji za wschodnią granicą, choć sceptycznie podchodzą do tego, ażeby Rosja zaniechała udziału w wojnie. W rozdziale wykazano, że Rosja nie rezygnuje z dalszej ekspansji działań wojennych mimo nakładanych sankcji, a wręcz posuwa się do nieczystych zagrań. Ukraińcy swoim zapałem i odwagą udowadniają, że zapowiedzi rychłego zwycięstwa Rosji nijak mają się do rzeczywistości. Polacy widząc to zaangażowanie i wiedząc, jak cały świat wspiera wojska Ukraińskie nie obawiają się, że podzielą los Ukraińców.

Grupa, na której przeprowadzono badanie, liczyła 450 osób. Od tylu osób bowiem udało się uzyskać wypełnione kwestionariusze. Miasto Myślenice liczy zaś 17347 mieszkańców³⁹. Nie ulega wątpliwościom, że względnie mała ich część została przebadana, a co za tym idzie, zdanie małej części tych osób zostało poznane. Badanie mogłoby zostać przeprowadzone na szerszą skalę i przez dłuższy okres czasu, niemniej uzyskane wyniki powinny być wiarygodne.

Z racji, że sytuacja za wschodnią granicą dynamicznie ulega zmianie i w różny sposób będzie oddziaływać na gospodarkę Polski, należy częściej prowadzić tego typu badania. Poznanie opinii publicznej na temat: sposobu radzenia sobie rządu z kryzysem i oczekiwań obywateli wobec niego, rodzaju udzielanej pomocy oraz zmianie jakości życia mieszkańców Polski jest niezbędne do prawidłowego funkcjonowania społeczeństwa czy rozwoju gospodarki. Takie badania powinny być przeprowadzane na mieszkańcach całej Polski, żeby poznać zdanie ogółu, ale także na konkretnych grupach, którym można zaproponować konkretne rozwiązania.

Bibliografia

- Andersen K.G., Garry R.F., Holmes E.C., Lipkin W.I., Rambaut A., *The proximal origin of SARS-CoV-2*, Nature Medicine, Apr. 26(4), 2020.
- Bobowski Z., *Wybrane metody statystyki opisowej i wnioskowania statystycznego*, Wałbrzyska Wyższa Szkoła Zarządzania i Przedsiębiorczości, Wałbrzych 2004.
- Długosz P., Kryvachuk K., Izdebska-Długosz S., *Uchodźcy wojenni z Ukrainy – Życie w Polsce i plany na przyszłość*, Wydawnictwo Academicon, Lublin 2022.
- Dzieniszewski G., *Bezpieczeństwo polski w aspekcie problemów energetycznych wywołanych agresją Rosji na Ukrainę*, Gospodarka i Finanse, z. 11, 2022.

³⁹ Liczba mieszkańców, myslenice.pl, [dostęp 31.12.2023].

Krzykowski P., *Konsekwencje wojny na Ukrainie w wymiarze żywnościowym, ekonomicznym i energetycznym*, Roczniki Nauk Społecznych, t. 14 (50), nr 4, 2022.

Olszyk S., *Kontekst geopolityczny kryzysu na Ukrainie (2013–2014) i zaangażowanie władz polskich w jego rozwiązywanie*, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie, Kraków 2016.

Netografia:

bankier.pl/wiadomosc/Rubel-najdrozszy-od-lat-Najmocniej-zyskujaca-waluta-w-tym-roku-8341842.html
businessinsider.com.pl/gospodarka/rosja-zakreca-kurek-z-gazem-to-oznacza-jeszcze-wyzsza-inflacje/vxqy-2ke#:~:text=Chocia%C5%BC%20Polska%20od%20lat%20pr%C3%B3buje%20si%C4%99%20uniezale%C5%BCni%C4%87%20od,wzrost%20st%C3%B3p%20procentowych%2C%20aby%20przeciwdzia%C5%82a%C4%87%20rosn%C4%85cej%20dynamice%20cen
caritas.pl/ukraina/
consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/
echodnia.eu/swietokrzyskie/inwestycje-oze-ratunkiem-dla-polskiego-sektora-rolniczego-i-szansa-na-rozwoj-obszarow-wiejskich/ar/c8-17466539
forsal.pl/biznes/energetyka/artykuly/8389945,paliwa-kopalne-w-ue-uzaleznienie-od-rosyjskiego-gazu-ropy-i-wegla-miks-energetyczny-import.html
forsal.pl/gospodarka/aktualnosci/artykuly/8668533,uzbrojenie-wojsko-polska-wydatki.html#:~:text=Prawdopodobne%20jest%2C%20%C5%BCe%20%C5%82%C4%85cznie%20w%20tym%20roku%20polskie,tym%20wzgl%C4%99dem%20krajem%20NATO%20najwi%C4%99cej%20wydaj%C4%85cym%20na%20obronno%C5%9B%C4%87.
gazetaprawna.pl/wiadomosci/kraj/artykuly/8686611,koszt-pomocy-ukrainie-ile-wyniosl.html#:~:text=Koszt%20pomocy%20Ukrainie%20to%20oko%C5%82o%201%25%20PKB%2C%20czyli,Zet.%20Doprecyzowa%C5%82a%2C%20%C5%BCe%20dane%20te%20dotycz%C4%85%202022%20r.
gazetaprawna.pl/wiadomosci/swiat/artykuly/8377948,szczyt-ue-w-wersalu-ropa-gaz-wegiel-z-rosji.html
gov.pl/web/finanse/rzad-chroni-portfele-polakow-przed-skutkami-wojny-w-ukrainie-kryzysu-energetycznego-oraz-inflacyjnego
gov.pl/web/premier/premier-o-przekazaniu-ukrainie-systemu-patriot-poprzez-organizacje-tam-bezpieczenstwa-inspirowanie-i-organizowanie-pomocy-dbamy-o-bezpieczenstwo-polski-i-polakow-i-nie-spozniemy-az-to-bezpieczenstwo-nie-bedzie-w-najwyzszym-mozliwym-stopniu-zabezpieczone
https://www.money.pl/gielda/handel-unii-europejskiej-z-rosja-maleje-oto-najnowsze-dane-6873202428050-112a.html
https://www.oecd.org/sdd/na/gdp-growth-first-quarter-2020-oecd.htm
innpoland.pl/176562,ile-warte-sa-zloza-w-ukrainie
marcinkarlik.pl/przyczyny-wzrostu-inflacji-w-polsce-w-2021-i-2022-r/
money.pl/gielda/handel-unii-europejskiej-z-rosja-maleje-oto-najnowsze-dane-6873202428050112a.html
money.pl/gielda/surowce/dane,ropa.html
myslenice.pl/miasto/liczba-mieszkanow
nik.gov.pl/aktualnosci/analizy-wykonania-budzetu-panstwa-1995-2020.html
oko.press/prawda-ze-klamia-prawie-nikt-nie-wierzy-wiadomosciom-tvp-zaskakujace-wyniki-sondazu
oko.press/sondaz-problem-pis-76-proc-mowi-ze-zyje-sie-dzis-gorzej
pb.pl/rzad-pek-ukrainy-spadl-w-ciagu-roku-o-105-proc-1187632
pl.wikipedia.org/wiki/Inwazja_Rosji_na_Ukrain%C4%99
polityka.pl/tygodnikpolityka/swiat/2144712,1,wojenne-gry-graniczne-wokol-ukrainy-czego-tym-razem-chce-putin.read
rp.pl/wydarzenia-gospodarcze/art37296281-wplyw-wojny-w-ukrainie-na-gospodarke
stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-/roczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych/
stat.gov.pl/sygnalne/komunikaty-i-obwieszczenia/lista-komunikatow-i-obwieszczen/komunikat-w-sprawie-przecietnej-sredniorocznej-ceny-detalicznej-1000-kg-wegla-kamiennego-w-2022-roku,53,10.html#:~:text=Na%20podstawie%20art.%2074%20ust.%202%20ustawy%20z,w%C4%99gla%20kamiennego%20w%202022%20r.%20wynios%C5%82a%202329%2C03%20z%C5%82
stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=QNA
tygodnik-rolniczy.pl/wiadomosci-rolnicze/burza-w-sejmie-o-zboze-z-ukrainy-rolnicy-stracili-10-mld-zl-kto-na-tym-zarobil-2433480
wspieramrozwoj.pl/artykul/244/podwyzki-stop-procentowych-a-inflacja

THE QUALITY OF LIFE OF MYSLENICE RESIDENTS IN THE LIGHT OF RUSSIA'S ARMED ATTACK ON UKRAINE IN OWN RESEARCH

Summary

The subject of the chapter is the perceived change in the quality of life of residents of Myslenice due to the situation prevailing on the eastern border of Poland. The study examines, among other things, people's trust in authorities, sense of security among Ukrainian immigrants, willingness to provide assistance, and how their lives have changed in various aspects.

The aim of the chapter is to understand the opinions of Myslenice residents regarding the war in Ukraine and its effects, which they experience firsthand, as well as the support they receive from authorities. The data obtained from the survey unequivocally confirms that the conflict in Ukraine has a negative impact on the quality of life of the respondents, with the increasing inflation and high expenses associated with it being particularly difficult for them to bear, given their unchanged income. This translates into a general reluctance to Russia.

Keywords: quality of life, armed conflict, Myslenice, Ukraine, Russia.

Anna Trojnacka-Leśniak¹

Analiza rynku pracy w Polsce w 2023 r. Analysis of the labour market in Poland in 2023

Streszczenie

Niniejszy rozdział jest syntetycznym zestawieniem najistotniejszych zagadnień dotyczących rynku pracy w Polsce. Rynek pracy ma nieobojętny wpływ na funkcjonowanie państwa i podlega prawom popytu i podaży. Jedną z przedstawianych cech rynku pracy, będącą bardzo istotną jest systematyczny wzrost zapotrzebowania na pracowników, którzy mają coraz wyższe kwalifikacje i umiejętności (ważne jest, aby przydatność nabywanych kwalifikacji była adekwatna do wymagań rynku). Z analizy rynku pracy jednoznacznie wynika, że społeczeństwo polskie jest społeczeństwem starzejącym się. Niekorzystne tendencje demograficzne nakładają się na małą wydajność pracy i niski wskaźnik aktywności zawodowej co z kolei przekłada się na brak zastępowalności. Celem rozdziału było dokonanie analizy rynku pracy w Polsce w 2023 r.

Słowa kluczowe: rynek pracy, podaż, popyt, bezrobotni rejestrowani, pokolenie XYZ, inflacja, Główny Urząd Statystyczny, Wojewódzki Urząd Pracy.

Wstęp

*Poszukaj sytuacji, w której Twoja
Praca będzie dawała Ci tyle szczęścia,
Co Twój wolny czas.*
Edward L. Bernays

Rynek, który ma znaczący wpływ na funkcjonowanie państwa, rządzi się fundamentalnymi prawami popytu i podaży oraz podlega tym prawom. Rynek pracy jest mechanizmem

¹ Studentka II st. Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

gospodarczym, który reguluje wielkość podaży pracy i związany z nią popyt, gdzie ze podaży pracy rozumie się ilość osób oferujących swoją pracę przy określonych stawkach, które mogą za nią otrzymać. Zapotrzebowanie na pracowników, które zgłaszane jest przez przedsiębiorstwa określono jako popyt na pracę, który zależy od kosztów zatrudnienia, koniunktury gospodarczej i elastyczności form zatrudnienia. Natomiast produktem na rynku pracy jest wykształcenie, kwalifikacje, umiejętności, dyspozycyjność, siła fizyczna itp. Stan, w którym podaż i popyt na pracę są sobie równe nazywa się równowagą na rynku pracy. Rynek pracy posiada następujące cechy²:

- najwięcej nowych zawodów i nowych miejsc pracy powstaje w sferze usług,
- na niektórych lokalnych rynkach pracy brakuje pracowników w określonych zawodach, na innych notowany jest ich nadmiar,
- systematycznie rośnie zapotrzebowanie na pracowników, którzy mają coraz wyższe kwalifikacje i umiejętności (ważne jest, aby przydatność nabywanych kwalifikacji była adekwatna do wymagań rynku),
- niektóre zawody znikają z rynku pracy ustępując miejsca nowym profesjom.

Rynek pracy ulega ciągłemu rozwojowi, który determinowany jest przez otoczenie instytucjonalno-prawne obejmujące prawo pracy, wysokość jej pozapłacowych kosztów, dostępność świadczeń społecznych dla osób bezrobotnych i biernych zawodowo. Międzywojewódzkie przepływy pracowników są jednym ze źródeł występowania powiązań przestrzennych pomiędzy rynkami pracy poszczególnych województw. Prognozowaniem wybranych aspektów funkcjonowania rynku pracy zajmują się też organizacje pozarządowe, m.in.: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (INnGR) oraz Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), stawiająca sobie za cel tworzenie otoczenia wspierającego przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP, oraz rozwój zasobów ludzkich.

Rynek pracy jest rynkiem wymagającym zarówno dla pracodawców jak i pracowników, dlatego między innymi Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), stawia sobie za cel tworzenie otoczenia wspierającego przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP, oraz rozwój zasobów ludzkich w celu nie dopuszczenia do bezrobocia. Oprócz czynników stricte ekonomicznych rozwój rynku pracy determinuje również otoczenie instytucjonalno-prawne, które obejmuje prawo pracy, wysokość jej pozapłacowych kosztów, dostępność świadczeń społecznych dla osób bezrobotnych i biernych zawodowo itp. Istotny wpływ na funkcjonowanie rynku pracy ma także sytuacja demograficzna, którą można określić na podstawie takich cech jak liczba ludności w wieku produkcyjnym³ lub powyżej 15. roku życia. Nie bez znaczenia pozostaje również wpływ migracji międzywojewódzkich, emigracja zarobkowa Polaków oraz napływ pracowników z zagranicy. Czynniki te, choć istotnie mają wpływ na popyt na pracę w województwach, to są trudne do uwzględnienia w modelach ekonometrycznych ze względu na brak danych, ponieważ dane GUS-u dotyczące migracji międzywojewódzkich i zagranicznych dotyczą tylko przypadków przemieszczania się na pobyt stały⁴.

² *Aktywny na rynku pracy*, Wydawnictwo Wojewódzki Urząd Pracy, Kielce 2022.

³ Według metodologii Głównego Urzędu Statystycznego ludność w wieku produkcyjnym w Polsce to mężczyźni pomiędzy 18. a 64. rokiem życia i kobiety pomiędzy 18. a 59. rokiem życia.

⁴ B. Dańska-Borsiak, A. Olejnik, *Analizy i prognozy polskiego rynku pracy Przekrój wojewódzki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2021, s. 8.

Międzywojewódzkie przepływy pracowników są jednym ze źródeł występowania powiązań przestrzennych pomiędzy rynkami pracy poszczególnych województw. Do innych przyczyn można zaliczyć ponadregionalny zasięg działalności przedsiębiorstw, mobilność kapitału oraz to, że działalność gospodarcza w każdym województwie podlega jednakowym, ogólnokrajowym regulacjom prawnym⁵.

Strukturą organizacyjną Wojewódzkich Urzędów Pracy, która wspiera lokalną politykę rynku pracy pod względem badawczym i informacyjnym są Wojewódzkie Obserwatoria Rynków Pracy (Obserwatoria), których działania umożliwiły stworzenie bazy danych statystycznych i urzędowych, wyników badań empirycznych i ekspertyz dotyczących podaży pracy, popytu na pracę, trendów rozwoju gospodarczego, edukacji zawodowej i ustawicznej, sytuacji grup słabych i wykluczonych z rynku pracy.

Po okresie pandemii COVID-19 nasiliło się zjawisko brownout, czyli pewnego rodzaju wypalenia zawodowego, w którym pracownicy tracą motywację, zaangażowanie, identyfikowanie się z firmą, jej misją, strategią, celami i zadaniami. To proces, w którym stopniowo wzrasta poczucie zmęczenia, rozczarowania oraz przytłoczenia. Dotknięci nim pracownicy nie pokazują negatywnych zachowań w sposób widoczny, ale jest to niedaleka droga do niebezpiecznego – dla pracownika i pracodawcy – zwolnienia się pracownika.

W Polsce istnieje wiele instytucji publicznych i naukowych zajmujących się sporządzaniem prognoz rynku pracy. Prognozy te finansowane są bardzo często z środków unijnych, ale nie są na ogół prognozami kompleksowymi. Dotyczą często jedynie pewnych wycinków funkcjonowania rynku pracy, brakuje im natomiast ciągłości. Podmiotami, które systematycznie dokonują krótkookresowych projekcji uwzględniających zjawiska rynku pracy, są Narodowy Bank Polski (NBP) i Ministerstwo Finansów. Departament Analiz Ekonomicznych NBP w serii „Raporty i analizy” publikuje projekcje inflacji⁶ i wzrostu gospodarczego obejmujące liczbę pracujących osób w Polsce⁷.

Ministerstwo Finansów w ramach prac nad budżetem na kolejne lata publikuje dokument „Uzasadnienie do projektu ustawy budżetowej”, w którym uwzględniane są prognozy zjawisk na rynku pracy⁸. Prognozowaniem wybranych aspektów funkcjonowania rynku pracy zajmują się też organizacje pozarządowe, m.in.: Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową (INnGR), który ma charakter think-tanku⁹ obywatelskiego (<http://www.ibngr.pl/>), oraz Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), stawiająca sobie za cel tworzenie otoczenia wspierającego przedsiębiorców, szczególnie z sektora MŚP, oraz rozwój zasobów ludzkich¹⁰.

⁵ Tamże.

⁶ Inflacja jest zjawiskiem omawianym najczęściej w kontekście wzrastających cen oraz spadającej siły nabywczej pieniądza. W ostatnich kwartałach konsumenci i przedsiębiorcy wyraźnie odczuli jej wpływ na jakość życia oraz efektywność prowadzonego biznesu. O istocie zjawiska świadczy fakt, że Milton Friedman uważał inflację za formę podatku, który można nałożyć bez ustawy. https://finanse.rankomat.pl/poradniki/inflacja-wzrost-cen-gospodarce/?rt_dev=c&rt_camp=14502263192&rt_kw=-&rt-med=cpc-&rt_so, [dostęp 20.11.2023].

⁷ https://nbp.pl/wp-content/uploads/2022/11/raport_2021.pdf, [dostęp 20.11.2023].

⁸ <https://www.gov.pl/web/nanse/ustawy-budzetowe>, [dostęp 20.11.2023].

⁹ Think-tanki trudnią się przede wszystkim działalnością ekspercką. Zatrudniane rzesze ekspertów analizują rzeczywistość i zachodzące w niej zjawiska z perspektywy różnych dyscyplin naukowych, a następnie sporządzają projekty rozwiązań prawnych, i nie tylko prawnych, których celem jest zwiększenie zdolności władzy politycznej do reagowania na te zmiany, <https://www.prawo.pl/samorzad/think-tank-co-to-jest-i-jak-moze-sie-przydac-w-samorzadzie-terytorialnym,93003.html>, [dostęp 21.11.2023].

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/nanse/ustawy-budzetowe.pl>, [dostęp 20.11.2023].

Rynek pracy w Polsce

Polski rynek pracy stoi przed narastającymi problemami związanymi z depopulacją i starzeniem się społeczeństwa. Niekorzystne tendencje demograficzne nakładają się na małą wydajność pracy i niski wskaźnik aktywności zawodowej. W roku 2018 tylko 56% populacji w wieku 15 lat i więcej było aktywne zawodowo w porównaniu ze średnią unijną równą 58%. Niekorzystne tendencje demograficzne nakładają się na małą wydajność pracy i niski wskaźnik aktywności zawodowej. W 2018 r. wyniósł on 1,45, podczas gdy przyjmuje się, że dopiero współczynnik między 2,10 a 2,15 zapewnia prostą zastępowalność pokoleń¹¹. Według przeprowadzonej analizy demograficznej w aspekcie rynku pracy to liczba ludności Polski w wieku 15-59 do roku 2025 zmniejszy się o 2,7 mln osób w porównaniu do roku 2015. Ten spadek mógłby zostać zrekompensowany dzięki aktywnej polityce zwiększającej liczbę pracujących kobiet, udział w rynku pracy osób młodych (w wieku 15–24 lat) oraz osób starszych (55-59 lat), a także zachęcającej do imigracji bądź reemigracji Polaków mieszkających i pracujących za granicą. Ze względu na niekorzystny ogólny kierunek prognozowanych zmian badania sytuacji na krajowym i regionalnych rynkach pracy zyskują na znaczeniu. Wykorzystanie opracowanych na ich podstawie prognoz może wspomóc działania zmierzające do zmniejszenia istniejących niedopasowań i wpłynąć na wzrost liczby pracujących oraz na efektywne wykorzystanie ich kwalifikacji¹². Zintegrowany system prognostyczno-informacyjny został opracowany po rozpoznaniu podstaw teoretycznych oraz dotychczasowych doświadczeń w zakresie prognozowania zatrudnienia w Polsce i na świecie. Wyróżniono prognozę globalną dla całego kraju, prognozy dla wszystkich 16 województw i prognozy dla czterech sektorów gospodarczych (rolniczego, przemysłowego oraz usług rynkowych i nierynkowych). Do ich wyznaczenia zastosowano metody ekonometryczne, w szczególności prognozy wojewódzkie, które oparte zostały o przestrzenny, 16-równaniowy model SUR, w którym liczba pracujących w województwie zależy od liczby pracujących w Polsce, Produktu Krajowego Brutto (PKB) danego województwa, właściwego mu przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia, relacji płacy minimalnej do wojewódzkiego wynagrodzenia przeciętnego, udziału nakładów na środki trwałe brutto w PKB¹³. Strukturą organizacyjną Wojewódzkich Urzędów Pracy, która wspiera lokalną politykę rynku pracy pod względem badawczym i informacyjnym są Wojewódzkie Obserwatoria Rynków Pracy (Obserwatoria), które powstawały od 2000 r. dzięki wsparciu funduszy unijnych. Działania prowadzone przez Obserwatoria umożliwiły stworzenie bazy danych statystycznych i urzędowych, wyników badań empirycznych i ekspertyz dotyczących podaży pracy, popytu na pracę, trendów rozwoju gospodarczego, edukacji zawodowej

¹¹ K. Drela, *Zmiany demograficzne a rynek pracy w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 489, 2017, s. 83.

¹² W. Bogdan, D. Boniecki, E. Labaye, T. Marciniak, M. Nowacki, *Poland 2025: Europe's new growth engine*, McKinsey & Company, https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/economic%20studies%20temp/our%20insig-hts/how%20-poland%20can%20become%20a%20european%20growth%20engine/poland%202025_full_report.ashx, [dostęp 22.11.2023].

¹³ B. Suchecki, B. Dańska-Borsiak, I. Laskowska, A. Olejnik, *Modelowanie i prognozowanie liczby pracujących według województw*, [w:] E. Kwiatkowski, B. Suchecki (red.), *Opracowanie raportu końcowego zawierającego wyniki prognozy zatrudnienia w kraju według grup zawodów i obszarów statystycznych NUTS II do 2020 r.*, Wydawnictwo IPISS, Warszawa 2014, s. 21-28.

i ustawicznej, sytuacji grup słabych i wykluczonych z rynku pracy. Podstawowym celem ich działania jest poszukiwanie metod bieżącego monitorowania podaży i popytu na pracę, struktury demograficznej oraz kapitału społecznego mieszkańców województwa, wskazanie sposobów utrzymania stabilnego zatrudnienia, radzenia sobie z bezrobociem i reintegracji zawodowej¹⁴.

Wraz z wybuchem wojny w Ukrainie Polskę opuściło wielu ukraińskich mężczyzn – szacunki pokazują, że jest to około 100 tys. co spowodowało, że takie branże jak budownictwo, transport, produkcja zatrudniały mężczyzn i znacząco ucierpiały, tracąc niejednokrotnie płynność zatrudnienia.

Zasady rynku pracy

Według Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Kielcach rynek pracy charakteryzuje się trzema zasadami¹⁵:

- zasada jawnego rynku pracy dotyczy ofert, które są powszechnie dostępne w mediach, urzędach pracy, Internecie – gdzie większość bezrobotnych szuka pracy; z kolei ukryty rynek pracy stanowi najlepszą szansę na znalezienie pracy, ponieważ miejsc pracy jest wiele, a informacje o nich nie są nagłaśniane; często bywa tak, że pracodawcy na własną rękę poszukują pracowników poprzez rodzinę, znajomych wykorzystując kontakty osobiste,
- zasada kalejdoskopu czyli pozytywne zmiany skutkujące powstaniem wolnych miejsc, a dzieje się to jak w kalejdoskopie; do pozytywnych zmian należy powstanie nowych firm, rozwój już istniejących (poszerzanie zakresu i rodzaju działalności) oraz naturalny ruch kadrowy w firmach (odchodzenie pracowników na emeryturę, urlopy macierzyńskie, wychowawcze czy bezpłatne),
- zasada zwierciadła polega na tym, że jeżeli liczba miejsc pracy wzrasta, to liczba osób pozostających bez pracy zmniejsza się i odwrotnie¹⁶.

Polski rynek pracy w 2023 roku

Sytuacja na polskim rynku pracy jest bardzo dynamiczna. Na przestrzeni kilku ostatnich lat mówiono bardzo często o rynku pracownika, który właściwie dotyczył branży IT. Pracownicy, jak i przedsiębiorcy bali się możliwej zapaści wywołanej ciągłą niepewnością jutra m.in. przez lockdown, który spowodowany był pandemią COVID-19, która w maksymalnym stopniu dotknęła branżę eventową, gastronomię, hotelarstwo oraz handel detaliczny. Dotyczyło to głównie podmiotów mających swoje placówki zlokalizowane w zamkniętych na czas lockdownu galeriach handlowych.

¹⁴ *Aktywny na rynku pracy*, Wydawnictwo Wojewódzki Urząd Pracy, Kielce 2022. Reintegracja zawodowa - działalność nastawiona na odbudowę i podtrzymanie u osoby podlegającej tym działaniom społecznej zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy, <https://przedsiębiorstvospoleczne.pl/reintegracja-spoleczna-i-zawodowa-w-przedsiębiorstwie-spolecznym-zgodnie-z-ustawa-o-ekonomii-spolecznej/>, [dostęp 22.11.2023].

¹⁵ Tamże.

¹⁶ T. Pęczak (red.), *Moja droga do pracy. Sześć kroków do sukcesu*, Wyd. WUP Kielce, s. 43-63.

Obecnie zapaść na rynku spowodowana może być inflacją, a przede wszystkim wzrostem cen energii, która dla firm szczególnie produkcyjnych stanowi ogromne obciążenie. Obecna sytuacja geopolityczna, atak Rosji na Ukrainę nie napawa optymizmem pracodawców.

W tak funkcjonujących realiach przychodzi działać przedsiębiorstwom reprezentującym sektor MŚP, jak i międzynarodowym korporacjom. Wszystkie przedsiębiorstwa bez względu na wielkość „zderzają się” z następującymi wyzwaniami:

- w tych wszystkich obszarach kluczową rolę odgrywają ludzie, gdyż bez nich oraz ich pracy nie byłaby możliwa realizacja celów biznesowych,
- rosnąca inflacja a następnie jej spadek, gdzie w II połowie 2023 r. wskaźnik inflacji zaczął się obniżać, a na koniec roku ukształtuje się w okolicach 8,5%. r/r^{2017} ,
- presją płacową, spadkiem motywacji i zaangażowania pracowników,
- płynnością pracowniczą,
- trudnościami w pozyskaniu wartościowych pracowników na rynku pracy,
- ciągłą zmianą przepisów dotyczących m.in. prawa pracy, podatków,
- rosnącym zróżnicowaniem kulturowym i wiekowym pracowników¹⁸.

Obecnie ze względu na wojnę w Ukrainie oraz trwające działania wojenne w Izraelu coraz częściej występują różnice kulturowe i wynikające z tego nowe wyzwania komunikacyjne, prawne, społeczne i psychologiczne ze względu na emigrantów.

Według danych Straży Granicznej od 24 lutego 2022 do 19 lutego 2023 r. granicę polsko-ukraińską przekroczyło 9,945 mln uchodźców z Ukrainy, głównie kobiet i dzieci. W tym samym czasie na Ukrainę wróciło ponad 8 mln osób.

Według polskiego MSWiA zdecydowana większość, bo 75% obywateli Ukrainy, którzy od początku wojny przekroczyli granicę ukraińsko-polską, stanowią osoby dorosłe. Wraz z wybuchem wojny w Ukrainie Polskę opuściło wielu ukraińskich mężczyzn – szacunki pokazują, że jest to około 100 tys. Powyższe czynniki spowodowały, że te sektory i branże, które ze względu na specyfikę pracy (np. budownictwo, transport, produkcja) zatrudniały mężczyzn, znacząco ucierpiały, tracąc płynność zatrudnienia

Bezrobocie i trendy na polskim rynku pracy w 2023 r.

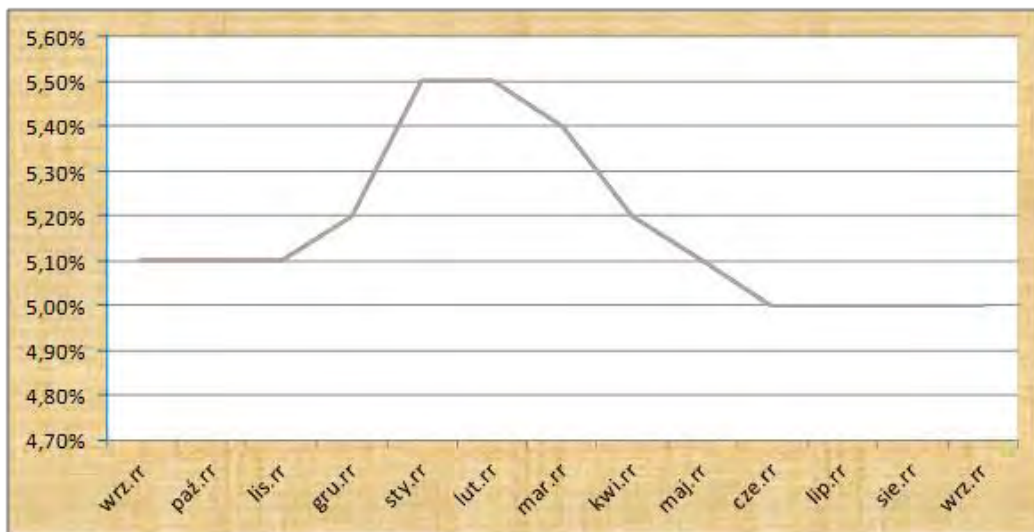
W roku 2023 polscy analitycy stwierdzili, że występuje¹⁹:

- rosnąca elastyczność form i sposobów zatrudnienia,
- konieczność zarządzania różnorodnością pracowników (wiekową i kulturową),
- ograniczenia budżetów związanych z inwestycjami,
- rosnące zmęczenie i spadające zaangażowanie pracowników,
- nieznaczny spadek bezrobocia w 2023 r. w stosunku do rekordowo niskiego bezrobocia w roku 2022 (wykres 1).

¹⁷ <https://www.money.pl/gospodarka/inflacja-w-polsce-lipiec-2023-r-dane-gus-6925460864834176a.html>, [dostęp 18.11.2023].

¹⁸ *Polski rynek pracy w 2023 roku. Jakich zmian się spodziewać?*, <https://www.aterima-work.pl/pdf/raport-rynek-pracy-2023.pdf>, [dostęp 18.11.2023].

¹⁹ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html>, [dostęp 21.11.2023].

Wykres 1. Stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce w okresie wrzesień 2022 r. – wrzesień 2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html>, [dostęp 21.11.2023].

We wrześniu 2023 r. stopa bezrobocia spadła w siedmiu województwach i zależnie od regionu wahała się od 3,0% do 8,3%. Najwyższe wartości wskaźnika odnotowano w województwach podkarpackim (8,3%), warmińsko-mazurskim (7,9%) i świętokrzyskim (7,6%), natomiast najniższe – w wielkopolskim (3,0%), śląskim (3,7%) oraz małopolskim i mazowieckim (po 4,1%). W skali roku stopa bezrobocia spadła w 11 województwach – najbardziej w lubelskim (o 0,5%), wzrosła w czterech – najbardziej w wielkopolskim (o 0,2%) a w woj. świętokrzyskim pozostała bez zmian²⁰.

W roku 2023 pracodawcy ostrożnie podejmują decyzje o zatrudnieniu, to jednak w dalszym ciągu poszukują odpowiednio wykwalifikowanych specjalistów. I te poszukiwania są wyzwaniem, bowiem jeszcze trudniej jest znaleźć i zatrzymać wartościowego pracownika. Istotna jest również elastyczność zatrudnienia nie tylko w obszarze pracy tymczasowej, ale również na stanowiskach, które do tej pory kojarzone były głównie z etatami. W większym zakresie przyjmują formę kontraktów menedżerskich czy stanowiska typu interim²¹.

W III kw. 2023 r., podobnie jak w poprzednim, 20% pracowników zadeklarowało zmianę pracy w ciągu ostatnich 6 miesiącach, a 17% – zmianę stanowiska u swojego pracodawcy.

²⁰ Rynek pracy, edukacja, kompetencje Aktualne trendy i wyniki badań, (październik 2023), Raport przygotowany w ramach projektu pozakonkursowego POWER pt. „Rada Programowa ds. Kompetencji”.

²¹ Interim Manager to wysoko wykwalifikowany specjalista, który na określony czas przejmuje zarządzanie firmą w określonym obszarze. Może zastępować w ten sposób menedżera zatrudnionego na etacie – np. do czasu znalezienia odpowiedniej osoby na to stanowisko. Wiele firm decyduje się na współpracę z Interim Managerem także w innym celu. Taki ekspert pomaga przejść organizacji przez ważne zmiany i poradzić sobie z wyzwaniami. Jego rola polega nie tyle na zarządzaniu operacyjnym, ile na realizacji konkretnych celów, <https://redegate.com/jakie-stanowisko-w-firmie-dla-interim-managera/>, [dostęp 22.11.2023].

Najczęściej pracę zmieniali zatrudnieni w hotelarstwie i gastronomii (34%), handlu detalicznym i hurtowym (26%) oraz transporcie i logistyce (po 21%)²².

Obecnie występuje zjawisko ponownego zatrudniania pracowników, którzy wcześniej od pracodawcy odeszli (ang. *boomerang employee*). Ani Polska nie jest aż tak dużym krajem, ani Polacy nie charakteryzują się aż tak dużą mobilnością w poszukiwaniu pracy na terenie kraju, zatem istnieje szansa, że część pracowników chętniej będzie powracać do pracodawcy, którego już zna. Mogą na tym zyskać obie strony, dlatego tak ważne jest profesjonalne i partnerskie podejście do pracowników na każdym etapie współpracy z nim, od onboardingu po offboarding (etapy zatrudniania pracowników dla wizerunku pracodawcy, nie tylko w czasach zarazy)²³.

We wrześniu 2023 r. na 50 największych portalach rekrutacyjnych w Polsce pracodawcy opublikowali 257,3 tys. nowych ofert pracy – o 12,1% mniej niż miesiąc wcześniej i o 17,8% mniej w porównaniu z wrześniem 2022 r. Największy wzrost liczby ofert pracy zanotowano w przypadku zawodów z branży prawnej oraz zdrowia (po +7%). Spadek odnotowano natomiast w branżach: IT (-52%), HR (-29%), finanse (-28%), marketing i sprzedaż (-23%)²⁴.

Dobrostan pracowników oraz ich zdrowie psychiczne

Kolejnym widocznym zjawiskiem na które pandemia również miała wpływ jest pogarszający się dobrostan pracowników oraz ich zdrowie psychiczne, które wynika z²⁵:

- życia w pandemicznym zagrożeniu i izolacji przez ponad dwa lata,
- niepewności jutra wynikającej z sytuacji geopolitycznej i ekonomicznej (m.in. wojna na Ukrainie, inflacja),
- kultury pracy, która w obszarach przywództwa czy sposobu komunikacji nadal pozostawia wiele do poprawy i doskonalenia, choć jako kraj uczymy się komunikacji i partnerstwa w biznesie, nadal brakuje przestrzegania zasad zapisanych w przepisach czy umowach, docenienia pracowników za wkład ich pracy, czy otwartej komunikacji i „grania do jednej bramki”,
- dużej ilości przepracowanych godzin, ponieważ w oparciu o badania Polskiego Instytutu Ekonomicznego Polacy w porównaniu do najbardziej rozwiniętych krajów europejskich pracują zauważalnie dłużej bowiem średnio jest to nawet 39,7 godz. tygodniowo, tymczasem Francuzi, Szwedzi, Niemcy czy Duńczycy pracują poniżej 36 godzin tygodniowo, natomiast Holendrzy nawet poniżej 30 godzin.

Opisane czynniki powodują, że pracownicy coraz mniej identyfikują się ze swoją pracą i pracodawcą. Nie wykazują skłonności do stale rosnącego zaangażowania, konsekwencji w działaniu pomimo trudności czy ukierunkowania na cele. Na popularności zyskuje termin *quiet quitting* (z ang. ciche odchodzenie), który nie tyle oznacza odejście z pracy, co realizowanie przez pracowników ich zadań, ale tylko w takim stopniu, w jakim jest to wymagane – na dopuszczalnie minimalnym poziomie i ani kroku więcej. Ciche odchodzenie stoi w opozycji do

²² Tamże.

²³ <https://poradnikhr.blog/2020/07/16/onboarding-i-offboarding/>, [dostęp 22.11.2023].

²⁴ Tamże.

²⁵ Raport – Polski Rynek Pracy 2023, aterima-work.pl, [dostęp 22.11.2023].

kultu pracy, czy zostawania po godzinach. Trend ten został wypromowany przez użytkowników Tik Toka, w szczególności w Stanach Zjednoczonych. Widoczny jest jednak również w Polsce. Szczególnie pracownicy pokolenia Y i Z (o czym będzie dalej) dostrzegają w życiu inne wartości niż sama praca – mogą nimi być rodzina, przyjaciele, hobby, podróże czy inne aktywności.

I w sumie to dobrze, że pracownicy szukają odskoczni od pracy, ponieważ aby dawać energię, należy skądś ją czerpać i gdzieś odzyskiwać. W przeciwnym razie możliwe jest pojawienie się niepokojącego zjawiska, jakim jest brownout. Jest to rodzaj wypalenia, w którym pracownicy tracą motywację, zaangażowanie, czy identyfikowanie się z firmą, jej misją, strategią, celami i zadaniami. To proces, w którym stopniowo wzrasta poczucie zmęczenia, rozczarowania oraz przytłoczenia. Od „tradycyjnego” wypalenia zawodowego brownout różni się tym, że dotknięci nim pracownicy nie pokazują negatywnych zachowań w sposób widoczny. Choć wydaje się, że dobrze sobie radzą, powoli coraz bardziej wycofują się z różnych zawodowych aktywności i inicjatyw czując, że już nie dają rady. Stąd niedaleka droga do niebezpiecznego – dla pracownika i pracodawcy – wypalenia zawodowego. Dlatego też bardzo istotne jest z punktu widzenia pracodawcy, aby odpowiednio zarządzać poszczególnymi grupami pokoleń²⁶:

- 1) Pokolenie Baby Boomers (BB) – urodzeni w latach 1946 – 1964, o którym mówi się, iż jest tym pokoleniem, które żyje, żeby pracować. Reprezentanci tego pokolenia pracowali lub pracują całe życie u jednego pracodawcy, są przyzwyczajeni do pracy w organizacjach, w których istotna jest hierarchia, poszanowanie dla wyższych stanowisk oraz tytułów, a także formalny sposób komunikacji.
- 2) Pokolenie X – urodzeni w latach 1965-1979, nie miało łatwego startu ze względu na dorastanie w okresie kryzysu gospodarczego lat 70. XX w. i późniejszych zmian ustrojowych. To pokolenie także uważane jest za pracowite i lojalne wobec pracodawców, a także ukierunkowane na radzenie sobie w trudnych sytuacjach.
- 3) Pokolenie Y – urodzeni w latach 1980-1989/94, to pokolenie, którego podejście do pracy jest odmienne od wcześniejszych. Dla nich praca przede wszystkim powinna dawać satysfakcję, wówczas są skłonni do znaczącego zaangażowania. Niezwykle jednak cenią sobie równowagę między życiem zawodowym i osobistym. To o tym pokoleniu mówi się, że pracuje żeby żyć i korzystać z jego uroków, doświadczać, rozwijać się. Dla starszych pokoleń (BB, X) ten obszar stanowi trudność we współpracy z młodszym pokoleniem, dla którego ważniejsze jest poświęcenie dla sfery osobistej niż zawodowej.
- 4) Pokolenie Z – urodzeni w latach 1990/1995 i później. W podobnym kierunku zmierza najmłodsze pokolenie na rynku pracy, czyli pokolenie Z (nazywane też pokoleniem C od m.in.: connected, communicate). To ludzie, których życie w świecie realnym przeplata się z wirtualnym. Nie znają świata bez komputerów, smartfonów i Internetu, a media społecznościowe to dla nich „wielofunkcyjna platforma”. Stale i szybko się

²⁶ <https://uwb.edu.pl/aktualnosci/my-z-pokolenia-bb-x-y-z-czyli-co-laczy-a-co-dzieli-mlodych-i-starszych-pokoleniowa-analiza-eksperta-uwb-4578.html>, [dostęp 22.11.2023].

komunikują – najczęściej on-line. Dla nich praca jest jednym z elementów, jakże różnorodnego i wielobarwnego życia.

Podsumowanie

Rynek pracy jest zmienny i wymagający zarówno dla pracodawców, jak i pracowników. W tak dynamicznych warunkach liczy się: znajomość rynku i dobra opinia na nim, fachowa wiedza i doświadczenie, budowanie długofalowych relacji, profesjonalna komunikacja oraz elastyczność w działaniu. W wielu obszarach potrzebna jest też dobra znajomość przepisów, które cały czas się zmieniają.

Należy jednak pamiętać, że wszystko zaczyna się od ludzi. Znalezienie ich, elastyczne dopasowanie umiejętności do zadań, zleceń czy zamówień oraz profesjonalne potraktowanie to pierwszy krok do biznesowego sukcesu. Zatem istotna jest:

- prewencja, czyli wyznaczanie zadań i celów ambitnych lecz możliwych do realizacji,
- budowanie atmosfery bezpieczeństwa i wsparcia w zespole, wymiana wiedzy i doświadczeń oraz zaufanie,
- otwarta i transparentna komunikacja.

Aktualną sytuację na polskim i międzynarodowym rynku pracy przedstawiają najnowsze wyniki badań w tym zakresie oraz dominujące trendy²⁷:

- z danych GUS wynika, że stopa bezrobocia rejestrowanego w Polsce we wrześniu 2023 r. wyniosła 5,0%, w porównaniu z sierpniem 2023 r. nie zmieniła się, a w porównaniu z wrześniem 2022 r. była niższa o 0,1 p.p.,
- w końcu września 2023 r. w urzędach pracy było zarejestrowanych 776,0 tys. bezrobotnych, tj. o 6,5 tys. (0,8%) mniej niż miesiąc wcześniej i o 25,7 tys. (3,2%) mniej niż we wrześniu 2022 r.,
- we wrześniu 2023 r. do urzędów pracy zgłoszono 91,7 tys. wolnych miejsc pracy i aktywizacji zawodowej, tj. o 3,5 tys. ofert (3,4%) mniej niż w sierpniu 2023 r. i o 7,8 tys. (7,8%) mniej niż rok wcześniej,
- przeciętne miesięczne zatrudnienie w sektorze przedsiębiorstw we wrześniu 2023 r. wyniosło 6496,1 tys. i było zbliżone do notowanego we wrześniu 2022 r., w porównaniu z sierpniem 2023 r. spadło o 0,1% (o 6 tys. osób),
- przeciętne miesięczne wynagrodzenie ogółem (brutto) w sektorze przedsiębiorstw we wrześniu 2023 r. wyniosło 7379,88 zł., w porównaniu z sierpniem 2023 r. wzrosło nominalnie o 0,1%,
- według najbardziej aktualnych danych Eurostatu stopa bezrobocia dla krajów członkowskich UE-27 we wrześniu 2023 r. wyniosła 6,0, a dla strefy euro (UE-20) – 6,5%; zgodnie z wyliczeniami Labour Force Survey w tym czasie stopa bezrobocia w Polsce wyniosła 2,8%; najlepszy wynik osiągnęły Czechy (2,5%).

²⁷ Rynek pracy, edukacja, kompetencje Aktualne trendy i wyniki badań, (październik 2023) ,Raport przygotowany w ramach projektu pozakonkursowego POWER pt. „Rada Programowa ds. Kompetencji”.

Bibliografia

- Aktywny na rynku pracy*, Wydawnictwo Wojewódzki Urząd Pracy, Kielce 2022.
- Dańska-Borsiak B., Olejnik A., *Analizy i prognozy polskiego rynku pracy Przekrój wojewódzki*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2021.
- Drela K., *Zmiany demograficzne a rynek pracy w Polsce*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 489, 2017.
- Pęczak T. (red.), *Moja droga do pracy. Sześć krokowa do sukcesu*, Wydawca WUP Kielce.
- Suchecki B., Dańska-Borsiak B., Laskowska I., Olejnik A., *Modelowanie i prognozowanie liczby pracujących według województw*, [w:] E. Kwiatkowski, B. Suchecki (red.), *Opracowanie raportu końcowego zawierającego wyniki prognozy zatrudnienia w kraju według grup zawodów i obszarów statystycznych NUTS II do 2020 r.*, Wydawnictwo IPISS, Warszawa 2014.

Raporty

- Polski rynek pracy w 2023 r. Jakich zmian się spodziewać?, <https://www.aterima-work.pl/pdf/raport-rynek-pracy-2023.pdf>
- Rynek pracy, edukacja, kompetencje Aktualne trendy i wyniki badań, (październik 2023)*, Raport przygotowany w ramach projektu pozakonkursowego POWER pt. „Rada Programowa ds. Kompetencji”.

Źródła internetowe

- Bogdan W., Boniecki D., Labaye E., Marciniak T., Nowacki M., Poland 2025: Europe's new growth engine, McKinsey & Company, https://www.mckinsey.com/~media/mckinsey/business%20functions/economic%20studies%20temp/our%20insights/how%20poland%20can%20become%20a%20european%20growth%20engine/poland%202025_full_report.ashx
- <https://poradnikhr.blog/2020/07/16/onboarding-i-offboarding/>
- <https://redegate.com/jakie-stanowisko-w-firmie-dla-interim-managera/>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/stopa-bezrobocia-rejestrowanego-w-latach-1990-2023,4,1.html>
- <https://uwb.edu.pl/aktualnosci/my-z-pokolenia-bb-x-y-z-czyli-co-laczy-a-co-dzieli-mlodych-i-starszych-pokoleniowa-analiza-eksperta-uwb-4578.html>
- <https://www.money.pl/gospodarka/inflacja-w-polsce-lipiec-2023-r-dane-gus-6925460864834176a.html>
- <https://www.prawo.pl/samorzad/think-tank-co-to-jest-i-jak-moze-sie-przydac-w-samorzadzie-terytorialnym-,93003.html>

ANALYSIS OF THE LABOUR MARKET IN POLAND IN 2023

Abstract

This chapter is a synthetic compilation of the most relevant issues concerning the labour market in Poland. The labour market has an indispensable impact on the functioning of the state and is subject to the laws of supply and demand. One of the presented features of the labour market, which is very important, is a systematic increase in the demand for employees with increasingly higher qualifications and skills (it is important that the usefulness of the acquired qualifications is adequate to the requirements of the market). The analysis of the labour market clearly shows that Polish society is an ageing society. Unfavourable demographic trends overlap with low labour productivity and a low labour force participation rate, which in turn translates into a lack of substitution. The aim of the chapter was to analyse the labour market in Poland in 2023.

Keywords: labour market, supply, demand, registered unemployed, generation XYZ, inflation, Central Statistical Office, Voivodeship Labour Office.

Anna Górka¹
Marcin Skwarek²

Kryzys energetyczny w Polsce a rosyjska agresja na Ukrainę

The energy crisis in Poland and the Russian aggression against Ukraine

Streszczenie

Pandemia COVID-19, która wybuchła w 2020 roku sparaliżowała świat, następnie w 2022 roku wybuchł konflikt zbrojny na terenie Ukrainy. Agresja Rosji na Ukrainę oraz nałożone sankcje na Rosję spowodowały w konsekwencji wzrost cen paliw. Jednocześnie sytuacja ta pokazała uzależnienie Europy od rosyjskich węglowodorów. Z szacunków Międzynarodowej Agencji Energetycznej za 2022 r. wynika, że globalne dotacje na konsumpcję paliw kopalnych podwoiły się w stosunku do roku poprzedniego osiągając 1 bln dolarów. Polska, podobnie jak inne kraje europejskie, była w pewien sposób uzależniona od dostaw energii, w tym gazu ziemnego, z Rosji. Związane z tym kwestie polityczne i bezpieczeństwo energetyczne były przedmiotem dyskusji w kontekście rosyjskich działań na arenie międzynarodowej. Celem rozdziału jest dokonanie analizy sytuacji kryzysu energetycznego, jaki nastąpił po wybuchu wojny w Ukrainie, w Polsce w kontekście bezpieczeństwa energetycznego oraz inflacji.

Słowa kluczowe: kryzys, kryzys energetyczny, konflikt zbrojny, inflacja, bezpieczeństwo energetyczne.

¹ Dr nauk społecznych, Adiunkt, Instytut Nauk Ekonomicznych, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

² Student I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

Wstęp

Współczesne wyzwania związane z energetyką i geopolityką zdają się nabierać na sile w obliczu kryzysu energetycznego w Polsce oraz narastającego napięcia w regionie, wywołanego rosyjską agresją na Ukrainę. Te dwie kluczowe sytuacje mają znaczący wpływ na stabilność polityczną, gospodarczą i energetyczną nie tylko w regionie Europy Środkowej, ale również globalnie. W niniejszym rozdziale przyjrzymy się głównym przyczynom tych wydarzeń, ich skutkom oraz możliwym środkom zaradczym, mogącym przyczynić się do złagodzenia sytuacji.

Już przed 1950 r. paliwa naftowe wyparły węgiel w USA, a w latach 60-70. XX w. proces ten objął Europę Zachodnią oraz Japonię. Wówczas to udział węgla spadł w Europie Zachodniej z 77% do 27%, zwiększając udział ropy z 15% do 56%. Rozwój gospodarczy oznaczał wyższe zużycie energii na 1 mieszkańca ponad 2 krotnie we Francji i RFN³.

Kryzysy energetyczne miały już miejsce w Europie, powodując perturbacje w gospodarkach wielu państw. Jednym z przykładów kryzysu energetycznego był Wielki Kryzys Naftowy, który objął wszystkie uprzemysłowione kraje uzależnione od ropy naftowej oraz wszystkie dziedziny światowej gospodarki. Jego historia sięga sankcji nałożonych wobec Stanów Zjednoczonych przez państwa zrzeszone w Organizacji Arabskich Krajów Eksportujących Ropę Naftową (OAPEC)⁴, po wybuchu wojny izraelsko-arabskiej w październiku 1973 r.⁵. Jego efektem był wzrost CPI⁶ oraz cen energii. Odczuła to między innymi Wielka Brytania, gdzie wystąpiło zjawisko ubóstwa energetycznego w związku z wycofaniem dotacji do energii elektrycznej przez rząd⁷. Skutkiem kryzysu naftowego był kryzys gospodarczy, wzrost inflacji, recesja. Już podczas wielkiego kryzysu naftowego dało się zauważyć, jak słabo świat jest przygotowany na ewentualne problemy z dostawami energii. Od tego czasu kwestia bezpieczeństwa energetycznego na stałe zagościła w strategiach rozwoju i bezpieczeństwa wszystkich państw na Ziemi. Celem rozdziału jest dokonanie analizy sytuacji kryzysu energetycznego w Polsce, jaki nastąpił po wybuchu wojny na Ukrainie.

Kryzys energetyczny w Polsce

Wzrost zapotrzebowania na energię, rosnące koszty surowców energetycznych oraz zmiany klimatyczne stanowią ważne konteksty dla obecnych wyzwań energetycznych w Polsce. Kluczową rolę według przepisów Unii Europejskiej przyjętych przez nasze państwo, odgrywa uniezależnienie od węgla, który dominuje w polskim miksie energetycznym. Konieczność

³ Międzynarodowy rynek ropy naftowej – charakterystyka okresów kryzysowych, <https://www.cire.pl/publikacje/KRYZYSY-NAFTOWE.pdf>, [dostęp 15.08.2023].

⁴ Organizacja międzynarodowa powstała w 1968 r. w wyniku porozumienia zawartego w Bejrucie przez rządy Kuwejtu, Libii i Arabii Saudyjskiej. https://pl.wikipedia.org/wiki/Organizacja_Arabskich_Kraj%C3%B3w_Eksportuj%C4%85cych-Rop%C4%99_Naftow%C4%85, [dostęp 13.10.2023].

⁵ M. Trzcionka, *Sankcje gospodarcze w polityce zagranicznej USA po II wojnie światowej*, Praca doktorska, UJ, Kraków 2011, s. 85.

⁶ P. Cymcyk, *Świat czeka druga fala inflacji?* <https://dnarynkow.pl/swiat-czeka-druga-fala-inflacji/>, [dostęp 15.08.2023].

⁷ A. Górską, *Unia Europejska wobec ubóstwa energetycznego w wybranych państwach członkowskich*, wyd. Fundacja na Rzecz Czystej Energii, Poznań 2019, s. 21.

modernizacji infrastruktury energetycznej i zróżnicowania źródeł stanowi istotny punkt w kształtowaniu przyszłości energetycznej kraju. Kryzysy dostaw, takie jak ten obecny, podkreślają potrzebę większej niezależności energetycznej oraz bardziej zrównoważonej produkcji energii.

Termin „kryzys” pochodzi z języka greckiego (stgr. *κρίσις* – „*krisis*”) i oznacza „wybór”, „wynik”, „wstrząs”, „punkt zwrotny”⁸. Jego cechą jest nagłość, urazowość i subiektywne konsekwencje urazu w postaci przeżyć negatywnych”⁹.

Ryszard Wróblewski, w swojej definicji kryzysu, opisuje go jako kulminację konfliktów w różnych dziedzinach życia społecznego. Twierdzi, że konflikty są nieodłączną częścią struktury społeczeństwa i występują wszędzie, co czyni je nieuniknionymi. Kryzys z jego punktu widzenia oznacza rozwój wydarzeń, zarówno tych wewnętrznych, jak i zewnętrznych, które stanowią bezpośrednie zagrożenie dla żywotnych interesów społeczeństwa lub państwa. Ponadto, te wydarzenia następują z tak dużą szybkością, że wymuszają na władzach politycznych natychmiastowe podjęcie nadzwyczajnych działań, aby poradzić sobie z sytuacją kryzysową¹⁰.

Kryzys według tej definicji to punkt kulminacyjny konfliktów społecznych, który stanowi bezpośrednie zagrożenie dla ważnych interesów społeczeństwa lub państwa i wymaga natychmiastowej reakcji ze strony władz.

Najważniejszym punktem wyjścia do największego kryzysu gospodarczego, jaki zapisano w historii, jest krach na nowojorskiej giełdzie w październiku 1929 roku. Najbardziej dramatycznymi momentami tego kryzysu były: czwartek, 24 października oraz „czarny wtorek” 29 października. W pierwszym z tych dni sprzedano aż 13 milionów akcji, natomiast w drugim – rekordowe 16,4 miliona akcji (przeciętnie do tej pory sprzedawano 3 miliony akcji dziennie), co skutkowało spadkiem ich wartości o 25%, a w kolejnych dniach liczba doszła do 30 mln¹¹. W pierwszych dniach kryzysu indeks giełdy nowojorskiej, *Dow Jones Industrial Average*, obniżył się o 30%. Konsekwencje tego giełdowego kryzysu trwały aż do 1933 r., a był to bez wątpienia najpoważniejszy kryzys, jaki dotknął gospodarkę na przestrzeni historii, zwany „Wielkim Kryzysem”¹². W czarny wtorek z koeli ceny akcji na giełdzie w Nowym Jorku spadły średnio o 11,73% – 16,4 mln akcji zmieniło właścicieli¹³. Ostatecznie 8 lipca 1932 r. indeks *Dow Jones Industrial Average* osiągnął najniższy poziom tracąc prawie 90% swojej wartości z 3 września 1929 r.¹⁴

W 1929 r. doszło do ponad 650 upadłości banków, co wpisuje się w tendencję takich upadłości utrzymującą się w latach dwudziestych XX wieku. Upadek banków spowodował zmniejszenie podaży pieniądza ze względu na mniejszą dostępność kredytów. Oznaczało to, że każdy dolar był wart więcej. Wraz ze wzrostem wartości dolara ceny spadły, co zmniejszyło

⁸ K. Trzaska, *Instytucje szkolnictwa wyższego jako instrument walki z kryzysem (perspektywa Unii Europejskiej)*, UR Journal of Humanities And Social Sciences, nr 4(21)/2021, s. 83.

⁹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Kryzys#S%C5%82ownikowe_definicje_kryzysu, [dostęp 14.08.2023].

¹⁰ Zob. R. Wróblewski, *Wprowadzenie do strategii wojskowych*, AON, Warszawa 1998.

¹¹ [https://pl.wikipedia.org/wiki/Czarny_czwartek_\(1929\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Czarny_czwartek_(1929)), [dostęp 14.08.2023].

¹² J. Kaliński, *Historia gospodarcza XIX i XX w.*, PWE, Warszawa 2008, s. 147.

¹³ A Kimberly, *Black Tuesday, Its Causes and How It Kicked Off the Depression*, The Worst Day in Wall Street's History, <https://www.thebalancemoney.com/black-tuesday-definition-cause-kickoff-to-depression-3305819>, [dostęp 29.08.2023].

¹⁴ Tamże.

przychody przedsiębiorstw. Oznaczało to również, że spłata długu kosztowała pożyczkodawców więcej. Spowodowało to falę upadłości osobistych i biznesowych¹⁵.

Następnym znaczącym kryzysem, który wpłynął na sytuację gospodarczą na świecie, był „kryzys naftowy”. To wydarzenie miało swoje źródło w działaniach państw arabskich, które zdecydowały się na środki wojny ekonomicznej. Ich strategia polegała na stopniowym obniżaniu wydobycia ropy o 5% każdego miesiąca, jednocześnie nakładając embargo na kraje wspierające Izrael, co trwało do marca 1974 r. W efekcie tego ruchu w okresie od października do grudnia 1973 r. dostawy ropy arabskiej na światowych rynkach spadły z 21 mln baryłek dziennie do 16 mln baryłek, a cena ropy na aukcjach drastycznie wzrosła z poziomu 5 dolarów do 17 dolarów za baryłkę. Ten „kryzys naftowy” miał istotny wpływ na gospodarkę światową i wywarł znaczący wpływ na sytuację ekonomiczną globu¹⁶.

Rewolucja islamska w Iranie spowodowała spadek wydobycia ropy w tym kraju o połowę i wstrzymanie eksportu. Światowy niedobór ropy pogłębiła inwazja Iraku na Iran, w której trakcie zniszczono największą rafinerię na świecie w mieście Abadan. Dodatkowo nerwowo zareagował rynek ropy naftowej na inwazję ZSRR na Afganistan. W latach 1979-1982, miał miejsce drugi kryzys naftowy, a ceny ropy wzrosły o 150% (30 dolarów za baryłkę)¹⁷.

Rosyjska napaść na Ukrainę spowodowała na rynku energii gwałtowny skok cen. Decyzje podjęte przez Unię Europejską – m.in. embargo na rosyjski węgiel oraz zapowiedź obostrzeń związanych z gazem i ropą sprawiły zaś, że w wielu krajach dostęp do paliw i surowców stał się utrudniony¹⁸. Według Komisji Europejskiej od lutego 2022 r. UE zakazała eksportu do Rosji towarów o wartości 43,9 mld EUR i importu do UE towarów o wartości 91,2 mld EUR. Oznacza to, że w porównaniu z 2021 r. sankcjom podlega obecnie 49% eksportu i 58% importu. W dniu 8 kwietnia 2022 r. Rada Unii Europejskiej przyjęła rozporządzenie 2022/576 w sprawie zmiany rozporządzenia nr 833/2014 dotyczącego środków ograniczających w związku z działaniami Rosji destabilizującymi sytuację na Ukrainie (Dz. Urz. UE nr L 111 z 8.4.2022), które ustanowiło unijny zakaz udziału rosyjskich wykonawców w zamówieniach publicznych i koncesjach udzielanych w państwach członkowskich UE.

Działania te jednak były tymczasowe, a wpływ na ceny surowców różni się od tych z 1973 roku, jak podkreślają eksperci Polskiego Instytutu Ekonomicznego. Zauważono, że atak Hamasu na Izrael 7 października 2023 roku podniósł cenę ropy o 5%¹⁹.

Bezpieczeństwo energetyczne i jego znaczenie

Bezpieczeństwo energetyczne jest kluczowym aspektem dla funkcjonowania gospodarki państwowej, ponieważ niedobór surowców energetycznych może spowodować destabilizację

¹⁵ Managing the Crisis: The FDIC and RTC Experience - Chronological Overview, <https://www.fdic.gov/bank/historical/managing/chronological/pre-fdic.html>, [dostęp 12.10.2023].

¹⁶ M. Menes, *Kolejny szok naftowy*, Merkuriusz Uniwersytecki, nr 5, 2004, s. 121.

¹⁷ S. Wasiuta, *Rola NATO w zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego i ochrony infrastruktury energetycznej*, Przegląd Geopolityczny, nr 16, 2016, s. 87-108.

¹⁸ *Wzrost europejskich cen węgla efektem unijnego embarga na surowiec z Rosji*, <https://www.cire.pl/artykuly/servis-informacyjny-cire-24/arp-wzrost-europejskich-cen-węgla-efektem-unijnego-embarga-na-surowiec-z-rosji>, [dostęp 29.08.2023].

¹⁹ <https://www.wnp.pl/nafta/powtorka-kryzysu-naftowego-z-1973-r-nam-nie-grozi,762332.html>, [dostęp 17.10.2023].

zarówno w kontekście ekonomicznym, jak i społecznym. Jednocześnie stanowi to sposób na zwiększenie odporności gospodarki na potencjalne zakłócenia i zagrożenia związane z dostępnością energii. Bezpieczeństwo energetyczne można definiować w różny sposób. Może to być określane jako stan braku zagrożenia przerwaniem dostaw energii²⁰. Pojęcie bezpieczeństwa energetycznego definiuje Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997, Prawo energetyczne jako „stan gospodarki umożliwiający pokrycie perspektywnego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię, w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska”²¹. Z kolei w Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego RP²² wymieniono działania na rzecz umocnienia bezpieczeństwa energetycznego. Wśród czynników wewnętrznych wyróżniono takie działania jak: te które przyczyniają się do zachowania niezawodności i pewności dostaw, a także spełniające wymogi ochrony środowiska, zrównoważenie krajowego bilansu paliwowego oraz jego zróżnicowanie, jak również dywersyfikację źródeł oraz kierunków dostaw surowców. Ponadto wyróżniono w niej zapewnienie sprawnego systemu wytwórczego, wydobywczego oraz przesyłu dystrybucji i transportu paliw i energii. Ważne okazuje się ponadto zapewnienie ciągłości dostaw, które gwarantują bezpieczeństwo odbiorcom końcowym. Wyróżnia się tu opracowanie spójnych planów zaopatrzenia gmin w energię elektryczną, fazy, ciepło, wodę, z planami wojewódzkimi i krajowymi. Niezwykle istotna okazuje się również konkurencyjność ekonomiczna sektora energetycznego²³.

Aby zapewnić bezpieczeństwo energetyczne, należy uwzględnić wiele istotnych elementów, takich jak ochrona środowiska, aspekty techniczne oraz kwestie ekonomiczne. Konieczne jest również dokładne zrozumienie ilości i jakości dostępnych surowców energetycznych, a także ocena stanu infrastruktury energetycznej w danym państwie²⁴.

Ponadto, istotnym aspektem jest ocena geograficznej struktury importu surowców energetycznych, gdyż wpływa to na różnorodność źródeł dostaw. Również zdolności gospodarki do przetwarzania surowców energetycznych stanowią kluczowy czynnik w zapewnianiu bezpieczeństwa energetycznego. Wszystkie te elementy współdziałają w celu opracowania spójnej polityki energetycznej, której celem jest minimalizowanie ryzyka związanego z potencjalnym deficytem energii oraz utrzymanie stabilności gospodarki. Zdolność do efektywnego zarządzania energią, przy jednoczesnym uwzględnieniu norm ochrony środowiska, odgrywa istotną rolę. W przypadku większości państw, o ile nie są one samowystarczalne pod względem energetycznym, nie mogą same sprostać wyzwaniom związanym z zapewnieniem bezpieczeństwa energetycznego. Konieczne jest zatem inwestowanie w rozwijanie

²⁰ R. Riedel, *Supranalizacja bezpieczeństwa energetycznego w Europie. Podejście teoretyczne*, Warszawa 2010, s. 22.

²¹ Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - *Prawo energetyczne*, (Dz.U. z 2023 r. poz. 295), art. 3, p. 16.

²² Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa, 2013, fv s. 185-186.

²³ M. Miś, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski w obliczu konfliktu na Ukrainie*, [w:] *Bezpieczeństwo energetyczne Polski i Europy Uwarunkowania-wyzwania-innowacje*, red. M. Ruszel, S. Podmiotko, Instytut Polityki Energetycznej im. I. Łukasiewicza, Rzeszów 2019, s. 10-11.

²⁴ K.J. Świdzińska, *Kryzysy energetyczne a bezpieczeństwo energetyczne*, [w:] *Kryzysy we współczesnej Europie i próby ich przezwyciężenia. Wybrana problematyka*, red. K. Garczewski, Wyd. Kolegium Jagiellońskie - Toruńska Szkoła Wyższa, Toruń 2017, s. 110.

infrastruktury, takiej jak rurociągi i gazociągi, które umożliwiają import surowców energetycznych z odległych krajów.

Problemem, który pojawia się w kontekście międzynarodowego aspektu energetyki, jest koncentracja źródeł surowców energetycznych w określonych regionach geograficznych, co sprawia, że wiele państw jest zmuszonych do ich importu. Szczególną uwagę należy zwrócić na aspekt bezpieczeństwa, który wynika z faktu, że dostęp do energii musi być nieprzerwany, nawet w trudnych okresach, takich jak kryzysy polityczne czy gospodarcze.

Istnieje ściśle powiązany aspekt między bezpieczeństwem energetycznym a kwestiami wojskowego bezpieczeństwa państwa. Dla większości sił zbrojnych niezbędne jest dostarczanie energii w celu sprawnego działania. Państwa, które stanowią głównych eksporterów kluczowych surowców energetycznych, szczególnie ropy naftowej, często znajdują się w obszarach charakteryzujących się politycznym i militarnym niepokojem. To prowadzi do powiązania bezpieczeństwa energetycznego państw z aspektami bezpieczeństwa na szczeblu międzynarodowym²⁵.

Aleksander Wasiuta oraz Krystyna Joanna Świdzińska wskazali istotne czynniki, które służą do oceny poziomu bezpieczeństwa energetycznego państwa²⁶. Elementy te obejmują²⁷:

- Równowagę między popytem a podażą energii: ocenia się stopień, w jakim popyt na energię jest zrównoważony z jej podażą, obejmując paliwa i inne nośniki energii.
- Dywersyfikację źródeł energii: ważne jest, aby kraj korzystał z różnorodnych i zrównoważonych nośników energii, tworząc tym samym bilans energetyczny kraju.
- Zapasy paliw: stan zapasów paliw jest kluczowy, ponieważ gwarantuje ciągłość dostaw energii do konsumentów nawet w przypadku zakłóceń.
- Aspekty ekonomiczne działań firm energetycznych: działania przedsiębiorstw energetycznych muszą być zgodne z uwarunkowaniami ekonomicznymi, aby utrzymać stabilność dostaw energii.
- Dywersyfikację dostaw: ważne jest, aby źródła dostaw były zdywersyfikowane, zgodnie z akceptowalnymi kosztami i prognozowanymi potrzebami.
- Czynniki geograficzne i klimatyczne: warunki klimatyczne oraz geograficzne państwa wpływają na dostępność różnych źródeł energii.
- Potencjał źródeł energii odnawialnej: wielkość dostępnego potencjału ze źródeł energii odnawialnej jest kluczowa dla bezpieczeństwa energetycznego.
- Ekonomiczny i produkcyjny potencjał sektora energetycznego: potencjał finansowy i produkcyjny sektora energetycznego kraju ma wpływ na dostępność energii.
- Stan techniczny i forma własności infrastruktury energetycznej: ocena stanu technicznego i modelu własności infrastruktury ma znaczenie dla ciągłości dostaw energii.
- Możliwości magazynowania paliw: możliwości przechowywania paliw i surowców energetycznych są istotne w przypadku niestabilności dostaw.

²⁵ Tamże, s. 112.

²⁶ A. Wasiuta, K. J. Świdzińska, *Źródła energii odnawialnej i ekoinnowacje szansą dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego, Kultura Bezpieczeństwa*. Nauka-Praktyka-Refleksje, nr 20, 2015, s. 112.

²⁷ Tamże, s. 112-113.

- Zróżnicowanie źródeł paliw dla różnych sektorów: ważne jest, aby baza paliwowa była zróżnicowana dla różnych obszarów, takich jak ciepłownictwo i elektroenergetyka.
- Rozwinięte połączenia międzynarodowe: stopień rozwoju i pojemność międzynarodowych połączeń systemów energetycznych ma wpływ na możliwość współdzielenia energii w przypadku potrzeb.

Polityczny aspekt bezpieczeństwa energetycznego mówi o wpływie dostaw energii na stabilność i niezakłócone funkcjonowanie państwa, jego instytucji oraz relacji z dostawcami energii²⁸. Aspekt ekonomiczny z kolei skupia się na kosztach pozyskiwania oraz cenach źródeł energii oraz końcowych cenach dla użytkowników²⁹.

W zależności od poziomu niezależności w zakresie dostępu do nośników energii, można podzielić bezpieczeństwo energetyczne na dwa rodzaje: autonomiczne i zintegrowane. Bezpieczeństwo o charakterze autonomicznym związane jest z dążeniem do jak największej niezależności energetycznej i minimalizacji zależności od importu nośników energii.

Natomiast bezpieczeństwo o charakterze zintegrowanym opiera się na współpracy z innymi państwami, które dysponują znacznymi zasobami energetycznymi³⁰.

Wojna na Ukrainie – geneza i skutki

Zbrojna agresja Federacji Rosyjskiej na Ukrainę rozpoczęła się 24 lutego 2022, jako eskalacja konfliktu z 2014 roku. Przyczyną konfliktu były terytorialne spory między Ukrainą a prorosyjskimi separatystami wspieranymi przez Rosję. W ciągu kilku lat trwającego konfliktu Ukraina straciła kontrolę nad częścią swojego terytorium, w tym nad Krymem, który został włączony do Rosji. Mimo prób mediacji i zawarcia rozejmu, napięcia między Ukrainą a Rosją nie ustąpiły. W 2022 roku doszło do kolejnych starć na wschodnich obszarach Ukrainy, co doprowadziło do nasilenia walk i ogłoszenia przez Rosję ostatecznego zaatakowania Ukrainy. Wybuch wojny w 2022 roku miał wpływ na sytuację międzynarodową i wywołał obawy o dalszą eskalację konfliktu oraz destabilizację regionu.

Agresja Rosji na Ukrainę wywołała poważny wstrząs geopolityczny, który zakłócił globalną politykę energetyczną. W odpowiedzi kraje szybko zerwały więzi gospodarcze z Rosją, tworząc zjednoczony front przeciwko agresorowi, nakładając embargo na import surowców i wdrażając rygorystyczne sankcje gospodarcze. Taktyka przeciwnika polegała na odwecie poprzez stopniowe ograniczanie i ostatecznie wstrzymywanie dostaw gazu ziemnego do Europy. Spowodowało to gwałtowny wzrost cen gazu ziemnego, który osiągnął rekordowy poziom 300 euro za megawatogodzinę (MWh) na europejskich rynkach towarowych. Ceny energii elektrycznej również wzrosły przekraczając 500 euro za MWh. Te wygórowane ceny były odczuwalne także w Polsce³¹.

²⁸ P. Soroka, *Bezpieczeństwo energetyczne: między teorią a praktyką*, Elipsa Dom Wydawniczy, Warszawa 2015, s. 30-31.

²⁹ S. Wasiuta, *Rola NATO...*, s. 95.

³⁰ K. J. Świdzińska, *Kryzysy energetyczne a bezpieczeństwo energetyczne...*, s. 115.

³¹ K. Pytka, *Taki był rok 2022 w energetyce – podsumowanie*, <https://solfinity.pl/pl/blog/post/taki-byl-rok-2022-w-energetyce-podsumowanie.html>, [dostęp 14.06.2023].

W naszym kraju największa panika pojawiła się na rynku węgla, gdzie niedobory dotknęły zarówno odbiorców indywidualnych, jak i sektor przemysłowy oraz energetyczny. Kryzys ten zmusił szczególnie państwa członkowskie Unii Europejskiej do przyspieszenia polityki odchodzenia od paliw kopalnych i zwiększenia inwestycji w Odnawialne Źródła Energii (OZE). Rządy na całym kontynencie wprowadziły także wielomiliardowe pakiety pomocowe, aby chronić obywateli przed podwyżkami cen energii, przyspieszając jednocześnie przejście na odnawialne źródła energii (OZE)³².

W tabeli 1 przedstawiono ceny ropy naftowej na giełdach w latach 2020-2023.

Tabela 1. Ceny ropy naftowej na giełdach w latach 2020-2023 [w USD za baryłkę] BRENT – Londyn, URAL – Moskwa, WTI – Nowy Jork

Data	12.10.2020	11.03.2021	12.10.2021	01.02.2022	08.03.2022	12.10.2022	16.10.2023
BRENT	42,85	69,63	83,42	91,21	127,98	94,57	89,65
URAL	40,95	65,8	80,76	91	98,64	72,23	75,55
WTI	40,6	66,02	80,64	88,2	123,7	89,11	86,66

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://www.wnp.pl/nafta/notowania/ceny_ropy/, [dostęp 17.10.2023].

W 2020 r., podczas światowej pandemii COVID-19, ceny ropy naftowej były najniższe w Londynie (BRENT), Moskwie (URAL) i Nowym Jorku (WTI). Natomiast w 2022 r., wskutek agresji Rosji na Ukrainę i nałożenia sankcji, ceny ropy naftowej osiągnęły najwyższy poziom szczególnie w Londynie i Nowym Jorku. Można zauważyć, że cena baryłki ropy naftowej na giełdzie w Moskwie w 2022 r. była o 22 USD niższa niż w Londynie. Ceny energii elektrycznej dla gospodarstw domowych przedstawiono w tabeli 2.

Tabela 2. Średnia cena energii elektrycznej dla gospodarstw domowych

Rok	Cena energii elektrycznej dla odbiorcy w gospodarstwie domowym uwzględniająca opłatę za świadczenie usługi dystrybucji energii elektrycznej w zł/kWh	Nr informacji /komunikatu Prezesa URE
2019	0,4862	19/2020
2020	0,5374	21/2021
2021	0,5947	15/2022
2022	0,7297	21/2023

Źródło: Urząd Regulacji Energetyki z dnia 31.03.2023 r.

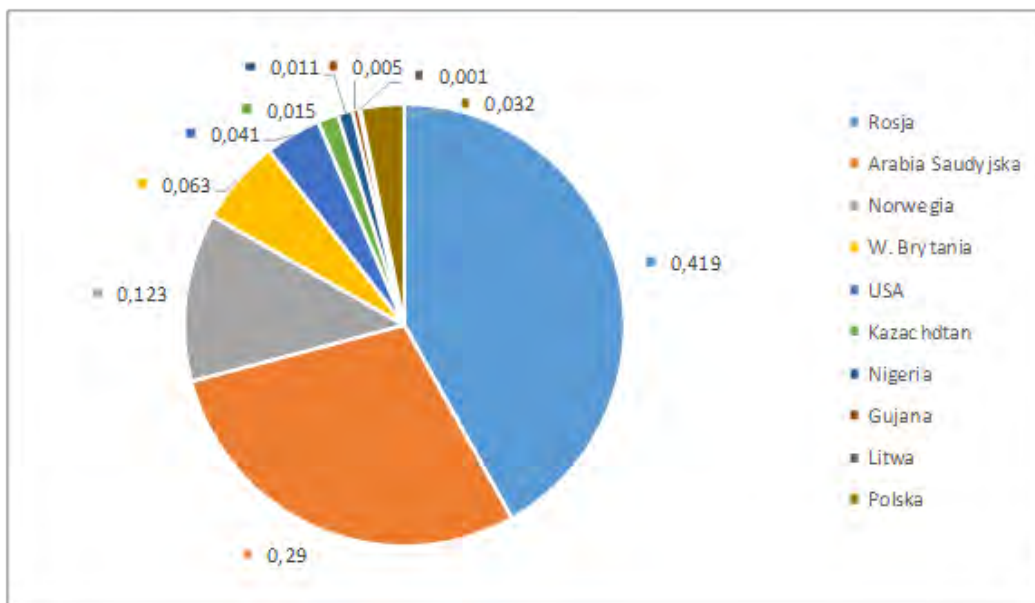
Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego wydała doroczny raport o rynku paliw w Polsce³³. Dowiedzieć się z niego można między innymi tego, skąd Polska importowała w 2022 r. ropę. W dalszym ciągu głównym dostawcą ropy i gazu ziemnego była Rosja, z czasem jednak udział rosyjskiej ropy spadał.

³² Tamże.

³³ *Przemysł i handel naftowy, Raport roczny 2022*, Polska Organizacja Przemysłu i Handlu Naftowego, Warszawa 2023, s. 6.

Rafinerie krajowe przerobiły prawie 27 mln ton ropy naftowej w 2022 r. Było to o 8 proc. więcej niż rok wcześniej, czyli o ponad 2 mln ton. Niemal cała produkcja rafineryjna kierowana była na rynek krajowy, ale – jak w latach poprzednich – nie wystarczało to jednak na pokrycie popytu, dlatego niezbędny okazał się import uzupełniający paliw³⁴. W II połowie 2022 roku doszło do połączenia PKN ORLEN z Grupą LOTOS, a udziałowcem w byłej już Rafinerii Gdańskiej stał się koncern Aramco Fuels Poland³⁵.

Według danych raportu do Polski w 2022 r. zaimportowano 11,5 mln ton ropy REBCO (ang. *Russian Export Blend Crude Oil*) i było to około 3,5 mln ton mniej niż w roku poprzednim³⁶. W roku 2021 udział ropy REBCO w polskim zaopatrzeniu wynosił 61 procent, jednak w 2022 roku ten udział spadł do 42 procent. W bilansie dostaw ropy do Polski zauważalny jest trend zmniejszania znaczenia rurociągu „Przyjaźń”, podczas gdy dostawy drogą morską, poprzez Naftoport oraz korzystanie z magazynów na Wybrzeżu zyskały na znaczeniu. W czwartym kwartale 2022 r. udział rosyjskiej ropy w imporcie do Polski spadł już do 22%. To wynikało z wprowadzenia sankcji, które uniemożliwiły dostawy rosyjskiej ropy do polskich portów za pomocą tankowców, co potwierdza POPiHN. Unia Europejska 5 grudnia 2022 r. wstrzymała morskie dostawy ropy z Rosji. Równocześnie wprowadzono maksymalny limit cenowy na ropę transportowaną tankowcami z państw trzecich (spoza UE i G7).

Wykres 1. Udział w dostawach ropy naftowej do rafinerii krajowych w 2022 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Raport POPiHN, <https://popihn.pl/wp-content/uploads/2023/03/RAPORT-ZA-ROK-2022.pdf>, [dostęp 14.10.2023].

³⁴ Tamże, s. 22.

³⁵ Tamże.

³⁶ *Raport roczny, 2022*, <https://popihn.pl/wp-content/uploads/2023/03/RAPORT-ZA-ROK-2022.pdf>, s. 22, [dostęp 14.10.2023].

5 lutego 2023 r. weszło w życie unijne embargo na import paliw naftowych z Rosji³⁷.

Arabia Saudyjska stała się w ubiegłym roku głównym dostawcą ropy do Polski, odpowiadając za 29% importu surowca. Saudi Aramco, saudyjski koncern, stał się udziałowcem rafinerii w Gdańsku po przejściu części aktywów, co wiązało się z umową na dostawy ropy do Polski. Oprócz Arabii Saudyjskiej, innymi ważnymi dostawcami ropy były Norwegia (trzecie miejsce), Wielka Brytania (6,3 proc.), Stany Zjednoczone (4,1 proc.), Kazachstan i Nigeria. Pozostałe dostawy pochodziły z Gujany i Litwy i stanowiły mniej niż 1% importu.

Rafinerie w Polsce przerabiały także polską ropę, pochodzącą z wydobycia krajowego firm Petrobaltic i PGNiG, które teraz już należą do PKN Orlen. Krajowe wydobycie odpowiadało z 3,2 proc. dostaw. Ta ilość wciąż pozostawała na niskim poziomie³⁸.

Chociaż obecny kryzys energetyczny wykazuje pewne podobieństwa do szoków naftowych w latach 70. ubiegłego wieku, występują tu jednak istotne różnice. Obecny kryzys dotyczy wszystkich paliw kopalnych, natomiast szoki cenowe z lat 70. w znacznym stopniu ograniczały się tylko do ropy naftowej, w czasie gdy gospodarka światowa była w większym stopniu uzależniona od ropy, a w mniejszym od gazu. Cała gospodarka światowa jest obecnie znacznie silniej powiązana niż 50 lat temu, co potęguje skutki kryzysu. Właśnie dlatego możemy mówić o pierwszym prawdziwie globalnym kryzysie energetycznym.

„Niektóre zakłady w Europie wykorzystujące duże ilości gazu ziemnego ograniczyły produkcję, ponieważ nie stać ich na dalszą działalność, podczas gdy w Chinach niektórym zakładom po prostu odcięto dostawy energii elektrycznej. W gospodarkach wchodzących i rozwijających się, gdzie wydatki na energię i żywność mają duży udział w budżetach gospodarstw domowych, wyższe rachunki za energię spowodowały wzrost skrajnego ubóstwa i cofnęły postęp w kierunku powszechnego dostępu do energii w przystępnej cenie. Nawet w gospodarkach rozwiniętych rosnące ceny wpłynęły na gospodarstwa domowe znajdujące się w trudnej sytuacji i wywołały znaczące napięcia gospodarcze, społeczne i polityczne³⁹.

Kryzys energetyczny 2023 a inflacja w Polsce

„Inflacja to proces wzrostu cen towarów i usług na rynku. Działa inflacja, gdy popyt na produkty przewyższa ich podaż. Głównymi czynnikami wpływającymi na inflację są: polityka pieniężna państwa, wzrost płac, podatek VAT, wzrost cen surowców oraz kurs walutowy. Inflacja ma wpływ na gospodarstwa domowe. Jej skutkiem jest spadek siły nabywczej pieniądza, co oznacza, że za te same pieniądze można kupić mniej dóbr i usług. Dlatego inflacja powoduje wzrost kosztów życia i utrudnia planowanie finansowe. Wysoka inflacja może prowadzić do hiperinflacji, która powoduje chaos gospodarczy⁴⁰.

Na świecie państwa starają się kontrolować inflację poprzez stosowanie odpowiedniej polityki monetarnej i fiskalnej. Jednym z narzędzi jest podwyższanie stóp procentowych, co zmniejsza popyt na kredyty i inwestycje. Innym sposobem jest zwiększenie podatków lub

³⁷ Raport POPiHN, <https://popihn.pl/wp-content/uploads/2023/03/RAPORT-ZA-ROK-2022.pdf>, [dostęp 14.10.2023].

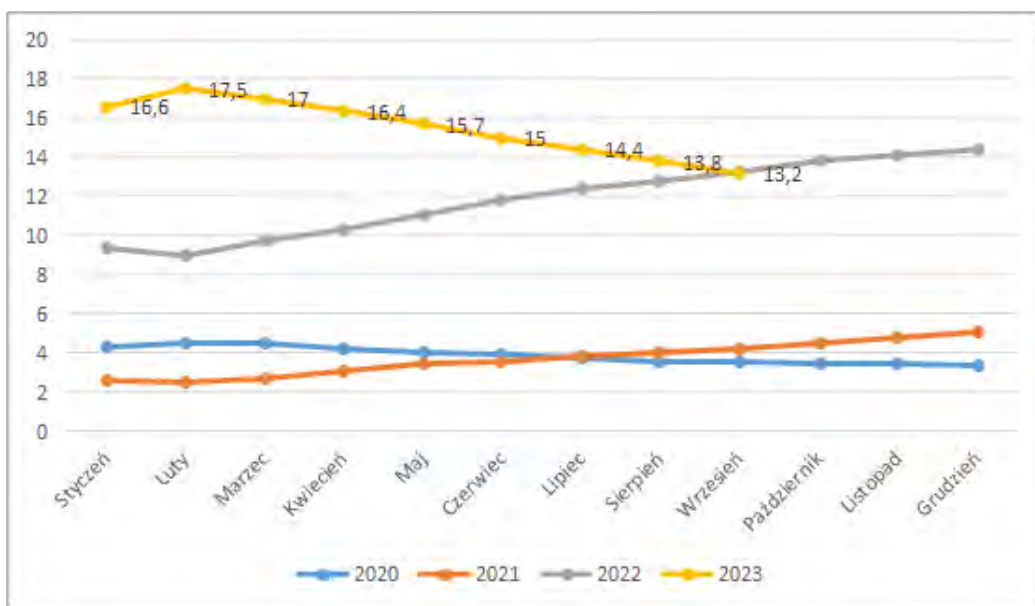
³⁸ <https://ecoreporters.pl/2023/skad-polska-importuje-ropę-z-rosji-i-arabii-2022-r/>, [dostęp 14.10.2023].

³⁹ <https://www.ica.org>, [dostęp 14.10.2023].

⁴⁰ <https://wzr.pl/ekonomia/co-to-jest-inflacja-definicja-przyczyny-i-skutki-inflacji/>, [dostęp 14.10.2023].

ograniczenie wydatków publicznych. Reasumując, inflacja jest poważnym problemem, który ma wpływ na życie gospodarstw domowych. Dlatego rządy podejmują różne działania, aby kontrolować poziom inflacji i zapobiegać jej negatywnym skutkom dla gospodarki.

Poziom inflacji jest mierzony za pomocą różnych wskaźników. Najczęściej stosowanym sposobem jest obliczanie rocznej stopy inflacji. Wskaźnik ten określa procentowy wzrost cen towarów i usług w ciągu roku. Jest on publikowany przez bank centralny kraju, który jest odpowiedzialny za stabilizację poziomu cen i siły nabywczej waluty. Do obliczenia rocznej stopy inflacji wykorzystuje się koszyk towarów i usług, które są reprezentatywne dla rynku. Koszyk ten zawiera różne produkty, takie jak: żywność, ubrania, usługi medyczne, opłaty za mieszkanie itp. Ceny tych produktów są średnio ważone, a następnie porównywane z cenami z poprzedniego roku. Oprócz rocznej stopy inflacji istnieją także inne wskaźniki, takie jak wskaźnik cen producentów czy wskaźnik kosztów pracy. Bank centralny wykorzystuje różne wskaźniki, aby lepiej zrozumieć sytuację gospodarczą kraju i podejmować odpowiednie decyzje polityki monetarnej.

Wykres 2. Miesięczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych w Polsce w latach 2020-2023 w podziale miesięcznym [Analogiczny okres narastający poprzedniego roku=100] (w %)

Źródło: Główny Urząd Statystyczny, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja-/miesieczne-wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-od-1982-roku>, [dostęp 20.10.2023].

Wiosną 2021 r. rozpoczął się wzrost inflacji w Polsce, który sukcesywnie się zmieniał z miesiąca na miesiąc. Spowodowany był on stopniowym zniesieniem obostrzeń związanych z pandemią COVID-19, co przyczyniło się do pobudzenia rynku, szybkiego odmrażania gospodarki, wyższych cen energii które windują inflację i zjawiska nazwanego w statystyce

efektem bazy. Kolejnym skokiem inflacji była rosyjska agresja na Ukrainę od marca 2022 r., tendencja wzrostowa trwała do lutego 2023 r. W 2023 r. inflacja nadal utrzymuje się na wysokim poziomie, spowodowana wprowadzeniem tzw. Tarczy Antyinflacyjnej.

W tabeli 2 przedstawiono system wag stosowany w obliczeniach wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 2019-2022.

Sektory, które zostały dotknięte najwyższym poziomem inflacji to: sektor żywności i napojów bezalkoholowych, na poziomie czterech lat było to średnia 26,12%

Kolejnym sektorem to: użytkowanie mieszkań i nośniki energii, na poziomie czterech lat była to średnia 19,02%. Następny to: transport, na poziomie czterech lat była to średnia 9,66%. Odzież, obuwie oraz edukacja to sektory najmniej dotknięte inflacją.

Tabela 2. System wag stosowany w obliczeniach wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 2019-2022

Wyszczególnienie	2019	2020	2021	2022
Żywność i napoje bezalkoholowe	24,89	25,24	27,77	26,59
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	6,37	6,25	6,91	6,32
Odzież i obuwie	4,94	4,94	4,21	4,47
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	19,17	18,44	19,14	19,33
Wyposażenie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	5,7	5,8	5,83	5,71
Zdrowie	5,12	5,29	5,39	5,69
Transport	10,34	9,89	8,88	9,54
Łączność	4,18	4,54	5	4,9
Rekreacja i kultura	6,44	6,62	5,78	6,07
Edukacja	1,07	1,15	1,02	1,16
Restauracje i hotele	6,2	6,12	4,56	4,77
Inne towary i usługi	5,58	5,72	5,51	5,45

Źródło: Główny Urząd Statystyczny.

Kryzys energetyczny również nie oszczędził naszego kraju. Polskie elektrownie oszczędzały węgiel przed zimą i produkowały z niego coraz mniej energii.

Elektrownie węglowe dostarczyły w lipcu 2022 roku do 15% mniej energii niż w ubiegłym roku w tym samym okresie.

Niższa produkcja powoduje wzrost cen energii elektrycznej. Pierwsza połowa sierpnia 2022 to rekordowe ceny energii elektrycznej na Towarowej Giełdzie Energii. Cena zbliżyła się do 1700 zł za MWh. W czwartek 4 sierpnia 2022 r było to 1681 zł.

Wysokie ceny energii elektrycznej mają wpływ na zużycie. Według danych Polskich Sieci Elektroenergetycznych zużycie energii w lipcu 2022 r. wyniosło 13 931 GWh, co oznacza spadek rok do roku o 3,56%⁴¹.

⁴¹ Główny Urząd Statystyczny.

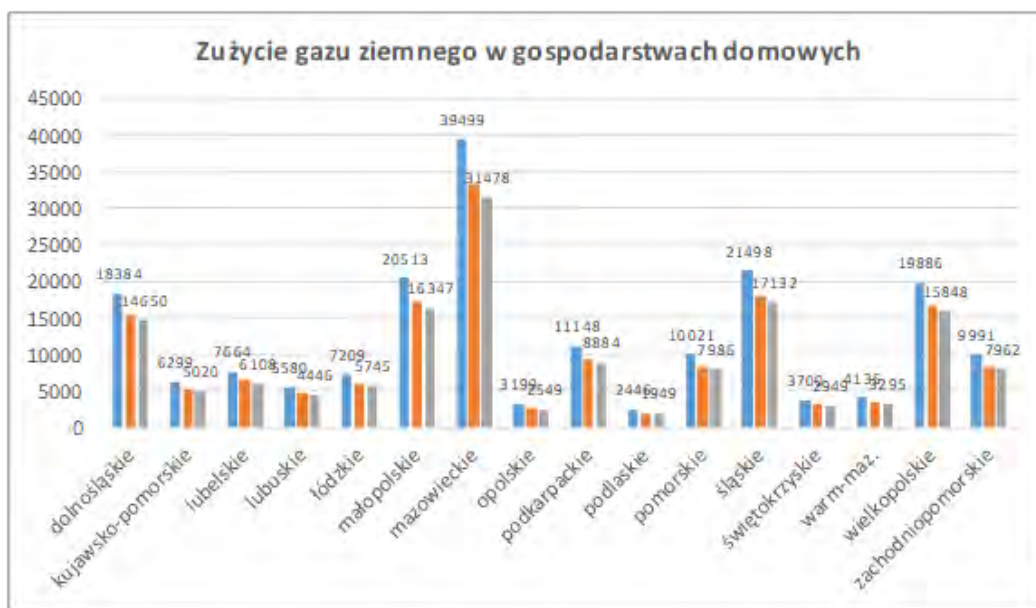
Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) ceny towarów i usług tylko w sierpniu bieżącego roku wzrosły aż o 16,1% w stosunku do zeszłego roku. Natomiast za sprawą kryzysu energetycznego gaz, prąd oraz węgiel podrożały w 2022 r. aż o 40,3% w stosunku do roku 2021. Takich podwyżek nie było w Polsce od 20 lat. Obecna sytuacja geopolityczna oraz wysokie ceny gazu wpłynęły na spadek konsumpcji w sierpniu i wrześniu 2022 r. o prawie 40%⁴². Wyniki średniego miesięcznego zużycie gazu w latach 2021-2022 przedstawia tabela 3.

Tabela 3. Średnie miesięczne zużycie gazu w latach 2021-2022

Miesiąc	Średnie miesięczne zużycie w 2021	Średnie miesięczne zużycie w 2022	Zmniejszenie średniego zużycia w 2021
Styczeń – lipiec	10,9 mld m ³	9,3 mld m ³	-14,0%
Sierpień	1,06 mld m ³	0,64 mld m ³	-39,6%
1-25 września	0,91 mld m ³	0,59 mld m ³	-37,7%

Źródło: Ministerstwo Klimatu i Środowiska Warszawa, 30.09.2022 r.

Od 1 do 25 września 2022 r. w porównaniu do tego samego okresu rok wcześniej można zauważyć zmniejszenie średniego zużycia gazu o 37,7%. Wykres 3. przedstawia zużycie gazu ziemnego w gospodarstwach domowych w latach 2019-2021 wg województw [GJ].

Wykres 3. Zużycie gazu ziemnego w gospodarstwach domowych w latach 2019-2021 r. w podziale na województwa [GJ]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS, Zużycie paliw i nośników energii w 2021 roku, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/srodowisko-energia/energia/zuzycie-paliw-i-nosnikow-energii-w-2021-roku,6,16.html>, [dostęp 29.08.2023].

⁴² https://www.gaz-system.pl/dam/jcr:1bd42ba7-f7c0-4245-98ef-9db6c30fc58c/2_Sektor%20gazu%20w%20niestabilnych%20warunkach_MKI%C5%9A.pdf, [dostęp 29.08.2023].

Zużycie gazu ziemnego w gospodarstwach domowych w 2021 r. wzrosło z 152 348 GJ do 191 171 GJ w 2021 r., czyli o 25,5%. Wiązało się to prawdopodobnie ze zmianą kotłów węglowych na gazowe.

Podsumowanie

Rok 2022 był trudny dla polskiej energetyki. To rok wielu zmian. W związku z wojną na Ukrainie, szantażem energetycznym oraz wysokimi cenami surowców w tym ropy naftowej oraz atakami na gazociągi podjęto szereg działań, które doprowadziły w Polsce do zmian w tym sektorze. Do tej pory to Federacja Rosyjska była dostawcą gazu ziemnego i ropy naftowej w naszym państwie, jak i do Europy Zachodniej. Atak Rosji na Ukrainę zrewidował politykę energetyczną Unii Europejskiej, Stanów Zjednoczonych oraz Polski. Jednak fuzja Orlen-Lotos-PGNiG z Saudi Aramco dała nowe rozwiązanie Polsce. Jak podkreślił prezes Rafał Gawin „Kryzys unaoczniał nam, że powinniśmy odchodzić od paliw, które są zależne od geopolityki. A możemy to uczynić zwiększając udział energii odnawialnej w miksie energetycznym. Natomiast aby włączać do systemu coraz więcej OZE, niezbędne są inwestycje w dystrybucję energii elektrycznej. Sieci dystrybucyjne są kluczem do udanej transformacji i rozwoju rynku. Stały się jednak „wąskim gardłem” i wymagają dodatkowych, znacznych nakładów finansowych, właściwego otoczenia regulacyjnego oraz harmonizacji kierunków wsparcia poszczególnych sektorów rynku energii”⁴³.

Należy wzmocnić dofinansowanie do odnawialnych źródeł energii, które wykorzystują naturalne zasoby środowiska zamieniane na ciepło lub prąd. Do tych źródeł zaliczamy między innymi energię: słoneczną, wiatrową, wodną, czy geotermalną. Wprowadzając energię zieloną można przyczynić się do ochrony środowiska w tym zmniejszyć emisję dwutlenku węgla oraz uzależnienie od źródeł kopalnych.

Bibliografia

- Cymcyk P., *Świat czeka druga fala inflacji?* <https://dnarynkow.pl/swiat-czeka-druga-fala-inflacji/>
Górska A., *Unia Europejska wobec ubóstwa energetycznego w wybranych państwach członkowskich*, wyd. Fundacja na Rzecz Czystej Energii, Poznań 2019.
Kaliński J., *Historia gospodarcza XIX i XX w.*, PWE, Warszawa 2008.
Kimberly A., *Black Tuesday, Its Causes and How It Kicked Off the Depression, The Worst Day in Wall Street's History*, <https://www.thebalancemoney.com/black-tuesday-definition-cause-kickoff-to-depression-3305819>
Managing the Crisis: The FDIC and RTC Experience – Chronological Overview, <https://www.fdic.gov/bank-historical/managing/chronological/pre-fdic.html>
Menes M., *Kolejny szok naftowy*, Mercuriusz Uniwersytecki, nr 5, 2004.
Międzynarodowy rynek ropy naftowej – charakterystyka okresów kryzysowych, <https://www.cire.pl/publikacje/KRYZYSY-NAFTOWE.pdf>
Riedel R., *Supranalizacja bezpieczeństwa energetycznego w Europie. Podejście teoretyczne*, Centrum Europejskie Natolin, Warszawa 2010.
Trzaska K., *Instytucje szkolnictwa wyższego jako instrument walki z kryzysem (perspektywa Unii Europejskiej)*, UR Journal of Humanities And Social Sciences, nr 4(21)/2021.

⁴³ Tamże.

- Trzcionka M., *Sanckje gospodarcze w polityce zagranicznej USA po II wojnie światowej*, Praca doktorska, UJ, Kraków 2011.
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. - Prawo energetyczne (Dz.U. z 2022 r. poz. 1385).
- Wasiuta A., Świdzińska K.J., *Źródła energii odnawialnej i ekoinnovazione szansą dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego*, Kultura Bezpieczeństwa. Nauka-Praktyka-Refleksje, nr 20, 2015.
- Wróblewski R., *Wprowadzenie do strategii wojskowych*, AON, Warszawa 1998.
- Wzrost europejskich cen węgla efektem unijnego embarga na surowiec z Rosji*, <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/arp-wzrost-europejskich-cen-węgla-efektem-unijnego-embarga-na-surowiec-z-rosji>
- <http://www.interwencjakryzysowa.pl/rzeczywistosc-kryzysu-pojecie-definicje-teorie-dynamika>
- <https://sjp.pwn.pl/slowniki/kryzys.html>
- <https://www.iptk.pl/czym-jest-kryzys/>
- <https://www.forum-energii.eu/pl/blog/ropa>
- <https://ecoreporters.pl/2023/skad-polska-importuje-ropę-z-rosji-i-arabii-2022-r/>
- <https://www.wiadomości.wp.pl>
- <https://www.iea.org>
- <https://www.magazynprzedsiębiorcy.pl/kryzys-energetyczny>
- <https://wzr.pl/ekonomia/co-to-jest-inflacja-definicja-przyczyny-i-skutki-inflacji/>
- https://www.gaz-system.pl/dam/jcr:1bd42ba7-f7c0-4245-98ef-9db6c30fc58c/2_Sektor%20gazu%20w%20nie-stabilnych%20warunkach_MKi%C5%9A.pdf
- <https://www.ure.gov.pl/pl/urząd/informacje-ogolne/aktualnosci/11081,Podsumowanie-dzialan-URE-w-2022-r-polska-energetyka-w-czasach-kryzysu.html>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Organizacja_Arabskich_Kraj%C3%B3w_Eksportuj%C4%85cych_Rop%C4%99_Naftow%C4%
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Kryzys#S%C5%82ownikowe_definicje_kryzysu
- [https://pl.wikipedia.org/wiki/Czarny_czwartek_\(1929\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Czarny_czwartek_(1929))

THE ENERGY CRISIS IN POLAND AND THE RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE – CAUSES, EFFECTS, PREVENTION

Abstract

The COVID-19 pandemic that broke out in 2020 paralyzed the world, then in 2021 an armed conflict broke out in Ukraine. Russia's aggression against Ukraine and the sanctions imposed on Russia resulted in an increase in fuel prices. At the same time, this situation showed Europe's dependence on Russian hydrocarbons. According to estimates by the International Energy Agency for 2022, global subsidies for the consumption of fossil fuels have doubled compared to the previous year, reaching USD 1 trillion. Poland, like other European countries, was in some way dependent on energy supplies, including natural gas, from Russia. The related political and energy security issues have been discussed in the context of Russian actions in the international arena. The aim of the chapter is to analyze the situation of the energy crisis that followed the outbreak of war in Ukraine in Poland.

Keywords: crisis, energy crisis, war in Ukraine, armed conflict, security, energy security.

Natalia Świątłoń¹

Wpływ kryzysu energetycznego na ubóstwo energetyczne w Polsce

The impact of the energy crisis on the Polish economy

Streszczenie

W niniejszym rozdziale opisano zjawisko kryzysu energetycznego oraz jego wpływ na polską gospodarkę na przestrzeni ostatnich kilku lat. Sytuacja na europejskim rynku nieustannie się zmienia, co najbardziej widoczne jest od końca roku 2019 (za początki obecnego kryzysu można uznać wybuch pandemii koronawirusa). Celem rozdziału jest analiza wpływu kryzysu energetycznego na ubóstwo energetyczne w Polsce. Zwrócono również uwagę na możliwe sposoby walki z ubóstwem energetycznym oraz podejmowane w tym kierunku działania polskiego rządu, jak i organizacji i rządów zagranicznych.

Słowa kluczowe: kryzys energetyczny, ubóstwo energetyczne, pandemia, rynek.

Wstęp

Ubóstwo energetyczne to szeroko rozumiane pojęcie. Ze względu na swój rozległy obszar występowania, zjawisko to uwzględniane jest w wielu dyscyplinach naukowych, m.in. w ekonomii, polityce społecznej czy socjologii.

W obecnie trwającym XXI wieku współpraca gospodarcza państw europejskich rozwija się dynamicznie na wielu płaszczyznach. Po dołączeniu do Unii Europejskiej w 2004 r., Polska bierze udział w różnego rodzaju procesach liberalizacyjnych, a swoje akty prawne dostosowuje

¹ Studentka I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

do tych unijnych, gdyż normy europejskie nie tylko mają dobrowolny charakter, lecz także są niezależne od systemu prawnego (czego nie można powiedzieć o polskich normach). Nieustannie zmieniająca się i zarazem niepewna sytuacja na rynku oraz trwałe ryzyko to podstawowe determinanty, z jakimi muszą mierzyć się podmioty gospodarcze w ramach prowadzonej działalności. Wymieniony wyżej sektor gospodarki kształtowany jest przez wiele zjawisk, które mają różny wpływ na jego obecny stan. Za główne zdarzenie oddziałujące w znacznym stopniu na system gospodarczy można uznać problem ubóstwa energetycznego, z którym coraz częściej mamy do czynienia i którego skala występowania cały czas rośnie. Zjawisko to, nazywane również kryzysem energetycznym, przybiera różne formy – np. brak dostępu do nowoczesnych usług energetycznych, brak niezawodności w przypadku istnienia usług i obawy dotyczące dostępności cenowej². Ta ostatnia może być problematyczna nawet w państwach wysokorozwiniętych o gwarantowanym dostępie do nowoczesnych źródeł energii.

Jeżeli gospodarstwo domowe zmaga się z trudnościami w zaspokojeniu swoich potrzeb energetycznych, tj. elektryczności, ogrzewania i/lub ciepłej wody, mówimy, że jest ono ubogie energetycznie. Według opracowania Instytutu Badań Strukturalnych (IBS), na kryzys energetyczny w gospodarstwie domowym wpływają głównie: niskie dochody, nieefektywne korzystanie z energii i urządzeń oraz niska efektywność energetyczna zamieszkiwanych budynków i posiadanych urządzeń. Na podstawie danych sporządzonych przez IBS w 2016 r. w Polsce 4,6 mln osób zamieszkujących w 1,3 mln gospodarstwach domowych (12,2%) doświadczało ubóstwa energetycznego. Zdecydowana większość tychże osób zamieszkuje domy jednorodzinne – w 2016 r. było to 75,4% wszystkich ubogich energetycznie, czyli 3,47 mln osób. Natomiast 853 tys., czyli aż 65% wszystkich ubogich energetycznie gospodarstw domowych, zamieszkiwało w domach jednorodzinnych³.

Do czynników sprzyjających rozwojowi ubóstwa energetycznego zalicza się m.in. kryzys gospodarczy, gdzie wraz z utratą pracy zaczyna brakować środków niezbędnych do pokrycia kosztów związanych z opłatą za prąd czy gaz. W niniejszym rozdziale dokonano analizy zjawiska kryzysu energetycznego, opisano jego przyczyny, wpływ na gospodarkę państw Unii Europejskiej, w tym szczególnie na polską, a także wymieniono konsekwencje z tym związane oraz możliwe sposoby poprawienia sytuacji gospodarczej.

Definicja ubóstwa energetycznego i jego geneza

Jak wiadomo, energia jest jednym z ważniejszych elementów zapewniających zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy. W erze współczesności stanowi ona nieodzowny element codziennego życia – nie tylko ułatwia funkcjonowanie, lecz także gwarantuje wygodniejsze i bezpieczniejsze warunki w domu czy w miejscu pracy. Sytuację, w której jej dostępność lub możliwość pozyskiwania różnego rodzaju surowców energetycznych (np. węgiel, ropa, gaz) są ograniczone bądź też niepewne, określa się mianem *ubóstwa energetycznego* (lub – inaczej

² A. Górka, *Unia Europejska wobec problemu ubóstwa energetycznego w wybranych państwach członkowskich*, Wydawnictwo Fundacja na rzecz czystej energii, Poznań 2019, s. 7.

³ *Zjawisko ubóstwa energetycznego w Polsce, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zamieszkujących w domach jednorodzinnych*, IBS research report 02/2018, kwiecień 2018, s. 4.

mówiąc – kryzysu energetycznego). Z kolei inna, bardziej dokładna definicja ubóstwa energetycznego, brzmi następująco: „Ubóstwo energetyczne to zjawisko polegające na doświadczeniu trudności w zaspokojeniu podstawowych potrzeb energetycznych w miejscu zamieszkania za rozsądną cenę, na które składa się utrzymanie ciepła i zaopatrzenie w pozostałe rodzaje energii służące zaspokojeniu w adekwatny sposób podstawowych potrzeb funkcjonowania biologicznego i społecznego członków gospodarstwa domowego”⁴.

Ubóstwo energetyczne definiuje się „jako sytuację, w której gospodarstwo domowe lub osoba nie ma możliwości uzyskania podstawowych usług energetycznych (oświetlenie, ogrzewanie, chłodzenie, mobilność i energia elektryczna) zapewniających godny poziom życia, ze względu na połączenie niskiego dochodu, wysokich wydatków na energię i niskiej efektywności energetycznej mieszkań” (definicja Porozumienia Burmistrzów w sprawie Klimatu i Energii)⁵.

W tabeli 1 przedstawiono kilka pozostałych opisów zjawiska ubóstwa energetycznego opracowanych przez część państw UE i wybranych autorów.

Tabela 1. Pojęcie ubóstwa energetycznego według różnych państw

Definicja	Państwo/autor
Ubóstwo energetyczne to sytuacja, w której gospodarstwo domowe nie jest w stanie zapewnić materialnie i społecznie niezbędnego poziomu domowych usług elektrycznych.	S. Bouzarovski and S. Petrova, 2015
„Gospodarstwo domowe jest w ubóstwie energetycznym, jeśli musi wydawać więcej niż 10% swoich dochodów na paliwo, aby utrzymać odpowiedni poziom ciepła”.	UK, 2001-2013
Gospodarstwo domowe jest ubogie energetycznie, gdy: – koszty paliwa przekraczają średnią krajową zarobków (mediana), – mieszkańcy wydają wyższą kwotę, a pozostały dochód znajduje się poniżej oficjalnej granicy ubóstwa (60% mediany dochodu).	Anglia (nowy LIHC), 2013
Ubóstwo energetyczne występuje wtedy, gdy „gospodarstwo domowe wydaje więcej niż 10% swoich dochodów na energię”.	Departament Komunikacji, Energii i Zasobów Naturalnych, Irlandia, 2016
Osobę uważa się za ubogą energetycznie, „jeżeli napotyka na szczególne trudności w zakresie zaopatrzenia w energię niezbędną do zaspokojenia podstawowych potrzeb, co wynika z niedostatecznych środków finansowych lub warunków mieszkaniowych”.	Francja, 2009
„Ubóstwo energetyczne, w rozumieniu Ustawy Nr 250/2012 Dz. U. to stan, w którym przeciętne miesięczne wydatki gospodarstwa domowego na zużycie energii elektrycznej, gazu, ogrzewania i produkcji ciepłej wody stanowią znaczną część przeciętnego miesięcznego dochodu gospodarstwa domowego”.	Słowacja, Stakova, 2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.slideshare.net/HarrietThomson/energy-poverty-in-europe-and-its-relationship-to-the-energy-union-strategy>, [dostęp 01.05.2023].

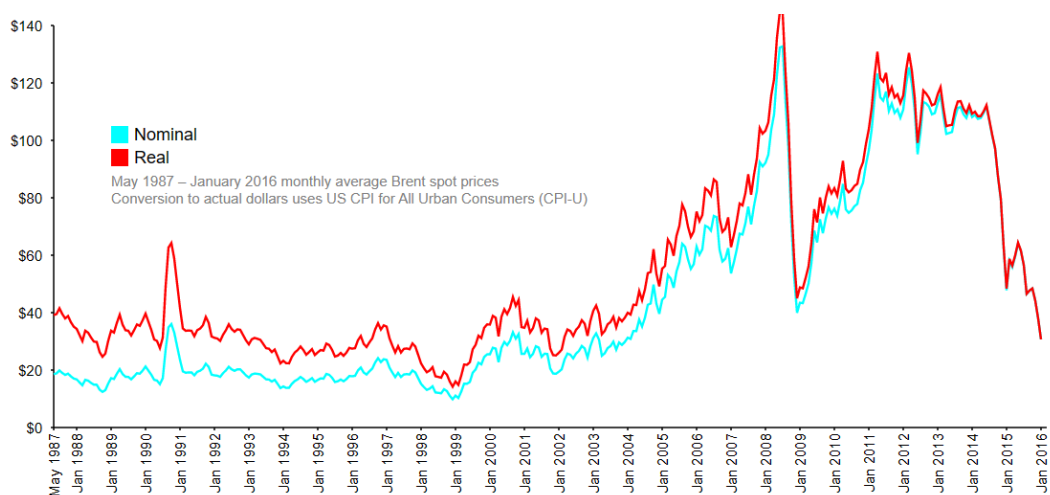
⁴ D. Owczarek, A. Miazga, *Ubóstwo energetyczne w Polsce – definicja i charakterystyka społeczna grupy*, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2015, s. 11.

⁵ <https://cor.europa.eu/pl/news/Pages/time-to-eradicate-energy-poverty-in-europe.aspx>, [dostęp 20.11.2023].

Wydawać by się mogło, że problem ubóstwa energetycznego to stosunkowo nowe zjawisko, jednakże nie do końca jest to prawdą. Zdarzenia podobne do tych, z którymi społeczeństwo zmaga się w dzisiejszych czasach, miały miejsce również w przeszłości.

Przykładowo, w latach 70. XX w., a dokładnie w październiku 1973 r., działania państw zrzeszonych w OAPEK, (Organizacja Arabskich Krajów Eksportujących Ropę Naftową, *ang. Organization of Arab Petroleum Exporting Countries*), zastosowane wobec Stanów Zjednoczonych po wybuchu wojny izraelsko-arabskiej, spowodowały intensywny wzrost cen ropy naftowej na rynkach światowych. Zmiany te najbardziej wpłynęły na kraje Europy Zachodniej, Japonię i USA, które w tamtym czasie były uzależnione od dostaw arabskiej ropy.

Kolejny tzw. *kryzys naftowy*, datuje się na lata 1979-1982, który powstał w wyniku rewolucji irańskiej. Skutkowało to wzrost ceny ropy do 30 USD za baryłkę (1980 r.). Z biegiem czasu zależność zachodnich państw od ropy z OAPEK stopniowo spadała, ze względu na zapoczątkowanie wydobywania innych, równie cennych surowców. Oba zjawiska nie tylko zmotywowały do działań mających na celu pozyskiwanie nowych surowców i ich późniejszą eksploatację, lecz także sprawił, że coraz częściej zaczęto korzystać z alternatywnych źródeł energii, takich jak energia jądrowa.

Wykres 1. Struktura cenowa ropy naftowej w latach 1987–2016

Źródło: Energy Information Administration and Bureau of Labor Statistics.

Powyższy wykres przedstawia strukturę cenową ropy naftowej w latach 1987-2016. Na początku badanego okresu, realna wartość ropy za jedną baryłkę utrzymywała się na poziomie 40 USD (wyjątek stanowi styczeń 1991 r., kiedy cena wynosiła około 70 USD). Wtedy również różnice między wartością nominalną i realną były nieco większe. Najniższą cenę surowca odnotowano w styczniu 1999 roku – było to w przybliżeniu 10 USD za baryłkę w przypadku wartości nominalnej i około 15 USD w przypadku wartości realnej. Jednakże od tamtego momentu ropa stawała się coraz droższa, aż w końcu w połowie 2008 r. osiągnęła rekordowy poziom 140 USD (niewiele mniej także w ujęciu nominalnym).

Pomimo gwałtownego spadku w 2009 r., notowania ponownie zaczęły rosnąć – w okresie od marca 2011 r. do stycznia 2012 r. ceny utrzymywały się w granicach 115-130 USD za baryłkę. Natomiast od 2014 roku do końca badanego okresu, obie wartości surowca – nominalna i realna – miały tendencję spadkową.

Przyczyny ubóstwa energetycznego

Większość badań wykazuje istnienie trzech głównych czynników kryzysu energetycznego, które występują wspólnie, co podkreślono w raporcie INSIGHT_E. Należą do nich⁶:

- niskie dochody,
- słaba wydajność energetyczna budynków,
- wysokie koszty energii.

Pierwszy z czynników kwalifikuje się do przyczyn ekonomicznych – niskie dochody przypadające na mieszkańca mogą skutkować zaległościami w opłatach za energię i oszczędzaniem na ogrzewaniu, w celu zmniejszenia kosztów rachunków. Do grupy tej należy również dodać nieprawidłowe zarządzanie budżetem domowym, w wyniku którego pojawia się niezdolność do pokrycia wydatków mieszkaniowych⁷.

Kolejną grupą są przyczyny techniczne, do których zalicza się drugi z czynników. Niska efektywność energetyczna sprawia, że utrzymanie ciepła w budynku na stabilnym poziomie nie jest łatwe. Inną przyczyną z tej grupy mogą być uszkodzone instalacje grzewcze, które nie są w stanie odpowiednio ogrzać mieszkania. To, jak również urządzenia znajdujące się w gospodarstwie domowym (np. żarówki, sprzęt RTV i AGD), także nieefektywne energetycznie, w rezultacie prowadzi do zwiększenia wydatków z domowego budżetu.

Wysokie koszty energii można przyporządkować do ostatniej grupy przyczyn ubóstwa energetycznego, a mianowicie przyczyn związanych z postawami wobec efektywnego wykorzystania energii. Występują one wówczas, gdy nieprawidłowe korzystanie z urządzeń elektrycznych skutkuje znacznymi stratami energetycznymi, a co za tym idzie – wydatkami często przekraczającymi poziom znajdujący się w granicach możliwości gospodarstwa domowego. Jednym z najpowszechniejszych przykładów takich działań jest chociażby pozostawienie w aktywności urządzeń pobierających energię elektryczną bez konieczności lub wietrzenie mieszkania przy odkręconych kaloryferach.

Oprócz podstawowych przyczyn rozpowszechniających problem ubóstwa energetycznego, istnieją także inne czynniki, które na przestrzeni ostatnich kilku lat doprowadziły do pogłębienia sytuacji kryzysowej na wielu płaszczyznach. Determinanty, takie jak m.in. awarie w elektrowniach, katastrofy naturalne lub konflikty polityczne również mogą mieć negatywny wpływ na społeczeństwo i gospodarkę, powodując zwiększenie cen energii, problemy z dostarczeniem jej do odbiorców oraz trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej.

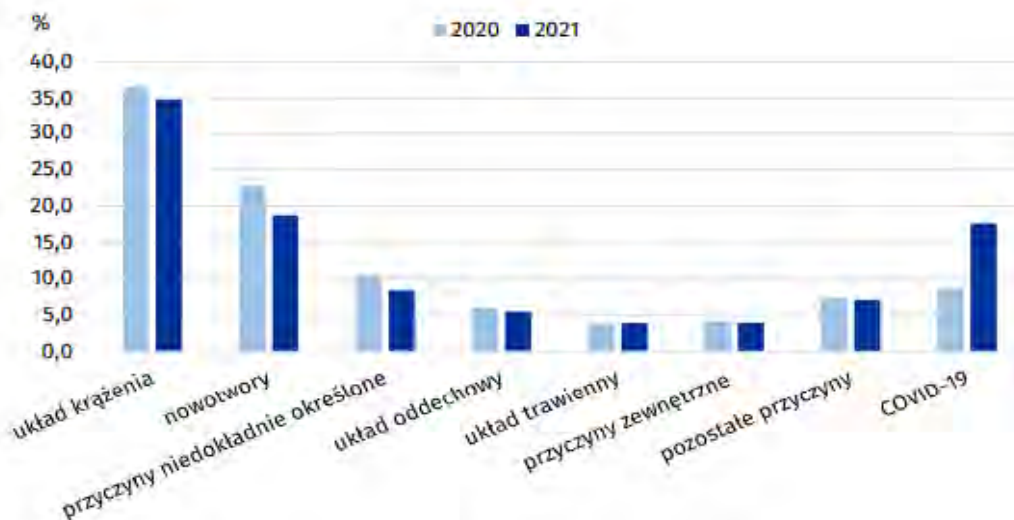
⁶ T. Meszerics, *Energy poverty handbook*, European Union, 2016, s. 23; K. Csiba, *Energy poverty handbook*, European Union, Brussels 2016, <https://getwarmhomes.org/wp-content/uploads/2016/11/energypoverthyhandbook-online-1.pdf>, [dostęp 01.05.2023].

⁷ Zob. R. Boguszewski, T. Herudziński, *Ubóstwo energetyczne w Polsce*, Pracownia Badań Społecznych SGGW, Warszawa 2018.

Pandemia, wojna w Ukrainie a kryzys energetyczny

Epidemia wirusa SARS-CoV-2, która wybuchła w chińskim mieście Wuhan pod koniec 2019 r., szybko przerodziła się w światową pandemię, ogólnie znaną pod nazwą COVID-19. 11 marca 2020 r. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) oficjalnie ją uznała, ze względu na szybkość rozprzestrzeniania się oraz wysokie notowania zachorowań i zgonów⁸. Liczba tych ostatnich, najwyższa od kilkudziesięciu lat, najbardziej wpłynęła na sytuację demograficzną w Polsce w 2020 r. W stosunku do roku 2019, umieralność wzrosła o prawie 68 tys. (2019 – 409 709 osób, 2020 – 477 355 osób).

Zmiany w umieralności silnie wiążą się ze strukturą przyczyn zgonów. Poniższy wykres przedstawia odsetek osób zmarłych w latach 2019-2020 według różnych przyczyn.

Wykres 2. Zgony w Polsce według przyczyn w latach 2020-2021

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/statystyka-przyczyn-zgonow/umieralnosc-w-2021-roku-zgony-wedlug-przyczyn-dane-wstepne,10,3.html>, [dostęp 22.11.2023].

Według powyższych danych, w 2020 r., podobnie jak w poprzednich latach, na śmierć ludzi główny wpływ miały choroby układu krążenia i choroby nowotworowe – obie grupy stanowiły ok. 60% wszystkich zgonów. W porównaniu do roku 2019, udział ten zmalał o blisko 7%.

Podobne spadki wystąpiły w pozostałych kategoriach przyczyn umieralności. Zmiany te stanowią pochodną pandemii, w rezultacie której w 2020 r. zmarło w Polsce prawie 41,5 tys. osób, z czego niemal 9% wszystkich zgonów było spowodowanych zakażeniem COVID-19.

⁸ A. Kuchciński, T. Konopka (red.), *Polska i świat w kryzysie wywołanym COVID-19 – aspekty ekonomiczne, społeczne i prawne*, Oficyna Wydawnicza Staropolskiej Szkoły Wyższej w Kielcach, Kielce 2021, s. 5.

Z kolei według danych sporządzonych przez Ministerstwo Zdrowia, na dzień 17.05.2023 r. informacje statystyczne o zakażeniach koronawirusem SARS-CoV-2 od początku trwania pandemii prezentują się następująco⁹:

- osoby zakażone od dn. 4 marca 2020 r.: 6 325 825,
- przypadki śmiertelne: 119 594,
- osoby, które wyzdrowiały: 5 335 778.

W dniu 17 maja 2023 r. w Polsce liczba osób zakażonych COVID-19 wynosiła tylko 114 przypadków – najwięcej w województwach lubelskim 17, mazowieckim: 16, małopolskim: 11 i śląskim: 10. Należy podkreślić, że nie były robione tak często testy na tę chorobę. Jednakże jak podaje GUS, w Polsce z powodu COVID-19 zmarło w 2021 r. ponad 91 tys. osób. Już niemal co piąty zgon w tym okresie spowodowany był COVID-19¹⁰.

Niespodziewany wybuch pandemii COVID-19 przyczynił się do sparaliżowania całego świata w bardzo krótkim czasie. Wpłynęła ona na gospodarkę, w tym na rynek energii. Według danych z 2020 r., światowa produkcja i zużycie oleju napędowego wynosiły 25 765 tys. baryłek dziennie, co w porównaniu do roku poprzedniego jest wynikiem niższym o ponad 2 000 (w 2019 r. dane te wynosiły 27 801 tys. baryłek dziennie)¹¹. Pandemia przyczyniła się również do ograniczenia zapotrzebowania na paliwo na świecie – zużycie ropy naftowej ze 100 mln baryłek dziennie spadło do 75 mln¹¹. Obecnie, popyt osiąga wartości większe niż te sprzed pandemii. Globalny kryzys gospodarczy, spowodowany pandemią COVID-19, znacząco dotknął sektor naftowy. W wyniku zamrożenia gospodarek większości państw na świecie i ograniczenia mobilności obywateli, rynek transportowy, który odpowiada za ponad 60% globalnego zużycia ropy, doświadczył drastycznego załamania. To z kolei skutkowało gwałtownym spadkiem popytu na ten surowiec. W pierwszych miesiącach pandemii, brak skoordynowanej reakcji producentów ropy, zwłaszcza w ramach OPEC+, oraz eskalacja wojny cenowej między Arabią Saudyjską a Rosją spowodowały nadpodaż na rynku, co skutkowało historycznymi spadkami cen ropy¹². Nawet po uzgodnieniach w kwietniu, gdzie producenci zgodzili się na redukcję wydobycia o około 10% od 1 maja, prognozy wskazują na niewielką poprawę sytuacji, z popytem w maju szacowanym na 21% mniej, niż w tym samym okresie w 2019 r. Gospodarki szczególnie uzależnione od eksportu ropy, takie jak Rosja i Arabia Saudyjska, są narażone na poważne konsekwencje długotrwałego kryzysu w sektorze naftowym.

Unia Europejska przez wiele lat była w znaczącym stopniu uzależniona od rosyjskich surowców energetycznych, niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania gospodarki. Do tej pory Rosja stanowiła źródło ¼ podaży energii w Europie – eksportowane ilości ropy, gazu i węgla stanowiły kolejno ok. 30%, 40% i 50% użytkowania tych surowców na Starym

⁹ Koronawirus: informacje i zalecenia – Raport zakażeń koronawirusem (SARS-CoV-2), <https://www.gov.pl/web/koronawirus/wykaz-zarazen-koronawirusem-sars-cov-2>, [dostęp 17.05.2023].

¹⁰ Umieralność w 2021 r. 16.05.2022 r. Zgony według przyczyn – dane wstępne, Informacje sygnałowe, 16.05.2022 r. GUS.

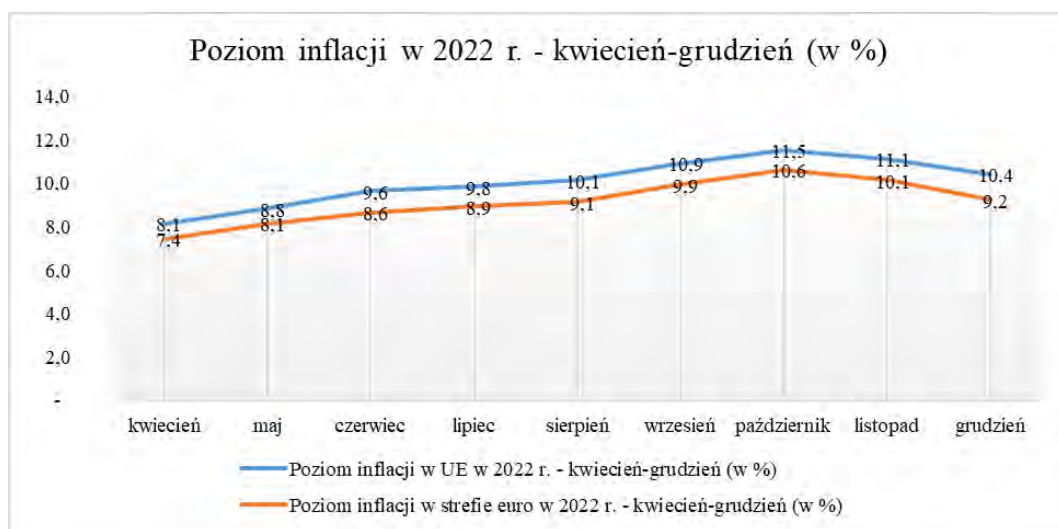
¹¹ D. Pawłowski, *Kryzys energetyczny 2023 – przyczyny, wzrost cen. Jak sobie poradzić?* https://magazynprzedsiebiorcy.pl/kryzys-energetyczny#Import_zamiast_eksportu, [dostęp 17.05.2023].

¹² Sz. Kardaś, A. Łoskot-Strachota, I. Wiśniewska, *Krach i jego konsekwencje. Rynek ropy w dobie pandemii*, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich, 2020-06-02, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2020-06-02/krach-i-jego-konsekwencje-rynek-ropy-w-dobie-pandemii>, [dostęp 22.11.2023].

Kontynencie¹³. Sytuacja ta jednak zmieniła się w momencie wybuchu wojny w Ukrainie. Doprowadziła ona nie tylko do gwałtownego wzrostu cen, lecz także do załamania na rynku energii. W wyniku decyzji unijnych (liczne embarga¹⁴) oraz oświadczenia Federacji Rosyjskiej o zaprzestaniu dostaw, dostęp do takich surowców jak węgiel, gaz czy ropa został ograniczony. W marcu 2022 r. niedobór wymiany towarowej wyniósł 17,8 mld zł, co określono mianem największej w XXI wieku nierównowagi w handlu¹⁵.

Wraz ze wzrostem cen paliw w górę poszła także inflacja. Bezpośredni wpływ na koszt produktów codziennego użytku ma wzrost cen energii. Według szacowanych danych Eurostatu, zharmonizowany indeks cen konsumpcyjnych (HICP) w strefie euro po raz pierwszy przekroczył 10% (10,6% w październiku 2022 r.), co znacznie zwiększyło już i tak rekordowy poziom inflacji z początku roku, tj. około 5%.

Sytuacja wyglądała podobnie w Unii Europejskiej – wskaźnik inflacji w październiku 2022 roku osiągnął wartość 11,5%. Jednakże, w listopadzie odnotowano spadek wskaźnika HICP, do 11,1% w UE i do 10,1% w strefie euro. W obu przypadkach oznacza to zwolnienie tempa wzrostu cen. Notowania poziomu inflacji w miesiącach kwiecień-grudzień 2022 r. zostały wyrażone w postaci wykresu zamieszczonego poniżej na wykresie 3.

Wykres 3. Poziom inflacji w Unii Europejskiej w 2022 r. – kwiecień-grudzień (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie:

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR_custom_3761882/bookmark/line?lang=en&bookmarkId=4ad27e6f-358a-4a3d-82a0-587d69a833eb, [dostęp 18.05.2023].

¹³ Good Times Bad Times Polska, Kryzys energetyczny: Ból, czy szansa?, https://www.youtube.com/watch?v=cHDCuh_ywZk, [dostęp 17.05.2023].

¹⁴ Embargo - zakaz importu lub eksportu określonych towarów do lub z danego państwa, czyli ograniczenie handlu i innych stosunków z określonym państwem i jego bojkot na arenie międzynarodowej.

¹⁵ W. Mroczek, Wojna w Ukrainie przyczynia się do pogłębienia deficytu w handlu zagranicznym, <https://www.obserwator-finansowy.pl/bez-kategorii/rotator/wojna-w-ukrainie-przyczynia-sie-do-poglebnienia-deficytu-w-handlu-zagranicznym/#fullimg0>, [dostęp 18.05.2023].

Działania Rosji skutecznie pogłębiły kryzys energetyczny w Europie na różnych płaszczyznach. W rezultacie, Szwecja po raz pierwszy w historii została największym eksporterem energii elektrycznej – tylko w 2022 r. wysłała do innych państw aż 33 TWh energii.¹⁷

Natomiast Francja, która w ostatnim czasie zmagą się z naprawą wieloletnich reaktorów jądrowych ze względu na pokrywającą je korozję, a także okresowe przeglądy techniczne, ograniczyła produkcję energii elektrycznej. W związku z tym stała się drugim największym importerem energii w Europie. Kraje, które po raz pierwszy zaczęły eksportować energię do innych państw europejskich, to m.in. Polska, Wielka Brytania i Holandia¹⁸.

Zaburzenia na rynku energii spowodowała również decyzja Federacji Rosyjskiej o ograniczeniu dostaw gazu do Europy. To i inne problemy postawiło bezpieczeństwo infrastruktury w centrum zainteresowania krajów europejskich.

Ponadto, kryzys energetyczny ma również inne negatywne konsekwencje, takie jak:

- wzrost emisji gazów cieplarnianych, co przyczynia się do zmian klimatycznych,
- zwiększenie zależności państwa od importu surowców energetycznych, co może mieć wpływ na gospodarkę i politykę zagraniczną,
- wzrost kosztów produkcji energii, co może prowadzić do wzrostu cen dla odbiorców.

Ubóstwo energetyczne zróżnicowane jest regionalnie. Jak podaje GUS różnice występują między wschodnią i zachodnią Polską.

Największe ubóstwo energetyczne odczuwane jest w województwie opolskim (16%), wielkopolskim (14%), lubelskim (13%) i pomorskim (13%).

Najniższe zaś w śląskim i lubuskim (po 7%) i Zasięg ubóstwa energetycznego w Polsce obejmuje od 7% do 16% gospodarstw domowych, co pokazuje zamieszczona mapa 1.

Problem kryzysu energetycznego występujący w regionach naszego kraju jest zróżnicowany w zależności od jego skali oraz głównych przyczyn. Dominujące na wschodzie Polski niskie dochody mieszkańców skutkują niemożnością odpowiedniego ogrzania budynków. Z kolei w zachodniej, jak i południowej części większość zabudowań stanowią budynki starsze, których efektywność energetyczna jest na niskim poziomie, a wiele z nich jest ogrzewanych tzw. indywidualnymi źródłami ciepła¹⁹.

J. Sokołowski wspomina, że problemem zachodniej części Polski jest niska efektywność energetyczna budynków²⁰.

¹⁷ https://forsal-pl.cdn.ampproject.org/v/s/forsal.pl/biznes/energetyka/artykuly/8633792,energetyczny-twist-szwecja-stala-sie-najwiekszym-eksporterem-pradu-w-europie.html.amp?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQK-KAFQArABIACA-w%3D%3D&fbclid=IwAR1nCwbN5Ao-F4-f7RliS1PnzJrwBojdsGqry6vtrEErRTDFB3cQS9LoiHk#amp_tf=Od%3-A%2-0%251%24-s&aoh=16737296886770&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fforsal-pl%2F-biznes%2Fenergetyka%2Fartykuly%2F8633792%2Cenergetyczny-twist-szwecja-stala-sie-najwiekszym-eksporterem-pradu-w-europie.html, [dostęp 21.05.2023].

¹⁸ Energetyczny twist w Europie. Polska stała się eksporterem energii netto, Francja musiała importować, <https://forsal.pl/biznes/energetyka/artykuly/8633792,energetyczny-twist-szwecja-stala-sie-najwiekszym-eksporterem-pradu-w-europie.html>, [dostęp 05.05.2023].

¹⁹ J. Mazurkiewicz, Brakuje wsparcia, infrastruktury i koordynacji. Czy walka z ubóstwem energetycznym jest możliwa?, strona Klubu Jagiellońskiego, <https://klubjagiellonski.pl/2022/11/26/brakuje-wsparcia-infrastruktury-i-koordynacji-czy-walka-z-ubostw-emen-e-getycznym-jest-mozliwa/>, [dostęp 21.05.2023].

²⁰ J. Sokołowski, *Ubóstwo energetyczne...*, s. 5, <https://naradaoenergii.pl/wp-content/uploads/2022/10/ubostwoenergetyczne.pdf>, [dostęp 21.05.2023].

Problemy z dostawami energii w wybranych państwach UE

Aby zapewnić ciągłość dostaw energii, jej producenci usiłują zabezpieczyć zapas surowców służących do jej wytwarzania. W tym celu podpisują długoletnie kontrakty dotyczące regularnych dostaw węgla, ropy i gazu. Jednakże, w wyniku rosyjskiej napaści na Ukrainę, Rosja została obciążona wieloma sankcjami, również tymi dotyczącymi dostaw surowców energetycznych. Zachwianie równowagi na rynku przyczyniło się do gwałtownego wzrostu cen oraz ograniczenia dostępu do części paliw, a to w konsekwencji spowodowało europejski kryzys energetyczny. W związku z tym wiele państw podjęło działania mające na celu ochronę gospodarki, a przede wszystkim społeczeństwa. Kraje należące do wspólnoty europejskiej natomiast okazują sobie m.in. wzajemne wsparcie w tej trudnej sytuacji.

Wydarzenia, jakie miały miejsce w minionym roku w Europie, tj. rozpoczęcie wojny w Ukrainie, eksplozje w gazociągach Nord Stream 1 i Nord Stream 2, a także decyzja Rosji o ograniczeniu dostępu do gazu bardzo negatywnie wpłynęły na ceny tego surowca na Starym Kontynencie. Czynniki te przyczyniły się do pogorszenia sytuacji m.in. w Polsce, której mieszkańcy, z powodu wzrostu cen i częściowo także ze względu na świadomość potrzeby oszczędzania energii i surowców, musieli ograniczyć zużycie gazu w 2022 r. nawet o 17%.

Sankcje nałożone na węgiel sprowadzany z Rosji mocno utrudniły dostępność tego surowca zarówno dla polskich elektrociepłowni, jak i gospodarstw domowych. W okresie styczeń-grudzień 2022 r. import węgla energetycznego do naszego kraju wyniósł 14,5 mln ton, co w porównaniu do tego samego okresu w 2021 r. (zaimportowano wtedy 9,3 mln ton węgla) daje wynik o 5,2 mln ton większy²¹.

Negatywny wpływ kryzysu energetycznego na Polskę można zaobserwować również w przypadku energii elektrycznej, której produkcja w kwietniu 2023 roku była sporo niższa w stosunku do roku poprzedniego. Według danych opublikowanych przez Polskie Sieci Elektroenergetyczne, w kwietniu bieżącego roku produkcja energii elektrycznej wyniosła 12 784 GWh, co daje wynik niższy o 13,27% niż w kwietniu 2022 roku. Minimalnie niższe było też zużycie krajowe – wyniosło 13 260 GWh (-7,66% rok do roku). Największy odnotowany spadek produkcji energii elektrycznej w 2022 r. dotyczył elektrowni ciepłych na węglu brunatnym (-30,02% rdr). Mniejsza produkcja wystąpiła także w elektrowniach na węglu kamiennym, gdzie zmalała ona o 19,26% rdr. Dodatnia dynamika produkcji energii elektrycznej wystąpiła w przypadku elektrowni gazowych – wzrost o 61,8% rdr. Natomiast najmniejszy udział w produkcji energii miały elektrownie wodne. W kwietniu 2023 r. wydajność farm wiatrowych zmniejszyła się – produkcja energii elektrycznej wyniosła 1477 GWh, gdzie w analogicznym miesiącu 2022 r. był to wynik 1769 GWh.

Produkcja innych odnawialnych źródeł, w tym główne fotowoltaiki, wzrosła z 846 GWh (2022 r.) do 1210 GWh²². W/w dane zostały przedstawione w postaci następującej tabeli 2.

²¹ <https://biznes.wprost.pl/opinie-i-komentarze/11053684/europejski-kryzys-energetyczny-wiadomo-o-ile-wzrosl-import-węgla-do-polski.html>, [dostęp 21.05.2023].

²² Struktura produkcji energii elektrycznej kwiecień 2023, <https://www.rynekelektryczny.pl/produkcja-energii-elektrycznej-w-polsce>, [dostęp 21.05.2023].

Tabela 2. Produkcja energii elektrycznej według rodzaju źródła w kwietniu 2023 r. w porównaniu z analogicznym miesiącem 2022 r.

Wyszczególnienie	Kwiecień			Narastająco od stycznia do kwietnia		
	2022 r.	2023 r.	Dynamika	2022 r.	2023 r.	Dynamika
	[GWh]	[GWh]	$[(b-a)/a*100]$	[GWh]	[GWh]	$[(e-d)/d*100]$
	[a]	[b]	[c]	[d]	[e]	[f]
Produkcja ogółem	14 739	12 784	-13,27	61 384	56 257	-8,35
Elektrownie zawodowe	12 125	10 097	-16,73	51 147	45 346	-11,34
El. zawodowe wodne	303	353	16,74	1 169	1 414	20,89
El. zawodowe ciepłe	11 822	9 743	-17,58	49 978	43 932	-12,1
na węglu kamiennym	7 357	5 940	-19,26	30 064	26 778	-10,93
na węglu brunatnym	3 726	2 608	-30,02	16 041	12 025	-25,04
gazowe	739	1 196	61,8	3 873	5 129	32,43
El. inne odnawialne	846	1 210	43,14	2 061	2 764	34,11
El. wiatrowe	1 769	1 477	-16,52	8 176	8 147	-0,35
Saldo wymiany zagranicznej	-379	476	-	-1 341	1 102	-
Krajowe zużycie energii elektrycznej	14 360	13 260	-7,66	60 043	57 359	-4,47

Źródło: <https://www.pse.pl/dane-systemowe/funkcjonowanie-kse/raporty-miesieczne-z-funkcjonowania-kse/raporty-miesieczne>, [dostęp 21.05.2023].

Problemy francuskich elektrowni

Ostatnie wydarzenia spowodowane wojną w Ukrainie przyczyniły się do podjęcia różnych działań przez kraje europejskie, celem złagodzenia kryzysu energetycznego. Francja, której energetyka oparta jest głównie na energii jądrowej (użytkowanie wynosi ok. 67%), zdecydowała się na dołączenie do państw importujących energię, ograniczając jednocześnie jej eksport do Wielkiej Brytanii. Na początku grudnia 2022 r. władze Francji ogłosiły możliwość wystąpienia czasowego ograniczenia dostaw energii. Yb

Awaria transformatora, która nastąpiła wieczorem 8 grudnia w Paryżu, trwała kilkadziesiąt minut. W jej wyniku około 125 tysięcy odbiorców zostało pozbawionych prądu, a na wielu ulicach zgasło miejskie oświetlenie²³. W wielu francuskich elektrowniach występują obecnie przeglądy techniczne polegające między innymi na konserwacji instalacji chłodzących, co w konsekwencji powoduje wyłączenie licznych reaktorów.

Aby zapobiec pojawieniu się tzw. „blackout'u”²⁴, rząd Francji przygotowuje się do lokalnych przerw w dostawach prądu, jakie mogą wystąpić podczas wysokiego obciążenia.

²³ https://wiadomosci.wp.pl/blackout-w-paryżu-setki-tysięcy-odbiorców-bez-prądu6842591226546720a?fbclid=IwAR0Ru-1tSbpVRI0apwn-p9r0hqkTNfvvxPul2BxIzP2uvGe_kF3KasDK96qvw, [dostęp 23.05.2023].

²⁴ Blackout – zazwyczaj nagle i niespodziewana, bardzo poważna elektroenergetyczna awaria systemowa. Jest to sytuacja, kiedy na dużym obszarze występuje dłuższa przerwa w dostawie energii elektrycznej.

Ubóstwo energetyczne w Niemczech

Rosnące koszty gazu mają największy wpływ na obecny poziom cen. Do momentu inwazji, Europa importowała z Rosji nawet 40% tego surowca. W wyniku wybuchu wojny dostępność gazu stopniowo zaczęła spadać, a Niemcy, które dotąd importowały z Federacji Rosyjskiej ponad połowę swojego zapotrzebowania na gaz, musiały poszukiwać innych dostawców, np. w Norwegii.

Gaz, który obecnie reguluje poziom cen energii elektrycznej w Europie, nie jest jednak jedynym czynnikiem pogłębiającym kryzys energetyczny. Problemy pojawiają się również z innymi źródłami energii. Z powodu intensywnej suszy, jaka występowała w ubiegłym roku na Starym Kontynencie, odnotowano nieprawdopodobnie niski poziom wielu europejskich rzek. Stanowi to niemałą przeszkodę dla niemieckiej żeglugi śródlądowej – dostawa 30% ropy, gazu i węgla do kraju odbywa się za pośrednictwem rzeki Ren, której niskie poziomy utrudniają transport.

Dynamiczny wzrost cen energii odbija się także na sile nabywczej Niemców. Według ekspertów z monachijskiego instytutu IFO, dochód realny w Niemczech zmalał w ostatnim czasie o prawie 110 miliardów euro. Jest to kwota, jaką kraj przeznacza na pokrycie kosztów związanych z importem energii, której ceny gwałtownie wzrosły²⁵.

Ponadto, niektóre sieci sklepów w Niemczech ograniczają godziny otwarcia swoich placówek. Na taki ruch zdecydowały się m.in. takie firmy jak Aldi, Kaufland czy Lidl. Ich działania spowodowane są nie tylko chęcią oszczędzania energii, lecz także niedoborem personelu ze względu na koronawirusa i występowanie innych sezonowych chorób. Przedstawiciele sieci handlowych uważają, że zastosowana przez nich strategia staje się opłacalna, ponieważ w późnych godzinach wieczornych ilość klientów w sklepie jest niewielka.

Działania rządu w zakresie ograniczenia skutków ubóstwa energetycznego

Sytuacja geopolityczna w dużym stopniu wpłynęła głównie na dostęp surowców energetycznych. Z racji zablokowania dostępu m.in. do ropy, gazu i węgla, których głównym dostawcą była do tej pory Rosja, państwa europejskie, w tym również Polska, zostały zmuszone do poszukiwania źródeł w innych, mniej lub bardziej odległych miejscach. Władze podejmują różne działania w walce ze wzrostem cen energii elektrycznej, celem złagodzenia skutków kryzysu energetycznego.

Aby wspomóc mieszkańców naszego kraju, polski rząd uchwalił w 2022 r. szereg Tarcz i programów pomocowych. Wśród nich znajdują się Tarcza Energetyczna, Dodatek Węglowy, Dodatek Osłonowy, Tarcza Solidarnościowa oraz Tarcza Antyinflacyjna. W celu zneutralizowania wpływu droższego węgla, pelletu drzewnego bądź innego rodzaju biomasy wprowadzona została ustawa, wedle której na gospodarstwo domowe przysługuje dodatek 3000 zł.

²⁵ <https://www.dw.com/pl/kryzys-energetyczny-niemcy-biedniejsi-o-110-miliard%C3%B3w-euro/a-63683309>, [dostęp 23.05.2023].

Z kolei użytkownikom źródeł ciepła zasilanych innym rodzajem paliwa przysługują następujące dofinansowania: 2000 zł – dla kotłów olejowych, 1000 zł – dla pieców spalających drewno kawałkowe oraz 500 zł – dla kotłów gazowych²⁶.

Dodatkowo, na podstawie zasad określonych w ustawie z dnia 27 października 2022 r. o zakupie preferencyjnym węgla²⁷, jednostki samorządowe, takie jak urzędy gmin i inne pośredniczące podmioty, zajmowały się dystrybucją węgla kamiennego, który po imporcie do Polski był na bieżąco do nich rozwożony. Jednakże, według wyżej wymienionej ustawy, każdemu gospodarstwu domowemu przypisano ograniczony tonaż węgla (3 tony). Nie było to wystarczające dla wszystkich, ponieważ w okresie sezonu grzewczego w większych budynkach zużywa się średnio nawet 5-6 ton tego surowca.

W obecnie trwającym 2023 r. ministerstwo zdecydowało się na zamrożenie cen gazu dla instytucji narażonych na podwyżki, jak również dla indywidualnych odbiorców. Takie działanie ze strony resortu klimatu i środowiska pozwala gospodarstwom domowym zaoszczędzić nawet do kilkuset złotych w ujęciu rocznym. Według analizy Polskiego Instytutu Ekonomicznego (PIE), rządowe programy pomocowe służące do ochrony przed konsekwencjami kryzysu energetycznego umożliwiły obniżenie cen gazu w poszczególnych europejskich gospodarstwach domowych średnio o co najmniej 10% na miesiąc.

„W Polsce ceny gazu były o 40% niższe od zakładanych na podstawie dynamiki na rynku hurtowym – był to trzeci najlepszy wynik w UE po Węgrzech i Rumunii. Z kolei ceny energii elektrycznej od początku kryzysu były w Polsce średnio o 26% mniejsze niż w scenariuszu bez rządowego wsparcia, przy średniej unijnej rzędu 16%.” – zauważył Piotr Arak, dyrektor Polskiego Instytutu Ekonomicznego. – „Założenia w scenariuszu alternatywnym dotyczące cen hurtowych są uproszczeniem, wyniki pozwalają na zobrazowanie skuteczności pakietów wsparcia i wrażliwości na zmienność cen nośników energii”²⁸ – podkreślił.

W innych państwach Unii Europejskiej również podejmowane są starania w walce z ubóstwem energetycznym. Przykładowo, w Irlandii mieszkańcom zaoferowano m.in. obniżenie podatku VAT na rachunkach z dotychczasowych 13,5% do 9%. Z kolei grecki rząd na różnego rodzaju pomoce dla społeczeństwa przeznaczył środki o równowartości 3,7% PKB – najwięcej spośród wszystkich krajów Unii Europejskiej. Natomiast działania, w ramach których ograniczono koszty gazu, pomogły obniżyć ceny energii elektrycznej na rynku hurtowym

w Hiszpanii i Portugalii. Według portalu Check24 Gospodarstwa domowe w Niemczech odnotowały w 2023 roku skoki rachunków za energię o średnio 185% w porównaniu z poprzednim rokiem. Jeszcze 9 sierpnia 2021 roku rynkowe ceny energii elektrycznej w Unii Europejskiej kształtowały się od 362zł za MWh w Hiszpani do 417zł za MWh we Włoszech.

²⁶ „Czy wiesz czym oddychasz?” – kampania edukacyjno-informacyjna na rzecz czystszej powietrza, Kryzys energetyczny 2022, https://mappingair.meteo.uni.wroc.pl/2022/09/kryzys-energetyczny-2022/?fbclid=IwAR2zGEtyN1Lgl_myLSbCca9Gjr-gwWul-UbpD5D6_65GKYGgoTrmW4kVppqA, [dostęp 27.05.2023].

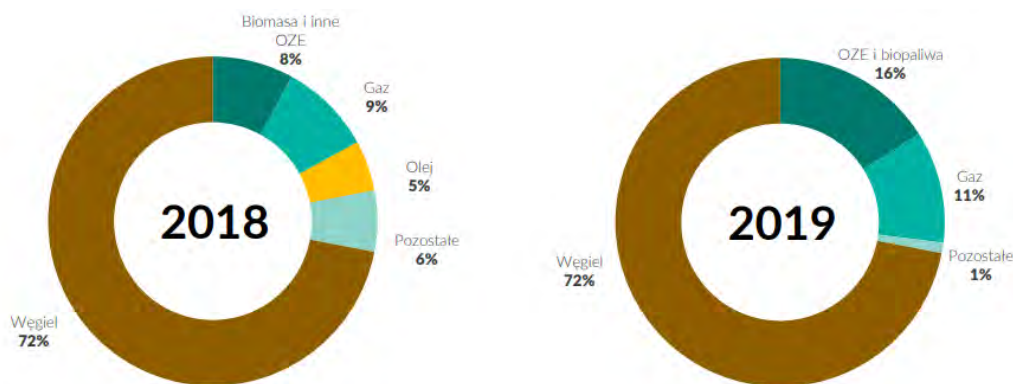
²⁷ Ustawa z dn. 27 października 2022 r. o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych, (Dz. U. z 2022 r. poz. 2236).

²⁸ Polski Instytut Ekonomiczny, *Polska wśród trzech krajów o najniższym wzroście cen energii elektrycznej i gazu w UE*, [https://pie.net.pl/_trashed-11/?fbclid=IwAR3ri3mlc7nGblpZcIHfIowGygGUcXD15SiZPBcYRwl1kZJ6ErL0WnvmqG-Ig#iLig-htbox\[08597e895b120a69e0a\]/0](https://pie.net.pl/_trashed-11/?fbclid=IwAR3ri3mlc7nGblpZcIHfIowGygGUcXD15SiZPBcYRwl1kZJ6ErL0WnvmqG-Ig#iLig-htbox[08597e895b120a69e0a]/0), [dostęp 27.05.2023].

9 sierpnia 2022 r. ceny te wzrosły nawet i prawie siedmiokrotnie (Francja - z 372 zł za MWh do 2600 zł za MWh). W Polsce notowania cen energii elektrycznej także 9 sierpnia 2022 r. były bardzo wysokie i wynosiły 1635 zł za MWh, w porównaniu do 360 zł rok wcześniej. Jeszcze w 2021 r. rozpiętość cen w UE wynosiła 28% między krajami członkowskimi, w 2022 r. rozpiętość wynosiła już 157%. Warto także podkreślić że nie było państwa, w którym notowania cen energii elektrycznej byłyby niższe niż 1016 zł za MWh (Portugalia). Co ciekawe wzrost cen prądu odczuła znacząco także nie będąca w UE – Wielka Brytania. W 2021 r. cena była wyższa niż np. w Niemczech czy Polsce, Francji, Hiszpani, Czechach, Słowacji, a nawet Włoszech i wynosiła 446 zł za MWh i wzrosła w 2022 r. do 2142 zł za MWh²⁹.

Produkcja energii ciepłej w Polsce w latach 2016-2022

Od 2018 r. problem ubóstwa energetycznego w Polsce zaczął się pogłębiać. W ciągu ostatnich czterech lat zarówno w naszym kraju, jak i w innych państwach Unii Europejskiej nastąpiło wiele zmian na różnych płaszczyznach. Rok 2018 był rokiem, w którym ceny prądu na polskich, a także na zagranicznych giełdach towarowych uległy gwałtownemu wzrostowi. Osiągnęły one poziomy, jakich nigdy do tej pory nie było, a wszystko za sprawą podwyżek kosztów emisji dwutlenku węgla przez elektrownie oraz nieustannie rosnącego zużycia energii. W związku z tym, aby zapobiec podwyżkom cen prądu dla indywidualnych odbiorców, Sejm przyjął ustawę³⁰, której zadaniem jest bezpośrednia regulacja cen energii elektrycznej dla polskich obywateli. Produkcja energii elektrycznej w Polsce opiera się przede wszystkim o paliwa kopalne. Na pierwszym miejscu znajduje się węgiel. Na poniższych wykresach widać, że w latach 2018 i 2019 stanowił on 72% zapotrzebowania³¹.

Wykres 4. Produkcja energii ciepłej w Polsce w latach 2018-2019 według paliw

Źródło: A. Bogusz, Sz. Liszka, J. Twardowski, W. Szymalski, *Ubóstwo energetyczne w transformacji do gospodarki neutralnej klimatycznie*, Fundacja Instytut na Rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2021, s. 8.

²⁹ R. Zasuń, Państwa UE gorączkowo szukają sposobów na obniżenie ceny prądu i gazu- AKTUALIZACJA 8.09, <https://wysokie-napiecie.pl/75273-panstwa-ue-goraczkowo-szukaja-sposobow-na-obnizenie-ceny-pradu-i-gazu/>, [dostęp 22.11.2023].

³⁰ Art. 1. Ustawy z dn. 28 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw, (Dz.U. z 2018 r. poz. 2538).

³¹ Źródło: https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/rynek/1776920,1,z-czego-najbardziej-zapamietamy-2018-r-walka-o-prad.read?fbclid=IwAR0mPAcSIG5yyBVKefRaXxfJaUXsdQFtmT_WHzkiSH_zQJl75i9jC6Xcpg, [dostęp 30.05.2023].

W roku 2019 sytuacja energetyczna w Polsce przedstawiała się następująco: sumaryczne zapotrzebowanie na moc wyniosło 168 918 162 MWh i było niższe w porównaniu do roku poprzedniego (w 2018 r. wartość ta wynosiła 171 101 166 MWh). Z kolei produkcja energii elektrycznej z wiatru w latach 2016-2019 wyniosła odpowiednio:

- 2016 r. – 11 694 381 MWh,
- 2017 r. – 14 411 822 MWh,
- 2018 r. – 12 326 005 MWh,
- 2019 r. – 14 565 754 MWh.

W 2019 r. maksymalny godzinowy przyrost mocy wiatru w Polsce wyniósł 880 MW/h, natomiast maksymalny godzinowy ubytek – 954 MW/h. Najwięcej produkcji energii zrealizowano wówczas na węglu (kamiennym i brunatnym), jak również na wietrze (morskim i lądowym), który znajdował się na drugim miejscu³².

Zużycie energii elektrycznej w Polsce w 2020 r. spadło kolejny rok z rzędu. Mniej prądu wyprodukowano z węgla (gdzie jego udział w miksie energetycznym spadł do poziomu 70%), wzrosły natomiast produkcje z wiatru, gazu i fotowoltaiki, a także import netto. Pomimo lockdownu spowodowanego przez pandemię COVID-19, spadek krajowej produkcji energii był tylko niewiele mniejszy niż w roku 2019. Największy spadek po raz kolejny odnotowano w elektrowniach i elektrociepłowniach opalanych węglem kamiennym i brunatnym, w związku z czym jego udział w produkcji prądu w 2020 r. spadł do 46% (węgiel kamienny) oraz do 24% (węgiel brunatny)³³.

Jednym z najważniejszych wydarzeń, które znacząco wpłynęły na sytuację energetyczną w Polsce w 2021 r. były ceny emisji CO₂, gdzie na początku roku było to 33,69 euro za tonę, natomiast w grudniu – już 87,45 euro. Polski rząd obrał sobie wówczas za główny cel polityczny obniżenie cen praw do emisji dwutlenku węgla. Do innych wydarzeń, które zwiększyły już i tak wysoki poziom ubóstwa energetycznego w naszym kraju należały m.in.: pierwsza od 9 lat podwyżka stóp procentowych (wzrost z poziomu 0,10% do 0,50%) oraz rekordowa inflacja – 17,2%, co stanowiło najwyższy odczyt od lutego 1997 r.³⁴.

W wyniku wzrostu cen za prąd i gaz wiele firm, które od lat istniały na rynku, zostały zmuszone zamknąć bądź też zawiesić swoją działalność. W okresie styczeń-październik 2022 r. aż 157 700 jednoosobowych działalności gospodarczych (czyli o 23 000 więcej niż w 2021 r.) złożyło do rejestru CEiDG wnioski o likwidację. Według danych zawartych w „Raporcie o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce”, którego autorem jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP), przeważającą większość przedsiębiorstw w naszym kraju (99,8%) stanowi tzw. sektor MSP (mikro, małych i średnich przedsiębiorstw). Największy udział w strukturze polskich przedsiębiorstw mają natomiast mikroprzedsiębiorstwa – istnieje ich 2,2 mln, tj. 97,0%. Ponieważ stanowią one siłę napędową gospodarki, ich likwidacja może przyczynić się do wzrostu bezrobocia, co w konsekwencji tylko pogłębi istniejący kryzys gospodarczy. W okresie pandemii rozwinęło się wiele branż (m.in. handel

³² <https://www.cire.pl/artykuly/opinie/154083-podsumowanie-sytuacji-w-energetyce-w-2019-r-polska-i-europa>, [dostęp 30.05.2023].

³³ <https://wysokienapiecie.pl/35619-zrodla-energii-w-polsce-w-2020-mniej-węgla-wiecej-gazu-oze/>, [dostęp 31.05.2023].

³⁴ <https://www.cire.pl/artykuly/serwis-informacyjny-cire-24/rok-2021-w-energetyce-kryzys-inflacja-dekarbonizacja>, [dostęp 31.05.2023].

elektroniczny) i to właśnie w nich najczęściej powstają nowe firmy. Jednakże, rosnące koszty utrzymania działalności sprawiają, że w sektorach takich jak budownictwo, tworzenie kolejnych firm jest zwyczajnie nieopłacalne.

Wysokie ceny surowców energetycznych i ich ograniczony dostęp stanowią problem zwłaszcza zimą. Z uwagi na bardzo niskie temperatury, wiele ludzi, których nie stać na zakup m.in. węgla, zmuszonych jest ogrzewać swoje domy w inny sposób. Najczęściej uciekają się do rozwiązania niekoniecznie zgodnego z prawem, jakim jest spalanie odpadów. Te i inne czynniki, takie jak produkcja przemysłowa czy emisja spalin samochodowych, przyczyniają się do wzrostu stężenia tzw. pyłów zawieszonych w atmosferze (w tym PM10³⁵ i PM2,5³⁶), co w efekcie ma negatywny wpływ nie tylko na nasze zdrowie, lecz także powoduje zwiększenie liczby przedwczesnych zgonów. Badania wykazują, że w okresie grudzień-luty umiera znacznie więcej ludzi niż w pozostałych miesiącach.

Oddziaływanie kryzysu energetycznego na dostawy surowców, a co za tym idzie – wzrost ich cen i brak możliwości zakupu węgla przez ludzi – wpłynęło na regulacje dotyczące sprzedaży surowca przez gminy. Dodatkowo, limit ton przysługujący na każde gospodarstwo domowe i problem z dostępnością m.in. na PGG³⁷, gdzie zapisywano się na zakup węgla spowodował, że nie wszyscy zdołali nabyć surowiec, aby dostatecznie ogrzać swoje domy zimą. Wszystkie te czynniki doprowadziły do ubóstwa energetycznego, tj. momentu, kiedy rachunki za energię i ogrzewanie stanowią większą część naszych dochodów, a w konsekwencji przyszłość państwa stoi pod znakiem zapytania.

Podsumowanie

W 2022 r. kluczowym wydarzeniem, które niewątpliwie miało spory udział w sektorze energetycznym, był konflikt zbrojny na Ukrainie. Wskutek tego wywołana została także wojna gospodarcza na linii UE – Rosja. Wybuch wojny w znaczącym stopniu przyczynił się do niedoborów surowców energetycznych, wzrostu ich cen, a w rezultacie wzrostu m.in. cen energii elektrycznej i ogrzewania. Były to największe notowania od czasów kryzysu naftowego z lat 70. ubiegłego wieku³⁸. Aby zapobiec przyszłym konsekwencjom kryzysu energetycznego, które mogą być spowodowane m.in. przez rosyjską napaść na Ukrainę, Komisja Europejska rozważa podjęcie kilku działań. Jednym z nich ma być wzrost oraz przyspieszenie rozwoju odnawialnych źródeł energii, a także wodoru, który może zarówno zastąpić w jakimś stopniu gaz, jak również pomóc w magazynowaniu energii wyprodukowanej z OZE. Należy jednak zauważyć, że zwiększenie liczby odnawialnych źródeł energii wiąże się także z większymi kosztami systemu elektroenergetycznego. Pojawiło się również rozwiązanie, jakim jest energetyka jądrowa. Pomimo braku akceptacji jej rozwoju ze strony części państw, Komisja Europejska przyjęła rozporządzenie, według którego można traktować energetykę jądrową jako mającą

³⁵ PM10 – pyły o średnicy równoważnej równej lub mniejszej od 10 µm (mikrometrów). Ich występowanie wiąże się m.in. z procesami spalania paliw ciekłych i stałych.

³⁶ PM2.5 – pyły o średnicy równoważnej równej lub mniejszej od 2.5 µm (mikrometrów). Przyczyną ich powstawania jest nieefektywne spalanie paliw, tj. węgla, drewna czy oleju, a także śmieci.

³⁷ PGG – Polska Grupa Górnicza.

³⁸ <https://wysokienapiecie.pl/80889-polska-energetyka-w-2022-w-infografikach/>, [dostęp 31.05.2023].

pozytywny wpływ na zmieniający się klimat. Nie tylko jest ona zeroemisyjna, lecz także zapewnia energię bez względu na warunki pogodowe.

Podsumowując, priorytetem dla naszego kraju jest jak najszybsza realizacja planów energetycznych oraz zwiększenia roli energetyki jądrowej i odnawialnej w miksie energetycznym.

Bibliografia

- Boguszewski R., Herudziński T., *Ubóstwo energetyczne w Polsce*, Pracownia Badań Społecznych SGGW, Wa-wa. Górska A., *Unia Europejska wobec problemu ubóstwa energetycznego w wybranych państwach członkowskich*, Wydawnictwo: Fundacja na rzecz czystej energii, Poznań 2019.
- Kuchciński A., Konopka T. (red.), *Polska i świat w kryzysie wywołanym COVID-19 – aspekty ekonomiczne, społeczne i prawne*, Oficyna Wydawnicza Staropolskiej Szkoły Wyższej w Kielcach, Kielce 2021.
- Lewandowski P., Kielczewska A., Ziółkowska K., *Zjawisko ubóstwa energetycznego w Polsce, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zamieszkujących w domach jednorodzinnych*, IBS Research Report 02/2018.
- Meszerics T., *Energy poverty handbook*, European Union, 2016.
- Owczarek D., A. Miazga, *Ubóstwo energetyczne w Polsce – definicja i charakterystyka społeczna grupy*, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2015.
- Ustawa z dnia 27 października 2022 r. o zakupie preferencyjnym paliwa stałego dla gospodarstw domowych (Dz.U. z 2022, poz. 2236).
- Ustawa z dnia 28 grudnia 2018 r. o zmianie ustawy o podatku akcyzowym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018, poz. 2538).
- Zjawisko ubóstwa energetycznego w Polsce, w tym ze szczególnym uwzględnieniem zamieszkujących w domach jednorodzinnych*, IBS research report 02/2018, kwiecień 2018.

Źródła internetowe

- Energetyczny twist w Europie. Polska stała się eksporterem energii netto, Francja musiała importować*, <https://forsal.pl/biznes/energetyka/artykuly/8633792,energetyczny-twist-szwecja-stala-sie-najwiekszym-eksporterem-pradu-w-europie.html>
- <https://cor.europa.eu/pl/news/Pages/time-to-eradicate-energy-poverty-in-europe.asp>
- https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/PRC_HICP_MANR__custom_3761882/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=4ad27e6f-358a-4a3d-82a0-587d69a833eb
- https://magazynprzedsiebiorcy.pl/kryzys-energetyczny#Import_zamiast_eksportu
- https://mappingair.meteo.uni.wroc.pl/2022/09/kryzys-energetyczny-2022/?fbclid=IwAR2zGEtyN1Lgl__myLSbCca9GjrgwWulUbpD5D6_65GKYGgoTrmW4kVppqA
- <https://naradaoenergii.pl/wp-content/uploads/2022/10/ubostwoenergetyczne.pdf>
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Kryzys_naftowy#Historia
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/statystyka-przyczyn-zgonow/umieralnosc-w-2021-r.-zgony-wedlug-przyczyn-dane-wstepne,10,3.html>
- <https://wiadomosci.wp.pl/kryzys-energetyczny-w-polsce-europie-i-na-swiecie-przyczyny-skutki-zapobieganie-6844486417545760a>
- <https://www.gov.pl/web/koronawirus/wykaz-zarazen-koronawirusem-sars-cov-2>
- https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/PARP-26_Raport-2021-07-22_WCAG.pdf
- <https://www.pine.org.pl/wp-content/uploads/2021/11/broszura-ubostwo-energetyczne.pdf>
- <https://www.pse.pl/dane-systemowe/funkcjonowanie-kse/raporty-miesieczne-z-funkcjonowania-kse/raporty>
- https://www.slideshare.net/HarrietThomson/energy-poverty-in-europe-and-its-relationship-to-the-energy-union-strategy?fbclid=IwAR0HuXRdTmlmo1zoxDTohV5z6ISwtittYIV19nI0L8TwsLnq1p3mASSY_w
- https://www.wiadomoscihandlowe.pl/artykul/kryzys-energetyczny-w-niemczech-rozważane-jest-zamykanie-sklepów-w-poniedziałki?fbclid=IwAR1-4vcuQV5ndD6YePrF2pPxWOSVr2PgONtrXi-YkK6_qoTsSE
- Kardaś Sz., Łoskot-Strachota A., Wiśniewska I., *Krach i jego konsekwencje. Rynek ropy w dobie pandemii, Komentarze Ośrodka Studiów Wschodnich*, 2020-06-02, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2020-06-02/krach-i-jego-konsekwencje-rynek-ropy-w-dobie-pandemii>
- Zasuń R., *Państwa UE gorączkowo szukają sposobów na obniżenie ceny prądu i gazu- AKTUALIZACJA 8.09*, <https://wysokienapiecie.pl/75273-panstwa-ue-goraczkowo-szukaja-sposobow-na-obnizenie-ceny-pradu-i-gazu/>

THE IMPACT OF THE ENERGY CRISIS ON THE POLISH ECONOMY

Abstract

This chapter describes the phenomenon of energy crisis and its impact on the Polish economy over the last few years. The situation on the European market is constantly changing, which has been most visible since the end of 2019 (the outbreak of the coronavirus pandemic can be considered the beginning of the current crisis). The aim of this chapter is to analyse the impact of the energy crisis on fuel poverty in Poland. Attention was also paid to possible ways of combating energy poverty and actions taken in this direction by the Polish government and foreign authorities.

Keywords: energy crisis, poverty energy pandemic, European Union, government action.

Anna Górską¹
Małgorzata Chudziak²

Inflacja a życie codzienne polskich rodzin

Inflation and the everyday life of Polish families

Streszczenie

Inflacja czyli wzrost ogólnego poziomu cen towarów i usług, ma wpływ na życie codzienne polskich rodzin, zarówno pod względem kosztów codziennych zakupów, jak i ogólnej sytuacji finansowej. Inflacja w Polsce do niedawna była najwyższa w Unii Europejskiej i w kraju od 1997 r., kiedy to wynosiła ona 14,9% i uznawana była za najwyższą inflację od lat. W 2022 rekord ten po ponad 25 latach został pobity. W lutym tego roku wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych był najwyższy osiągając wartość 18,4%³. Według danych GUS w kwietniu w roku 2023 inflacja spadła do 14,7%⁴, na przestrzeni kilku miesięcy ekonomiści prognozują powolny spadek inflacji. W lipcu 2023 r. CPI wynosiła 10,8%. Celem rozdziału jest analiza inflacji w odniesieniu do codziennego życia polskich rodzin.

Słowa kluczowe: inflacja, koszyk inflacyjny, kryzys energetyczny.

Inflacja – istota, definicje i klasyfikacja

Inflacja jest zjawiskiem, które absorbuje współczesne gospodarki. Jej interdyscyplinarność przejawia się w takich dziedzinach jak ekonomia, socjologia, nauki o polityce czy stosunki

¹ Dr nauk społecznych, Adiunkt, Instytut Nauk Ekonomicznych, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

² Studentka I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

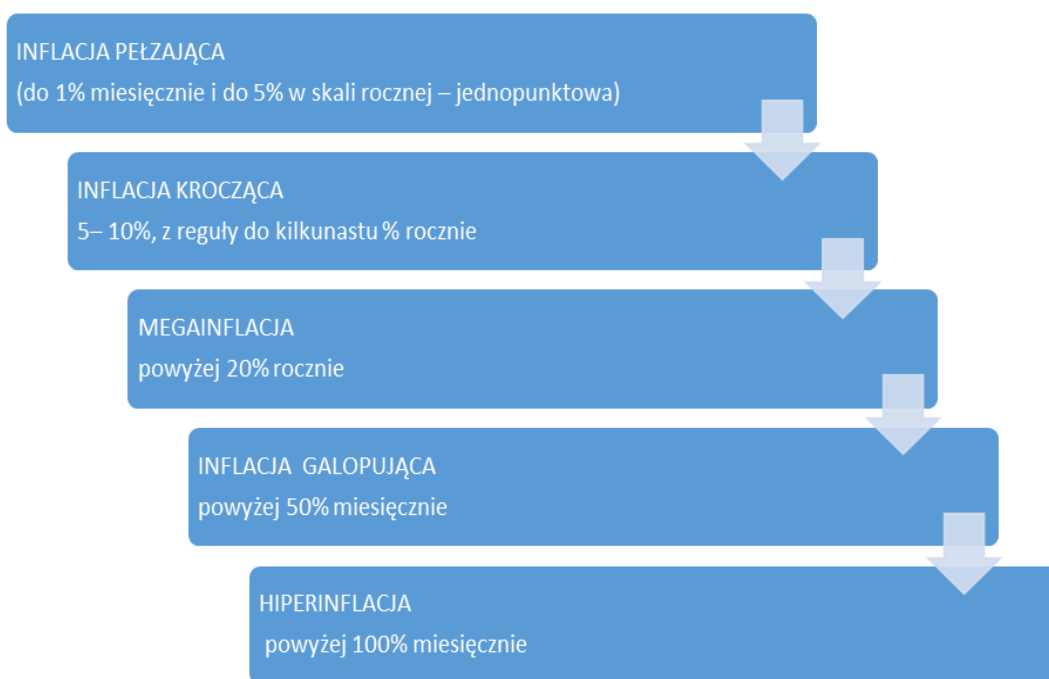
³ <https://stat.gov.pl/wykres/1.html>, [dostęp 20.05.2023].

⁴ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-w-kwietniu-2023-roku,2,138.html>, [dostęp 20.05.2023].

międzynarodowe. Wpływa na wszystkie aspekty naszego życia, powodując ciągły spadek siły nabywczej pieniądza. Inflacja definiowana jest również, jako stan gospodarki wynikający z nadwyżki globalnego popytu nad globalną podażą⁵.

Jak podaje Główny Urząd Statystyczny „Inflacja jest procesem zmian cen w całej gospodarce. Jest ona mierzona przez statystykę publiczną i prezentowana w formie wskaźników cen. Przez inflację rozumie się najczęściej średnie zmiany cen konsumpcyjnych towarów i usług nabywanych przez przeciętne gospodarstwo domowe”⁶.

Jak piszą ekonomiści: D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, „miarą inflacji jest stopa wzrostu poziomu cen całkowitej produkcji”⁷. Podkreślają jednak, żeby nie ulegać tzw. złudzeniu inflacyjnemu. Złudzenie inflacyjne rozumiane jest jako dostrzeganie przez społeczeństwo jedynie wzrostu cen produktów, bez zwrócenia uwagi na wysokość realnych dochodów i ich wzrostu⁸.

Rys.1. Klasyfikacja inflacji

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Edukator Studenta WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej Mechanizmy Gospodarki Rynkowej. Repetytorium, http://ftp.wspia.eu/wu/edukator/19_20_zima/razem/3S/1/Mechanizmy%20gospodarki%20rynkowej/temat30/IX.%20Temat%2030.%20-%20REPETYTORIUM%20-%20INFLACJA.pdf, [dostęp 25.11.2023].

⁵ Zob. W. Kalita, M. Kurek, L. Piczak, B. Sowa, *Ekonomia. Wybrane zagadnienia mikro i makroekonomii*, WSAiZ, Rzeszów 2014, roz. 11; *Mechanizmy gospodarki rynkowej. Repetytorium*, pod red M. Kurka, WSPiA Rzeszów-Przemysł 2015, zag. 69-73; K. Gardjan, M. Kurek, B. Sowa, S. Zabrowamy, *Ekonomia*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemysłu, Wydział Administracyjno-Prawny 69 (77), Przemysł 2004, roz. 18.

⁶ E. Adach-Stankiewicz, J. Białek, R. Bielak, A. Bobel, A. Dominiczak-Astin, D. Turek, B. Wyżnikiewicz, Co warto wiedzieć o inflacji? Zakład Wydawnictw Statystycznych, GUS, Warszawa 2019, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5464/18/1/1/co_warto_wiedziec_o_inflacji.pdf, [dostęp 20.05.2023].

⁷ D. Begg, S. Fischer, R. Dornbusch, *Makroekonomia*, PWE, Warszawa 2007, s. 186.

⁸ Tamże, s. 232.

„W interpretacji ekonomicznej inflacja (wzrost cen) rozpatrywana z perspektywy gospodarstwa domowego oznacza obniżenie siły nabywczej pieniądza. Na rynku detalicznym oznacza to, że przy niezmiennym dochodzie konsument jest w stanie kupić mniej towarów lub usług”⁹.

Pomiaru inflacji dokonuje się za pomocą kilku wskaźników:

- stopy inflacji – wyrażanej w procentach; określa stopień danej inflacji,
- indeksu cen konsumpcyjnych – CPI to średnia ważona cen towarów i usług nabywanych przez gospodarstwo domowe,
- indeksu inflacji „netto” – wyłącza ona z obliczeń grupę żywności i paliw,
- deflatora PKB – stosunek normalnego PKB danego roku do PKB realnego roku badanego,
- indeksu cen produkcyjnych – PPI mierzy zmiany cen podstawowych dóbr, u producenta,
- indeksu inflacji bazowej – ukazuje on długookresowy trend kształtowania się cen, eliminując wahania sezonowe, szoki podażowe i popytowe¹⁰.

Przeciwnościem inflacji jest deflacja. Deflacja została określona jako „ogólny spadek poziomu cen towarów i usług w gospodarce. Jest to zjawisko przeciwne do inflacji. Można wskazać następujące warunki, przy których deflacja rodzi zagrożenia dla wzrostu gospodarczego”¹¹:

- spadek cen towarów i usług konsumpcyjnych ma charakter ogólny i długotrwały,
- spadkowi cen towarzyszy długotrwałe załamanie cen na rynkach aktywów,
- spadkowi cen towarzyszy recesja lub stagnacja i pogorszenie sytuacji na rynku pracy,
- spadkowi cen towarzyszy istotne obniżenie oczekiwań płacowych i inflacyjnych.

Deflację notuje się w gospodarce stosunkowo rzadko. Zjawisko to wystąpiło m.in. podczas Wielkiego Kryzysu w latach 1929-1933, w Japonii w drugiej połowie lat 90-tych, ale także w Finlandii w latach 1954-1955, czy w Nowej Zelandii w 1999 r. Ujemny spadek średniego poziomu cen mierzony wskaźnikiem HICP w strefie euro wystąpił także w IV kw. 2020 r.”¹². Dla społeczeństwa deflacja może się wydawać efektem pożądanym przez spadek cen towarów i usług, jednak gdy utrzymuje się ona zbyt długo może prowadzić do spirali deflacyjnej, zmniejszenia opłacalności produkcji i inwestycji, bezrobocia, spadku płacy, wzrostu zadłużenia, zmniejszenia dochodów państwa i recesji.

W ekonomii istnieje również pojęcie hiperinflacji. „Hiperinflacja to bardzo wysoki poziom inflacji utrzymujący się zwykle od kilku do kilkudziesięciu następujących po sobie miesięcy. Za hiperinflację uznaje się zazwyczaj inflację w wysokości co najmniej 25-50% w skali miesiąca. Hiperinflacja jest zjawiskiem bardzo szkodliwym dla gospodarki i jej rozwoju. Zwykle towarzyszą jej kryzysy finansów państwa i szereg nierównowag makroekonomicznych (deficyt

⁹ E. Adach-Stankiewicz, J. Białek, R. Bielak, A. Bobel, A. Dominiczak-Astin, D. Turek, B. Wyżnikiewicz, *Co warto wiedzieć o inflacji?* ..., s. 8.

¹⁰ <https://mfiles.pl/pl/index.php/Hiperinflacja>, [dostęp 20.05.2023].

¹¹ Leksykon budżetowy, <https://www.sejm.gov.pl/Sejm8.nsf/BASLeksykon.xsp?id=B2418A2266859B08C12586850-02AAEB6&litera=D>, [dostęp 20.05.2023].

¹² <https://www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/BASLeksykon.xsp?id=B2418A2266859B08C1258685002AAEB6>, [dostęp 20.05.2023].

budżetowy, utrata wartości przez lokalną walutę, wysokie bezrobocie, wstrzymywanie inwestycji)”¹³.

Największymi konsekwencjami hiperinflacji jest ogólne zubożenie społeczeństwa. Dotyczy to zarówno osób zatrudnionych na podstawie umowy o pracę jak i osób otrzymujących świadczenia społeczne. Ze względu na przyczyny inflację dzieli się na¹⁴:

- endogeniczną,
- egzogeniczną,
- popytową,
- kosztową,
- kredytową,
- budżetową,
- wewnętrzną,
- importowaną,
- czystą.

Według przejawiania się i skutków:

- inflacja otwarta,
- inflacja tłumiona,
- inflacja jawna,
- inflacja ukryta.

Według zależności od innych kategorii makroekonomicznych¹⁵:

- stratoinflacja,
- stagflacja,
- slumpflacja,
- inflacja nieoczekiwana.

Aby wyjaśnić pojęcie wzrostu inflacji można to zrobić poprzez przykład wzrostu cen towarów i usług w gospodarce. Inflacja powoduje utratę siły nabywczej pieniądza, pieniądz nie ma już takiej wartości jak wcześniej.

Inflacja bazowa i CPI – dane statystyczne

Inflacja bazowa „Inflacja bazowa według keynesisty Ottona Ecksteina (uważanego za twórcę tego terminu) to „...stopa, która wystąpiłaby na długookresowej ścieżce wzrostu gospodarki, pod warunkiem, że ścieżka ta byłaby wolna od szoków, a stan presji popytowych byłby neutralny tak, że rynki byłyby w stanie długookresowej równowagi”¹⁶.

Inflacja bazowa jest to inflacja CPI (Indeks Cen Konsumpcyjnych), po uprzednim skorygowaniu koszyka konsumpcyjnego o odpowiednie jego składowe o przypuszczalnie dużej chwiejności cen, będącej efektem wystąpienia różnorodnych czynników przejściowych. Można wyliczać bardzo dużo miar inflacji bazowej, z której każda powstawałaby w wyniku innej

¹³ https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5464/18/1/1/co_warto_wiedziec_o_inflacji.pdf, [dostęp 20.05.2023].

¹⁴ <https://mfiles.pl/pl/index.php/Inflacja>, [dostęp 20.05.2023].

¹⁵ *Tamże*.

¹⁶ O. Eckstein, *Core inflation*, Prentice-Hall, New Jersey 1981, s. 8.

zmiany składu koszyka konsumpcyjnego. Zadaniem indeksu inflacji bazowej jest dostarczanie wiarygodnych informacji inflacyjnych, które są potrzebne do podejmowania bieżących decyzji w prowadzonej polityce monetarnej. Inflacja bazowa jest optymalnym miernikiem inflacji w ogóle, odwołuje się ona do podstawowego, ogólnego ruchu cen, a nie tylko do jego wycinka¹⁷. Od marca 2009 r. Narodowy Bank Polski oblicza i publikuje cztery miary inflacji bazowej¹⁸:

- inflacja po wyłączeniu cen administrowanych,
- inflacja po wyłączeniu cen najbardziej zmiennych,
- inflacja po wyłączeniu cen żywności i energii,
- 15% średnia obciąża.

Dane do obliczenia inflacji bazowej obliczają pracownicy NBP dzięki danym dostępnym na stronie GUS wyrażonych za pomocą CPI. Miarę inflacji bazowej wykorzystuje się do oceny średnio- i długookresowego trendu wzrostu cen.

Tabela 1. Wskaźniki inflacji bazowej

	Wskaźniki inflacji bazowej					Wskaźniki inflacji bazowej				
	CPI	po wyłączeniu cen administrowanych	po wyłączeniu cen najbardziej zmiennych	po wyłączeniu cen żywności i energii	15% średnia obciąża	CPI	po wyłączeniu cen administrowanych	po wyłączeniu cen najbardziej zmiennych	po wyłączeniu cen żywności i energii	15% średnia obciąża
	analogiczny miesiąc poprzedniego roku = 100					miesiąc poprzedni = 100				
lut 21	102,4	101,7	102,5	103,7	102,3	100,5	100,6	100,3	100,4	100,3
mar 21	103,2	102,6	102,6	103,9	102,9	101,0	101,1	100,6	100,7	100,5
kwi 21	104,3	104,0	102,8	103,9	103,3	100,8	100,9	100,5	100,5	100,5
maj 21	104,7	104,4	103,0	104,0	103,3	100,3	100,3	100,5	100,3	100,3
cze 21	104,4	104,0	102,9	103,5	103,1	100,1	100,1	100,2	100,0	100,2
lip 21	105,0	104,7	103,3	103,7	103,6	100,4	100,4	100,4	100,4	100,4
sie 21	105,5	105,1	103,8	103,9	104,1	100,3	100,2	100,4	100,2	100,3
wrz 21	105,9	105,5	104,1	104,2	104,5	100,7	100,7	100,6	100,7	100,5
paź 21	106,8	106,5	105,0	104,5	105,1	101,1	101,0	101,1	100,7	100,6
lis 21	107,8	107,5	105,9	104,7	105,5	101,0	101,1	100,9	100,4	100,6
gru 21	108,6	108,5	106,7	105,3	106,4	100,9	101,0	100,7	100,4	100,5
sty 22	109,4	108,9	107,6	106,1	107,0	101,9	101,0	102,1	101,0	101,5
lut 22	108,5	108,0	107,5	106,7	107,0	99,7	99,7	100,3	101,0	100,1
mar 22	111,0	110,6	107,9	106,9	107,8	103,3	103,5	101,0	101,0	101,1
kwi 22	112,4	112,2	109,3	107,7	109,2	102,0	102,3	101,7	101,3	101,4
maj 22	113,9	114,0	110,4	108,5	110,1	101,7	101,9	101,3	101,0	101,2
cze 22	115,5	115,9	111,2	109,1	110,7	101,5	101,7	100,8	100,6	100,8
lip 22	115,6	115,9	111,7	109,3	111,4	100,5	100,5	100,8	100,6	100,7
sie 22	116,1	116,7	112,6	109,9	112,3	100,8	100,8	101,1	100,8	100,9
wrz 22	117,2	117,8	113,6	110,7	112,9	101,6	101,6	101,6	101,4	101,3
paź 22	117,9	118,7	114,4	111,0	114,3	101,8	101,9	101,5	101,0	101,3
lis 22	117,5	118,1	115,0	111,4	114,5	100,7	100,7	101,1	100,7	100,7
gru 22	116,6	117,1	115,0	111,5	114,4	100,1	100,1	100,7	100,6	100,5
sty 23	116,6	116,3	114,4	111,7	115,2	102,5	101,0	102,7	100,9	101,4
lut 23	118,4	118,1	115,5	112,0	117,0	101,2	101,3	101,5	101,3	101,1
mar 23	116,1	115,7	116,0	112,3	115,5	101,1	101,3	101,5	101,3	101,0
kwi 23	114,7	114,0	115,3	112,2	114,3	100,7	100,7	100,8	101,2	100,7
maj 23	113,0	112,1	114,9	111,5	113,5	100,0	100,0	100,6	100,4	100,5
cze 23	111,5	110,3	114,4	111,1	112,8	100,0	100,0	99,9	100,3	100,1
lip 23	110,8	109,6	113,7	110,6	112,0	99,8	99,7	99,9	100,2	100,1
sie 23	110,1	108,9	112,7	110,0	111,0	100,0	100,0	100,1	100,3	100,2
wrz 23	108,2	106,8	110,9	108,4	109,3	99,6	99,5	100,0	99,9	99,9
paź 23	106,6	105,1	109,9	108,0	108,3	100,3	100,3	100,6	100,6	100,3

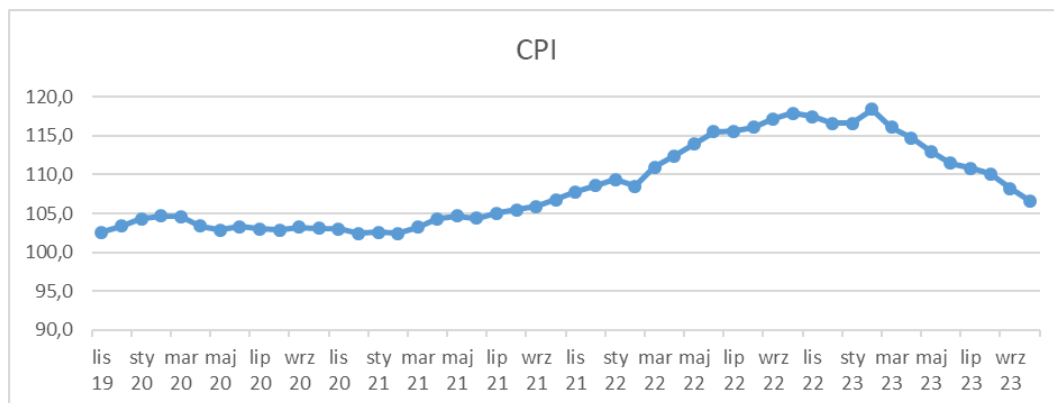
Źródło: <https://static.nbp.pl/dane/inflacja/bazowa.xlsx> [dostęp 05.06.2023].

Z danych z tabeli wynika, że od lutego 2021 r., w którym to wybuchła wojna w Ukrainie, CPI miało tendencję rosnącą (wykres 1.). Na wzrost indeksu cen konsumpcyjnych wpływ wywarł z pewnością wzrost paliw spowodowany sankcjami na Rosję przez UE. Ponadto zwiększanie płacy minimalnej oraz dopływ pieniądza na rynek, zwiększało ceny. Warto

¹⁷ https://mfiles.pl/pl/index.php/Inflacja_bazowa, [dostęp 20.05.2023].

¹⁸ <https://nbp.pl/statystyka-i-sprawozdawczosc/inflacja-bazowa/>, [dostęp 20.05.2023].

zauważyć także wzrost dynamiki cen mieszkań na rynku nieruchomości po informacji na temat Bezpiecznego Kredytu 2% na pierwsze mieszkanie¹⁹. W lipcu 2023 r. podaż mieszkań skurczyła się o 33% w Warszawie, 28% w Krakowie i 25% we Wrocławiu. Kredyt 2% wpłynął negatywnie na ceny mieszkań, które zwiększyły się od grudnia 2022 r. do sierpnia 2023 r. o średnio od 5 do 15% w zależności od miasta. Wzrost cen najwyższy odnotowany został w Warszawie o 14,58% za metr kwadratowy²⁰.

Wykres 1. CPI w latach 2021-2023 w podziale miesięcznym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://static.nbp.pl/dane/inflacja/bazowa.xlsx> [dostęp 05.06.2023].

Przyczyny inflacji

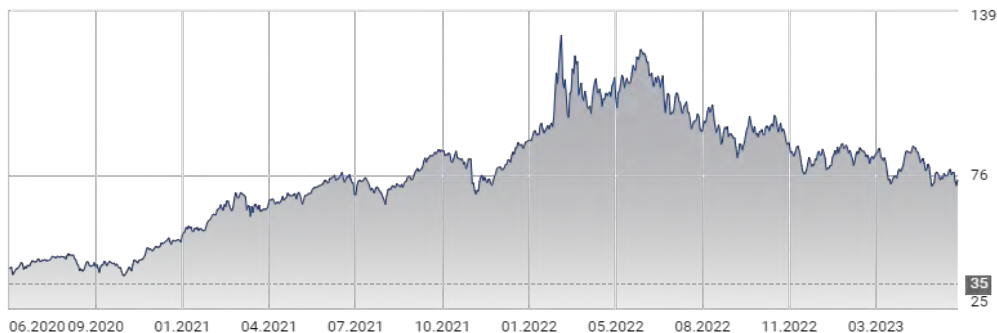
Szukając przyczyn wzrostu inflacji oraz kryzysu gospodarczego należy przede wszystkim zwrócić uwagę na politykę pieniężną państwa w tym dodruk pieniądza, gwarantowany wzrost płacy minimalnej, podatek Vat, kurs walutowy, powszechny wzrost cen, a także na duży i szybki wzrost cen energii z początku roku, który wynosił 34% w styczniu do plasującego się na poziomie 31,1% w grudniu roku ubiegłego. Kolejnym wzrostem powodującym skok inflacji była wyższa dynamika cen paliw (18,7% wobec 13,5%), wzrost kosztów produkcji pożywienia, zbyt duża ilość pieniędzy w obiegu, które nie mają pokrycia, słaby kurs złotówki na rynku globalnym, duży wzrost kosztów produkcji, wzrost cen towarów oraz usług czy niewłaściwa struktura gospodarki.

Najbardziej odczuwalny i zauważalny w ostatnim czasie był wzrost cen paliw i ropy brent na giełdzie surowców.

Pierwsza największa cena od kilku lat odnotowana została 28 lutego 2022 r. (118 USD/baryłkę), następnie 21 marca 2022 r. (119,24 USD/baryłkę) i 6 czerwca 2022 r. (121,93 USD/baryłkę). Wykres 2. obrazuje sytuację na rynku cen ropy brent na giełdzie surowców online.

¹⁹ K. Szymański, Jak Bezpieczny kredyt 2% wpłynął na rynek nieruchomości? <https://direct.money.pl/artykuly/porady/jak-bezpieczny-kredyt-wplynal-na-rynek-nieruchomosci>, [dostęp 01.12.2023].

²⁰ Tamże.

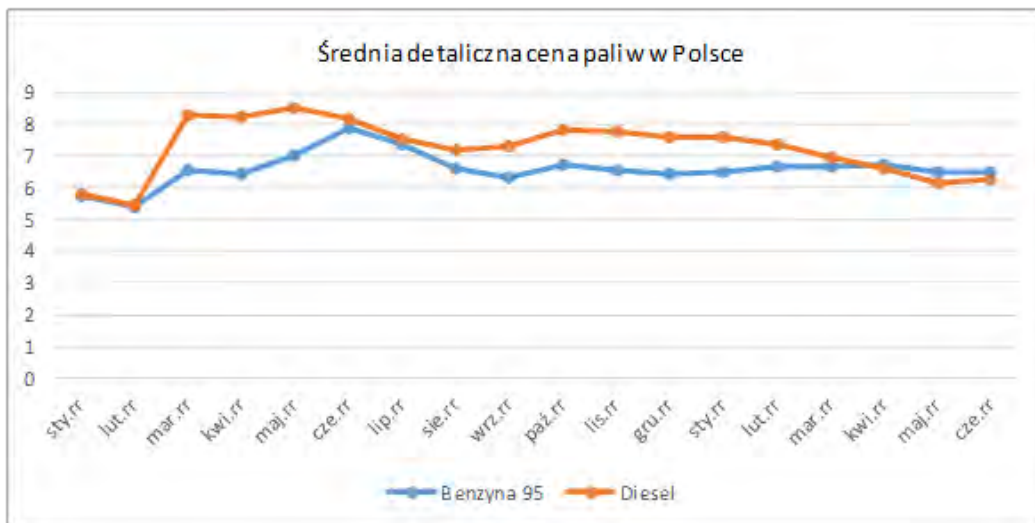

Wykres 2. Ceny ropy Brent za baryłkę w dolarach amerykańskich na giełdzie surowców online w latach 2020-2023

Źródło: <https://www.money.pl/gielda/surowce/dane,ropa.html>, [dostęp 04.06.2023].

W roku 2023 benzyna Pb95 jest droższa o 13,1% w porównaniu do roku 2022, natomiast wzrost cen oleju napędowego plasuje się w granicach 29,2% w porównaniu do roku poprzedniego.

Co wpływa na tak duże wahania w cenie? Jedną z przyczyn tak dużego wzrostu są wysokie notowania ropy naftowej na rynkach zagranicznych oraz przedłużająca się słaba pozycja złotego w stosunku do dolara. W obniżeniu ceny paliwa niestety nie pomagają także podatek VAT, opłata paliwowa, akcyza a także nieuzasadniona rosyjska agresja wojskowa wobec Ukrainy i nałożenie na Rosję sankcji przez Unię Europejską.

Wykres 3. Średnia detaliczna cena paliw w Polsce (za litr) 01.2022/ 06.2023 [w zł]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie, <https://www.autocentrum.pl/paliwa/ceny-paliw>, [dostęp 04.06.2023].

Od pewnego czasu można zaobserwować spadek cen ropy na rynkach zagranicznych niestety w Polsce ceny paliwa nie spadają i utrzymują się dalej na wysokim poziomie. Wiąże się

to przede wszystkim z niestabilnością rynku, brakiem paliw gdyż Polska większość zasobów musi sprowadzać z zagranicy, słabym kursem złotego a także marżą PKN Orlen.

Skutki inflacji

Skutki wysokiej inflacji są zauważalne przez wszystkich, niestety są również grupy dla których ten wzrost jest bardziej odczuwalny a co za tym idzie bardziej dotkliwy. Jedną z grup w które inflacja uderza najbardziej są osoby najbiedniejsze, rolnicy, renciści i emeryci a także rodziny z dziećmi. Myśląc o inflacji można również mówić o coraz większym kryzysie gospodarczym dotyczącym cały kraj, prowadzącym do coraz większych problemów Polaków z zapewnieniem sobie oraz swoim rodziną podstawowych warunków bytowych. Dochody spadają, pieniądze nie mają już tak dużej wartości, pojawia się bezrobocie, zadłużenie i niepewność co przyniesie przyszłość.

Wzrost cen paliw znacząco wpływa na pogorszenie się jakości życia wielu Polaków, wzrost ten prowadzi do podniesienia kosztów produkcji między innymi pożywienia. Produkcja żywności zawsze była czasochłonna i droga, niestety w ostatnim czasie koszty produkcji jeszcze bardziej wzrosły. Ceny warzyw, owoców, zbóż i mięsa w ostatnim czasie plasują się na bardzo wysokim poziomie, ten stan rzeczy jest związany z czasem, jaki rolnicy muszą poświęcić na hodowlę zwierząt czy wyhodowanie plonów oraz z dużymi nakładami finansowymi, jakie ponoszą. Największe obciążenie stanowi dla nich właśnie zakup paliwa do maszyn rolniczych oraz nawozów. Wzrost cen pożywienia znacząco odczuwają osoby najbiedniejsze, duże rodziny czy osoby nie mające oszczędności.

Według ankiety przeprowadzonej dla portalu Money.pl prawie 27,77% osób stwierdziło, że obecnie najdroższe jest jedzenie i właśnie na nie najwięcej się wydaje. Jako drugie w kolejności z wynikiem 19,14% zostało wymienione użytkowanie mieszkania lub domów a 8,88% paliwo. Jak widać jedzenie, mieszkanie czy zasoby energetyczne w krótkim czasie stały się dla wielu dobrem luksusowym²¹.

Koszyk inflacyjny w latach 2020-2023

Jak pokazują dane z kwietnia 2023 przeciętny koszyk zakupowy dla czteroosobowej rodziny zawierający piętnaście podstawowych produktów kosztuje obecnie 136,87 zł. Biorąc pod uwagę rok 2022 gdzie za podobny koszyk płacono 111,47 zł oraz 2021 w którym kwota ta wynosiła 95,71 zł można zauważyć znaczący wzrost cen żywności co w połączeniu z wysoką inflacją daje dużo wyższe koszty utrzymania.

Wskaźniki cen towarów i usług obliczane są według badań obejmujących: badania cen towarów i usług na rynku detalicznym oraz badania budżetów gospodarstw domowych (wydatków). Przy obliczaniu wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych stosowana jest

²¹ <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/83-proc-polakow-zaciska-pasa-najmocniej-oszczedzamy-na-dwoch-rzeczach/gvtzqd1>, [dostęp 04.06.2023].

Klasyfikacja Spożycia Indywidualnego według Celu, zaadaptowana na potrzeby Zharmonizowanych Wskaźników Cen Konsumpcyjnych (COICOP/HICP)²².

Badanie to dostarcza informacji o przeciętnych wydatkach konsumpcyjnych gospodarstw domowych, bez tych danych nie byłoby możliwe obliczenie wiarygodnego wskaźnika cen.

Badanie to opiera się na strukturze wydatków gospodarstwa domowego z roku poprzedzającego rok badany. Wydatki w roku 2021 obejmują zmiany jakie zaszły na skutek pandemii COVID-19.

Tabela 2. System wag stosowany w obliczeniach wskaźników cen towarów i usług konsumpcyjnych w latach 2018-2022

Wyszczególnienie	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Żywność i napoje bezalkoholowe	24,36	24,89	25,24	27,77	26,59	27,01
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe	6,19	6,37	6,25	6,91	6,32	5,75
Odzież i obuwie	5,37	4,94	4,49	4,21	4,47	4,27
Użytkowanie mieszkania i prowadzenie gospodarstwa domowego	20,35	19,17	18,44	19,14	19,33	19,63
Wyposażenie mieszkania	5,25	5,70	5,80	5,83	5,71	5,29
Zdrowie	5,69	5,12	5,29	5,39	5,69	5,71
Transport	8,74	10,34	9,89	8,88	9,54	9,92
Łączność	4,84	4,18	4,54	5,00	4,90	4,48
Rekreacja i kultura	6,92	6,44	6,62	5,78	6,07	6,14
Edukacja	1,00	1,07	1,15	1,02	1,16	2,21
Restauracje i hotele	5,71	6,20	6,12	4,56	4,77	5,11
Inne towary i usługi	5,55	5,58	5,72	5,51	5,45	5,48

Źródło: https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5464/2/124/1/wskazniki_cen_towarow_i_uslug_konsumpcyjnych_w_lutym_2022_r.pdf, [dostęp 04.06.2023].

Na potrzeby analiz został opracowany koszyk zakupowy ukazujący wzrost oraz dynamikę cen produktów najczęściej kupowanych przez konsumentów na przełomie lat 2021-2023.

Oprócz wysokiego wzrostu cen pożywienia, paliw oraz energii elektrycznej i ciepłej można zauważyć również wysoki wzrost cen oferowanych towarów i usług.

Wielu klientów jest niezadowolonych z podwyżek w sklepach, aptekach czy w punktach usługowych.

²² <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ceny-handel/wskazniki-cen/wskazniki-cen-towarow-i-uslug-konsumpcyjnych-pot-inflacja->, [dostęp 04.06.2023].

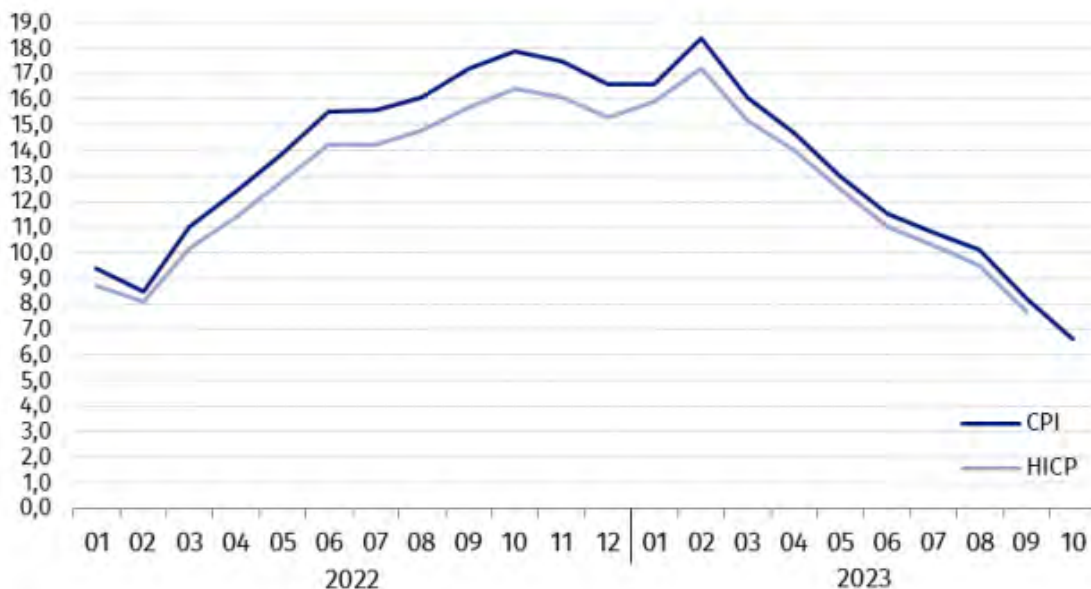
Tabela 2. Koszyk zakupowy w latach 2021-2023 (w zł) – dynamika cen

LP.	Podstawowe produkty	2021	2022	2023	Dynamika 2023/2021 [w %]
1.	Chleb	2,49	3,29	4,98	200
2.	Herbata Lipton	7,61	5,99	13,99	183,84
3.	Kawa Mielona Tchibo	11,99	8,49	17,99	150,04
4.	Czekolada Wedel	3,49	4,49	4,43	126,93
5.	Olej	7,99	12,99	10,94	136,92
6.	Masło	4,48	4,49	5,76	128,57
7.	Jaja	4,99	6,49	8,99	180,16
8.	Ser Żółty Gouda 1 Kg	11,99	14,99	19,90	165,97
9.	Mleko Łowickie 1b L 3,2%	2,49	2,99	4,49	180,32
10.	Cukier Biały 1 Kg	2,66	3,96	5,99	225,18
11.	Mąka 1 Kg	1,69	2,56	3,49	206,50
12.	Schab	19,99	22,29	12,99	64,98
13.	Ziemniaki 1 Kg	2,99	2,99	2,49	83,27
14.	Jabłka 1 Kg	1,49	3,89	2,99	200,67
15.	Papier Toaletowy 12 Rolek	9,87	11,57	17,45	176,79
	RAZEM	95,71	111,47	136,87	143,00

Źródło: <https://www.dlahandlu.pl/koszyk/sklep/kaufland,5.html> [dostęp 04.06.2023], <https://biznes.trojmiasto.pl/Koszyk-zakupowy-Rok-do-roku-wiecej-o-23-zl-n169935.html>, [dostęp 04.06.2023].

Oprócz wysokich kosztów produkcji każdy przedsiębiorca jest obciążony obowiązkiem płacenia podatków, składek zdrowotnych i społecznych czy wynagrodzeń dla swoich pracowników. Poprzez wzrost cen wzrasta niezadowolenie społeczeństwa. Ludzie chcąc, nie chcąc muszą zacząć oszczędzać, pomalutkę rezygnując z bardziej rozrzuconego stylu życia, zaczynają sprawdzać ceny produktów i kilkakrotnie zastanowić się zanim kupią jakiś produkt oraz są bardziej ostrożni w podejmowaniu decyzji i nie robią już tego pod wpływem emocji czy chwili. Według ankiety przeprowadzonej przez Tutore Poland²³ ponad 83% Polaków oszczędza właśnie ze względu na wysoką inflację i kryzys gospodarczy. Ankietowani oszczędzają przeważnie na rozrywce, nie chodzą do kin czy teatrów (21%) zaczęli ograniczać również wyjścia do restauracji czy do pubów, jeżeli już się decydują na takie spotkania to przeważnie są one organizowane w domach.

²³ <https://biznes.interia.pl/finanse/news-inflacja-zmienila-zycie-polakow-oto-jej-skutki,nld,6663017>, [dostęp 04.06.2023].

Wykres 5. Zmiany cen według wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI) oraz zharmonizowanego wskaźnika cen konsumpcyjnych (HICP) w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego (w %)

Źródło: Wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych 15.11.2023 r. w październiku 2023 r. Informacje sygnałne, GUS, s. 3.

Ankietowani zaznaczyli również, że bez potrzeby nie kupują nowych ubrań (24%) a jeżeli już to robią to starają się wybrać takie produkty, aby były tanie, ale w miarę dobre jakościowo, tak aby posłużyły na dłuższy okres czasu. 8% deklaruje chęć oszczędzania na gadżetach i elektronice. Jak wynika z ankiety ponad 53% osób nie oszczędza na edukacji dzieci czy swojej. Wiąże się to przede wszystkim z przekonaniem iż aby w przyszłości dobrze zarabiać dzieci muszą otrzymać bardzo dobre wykształcenie. Polacy nie oszczędzają również środków na zajęcia czy dodatkowe kursy pomimo wzrostu cen tych usług.

Od pewnego czasu Polacy nie są również skory do podejmowania tak ważnych decyzji jak zaciągnięcie kredytów czy pożyczek. Wiele osób jest przeciwnych i nie chce brać na siebie jakichkolwiek zobowiązań w tak ciężkich czasach. Oczywiście są również osoby, które pomimo dużego ryzyka, niestabilności rynku i bardzo wysokiego oprocentowania są skłonne do zaciągnięcia pożyczki, jeżeli tylko będą miały zdolność kredytową. Pomimo chęci duża ilość kredytobiorców nie dostanie upragnionego kredytu, ponieważ w obecnych czasach jest o to bardzo ciężko. W kwietniu 2023 r. banki udzieliły łącznie 9,5 tys. kredytów hipotecznych co oznacza spadek w wysokości 40,3% w porównaniu do sytuacji w roku ubiegłym²⁴. Niechęć do udzielania kredytów przez banki wynika z faktu, że wielu kredytobiorców nie ma zdolności kredytowej przez drastyczny wzrost stóp procentowych, które w czerwcu 2023 r. wynoszą: stopa

²⁴ <https://tvn24.pl/biznes/pieniadze/kredyty-mieszkaniowe-kwiecien-2023-bik-podal-nowe-dane-7141545> [dostęp 09.06.2023].

referencyjna 6,75% w skali rocznej i jest niezmienna od września 2022 r., stopa lombardowa 7,25%, stopa depozytowa 6,25%, stopa redyskontowa weksli 6,80%, stopa dyskontowa weksli 6,85%²⁵ oraz oprocentowania kredytów, innym powodem mogą być również nieprawidłowo określone parametry kredytu.

Tabela 3. Oferta kredytu hipotecznego, kwota kredytu 250 000,00 zł, okres spłaty 25 lat

	Prowizja	Oprocentowanie	Rata	RRSO	Kwota do spłaty
Bank Pekao	1,99%	8,89%	2 120,57	9,52%	636 170,23
Bank Polski	0,00%	8,78%	1 876,85	9,01%	614 608,97
Mbank	0,00%	8,59%	2 028,25	8,94%	608 475,85
Santander	2,00%	9,35%	2 201,40	10,03%	660 418,72

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://direct.money.pl/kredyty-hipoteczne>, [dostęp 09.06.2023].

Wiele polskich rodzin pomimo wysokich kredytów z różnych przyczyn jest zmuszonych do skorzystania z takiego rozwiązania, aby nabyć swoje pierwsze mieszkanie lub zbudować dom. Państwo aby wspomóc takie osoby wprowadziło szereg rozwiązań kredytowych. Pierwszym z takich programów jest startujący 01 lipca 2023 „Program Pierwsze Mieszkanie”. Podstawowym założeniem tego programu pomocowego jest bezpieczny kredyt w wysokości 2%, opierający się na systemie dopłat. Kredyt ten został obwarowany pewnymi zasadami. Otóż „dopłata do rat kredytu mieszkaniowego stanowić będzie różnicę między stałą stopą ustaloną w oparciu o średnie, pomniejszone o marżę, oprocentowanie kredytów o stałej stopie w bankach kredytujących, a oprocentowaniem kredytu zgodnie ze stopą 2%”²⁶. Kredyt możesz wykorzystać na mieszkanie/dom jednorodzinny na rynku pierwotnym i wtórnym. Kredyt możesz otrzymać do wysokości maksymalnie 500 tys. zł, a w przypadku gospodarstwa domowego prowadzonego wspólnie przez małżonków lub gdy w skład tego gospodarstwa wchodzi co najmniej jedno dziecko – do 600 tys. zł. Z dopłaty do rat rodzinnego kredytu mieszkaniowego możesz korzystać przez 10 lat. Masz dowolność jeśli chodzi o standard i położenie mieszkania – przy kupnie nie będzie obowiązywał limit ceny 1 m². Ryzyko wzrostu raty po okresie dopłat jest zminimalizowane, co przekłada się na poprawę zdolności kredytowej. Marża banku nie może być wyższa od marży w innych kredytach hipotecznych, które bank oferuje. Można skorzystać z tego kredytu do 2027 r. (z możliwością przedłużenia)²⁷. Z kredytu mogą skorzystać osoby pełnoletnie V V V BH HBHHN J V do 45 roku życia nie mające własnego mieszkania ani praw do lokalu mieszkalnego.

Inny program pomagający rodzinom to program „Mieszkanie bez wkładu własnego” przysługujący osobom fizycznym, mającym dochody pozwalające na spłatę kredytu, ale jednocześnie tym, którzy nie posiadają środków na wkład własny lub mające minimalny wkład własny. Celem tego programu jest pomoc w pozyskaniu środków na pierwsze mieszkanie

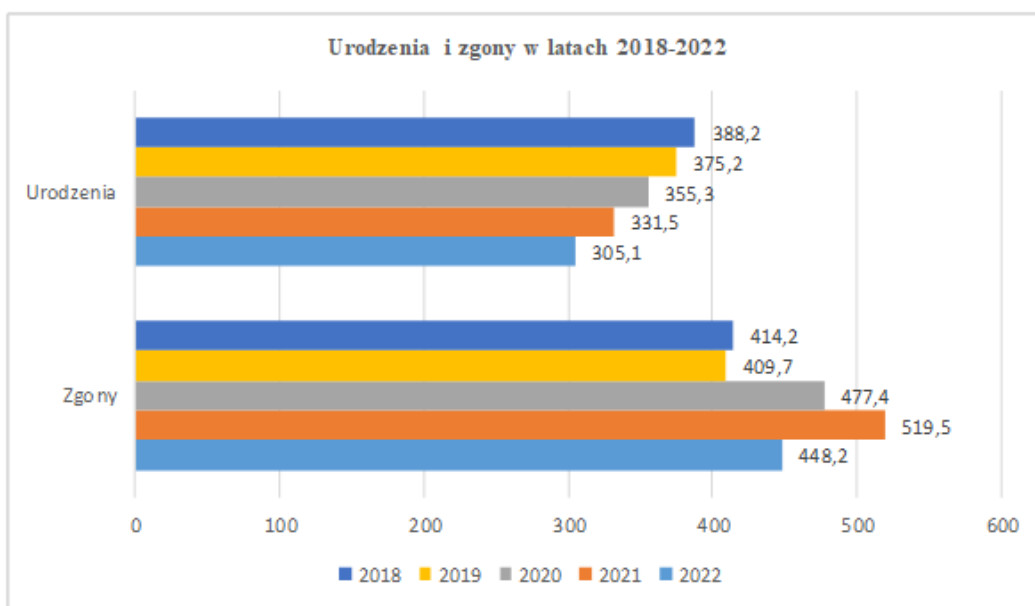
²⁵ <https://www.money.pl/gospodarka/stopy-procentowe-nbp-czerwiec-2023-r-rpp-podjela-decyzje-6906002838932416a.html>, [dostęp 09.06.2023].

²⁶ <https://www.gov.pl/web/mieszkanie-dla-ciebie/program-pierwsze-mieszkanie>, [dostęp 18.06.2023].

²⁷ Tamże.

байдом oraz zwiększenie zakresu dostępności kredytowej. Podstawowe założenia kredytu obejmują między innymi okres spłaty kredytu minimum 15 lat, kredyt jest udzielany w złotych polskich, po powiększeniu się gospodarstwa domowego kredyt zostaje objęty spłatą rodzinną, kredyt jest udzielany bez wkładu własnego, jeżeli kredytobiorca posiada wkład własny to jego wysokość nie może przekroczyć 200 tys. zł. lub jeżeli jest to nieruchomość gruntowa jej wartość nie może przekraczać 1 mln zł²⁸.

Oprócz programów kredytowych państwo wspiera również polskie rodziny poprzez szereg dodatków socjalnych. Są to między innymi programy takie jak program 500+, który wszedł w życie 1.04.2016 r. Głównym celem programu 500+ jest przede wszystkim pomoc rodzinom w pokryciu części wydatków związanych z wychowaniem dzieci od chwili narodzin do ukończenia przez nie 18 roku życia. Program zakłada również wzrost liczby urodzeń dzieci, ograniczenie ubóstwa oraz poprawę jakości życia rodzin z dziećmi. W podsumowaniu jak i podczas oceny programu możemy znaleźć informację że spadek urodzeń nie jest tak silny jak zakładano w latach wcześniejszych co wiązać się może z przyznanym świadczeniem.

Wykres 6. Urodzenia i zgony w latach 2018-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2022,3,16.html>, [dostęp 09.06.2023].

Zmniejszony spadek urodzeń odnotowano w 2020 oraz 2021, wynik ten jest w dużej mierze związany z pandemią COVID-19, która ogarnęła cały świat. Przez pandemię ludzie borykali się z wieloma problemami, nie potrafili poradzić sobie z lękami, bali się o przyszłość swoją jak i swoich rodzin. Nikt nie wiedział co przyniesie przyszłość, ludzie popadali w depresję,

²⁸ <https://www.bgk.pl/osoby-prywatne/mieszkalnictwo/rodzinny-kredyt-mieszkaniowy/#c26569>, [dostęp 18.06.2023].

pojawiały się problemy natury psychicznej. Wiele rodzin odłożyło plany o założeniu lub powiększeniu rodziny. Niestety pandemia spowodowała wzrost zgonów co przy niskim odsetku dzieci urodzonych daje bardzo niekorzystny obraz urodzeń i przyrostu naturalnego od 2020 r. Sytuacji nie poprawił również wybuch wojny w Ukrainie w 2022 r.²⁹.

Jeżeli chodzi o ograniczenie ubóstwa skrajnego program również przyniósł zamierzony efekt ponieważ odnotowano spadek ubóstwa wśród dzieci w wieku od 0-17 lat z 9% w 2015 r. do ok 5-6% w latach 2016-202030. Również jeżeli chodzi o założenie „inwestycja w rodzinę” program odniósł sukces szacuje się bowiem, że w przypadku rodzin wielodzietnych (z trojgiem i więcej dzieci) pomiędzy 2015 a 2020 rokiem wzrost jakości życia w/w rodzin kształtował się na poziomie 56,4% co oznacza, że wynik ten jest wyższy od ogółu społeczeństwa o 13,5%³¹.

Innym programem zapewniającym pomoc rodziną jest program „dobry start”, który zapewnia każdemu uczącemu się dziecku do 18 roku życia, kwotę w wysokości 300 zł na wyprawkę szkolną, która może obejmuje zakup podstawowych przyborów szkolnych, takich jak np. kredki zeszyty czy obuwie. Od 2014 r. do szkół podstawowych wprowadzone zostały także darmowe podręczniki, dzięki którym uczniowie klas 1-8 mają zapewnione pomoce naukowe. Taka forma pomocy jest szczególnie ważna dla rodzin najbiedniejszych.

Kolejnym programem polegającym na pomocy polskim rodzinom, jest program dofinansowania pobytu dziecka w żłobku (klubie dziecięcym, lub dziennego opiekuna) z kwotą wynoszącą 400,00 zł miesięcznie. „Dofinansowanie przysługuje rodzicom i opiekunom prawnym dziecka uczęszczającego do żłobka, jeśli nie otrzymują na nie rodzinnego kapitału opiekuńczego³². Obok programu 400+ jest również „rodzinny kapitał opiekuńczy” przysługuje on rodzicom dzieci które ukończyły 12 miesiąc życia, zasiłek przysługuje do ukończenia przez nie 35 miesiąca życia. Kwota takiego zasiłku wynosi łącznie 12 000 zł i to rodzic może zdecydować w jakiej formie chce otrzymywać pieniądze, czy będzie to kwota 500 zł miesięcznie przez 24 miesiące, czy kwota 1000,00 zł miesięcznie przez 12 miesięcy³³.

Działania antyinflacyjne

W Polsce w 2022 r. zostały wdrożone środki wspomagające walkę z kryzysem energetycznym, który jest jedną z przyczyn wysokiej inflacji, głównie była to obniżka podatku VAT i akcyzy poprzez tzw. Tarczę Antyinflacyjną, tarczę energetyczną, dodatek węglowy, dodatek osłonowy oraz tarczę solidarnościową. Główne założenia tarczy antyinflacyjnej opierały się na:

- obniżeniu stawki VAT na paliwo do 8%,
- zerowej stawce VAT na podstawowe produkty spożywcze,
- zniesieniu akcyzy na energię elektryczną,
- obniżeniu stawki VAT na energię elektryczną z 23% na 5%,

²⁹ [http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/E30CCBA65DF26390C12588BE0038C43F/\\$file/Infos_300.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/WydBAS.nsf/0/E30CCBA65DF26390C12588BE0038C43F/$file/Infos_300.pdf) [dostęp 23.06.2023].

³⁰ Tamże.

³¹ Tamże.

³² <https://www.zus.pl/-/dofinansowanie-pobytu-w-zlobku>, [dostęp 23.06.2023].

³³ <https://www.gov.pl/web/rodzina/rodzinny-kapital-opiekunczy-i-dofinansowanie-pobytu-w-zlobku-6105-tys-dzieci-ze-wsparciem>, [dostęp 23.06.2023].

- zerowej stawce VAT na gaz,
- zerowej stawce VAT na nawozy,
- niższych rachunkach za gaz dla budynków wielolokalowych dzięki taryfom gazowym,
- podwyższeniu kwoty wolnej od podatku do 30 tys. zł,
- wyższym progu podatkowym z 85 tys. zł do 120 tys. zł,
- wprowadzeniu emerytury bez podatku do 2,5 tys. zł,
- obniżeniu stawki ryczałtu z 17% do 12%.

Rząd wspierał również gospodarstwa domowe poprzez m.in. dopłaty do zakupu węgla w wysokości 3000 zł (dodatek węglowy), dopłaty do rachunków za gaz czy uchwalenie tarczy energetycznej, która pomoże w walce z wysokimi cenami, poprzez dodatki i rekompensaty. Dzięki tarczy solidarnościowej każda polska rodzina zużywająca 2700 kWh/3100kWh rocznie ma gwarancję zamrożenia ceny w 2022 oraz 2023 r. Również rodziny przekraczające w/w próg są chronione, ponieważ mogą skorzystać z cen maksymalnych na prąd.

Od lutego 2023 r. inflacja ma tendencję spadkową. Ustabilizowały się ceny paliw, energii, a przed wyborami w październiku 2023 r. wręcz zostały sztucznie obniżone przez rząd PIS. Wpłynęło to także na ceny produktów.

Innym sposobem na walkę z inflacją jest umocnienie kursu złotego co pomogłoby firmom sprowadzającym produkty z zagranicy ponieważ zapłaciły by one o wiele mniej za importowane towary. Innym pozytywnym skutkiem wzmocnienia waluty były spadek cen paliw, który przełożyłby się na obniżenie cen żywności, towarów i usług.

Chcąc obniżyć inflację należałoby również zastanowić się nad sposobami walki z coraz wyższymi cenami surowców energetycznych, przez które pośrednio rośnie inflacja. Warto by było zainwestować w odnawialne źródła energii, zmodernizować budynki użyteczności publicznej, takie jak szpitale czy urzędy poprzez montaż paneli fotowoltaicznych, ocieplenie budynków czy wymianę nieefektywnych źródeł ciepła. Należałoby zainwestować w ośrodki analityczne monitorujące i stymulujące rozwój nowych technologii.

Kolejnym sposobem walki z inflacją jest zachowanie umiaru w podnoszeniu płacy minimalnej w Polsce, czy dodatki w postaci trzynastej czy czternastej emerytury. Takie działania należałoby w miarę możliwości ograniczać, gdyż napędzają one wzrost inflacji.

Podsumowanie

Walka z inflacją wymaga określonych działań z zakresu polityki monetarnej, fiskalnej oraz interwencji rządowych. Centralne banki mogą zastosować rygorystyczną politykę pieniężną, podnosząc stopy procentowe, aby ograniczyć dostęp do kapitału i zmniejszyć popyt na towary i usługi. Rządy mogą dostosować politykę budżetową, zmniejszając deficyt budżetowy i kontrolując wydatki publiczne, co pomaga zmniejszyć nacisk na popyt. Wprowadzenie programów stabilizacyjnych, takich jak kontrola cen, może czasowo ograniczyć wzrost cen.

Ostateczny sukces zależy od zrównoważonego stosowania tych strategii, dostosowanych do konkretnych warunków gospodarczych danego kraju. Współdziałanie różnych instrumentów polityki gospodarczej stanowi klucz do skutecznej walki z wysoką inflacją.

Bibliografia

- Eckstein O., *Core inflation*, Prentice-Hall, New Jersey 1981.
- Gardjan K., Kurek M., Sowa B., Zabrowarny S., *Ekonomia*, Wyższa Szkoła Administracji i Zarządzania w Przemysłu, Wydział Administracyjno-Prawny 69 (77), Przemysł 2004.
- Kalita W., M. Kurek, L. Piczak, B. Sowa, *Ekonomia. Wybrane zagadnienia mikro i makroekonomii*, WSAiZ, Rzeszów 2014.
- Mechanizmy gospodarki rynkowej. Repetytorium*, pod red M. Kurka, WSPiA Rzeszów-Przemysł 2015.
- Szymański K., *Jak Bezpieczny kredyt 2% wpłynął na rynek nieruchomości?* <https://direct.money.pl/artykuly/po-rady/jak-bezpieczny-kredyt-wplynal-na-rynek-nieruchomosci>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://www.infor.pl/>
- <https://businessinsider.com.pl/>
- <https://www.money.pl/>
- <https://nbp.pl/>
- <https://www.gov.pl/>
- <https://www.dlahandlu.pl/koszyk/miasto/krakow,9.html>
- <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Ceny-paliw-w-Polsce-styczen-2022-8259499.html>
- <https://www.dlahandlu.pl/koszyk/miasto/krakow,9.html>
- <https://biznes.trojmiasto.pl/Koszyk-zakupowy-Rok-do-roku-wiecej-o-23-zl-n169935.html><https://gazetko-landia.pl/>

INFLATION AND THE EVERYDAY LIFE OF POLISH FAMILIES

Abstract

Inflation, i.e. an increase in the general price level of goods and services, has an impact on the daily lives of Polish families, both in terms of the cost of everyday purchases and their overall financial situation. Inflation in Poland was until recently the highest in the EU and in the country since 1997, when it stood at 14.9% and was considered the highest inflation in years. In 2022, this record was broken after more than 25 years. In February this year, the consumer price index was the highest reaching 18.4%. According to the Central Statistical Office (CSO), inflation fell to 14.7% in April 2023, with economists forecasting a slow decline in inflation over the next few months. In July 2023, the CPI stood at 10.8%. The aim of this chapter is to analyse inflation in relation to the everyday lives of Polish families.

Keywords: inflation, inflationary basket, energy crisis.

Anna Górska¹
Marcin Tokarz²

Inflacja w Polsce na tle wybranych krajów Europy i świata

Inflation in Poland compared to selected European and world countries

Streszczenie

W ostatnim roku inflacja stała się tematem powszechnie dyskutowanym zarówno w mediach, jak i w rozmowach rodzinnych czy towarzyskich. Wzrost cen nie tylko skutkuje szybszym kurczeniem się siły nabywczej wynagrodzeń podczas codziennych zakupów, ale także przekłada się na obniżenie standardu życia, gdyż za przeciętne zarobki można nabyć coraz mniej dóbr i usług. Obserwując pogarszającą się sytuację, ludzie zastanawiają się, skąd bierze się inflacja i co to dokładnie oznacza. W przygotowanym rozdziale stworzono swojego rodzaju przewodnik opowiadający o wzroście cen, w którym autorzy pokazują, czym jest inflacja, wymieniają różne jej przyczyny oraz skutki. Następnie dokonują analizy sytuacji kilku wybranych państw, w tym Polski. Celem rozdziału jest analiza poziomu inflacji w Polsce na tle wybranych krajów Europy i świata.

Słowa kluczowe: inflacja, stagflacja, deflacja, Wenezuela, Zimbabwe, UE.

Wstęp

Inflacja to stały wzrost cen usług i towarów przez dłuższy okres czasu. Głównym skutkiem inflacji jest spadek wartości pieniądza i spadek jego siły nabywczej. Wyróżniamy też różne rodzaje inflacji jak hiperinflacja – stały wzrost cen, który w skali roku przekracza 100%, deflacja, czyli odwrotność inflacji – spadek cen oraz wzrost wartości pieniądza. Z popularnych zjawisk

¹ Dr nauk społecznych, Adiunkt, Instytut Nauk Ekonomicznych, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

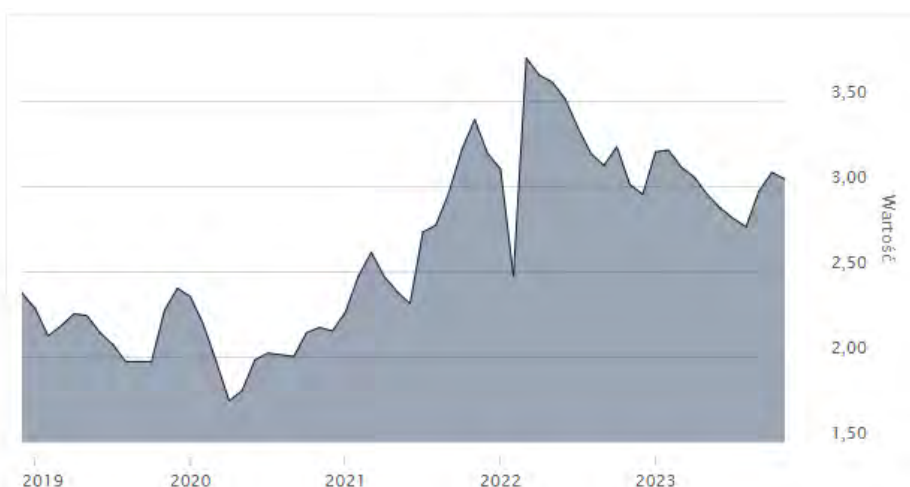
² Student I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach, Przewodniczący Studenckiego Koła Naukowego Instytutu Nauk Ekonomicznych w Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach

znana jest również stagflacja, czyli inflacja połączona z jednoczesną stagnacją gospodarczą. Powodami inflacji mogą być przede wszystkim złe zarządzanie finansami przez władze państwa poprzez zbyt rozrutną politykę społeczną, jak to miało miejsce w Wenezueli (a do tego błąd w postaci oparcia gospodarki tylko i wyłącznie na wydobyciu ropy naftowej) lub mało roztroprnymi wydatkami z budżetu kraju jak w Zimbabwe, gdzie rząd Roberta Mugabe ochoczo wykupował ziemię białych osadników bez odpowiednich zasobów w budżecie. Do inflacji doprowadzają również wojny lub niekorzystne zjawiska pogodowe.

Sposobami na walkę ze wzrostem cen jest przede wszystkim inwestowanie kapitału, który się posiada, gdyż jego dłuższe przetrzymywanie „w skarpecie” przy wysokim wskaźniku inflacji doprowadzi do drastycznego spadku jego wartości. Państwo również posiada odpowiednie narzędzia do jej obniżenia. Wymienić należy działania Banku Centralnego danego państwa, który może na przykład podnieść stopy procentowe zmniejszające podaż pieniądza na rynek, a kolejno skutkiem jest spadek inflacji. Rząd może również zmienić politykę związaną z podatkami i je regularnie obniżać na skutek czego ceny zmniejszą się. Wzrost cen dotyka aktualnie znacznej części świata, nawet mocnych gospodarek, albowiem w strefie euro średnia inflacja w lutym wyniosła aż 8,5%. W słabsze i źle zarządzane gospodarki, obecny światowy kryzys uderzył jeszcze mocniej, jak chociażby w Polskę, gdzie od dłuższego czasu regularnie podawane są dwucyfrowe odczyty inflacji, a kraje jak Turcja są dotykane inflacją powyżej 50%.

Pojęcie inflacji

W gospodarce rynkowej można doświadczyć ciągłych zmian cen – jeden towar drożeje podczas, gdy inny osiąga coraz niższą cenę i takie wahania są, jak najbardziej naturalne. Dla przykładu na poniższym wykresie widać jak na przestrzeni ostatnich kilku lat zmieniała się cena gazu LPG.

Wykres 1. Cena gazu LPG w latach 2019-2023

Źródło: <https://www.bankier.pl/gospodarka/wskazniki-makroekonomiczne/lpg-pol> [dostęp 20.05.2023].

W zależności od różnych czynników wartość danego towaru może ulegać zmianie. Na przykładzie wymienionego gazu LPG, widać zdecydowany wzrost ceny w lutym 2022 r. spowodowany rosyjską agresją na Ukrainę. Jednak wzrost wartości jednego towaru nie oznacza od razu, że można powiedzieć o zjawisku inflacji. Inflacja pojawia się dopiero wtedy, gdy mowa o stałym wzroście cen większej liczby dóbr przez co za daną sumę gotówki można nabyć coraz mniej. Podsumowując – inflacja to wzrost cen produktów i usług który powoduje spadek realnej wartości pieniądza, zwłaszcza tego który leży w przysłowiowej „skarpecie” oraz ulokowanego w bankach na niskooprocentowanych lokatach oraz kontach oszczędnościowych.

Inflacja posiada również wyznaczony bezpieczny próg, który ma w średnim okresie czasu wynosić około 2%. Poziom ten pozwala kontrolować wzrost cen i sprawić, aby był on stabilny, niski i możliwy do przewidzenia³. Dzięki temu można ustalić czego spodziewać się w najbliższej przyszłości oraz względnie kontrolować gospodarkę, aby nie była zbyt „gorąca” ani zbyt „zimna”. Przez różnego rodzaju zaniedbania lub błędne decyzje wzrost cen może poszybować na dużo wyższy poziom niż zakładane 2%, na przykład powyżej 100%. Mówimy wtedy o zjawisku nazywanym w ekonomii hiperinflacją. Jest to stan, w którym inflacja w skali miesięcznej wynosi przynajmniej 50% lub w skali rocznej powyżej 100%. Jest ona najczęściej następstwem całkowitego załamania systemu finansowego w państwie oraz ogromnym deficytem „łatanym” dodrukiem pieniądza na olbrzymią skalę. Gdy jednak rząd dopuści do momentu, w którym mowa o hiperinflacji jest to już stan, z którym bardzo ciężko się uporać, za przykład można podać Wenezuelę, która zmagą się z tym problemem już blisko 10 lat, a szansa na poprawę na horyzoncie nie widać. Podczas hiperinflacji ceny zmieniają się nawet z dnia na dzień a obywatele nie stać nawet na zaspokojenie podstawowych potrzeb egzystencjalnych takich jak chociażby zakup żywności. Nie mówimy tu oczywiście o mięsie czy tego typu pokarmach – w stanie hiperinflacji obywatele często mają problem, żeby zebrać fundusze na zakup chleba. Stan taki prowadzi do wręcz błyskawicznego zubożenia społeczeństwa, które będąc biedne następnego dnia staje się jeszcze biedniejsze, a to z kolei poszerza tylko stan, w którym coraz więcej osób żyje w skrajnym ubóstwie⁴.

Przy zjawisku inflacji można też wyróżnić pojęcie zwane stagflacją. Zostało ono wprowadzone stosunkowo niedawno, w 1965 r., przy wystąpieniu brytyjskiego polityka Iana Macleoda⁵. Definicja stagflacji mówi, że jest to stan, w którym występuje inflacja i jednoczesny stan stagnacji gospodarczej. Przyczyn tego zjawiska można upatrywać w szoku podażowym, który powoduje jednoczesny wzrost cen i spadek produkcji. Walka ze stagflacją jest bardzo trudna, gdyż z jednej strony Bank Centralny powinien zaostrzać politykę pieniężną, aby nie doprowadzić do dalszego wzrostu cen, ale z drugiej strony powinien ją rozluźnić, aby nie spowalniać i tak zwalniającego już wzrostu gospodarczego państwa. Stagflacji doświadczyły chociażby Stany Zjednoczone w latach 1974-1975. Według danych z marca 1975 r. produkcja spadła o blisko 13% podczas gdy inflacja osiągnęła pułap około 12%. Podobna sytuacja nastąpiła

³ https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.pl.html, [dostęp 21.10.2023].

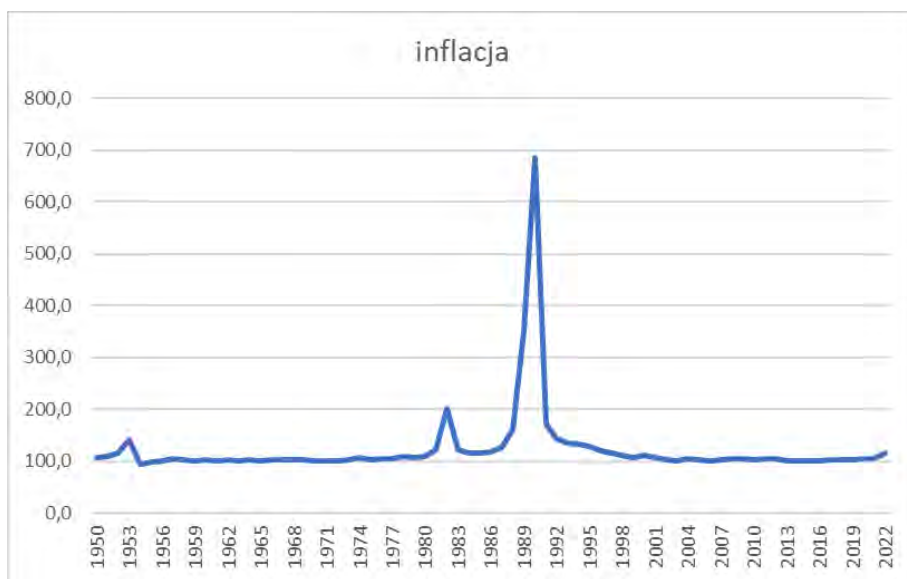
⁴ Stan, w którym człowiek nie jest w stanie zapewnić sobie podstawowych produktów potrzebnych do przeżycia – żywności, ubrań czy lekarstw. W stanie skrajnego ubóstwa utrudniony jest również dostęp do edukacji, nawet tej podstawowej co również utrudnia możliwość wydostania się z tego stanu.

⁵ Wystąpienie w Brytyjskim Parlamencie.

również 4 lata później w 1979 r., gdy na koniec grudnia roczny wzrost produkcji był bliski zeru a inflacja wyniosła ponad 13%. Łączyło się to również z wahaniami poziomu bezrobocia – z 4% na początku 1970 roku wzrosło ono do około 9% w roku 1975⁶. Wydarzenia z tego dziesięciolecia doprowadziły wielu ekonomistów do zmiany ich zdania na temat powiązania inflacji z bezrobociem, bowiem twierdzili oni, że inflacja jest silnie powiązana z zatrudnieniem i żeby doprowadzić inflację do niskiego poziomu trzeba zaakceptować wyższy poziom bezrobocia. Ta teoria okazała się jednak błędna i sytuacja w USA pokazała, że relacja między wzrostem cen a stopą zatrudnienia nie jest aż tak silna jak się dotąd wydawało.

W ekonomii występuje również pojęcie odwrotne do inflacji – deflacja. Deflacja to długotrwały spadek cen który powoduje wzrost wartości pieniądza co oznacza, że za określoną sumę gotówki można nabyć więcej towarów i usług. Jest to zjawisko pozornie dobre, w końcu większość obywateli która posiada przeciętne zarobki może pozwolić sobie na więcej. Deflacja jednak niesie za sobą szereg niekorzystnych skutków dla gospodarki. Najpoważniejszym jej skutkiem może być recesja⁷, możliwy jest również wzrost bezrobocia a wszystko to najprościej rzecz ujmując hamuje rozwój gospodarczy kraju. W ostatecznym rozrachunku deflacja dla obywateli jest pozytywnym zjawiskiem, ale patrząc z perspektywy gospodarki kraju to jej efekty nie będą już takie dobre a wręcz szkodliwe.

Deflacja miała miejsce również w Polsce stosunkowo niedawno – w latach 2014-2016, a w szczytowym momencie wynosiła 1,6%, co przy obecnym pułapie inflacji wynoszącym ponad 15%⁸ jest pięknym snem większości Polaków.

Wykres 2. Wskaźnik cen i towarów usług konsumpcyjnych (inflacji) w Polsce.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS, Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 r.

⁶ <https://pl.wikipedia.org/wiki/Stagflacja>, [dostęp 25.06.2023].

⁷ Zjawisko, w którym wzrost gospodarczy kraju spada zamiast utrzymywać wzrost.

⁸ Dane Głównego Urzędu Statystycznego za marzec 2023 r.

Wykres 3. Wskaźnik cen i towarów usług konsumpcyjnych (inflacji) w Polsce w latach 2004-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: GUS, Roczne wskaźniki cen towarów i usług konsumpcyjnych od 1950 r.

W jaki sposób natomiast mierzy się inflację? W krajach Unii Europejskiej wzrost cen mierzy się przy użyciu wskaźnika HICP⁹. Jest on taki sam dla wszystkich krajów UE co znacznie ułatwia porównywanie sytuacji we wszystkich państwach członkowskich. Pomiaru dokonuje się przy użyciu średniej ważonej¹⁰ z tzw. koszyka dóbr i usług w którego skład wchodzi różne produkty, których używa się w przeciętnym gospodarstwie domowym, takich jak mięso, mąka, cukier, warzywa i owoce, ale również abonament za Internet, energia elektryczna czy paliwo.

Do wspomnianego koszyka zalicza się również dobra trwałe, przez które można rozumieć chociażby komputer, pralkę, lodówkę, zmywarkę czy ubrania oraz jak sama nazwa wskazuje – usługi, czyli przykładowo fryzjera, ubezpieczenie, czynsz za wynajem mieszkania. Jak napisałem wcześniej są to produkty które przeciętnie wykorzystuje się w gospodarstwie domowym, ale to nie oznacza, że dla każdej rodziny wskaźnik HICP pokaże taką samą wartość. Bardzo ważne jest to, aby pamiętać, że wskaźnik pokazuje średnią wartość, ponieważ zrozumiałe jest to, że w każdym gospodarstwie domowym środki są rozdysponowane w inny sposób, można to porównać na podstawie rodziny mieszkającej w dużym mieście, jak Kraków i drugiej żyjącej w małej wsi. Dość logiczne jest to, że mieszkający w mieście będą często korzystać z komunikacji miejskiej, która w miastach jest dobrze rozwinięta, natomiast rodzina ze wsi będzie mieć dużo większe wydatki na paliwo, gdyż w większość miejsc będzie musiała dostać

⁹ ang. Harmonised Index of Consumer Prices – zharmonizowany wskaźnik cen konsumpcyjnych.

¹⁰ Różne produkty stanowią różny procent wydatków gospodarstwa domowego, przykładowo na kawę lub herbatę nie wydajemy tyle samo co na energię elektryczną czy paliwo do samochodu więc wymieniona kawa nie będzie stanowić aż tak ważnego miejsca w koszyku dóbr i usług co przyrównana do tego energia elektryczna lub paliwo.

się z pomocą samochodu. W tym miejscu powstaje już pierwsza dość dużych rozmiarów dysproporcja. Idąc dalej, jedna z rodzin może być wegetarianinami i nie jeść mięsa, druga zaś je spożywać. W takim wypadku powstaje kolejna różnica, gdyż jedni przeznaczają więcej środków na warzywa i owoce a drudzy mniej. Wzrost cen warzyw i mięsa nigdy nie jest taki sam także wskaźnik dla tych rodzin będzie różny, a dodając do tego wydatki na paliwo otrzymamy już zupełnie inny wynik HICP.

Koszyk w indeksie HICP jest co roku aktualizowany, gdyż w obecnym szybko rozwijającym się świecie ludzkie potrzeby często ulegają zmianie. Na chwilę obecną zawiera on blisko 300 kategorii.

Indeks HICP jest obliczany co miesiąc, najczęściej do 15 dnia kolejnego miesiąca¹¹. W Polsce zajmuje się tym Główny Urząd Statystyczny. Dzięki tej częstotliwości można na bieżąco obserwować, jak zachowuje się inflacja i reagować na to. Taka sytuacja miała miejsce chociażby w Polsce w 2022 r., gdzie Rada Polityki Pieniężnej w odniesieniu do wyników HICP za dany miesiąc decydowała o podnoszeniu stóp procentowych lub ich utrzymaniu.

Kolejnym, chyba najbardziej popularnym na świecie wskaźnikiem inflacji jest indeks CPI¹². Jest on bardzo podobny to HICP który został przeze mnie opisany wcześniej a ich największą różnicą jest to, że HICP to zmodyfikowany CPI na potrzeby wspólnoty krajów Unii Europejskiej który posiada inny koszyk dóbr i usług oparty na badaniach Eurostatu.

Przyczyny inflacji

Mówiąc o przyczynach inflacji w Polsce należy wyjść od nieskoordynowanej na czas polityki monetarnej Adama Głapińskiego jako Prezesa NBP w Polsce. Krytycy¹³ podkreślają zbyt późne zmiany stóp procentowych w czasie pandemii, które to wywołały galopującą inflację w pierwszych miesiącach 2022 r.. Nadmiernie ekspansywna polityka pieniężna w Polsce w czasie pandemii (objawiająca się zwłaszcza brakiem podwyższenia stóp procentowych w okresie lipiec-wrzesień 2021 r.) w znacznym stopniu zaowocowała niespotykaną dotychczas w XXI w. stopą inflacji CPI na poziomie dwucyfrowym w kwietniu 2022 r.

Przyczyny inflacji mogą być różne, nie jest tak, że zawsze zaczyna ona rosnąć z jednego konkretnego powodu. Bardzo często powodem wysokiego wzrostu cen jest zła polityka finansowa władz państwa, zwłaszcza odnośnie wydatków socjalnych. Politycy chcąc utrzymać się przy władzy proponują obywatelom coraz to nowe „dodatki” pomimo tego, że państwa zwyczajnie na to nie stać. Jednym ze skutków takiego działania jest wzrost ilości pieniędzy na rynku a co za tym idzie popytu na różnego rodzaju dobra i usługi, za którymi nie zawsze nadąża podaż. W przypadku deficytu danego towaru oczywistym faktem jest to, że jego cena wzrośnie, za przykład można podać chociażby sytuację z węglem w Polsce przed zimą 2022/2023 – było go zbyt mało¹⁴, co przy dużym popycie zaowocowało kosmicznymi podwyżkami w składach

¹¹ Przykładowo wynik za styczeń danego roku GUS podaje najpóźniej do 15 lutego.

¹² Wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych.

¹³ R. Grabia, *Reakcje Narodowego Banku Polskiego na zmiany stóp inflacji i wzrostu gospodarczego w czasie pandemii COVID-19*, Folia Oeconomica, nr 3(360), 2022, s. 18.

¹⁴ Deficyt wiązał się również z wojną na Ukrainie i stopniowym ograniczaniem importu surowców z Rosji.

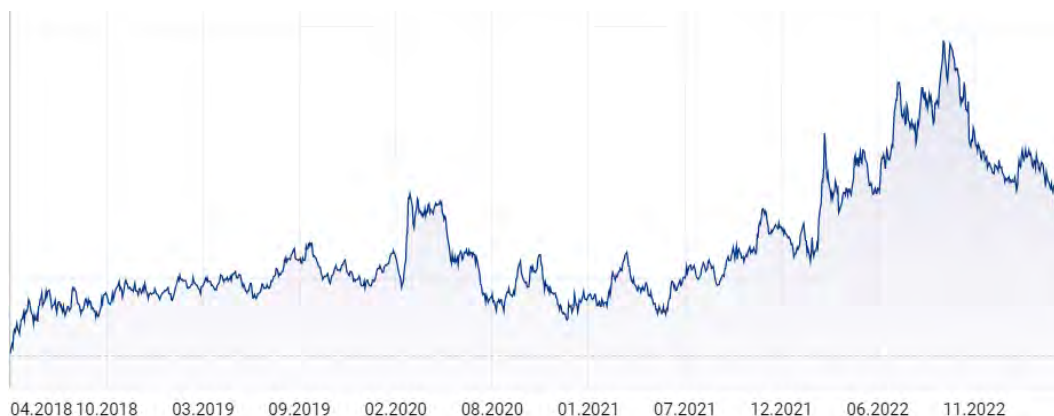
o ponad 100%. Drugim skutkiem jest deficyt budżetowy wynikający ze wspomnianej polityki socjalnej. Ów deficyt trzeba czymś „załatać” a najprościej można zrobić to na dwa sposoby – podniesieniem podatków co skutkuje wzrostem cen oraz dodrukiem pieniądza co na szeroką skalę tego procederu daje jeszcze gorsze skutki, ponieważ do obiegu dostaje się ogrom pieniądza bez pokrycia. Idealnym przykładem takiej sytuacji jest Wenezuela, niegdyś jeden z najbogatszych krajów świata, który nadal jest w posiadaniu największych złóż ropy naftowej na świecie. Szczegółowo jednak opiszę sytuację i historię tego kraju w jednym z kolejnych rozdziałów, gdyż jest to naprawdę bardzo ciekawy przykład tego jak z jednej z najlepiej rozwijających się gospodarek świata można zrobić totalną ruinę.

Do inflacji doprowadzają również wojny, mimo, że nie muszą się one toczyć bezpośrednio na terytorium państwa dotkniętego wzrostami cen. Sytuacja taka ma miejsce obecnie w krajach zatoki Bałtyckiej jak Polska, Litwa czy Łotwa. Wymienione kraje zatoki znajdują się w najbliższym sąsiedztwie konfliktu, który aktualnie toczy się na Ukrainie a na nieszczęście bierze w nim udział Rosja, która jest olbrzymim producentem paliw i innych surowców naturalnych oraz Ukraina, która nazywana jest spichlerzem Europy ze względu na swoje żyzne ziemie i ogrom żywności, którą produkuje. Ze względu na napiętą sytuację polityczną są wprowadzane różne sankcje¹⁵, które skutkują zwyżkami cen przez niedobory towarów na które embarga zostały nałożone a możliwość kolejnych i spekulacje o nich doprowadzają do kolejnych wzrostów. Wojny powodują podwyżki cen towarów potrzebnych na wojnie takich jak chociażby paliwa, czego skutki widać teraz. Agresja Putina na Ukraińców doprowadziła do kryzysu energetycznego na skalę całej Europy a za kryzysem związanym z paliwami zawsze idą podwyżki cen tak naprawdę wszystkiego, w końcu, żeby powstała żywność rolnik musi użyć ciągnika, który zużywa olej napędowy oraz nawozów, do wytwarzania których potrzebny jest gaz. Po zbiorach kolejnym kosztem jest transport do fabryki lub do hurtowni – on też zdrożeje z powodu ceny paliwa. Hurtownia ze względu na drogi prąd, który jest wynikiem wzrostu cen węgla¹⁶ i wzrostu kosztów działalności również podniesie swoje marże, aby skompensować ten wzrost. Finalnie towar trafiający na półkę w sklepie rośnie znacząco na cenie przez podniesienie się wydatków producentów żywności a następnie pośredników.

Kolejnym z czynników, które mogą napędzać inflację są wzrosty kursu walut, a zwłaszcza dolara amerykańskiego. W dolarach dokonuje się większość transakcji na świecie, w tym między innymi za ropę naftową. Łatwo zatem zauważyć, że jeśli dolar zyska w stosunku do złotego, to i towary które się importuje, a opłaca w dolarach będą droższe. Często słuchając radia w drodze do pracy można usłyszeć o spodziewanych podwyżkach na stacjach powodowanych umacniającym się dolarem, to jeden z licznych przykładów, jak kursy walut mogą wpływać na ceny rynkowe.

¹⁵ Do 19.04.2023 r. wprowadzono już 10 pakietów sankcji na Federację Rosyjską w odpowiedzi na bezpodstawną agresję na Ukrainę. W Parlamencie Europejskim trwają prace nad 11 pakietem.

¹⁶ W Europie stosuje się coraz więcej zastosowań związanymi z OZE, jednak energetyka, zwłaszcza Polski, jest w dużej mierze oparta na spalaniu węgla. W Polsce trwają również zaawansowane prace nad pozyskiwaniem energii elektrycznej z atomu jednak jest to perspektywa oddalona na lata 40 XXI w.

Wykres 4. Wykres ceny dolara amerykańskiego w latach 2018-2022

Źródło: <https://www.money.pl/pieniadze/kurs/usd,787.html>, [dostęp 25.06.2023].

Kursy walut są zależne od różnych zjawisk na świecie, nie koniecznie ekonomicznych, na kurs może wpłynąć chociażby klęska żywiołowa która wystąpi np. w USA i doprowadzi do osłabienia waluty. Jednak w cięższych czasach twarde waluty takie jak dolar mają tendencję do umacniania się co widać na powyższym wykresie – zaraz po wybuchu wojny na Ukrainie można zobaczyć jak bardzo wzrosła waluta USA, przekraczając w Polsce historyczną granicę 5 zł, co też dodało swoją „cegiełkę” do wysokości wskaźnika inflacji w naszym kraju. Na poparcie tej tezy poniżej można zauważyć identyczne zjawisko w okolicach końca lutego 2022 na przykładzie wykresu Funta Brytyjskiego.

Wykres 5. Wykres ceny funta brytyjskiego w latach 2018-2022

Źródło: <https://www.money.pl/pieniadze/kurs/gbp,789.html>, [dostęp 25.06.2023].

Jako następny powód mogący powodować inflację trzeba wymienić wzrost płac, a szczególnie minimalnej krajowej. Podobnie jak deflacja wzrost „minimalnej” daje dobre skutki

dla obywateli¹⁷, jednak negatywne dla gospodarki¹⁸. Dzieje się tak dlatego, że przedsiębiorcy muszą wypłacać swoim pracownikom wyższe wynagrodzenia a to oznacza nic innego jak większe koszty prowadzenia działalności. Nie ciężko się domyślić, że żaden przedsiębiorca nie będzie chciał zmniejszać swojego zysku dla wyższych wypłat i podniesie ceny swoich produktów czy też usług. Jednakże nie tylko wzrost wypłaty jest dodatkowym kosztem. Po wzroście owego wynagrodzenia wzrastają też różne składki, które nie są określone konkretną stawką tylko są wyrażone w procentach od wysokości wypłaty za pracę. Zatem im większe wynagrodzenie tym większe składki między innymi do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Podsumowując – wzrost pensji prowadzi do wzrostu kosztów funkcjonowania firmy, a koszt ten końcowo jest przenoszony na konsumenta, który musi zapłacić więcej za produkt lub usługę.

Wspomniałem wcześniej o podnoszeniu podatków jako jedną z przyczyn inflacji, jednak jest jeden konkretny podatek, na który warto zwrócić uwagę. Jest to podatek VAT. Podobnie, jak składki do ZUS nie jest on określony konkretną stawką¹⁹ tylko wartością procentową co przy wzroście ceny netto towaru lub usługi podbija ją jeszcze bardziej.

Inflacja w Polsce na tle pozostałych krajów UE

Nie da się ukryć faktu, że Polska od dłuższego czasu jest w czołówce krajów z najwyższym wzrostem cen w Unii Europejskiej a od marca 2022 r. regularnie co miesiąc pojawiają się odczyty dwucyfrowe. W ostatnich odczytach daleko do liderów gospodarczych UE jak Luksemburg czy Niemcy, gdzie odczyty były zdecydowanie poniżej 10%²⁰, natomiast w Polsce aż 15,2%.

Media, zwłaszcza publiczne, rozdmuchują informację o tak zwanej „Putinflacji”. Za tym określeniem ma iść przesłanie jakoby całe zjawisko drożyzny, które dotyka Polski miało związek tylko i wyłącznie z Rosyjską agresją na Ukrainę. Jak najbardziej można się z tym zgodzić, ale tylko częściowo. Wojna na wschodzie „rozruszała” proces wzrostu cen w kraju, jednak trzeba mieć świadomość, że inflacja zaczynała się rozpędzać już na przełomie 2018 i 2019 r., gdzie nie było jeszcze mowy o pandemii COVID-19²¹, czy wojnie albo spowodowanym przez nią kryzysie energetycznym na dawno niespotykaną skalę. Skąd zatem ten rozpęd inflacji?

Można na pewno szukać przyczyny w rozrzuconej polityce socjalnej, która miała miejsce w Polsce w ostatnich latach. Nie można tego negować pod kątem walki z ubóstwem, ponieważ każdy rodzi się w innym miejscu i ma różną pozycję do startu w życie, a tym, którzy mają ciężki początek, jak najbardziej trzeba pomagać. Jednak pojawienie się na rynku dodatkowego

¹⁷ Przysłowiowe więcej gotówki w portfelu do dyspozycji.

¹⁸ Mowa o spirali płacowo cenowej. Zjawisko to polega na tym, że po podniesieniu cen pracownicy domagają się podwyżek, żeby skompensować sobie utratę realnej wartości wypłaty. Po tym pracodawcy zmuszeni są podnieść ceny, aby utrzymać opłacalność swoich firm. Następnie sytuacja zatacza koło a inflacja cały czas utrzymuje wysoki poziom.

¹⁹ W Polsce podstawowa stawka podatku VAT wynosi 23%. W przypadku niektórych usług, np. budowlanych stosuje się obniżoną stawkę 8%. Jest również podatek w wysokości 5% który obejmuje głównie żywność jak mięso lub warzywa (na dzień 3.05.2023 jest wprowadzona zerowa stawka VAT na żywność i trwa do 30.05.2023). Istnieje również stawka 0% która może być stosowana w przypadku m.in importu lub eksportu niektórych towarów jednak muszą tam zostać spełnione odpowiednie normy prawa unijnego i zachowana odpowiednia, szczegółowa dokumentacja.

²⁰ Dane za 03.2023.

²¹ Pandemia rozpoczęła się jako epidemia 17 listopada 2019 w mieście Wuhan, w prowincji Hubei, w środkowych Chinach.

pieniądza w takiej ilości musiało doprowadzić do podniesienia wskaźnika inflacji, a warto również dodać, że za dodatkowymi benefitami szły również nowe podatki, jak na przykład cukrowy²², które doprowadzały do podwyżek na półkach sklepowych oraz dodruk pieniądza, o którym nie mówi się już głośno. Nie można zatem dać się zmylić, że podwyżki cen w Polsce to skutek jedynie wojny na Ukrainie. Warto przyrzeć się bliżej wykresowi, który przedstawiono przy pojęciu deflacji. W prosty sposób można na nim odczytać, że jeszcze przed 24 lutego 2022²³ poziom inflacji sięgał już blisko 10%, a regularnie rósł już od początku 2019 r.. Warto również zauważyć, że wyznaczony bezpieczny próg utrzymywał się tylko w latach 2017-2019, a więc od 4 lat inflacja stoi na poziomie przekraczającym założoną granicę.

W ostatnich latach regularnie umacniają się również twarde waluty, takie jak dolar. To z kolei podnosi ceny towarów z importu, w tym również bardzo istotnych surowców naturalnych, które potem wpływają dodatkowo na ceny żywności. Ceny surowców spowodowały również kryzys energetyczny, który dodał bardzo dużo od siebie do wskaźnika inflacji w całej Europie.

Pomysł wsparcia obywateli można jak najbardziej docenić, jednak był on wprowadzony w nieodpowiedni sposób i rozpoczął wzrost cen. W 2020 r. uderzyła pandemia koronawirusa, która również wpłynęła na gospodarkę²⁴. Był to przypadek dotąd niespotykany i w dodatku na skalę całego świata. Na koniec wszystkich wcześniej wymienionych problemów Polska gospodarka musiała zmierzyć się (i nadal mierzy) z wojną na Ukrainie, która na pewien czas bardzo wysoko wywindowała ceny chociażby ropy, tak niezbędnej w codziennym funkcjonowaniu praktycznie każdej gałęzi gospodarki oraz dolara, który podbił jeszcze bardziej np. kwoty wyświetlane na pylonach stacji benzynowych. Ceny ropy przedstawia wykresie 6.

Wykres 6. Ceny ropy na giełdzie w latach 2018-2022

Źródło: <https://www.money.pl/gielda/surowce/dane,ropa.html>, [dostęp 25.06.2023].

²² Podatek obejmujący m.in. napoje słodzone takie jak Coca-Cola czy napoje energetyczne np. Tiger lub Red Bull.

²³ Data rozpoczęcia konfliktu na Ukrainie.

²⁴ Była to jak dotąd niespotykana sytuacja. Zamykane były na pewien czas chociażby restauracje (dozwolony był tylko odbiór na wynos), swój tryb pracy zmieniały różnego rodzaju zakłady produkcyjne co finalnie doprowadziło to znacznego spowolnienia gospodarki.

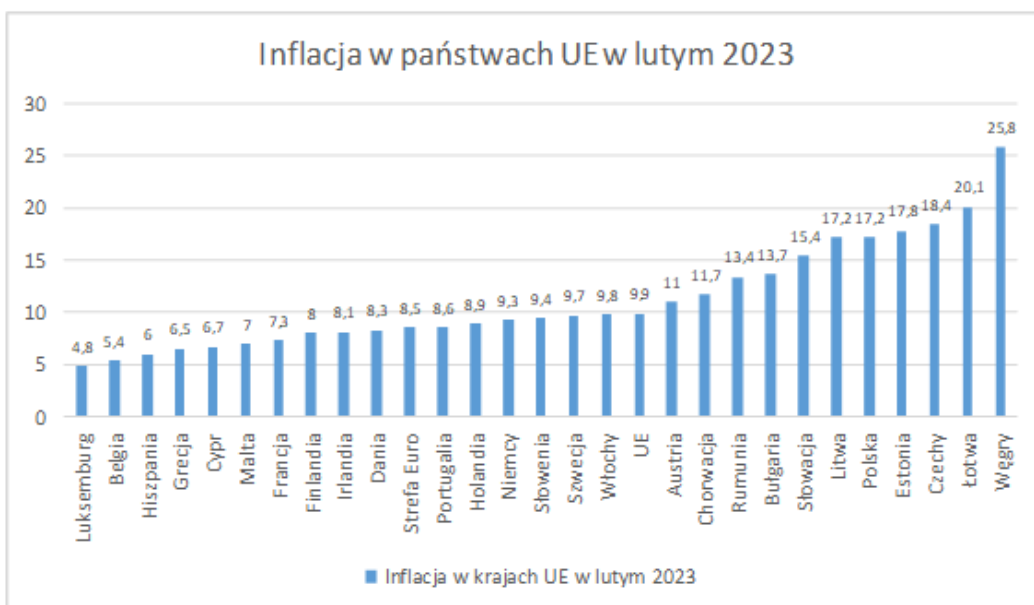
Wojna to również bardzo złożony proces wpływu na sytuację w Polsce.

RP jako kraj sąsiadujący z oboma stronami konfliktu jest wspólnie z innymi krajami zatoki Bałtyckiej narażona na najbardziej bezpośrednie skutki działań zbrojnych. Pierwszym czynnikiem był kryzys migracyjny. Jak informuje Straż Graniczna od 24 lutego 2022 r. polsko-ukraińską granicę przekroczyło już blisko 12 mln osób. Konieczność zapewnienia odpowiedniej opieki imigrantom wygenerowała pokaźne koszty. Następnym problemem, który się pojawił, to fakt, że Polska była bardzo mocno uzależniona od Rosyjskich surowców typu ropa, węgiel i gaz.

Wsparcie Ukrainy spotkało się z negatywnym odczuciami na Kremlu a relacje między krajami zaostrzyły się.

Dostawy wspomnianych surowców uległy zmniejszeniu a także chwilowemu wstrzymaniu²⁵, co spowodowało podwyżkę cen chociażby węgla, o którego niedoborze wspomniałem już wcześniej.

Nasi rządzący zareagowali i rozpoczęli poszukiwania alternatywnych dostawców²⁶ w miejsce Rosjan, jednak stało się to zdecydowanie za późno i jeśli wcześniej politycy by o tym pomyśleli, to można by było uniknąć bardzo ciężkiej sytuacji w zimie 2022/23, oraz ogromnych rachunków za ciepło i energię elektryczną.

Wykres 7. Inflacja w krajach Unii Europejskiej w lutym 2023

Źródło: <https://forsal.pl/gospodarka/inflacja/artykuly/8683202,inflacja-w-polsce-i-w-strefie-euro.html>, [dostęp 25.06.2023].

²⁵ Z podobnymi sytuacjami spotykali się również Niemcy, gdy wstrzymywane na kilka dni były dostawy gazu a wszystko pod pretekstem prac konserwacyjnych.

²⁶ Dużo mówi się o zniesieniu sankcji na Iran i wznowienie stosunków handlowych z tym krajem. 1 października 2022 r. uruchomiono również gazociąg Baltic Pipe którym transportowany do Polski z Norwegii jest gaz LNG.

Sytuacja w Polsce zdecydowanie odbiega od tego, czego oczekiwaloby społeczeństwo. Mimo wysokiego wskaźnika warto jednak zaobserwować na powyższym wykresie, że Polska nie jest czerwoną latarnią UE.

Na wykresie 7 można zobaczyć, że liderami w najwyższym wskaźniku HICP są kraje w bezpośrednim sąsiedztwie konfliktu. Tyczy się to właśnie Polski, Litwy, Czech czy Węgier natomiast państwa oddalone i przede wszystkim mocne gospodarki²⁷, nie zostały aż tak bardzo dotknięte.

Zdecydowanie najbardziej dotknięte inflacją zostały biedniejsze kraje, jednak trzeba zadać sobie pytanie czy jest to tylko i wyłącznie wynik położenia w pobliżu działań wojennych. W przypadku Polski już wiadomo, że wzrost cen stopniowo rozpędzał się już przez ostatnie lata, jako pokłosie aktywnych działań rządu w sektorze polityki socjalnej oraz drożących walut i surowców.

Na wykresie bardzo mocno w oczy uderza wskaźnik Węgier, które bardzo mocno odstają od pozostałych państw członkowskich. Tutaj problemów należy upatrywać w złej walce ze wzrostem cen. Rząd Węgier poszedł w stronę zamrożenia cen – rozwiązanie dobre na chwilę, ale dające bolesne skutki po odmrożeniu.

Victor Orban zamroził ceny chociażby energii elektrycznej, paliw²⁸ oraz zastosował ceny maksymalne na niektóre produkty chcąc zmusić sieci spożywcze do obniżek.

Z polityką partii rządzącej otwarcie nie zgadza się już otwarcie węgierski Bank Centralny i krytykuje politykę szefa rządu oraz oskarża o błędne decyzje i w rezultacie nakręcanie rekordowej w historii kraju inflacji.

Owa krytyka jest jak najbardziej na miejscu, gdyż po odmrożeniu cen wskaźnik inflacji poszybował bardzo wysoko, a ceny wzrosły ogromnie z dnia na dzień.

Pozostałe kraje z wysokim odczytem to również gospodarki nie należące do europejskich liderów oraz leżące w niedalekim dystansie od toczącego się konfliktu zbrojnego co jest jednym z głównych powodów wzrostów.

Przyrównując Polskę do pozostałych państw UE można wyraźnie zauważyć, że obywatele Polski muszą mierzyć się z wyższym wzrostem cen niż pozostali obywatele krajów wspólnoty i zdecydowanie Polska przekracza również europejską średnią. Nie są to dane optymistyczne, jednak w najbliższych miesiącach można spodziewać się coraz niższych odczytów ze względu na taniejącą ropę oraz umacniającego się złotego.

Jest to promień nadziei dla Polaków, jednak słuchając opinii ekspertów, w tym chociażby Adama Glapińskiego²⁹, trzeba mieć świadomość, że jeszcze przynajmniej 2 lata zajmie gospodarce dojście do ustabilizowania poziomu inflacji do założonych 2% a duży wpływ na to będzie miał rozwój wojny na Ukrainie oraz dalsze potencjalne sankcje nakładane na Rosję, gdyż są one swego rodzaju mieczem obusiecznym i nie dotyczą tylko i wyłącznie kraju obciążonego sankcją.

²⁷ Mowa o krajach takich jak Niemcy czy Francja.

²⁸ Bardzo ciekawą anegdotą odnośnie cen paliw jest to, że dotyczyły się one tylko pojazdów z Węgierskimi tablicami rejestracyjnymi. Ceny zatem dotyczyły się tylko mieszkańców Węgier. Osoby przyjeżdżające samochodami spoza granic kraju były objętymi normalnymi cenami rynkowymi które by panowały, gdyby nie zamrożenie.

²⁹ Prezes Narodowego Banku Polskiego.

Wenezuela

Jak wspomniano na początku inflacja to zjawisko, które dotyka całego świata, nie tylko Europy, i jest to coś, co potrafi sprowadzić do ruiny nawet kraj, który posiada największe złoża ropy naftowej na świecie. Brzmi to nieco abstrakcyjnie. W końcu jak to możliwe, że w obecnych czasach, gdy cały świat opiera się na ropie i praktycznie żadna gałąź przemysłu nie może bez niej funkcjonować, istnieje kraj, który ma niebotyczne złoża większe nawet od USA, czy Rosji a znajduje się w totalnej ruinie. Mowa tutaj o państwie leżącym w Ameryce Południowej – Wenezueli.

Wenezuela jest idealnym przykładem, żeby pokazać jak złą polityką finansową można doprowadzić jedną z najlepiej prosperujących gospodarek świata w której PKB na osobę przez długi okres czasu rosło nawet o blisko 6,5% rocznie³⁰, do destrukcji.

Powszechnie znane są obrazki Wenezueli, w której ludzie codziennie wychodzą na protesty, żyją w skrajnym ubóstwie oraz nie mają dostępu do artykułów pierwszej potrzeby. Aby zrozumieć sytuację i zobaczyć co do niej doprowadziło trzeba się cofnąć w czasie o kilkadziesiąt lat i przeanalizować to, co działo się po II wojnie światowej.

Złoża ropy naftowej odkryto jeszcze przed II wojną światową, ale prawdziwy szal na nią rozpoczął się w latach 50. XX w. Zapotrzebowanie na ropę było wtedy ogromne a do Wenezueli zaczęli zjeżdżać eksperci z odbudowującej się z gruzów Europy. W Wenezueli swoje filie zaczęły otwierać zagraniczne przedsiębiorstwa – kraj rozwijał się niespotykanie szybko³¹.

Pierwsze problemy zaczęły się po ucieczce z kraju dotychczasowego dyktatora Marcosa Jimeneza. W Wenezueli zaczęły się wtedy rządy demokratyczne jednak szybko okazało się, że politycy dążyli tylko i wyłącznie do prywatnych korzyści z wydobycia ropy a obywatele z biedniejszych grup społecznych dalej wiedli ciężkie życie.

Kto był wysoko postawionym politykiem lub miał znajomych w branży wydobycia mógł liczyć na dostatnie życie bez problemów, natomiast biedni stawali się coraz biedniejsi a dysproporcje w społeczeństwie rosły.

Kolejnym problemem, chociaż początkowo nikt go nie zauważył był kryzys naftowy z lat 70-tych. Wenezuela zaczęła wtedy zarabiać jeszcze więcej niż do tej pory i stała się państwem nieprzeciętnie bogatym. Wtedy władze podjęły iście nieodpowiedzialną decyzję i skupiły się tylko na jednej gałęzi przemysłu, czyli wydobyciu ropy.

Totalnie zignorowano pozostałe gałęzie jak chociażby rolnictwo, ponieważ na szczycie władz uznano, że przecież kraj jest na tyle bogaty, żeby móc importować towary, których nie wytwarza. Przez czas dobrej koniunktury na ropę państwo kwitło. Ludzie, nawet ci najbiedniejsi, wiedli coraz lepsze życie, oferowano kredyty które ludzie ochoczo brali, umorzono długi, wszystko na fali rosnącej ceny ropy bez patrzenia w przyszłość, że przecież kiedyś ten dobrostan może dotrzeć ku swojemu końcowi.

³⁰ J. Jraissati, K. Jakee, *Venezuela's collapse: Exogenous shock or institutional design?*, Economic Affairs, Volume 42, Issue 2, 10 lipca 2022, <https://doi.org/10.1111/ecaf.12537>.

³¹ O stolicy Wenezueli – Caracas – mówi się obecnie potocznie jako o Dubaju XX wieku.

Dniem wspomnianego końca był 18 lutego 1983 r.³², gdy Wenezuelska waluta straciła swoją stabilną zależność od dolara. Obywatele, którzy zaciągnęli kredyty w dolarach z dnia na dzień dowiedzieli się, że ich kwota do spłacenia wzrosła dwukrotnie a ogólna sytuacja w kraju pogorszyła się, gdyż inflacja wzrosła w moment. Zaczęto wprowadzać różnego rodzaju reformy mające na celu pomoc głównie tym najuboższym obywatelom poprzez różnego rodzaju zapomogi i wsparcie finansowe jednak nie spełniło to założonego efektu. Przy kolejnych próbach reform ludzie wyszli na ulice a co za tym idzie – doszło do zamieszek i starć z wojskiem i policją które doprowadziły do ofiar śmiertelnych. Na fali owych protestów popularność zyskał Hugo Chavez, który podjął niedługo później próbę zamachu stanu która nie przyniosła jednak skutku³³.

Zdobył jednak dzięki temu ogromną popularność wśród rodaków i dzięki temu w 1998 r. wygrał wyścig o fotel prezydenta. Początki jego władzy ułożyły się pomyślnie, gdyż kolejny raz sprzyjały temu wysokie ceny na rynkach ropy naftowej. Zyski zamiast przekazywać na dalszy rozwój państwa „pompowano” w politykę socjalną co przekuwało się na wzrost poparcia Chaveza, oczywiście wśród najbiedniejszych mieszkańców, ponieważ Ci średnio zamożni i bogaci na tym tracili i wyrażali ku temu sprzeciw, ale partia rządząca odpowiednio uciszała opozycję.

Państwo prowadziło przez lata bardzo bogatą politykę socjalną finansowaną głównie z handlu ropą oraz częściowo z pożyczek. Nie ciężko się domyślić, że taki stan rzeczy w końcu musiał się skończyć. Z kryzysem walczyć przyszło już następcy Hugo Chaveza który zmarł w 2013 r.. Nicolas Maduro, bo tak nazywał się następca ukochanego przywódcy biedniejszej części obywateli Wenezueli, bardzo szybko musiał stawić czoła problemom, gdyż już na początku 2014 r. bardzo rozpętać zaczęła się inflacja a razem z nią na ulicę wyszli niezadowoleni obywatele.

Maduro na samym początku już wybrał jedną z najgorszych dróg zwalczania drożyzny – ustalił maksymalne ceny na dane produkty. Stosowanie takiego rozwiązania daje tylko chwilowe wytchnienie oraz przy okazji niszczy przedsiębiorców. Cóż bowiem z tego, że zatrzyma się ceny dekretem polityków, skoro gospodarka i tak idzie dalej swoim szlakiem, a po odmrożeniu cen następuje szok, gdyż przy wysokim wskaźniku inflacji towar z dnia na dzień po zdjęciu limitu drożeje czasem nawet kilkukrotnie. W takiej sytuacji przestaje opłacać się również produkcja, ponieważ z powodu odgórnego limitu po prostu nie opłaca się to, gdyż do produkcji trzeba dokładać ze swojej kieszeni a mało który przedsiębiorca może sobie na dłuższą metę na takie coś pozwolić.

Narodowa waluta Wenezueli w ciągu sześciu lat rządów Maduro straciła na wartości aż 40 tysięcy razy! Stopa inflacji wyniosła w zeszłym roku 1 300 000%³⁴. Od momentu śmierci Hugo Chaveza, PKB Wenezueli skurczyło się już prawie o dwie trzecie³⁵.

³² <https://www.youtube.com/watch?v=2sqCe9sm2gM&t=394s>, [dostęp 28.11.2023].

³³ Hugo Chavez został aresztowany i osadzony w więzieniu jednak w niedługim czasie został uwolniony i odzyskał wolność.

³⁴ A. Gwiazda, Kraj ropą płynący stał się państwem upadłym. Jak to możliwe, że Maduro wciąż utrzymuje się przy władzy?, Forsal.pl, <https://forsal.pl/artykuly/1397666,wenezuela-dochody-z-handlu-ropa-i-zlotem-utrzymuja-maduro-przy-wladzy.html>, [dostęp 06.12.2023].

³⁵ P. Kowalewski, *Sektor naftowy w Wenezueli ważny mimo paraliżu*, Obserwator finansowy, 10.07.2019.; <https://www.obserwator-finansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/paraliz-sektora-naftowego-w-wenezueli-nie-zmniejsza-jego-znaczenia-strategicznego/>, [dostęp 6.12.2023].

Ostatnim czynnikiem, który doprowadził do sytuacji, z jakiej aktualnie znamy Wenezuelę był kolejny kryzys naftowy, ale tym razem dotyczący krajów które ropę posiadały. Cena surowca poszybowała w dół łącznie z gospodarką Wenezueli, która oparta była przecież tylko i wyłącznie na wydobyciu. Na ulicę zaczęły wychodzić tłumy ludzi, których zamieszki były ostro tłumione przez policję. Maduro ani trochę nie miał zamiaru słuchać rozgoryczonych obywateli i kontynuował swoją „walkę” z inflacją wprowadzając chociażby dwudniowy tydzień pracy. Dlaczego? Otóż dlatego, żeby ograniczyć zużycie energii elektrycznej.

Kryzys trwał jednak w najlepsze i trwa do dnia dzisiejszego³⁶. Przez pryzmat opisanej historii Wenezueli można dostrzec, jak przez beztroską politykę finansową, populizm i korupcję można doprowadzić do totalnej ruiny kraj, który „śpi” na największych złożach ropy naftowej na świecie. W drugiej połowie XX wieku Wenezuelę, śmiało można porównać do aktualnego Dubaju. Miały tam miejsce premiery najnowszych samochodów, stolica Caracas opływała najnowszymi technologiami, a do kraju ochoczo nadciągały zagraniczne firmy.

Drugim z błędów było oparcie całej gospodarki tylko na jednej gałęzi przemysłu – wydobyciu ropy. Było to skrajnie nieodpowiedzialne, gdyż już wtedy wiadomo było, że cena ropy może się wahać i nie będzie zawsze tylko iść do góry.

Pierwsze takie sygnały zostały jednak zignorowane, ale kolejne przynosiły już dramatyczne skutki, głównie dla najuboższych mieszkańców. W sklepach brakowało i do dzisiaj brakuje żywności i leków, gdyż kraju po prostu nie stać na import. Rolnictwo również nie jest w stanie wyprodukować na tyle produktów, żeby zaspokoić potrzeby obywateli, ponieważ przez długie lata było pomijane i jest bardzo mocno niedofinansowane.

Podsumowując Wenezuela jest idealnym przykładem tego, że pomoc socjalna musi mieć pewne granice. Programy pomocy socjalnej, takie jak świadczenia pieniężne czy dodatkowe zasiłki, mogą bezpośrednio zwiększać siłę nabywczą grup społecznych objętych wsparciem.

To z kolei może prowadzić do wzrostu popytu na dobra i usługi, co może wpływać na wzrost cen. Pomoc socjalna może również mieć wpływ na strukturę gospodarki, kierując środki finansowe w konkretne obszary. Jeśli pomoc trafia do sektorów o niższej elastyczności podaży, może to prowadzić do presji na wzrost cen w tych obszarach.

Hiperinflacja w Zimbabwie

Kraj ten leżący w południowej części kontynentu Afrykańskiego zajmuje aktualnie drugie miejsce w rankingu krajów, które osiągnęły największą inflację w historii, zaraz po Węgrzech z 1946 r.. W szczytowym momencie wzrost cen wynosił 89,7 tryliarda procent. Wynik wydaje się wręcz kosmiczny jednak co takiego stało się w Zimbabwie, że skala inflacji była aż tak wysoka, że ceny podwajały się codziennie? Otóż ponownie winę bierze za to złe zarządzanie finansami kraju i nieliczenie się z zasadami ekonomii.

W 1980 r. prezydentem zostaje Robert Mugabe³⁷. Jego partia głosi poglądy marksistowskie i socjalistyczne. W 1992 i 1995 r. Zimbabwie nawiedzają dwie potężne susze, które bardzo

³⁶ W 2022 r. inflacja wyniosła 234%, w 2021 zaś aż 686%.

³⁷ <https://glospokolenia.pl/2023/02/historia-tryliardowej-inflacji-w-zimbabwie-od-czego-sie-zaczelo/>, [dostęp 28.11.2023].

mocno osłabiają gospodarkę kraju. W roku pierwszej suszy, pomimo braku odpowiednich środków, Mugabe zarządza wykup farm, które były opuszczone, otoczone komunalnymi gruntami, właściciel był nieobecny lub posiada kilka innych farm. Zarządzenie zakładało odszkodowanie oraz prawo do odwołania się od decyzji o wykupie przez państwo³⁸.

W 1997 r. ogłoszono pakiet emerytur i odszkodowań dla weteranów walk o niepodległość. Program ten miał kosztować około 3% ówczesnego PKB Zimbabwe. Mimo braku środków, ponieważ Zimbabwe zostało odcięte przez Bank Światowy od kredytów, w tym samym roku podjęto decyzję o przymusowym wykupie farm od białych osadników, w rękach których była większość najlepszej jakości ziem. Nacjonalizacja gruntów została przeprowadzona przymusowo.

Brak środków na wspomniane działania doprowadził do paniki na rynku i odpływu z kraju zagranicznego kapitału. Spowodowało to też zdecydowane uszczuplenie rezerw walutowych banku Zimbabwe. Rząd szukał pieniędzy poprzez podnoszenie podatków, jednak to z kolei spotkało się z dużym niezadowoleniem mieszkańców, które dodatkowo zostały wsparte protestami spowodowanymi coraz droższą żywnością. Wprowadzono również kontrolę cen.

Od 1999 r. Mugabe jeszcze bardziej zaostrzył politykę wobec białej ludności i przymusowo nacjonalizował³⁹ ich gospodarstwa. Wspierał ugrupowania partyzantów które okupowały ich farmy oraz nasilał przesiedlenia białej ludności. Warto nadmienić, że inflacja wtedy wynosiła już około 70%. A był to dopiero początek niespotykanego wzrostu. W 2001 r. rząd podjął decyzję o zamrożeniu cen podstawowych surowców oraz żywności. Ceny były ustalone na tyle nisko, że nie pokrywały nawet kosztów produkcji co doprowadziło do zamknięcia wielu firm i znacznego wzrostu poziomu bezrobocia. Finalnie wskaźnik inflacji ani trochę nie oddawał rzeczywistości.

W 2002 r. bank centralny rozpoczął zaostrzanie polityki pod kątem inflacji – między innymi zwiększono stopy procentowe (które przez pewien czas były nawet ujemne) a rząd zniósł wprowadzone limity cen na większość towarów. Pozwoliło to zobaczyć efekty w postaci niższej inflacji jednak początkiem 2005 r. zaczęto rozluźniać politykę finansową, a niecały rok później przyniosło to efekt w postaci pierwszego przekroczenia 1000% inflacji. Dokonano wtedy również pierwszej denominacji⁴⁰. Pomimo tego ceny nadal rosły, Mugabe podjął decyzję o kolejnych wprowadzeniu cen maksymalnych co w jego mniemaniu miało zahamować inflację.

Sytuacja nie ulegała poprawie a w 2008 r. do obiegu dopuszczony został banknot o nominale aż 500 mln, wypłaty zaś w czerwcu zostały z urzędu ograniczone do 100 bilionów dolarów Zimbabwe – za taką kwotę nie dało się kupić nawet chleba. Pod koniec lipca do obiegu wprowadzono banknot o nominale 100 mld. W sierpniu dokonano kolejnej denominacji⁴¹ jednak zaledwie miesiąc po niej odczyt inflacji wykazał zatrważający poziom 500 mld procent. Dolar Zimbabwe stracił na znaczeniu a płatności zaczęto dokonywać w obcych walutach.

³⁸ *Tamże.*

³⁹ Zmieniał własność z prywatnej na własność państwową. J. Mathew, Zimbabwe to give \$1 for Z\$35 quadrillion in exchange rate as nation phases out local currency, <https://www.ibtimes.co.uk/zimbabwe-give-1-z35-quadrillion-exchange-rate-nation-phases-out-local-currency-1505753>, [dostęp 28.11.2023].

⁴⁰ Denominacja wynosiła 1000:1.

⁴¹ 10 000 000 000:1.

Spowodowało to praktycznie całkowite zaniknięcie lokalnej waluty i koniec końców w 2015 r. podjęto decyzję o całkowitym wycofaniu dolara Zimbabwe na rzecz dolara amerykańskiego.

Nieporadne rządy Roberta Mugabe doprowadziły 18 listopada 2017 r. do wyjścia obywateli na ulice stolicy. Lud domagał się ustąpienia prezydenta kraju, został jednak rozprędzony przez wojsko. Kolejnego dnia odbyło się spotkanie władz partii na których podjęto decyzję, na mocy której Mugabe został zwolniony z posady prezydenta na rzecz Emmersona Mnangagwy.

Do 2019 r. dolar amerykański pozostawał środkiem płatniczym. W roku tym ze względu na znaczną poprawę stanu gospodarki zdecydowano się na wprowadzenie zakazu płatności w walutach zewnętrznych i przywrócenie do obiegu dolara Zimbabwe.

Zimbabwe można przytoczyć jako kolejny po Wenezueli kraj, w którym zła polityka finansowa władz doprowadza kraj blisko upadłości. Kolejny raz warto chwilę przystanąć i wyciągnąć wnioski czy hojna polityka socjalna państwa jest na pewno powyżej pewnego poziomu dobra, oraz czy nacjonalizowanie większości przemysłu w kraju również. Łatwo dostrzec, że w pierwszej chwili wydaje się to jak najbardziej dobre i pomocne społeczeństwu, ale budowanie silnej gospodarki to nie sprint, ale maraton – dopiero po pewnym czasie zobaczymy skutki pewnych działań, które pozytywne efekty dają tylko pozornie a później naprawdę sprawiają, że życie obywateli staje się coraz trudniejsze.

Zimbabwe było wcześniej dotknięte jednym z największych przypadków hiperinflacji na świecie w latach 2007-2008, co doprowadziło do zaniku rodzimej waluty (dolara Zimbabwe) i przejścia na użycie innych walut, takich jak dolar amerykański. Po tym okresie kraj wprowadził dolar amerykański jako główną walutę używaną w transakcjach handlowych.

Sposoby walki z inflacją

Sposoby walki z inflacją dla przejrzystości tekstu pozwolę sobie podzielić na dwie grupy – grupę wariantów dla przeciętnego obywatela oraz instrumenty jakimi może posłużyć się państwo, aby „zdusić” inflację. Każda z nich zawiera kilka możliwości.

Przy założeniu, że poziom inflacji wynosi 14,7%⁴² logicznym faktem jest, że za wynagrodzenie za pracę można kupić znaczną mniejszą ilość towarów. Całe szczęście, sytuacja w Polsce się stabilizuje i nie jest taka jak na Węgrzech⁴³, w Turcji⁴⁴ czy w Wenezueli⁴⁵. To nie zmienia jednak faktu, że sytuacja nie jest przyjazna dla portfeli mieszkańców Polski.

Obywatele na różne sposoby próbują radzić sobie z zaistniałą sytuacją, a chyba największy odsetek zdecydował się na rozmowę z pracodawcą o podwyżce. Jest to zdecydowanie najprostsza droga do skompensowania sobie inflacji, w końcu rozmowa z szefem nie jest niczym trudnym ani nic nas nie kosztuje. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego jest to metoda skuteczna, gdyż w I kwartale 2023 r. względem analogicznego okresu dla roku 2022 wzrost średniego wynagrodzenia wyniósł 14,3%. Tylko czy aby na pewno? Na początku warto

⁴² Wskaźnik za kwiecień 2023.

⁴³ W kwietniu 2023 r. inflacja wyniosła 24%.

⁴⁴ W marcu 2023 inflacja w Turcji wyniosła prawie 51% w skali rok do roku.

⁴⁵ Według danych podanych przez wiceprezydent Wenezueli inflacja w tym kraju w 2022 r. wyniosła 234%.

odnieść się do wymienionej statystyki GUS-u, która zawiera między innymi podwyżki z przemysłu ciężkiego i górnictwo, w którym podwyżki są dużo większe, niż w innych sektorach co już zaburza wynik. Do tego dodać trzeba, że nie każda firma może pozwolić sobie na to, żeby podnieść pensje każdego pracownika o blisko 15% a niektórzy pracodawcy zwyczajnie nie będą chcieli tego zrobić. Ci z kolei którzy podniosą pensje pracowników podniosą ceny towarów lub usług, które świadczą. W tej sytuacji staje się na granicy spirali płacowo-cenowej⁴⁶.

Kolejną opcją, dla osób które posiadają oszczędności w gotówce a boją się większego ryzyka w innych inwestycjach są lokaty bankowe. W dobie obecnych stóp procentowych banki proponują rekordowe oprocentowania, które mogą przekraczać nawet 8%. Prosto zauważyć fakt, że owe 8% nie dorównuje wskaźnikowi inflacji i nadal Kowalski, które ulokuje pieniądze w banku będzie stratny, ale jak wspomniałem jest to wybór dla osób, które nie chcą podejmować ryzyka związanego z inną inwestycją. Lokata jest najbezpieczniejszą opcją na ulokowanie kapitału, gdyż nawet gdyby bank upadł, to każdy konsument jest chroniony przez BFG⁴⁷ i może być spokojny o swoje oszczędności.

Trzecią opcją, dzięki której obywatel może ochronić swoje pieniądze jest inwestowanie. Samo inwestowanie to niestety temat niesamowicie rozległy, o którym można śmiało napisać osobny artykuł a nawet książkę. Najważniejsze jednak jest świadomość faktu, że każda inwestycja jest obciążona ryzykiem. Nie ma znaczenia, czy nabędzie się mieszkanie, sztabki złota, akcje jakiegoś przedsiębiorstwa czy może otworzy się własny, wymarzony biznes. Każda inwestycja wiąże się z mniejszym lub większym ryzykiem. Trzeba być tego świadomym, że jeśli podejmie się złe decyzje, to zamiast uchronić majątek przed inflacją można go bezpowrotnie zaprzepaścić.

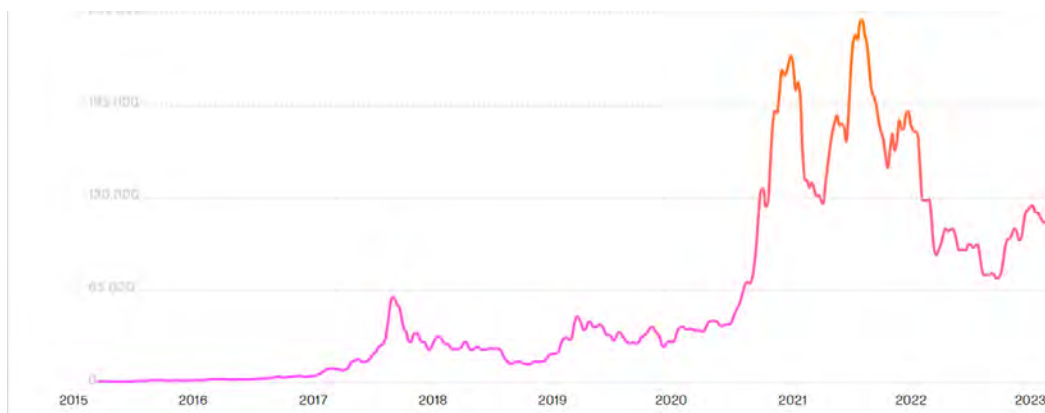
Wiadomo, są inwestycje całkiem bezpieczne takie jak nieruchomości, które zyskują na wartości a do tego mogą co miesiąc przynosić korzyści finansowe w postaci chociażby czynszu uzyskanego z jego wynajmu. Można zainteresować się metalami szlachetnymi które charakteryzują się tym, że nie spotykają je duże spadki a złoto słynie z tego, że najlepiej utrzymuje wartość pieniądza w perspektywie dłuższego czasu.

Kolejną zaletą jest również to, że gdy potrzeba zabrać owy majątek, ponieważ jest chociażby wojna i zbliżają się wrogie wojska, to na pewno prościej zabrać ze sobą kilka sztabek złota niż kilkaset tysięcy w gotówce lub co gorsza dom czy mieszkanie, o którym już totalnie można zapomnieć.

Zainwestować można również w akcje lub coraz bardziej popularne w obecnych czasach kryptowaluty. Tutaj sytuacja jest odmienna niż przy wcześniejszych przykładach. Jeśli chodzi o akcje czy też krypto, to można tutaj w bardzo krótkim czasie zarobić ogrom pieniędzy, ale również z dnia na dzień może nastąpić sytuacja totalnie odwrotna.

⁴⁶ Sytuacja, w której pracownicy chcą zachować realny wzrost swojej pensji (czyli po prostu wypłata zwiększona o inflację), zaś firm chcą utrzymać przewagę przychodów nad kosztami podnoszą ceny – to prowadzi do ciągłego wzrostu cen.

⁴⁷ Bankowy Fundusz Gwarancyjny – instytucja gwarantująca depozyty w Polsce. Każdy Polak lokujący środki np. na lokacie w przypadku ogłoszenia upadłości banku jest objęty gwarancją wypłaty środków do 100 000 € a w szczególnych przypadkach do 200 000 € (Gdy pieniądze pochodzą np. ze sprzedaży domu nie związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej). Fundusz Gwarancyjny realizuje również pomoc w stosunku do banków, które są zagrożone upadłością.

Wykres 8. Kryptowaluta Bitcoin w latach 2015-2023

Źródło: <https://zondacrypto.com/pl/kurs-walut/kurs-bitcoin-pln>, [dostęp 28.11.2023].

Ową sytuację można zaobserwować na wykresie kryptowaluty Bitcoin który znajduje się powyżej. Od swojego szczytowego momentu wystarczy bardzo krótki okres czasu, żeby stracić 70% swojej wartości. Może się stać również odwrotnie, jak od początku 2020 r. do 2021 gdzie Bitcoin w przeciągu roku zyskał na wartości około 7-krotnie. Zatem jeśli ktoś zainwestował w odpowiednim momencie milion zł, i również w odpowiednim momencie sprzedał, to w przeciągu roku zarobił „na czysto” około 6 mln zł.

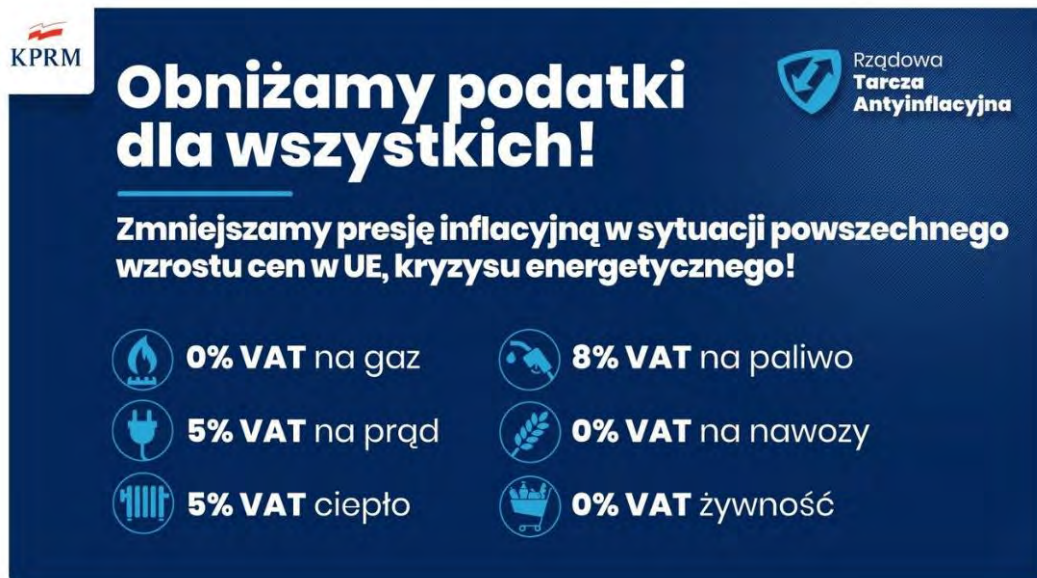
Obywatel nie musi zatem liczyć na działania państwa w kontekście wzrostu cen i spadku realnego wynagrodzenia. Ma odpowiednie możliwości, żeby samemu zatroszczyć się o swój portfel, jednak, żeby było to efektywne to trzeba podjąć ryzyko, ponieważ na lokatach bankowych nie uda się otrzymać oprocentowania adekwatnego do wskaźnika inflacji. Jeśli ktoś boi się ryzyka, musi liczyć na działania ze strony państwa w celu obniżenia wskaźnika inflacji. A w jaki sposób państwo może zwalczać inflację?

Najbardziej popularnym sposobem jest podnoszenie przez Radę Polityki Pieniężnej⁴⁸ stóp procentowych. Oznacza to w praktyce ograniczenie pieniędzy na rynku, ponieważ pieniądź jest „droższy”. Przedsiębiorcy nie biorą kredytów na dalsze rozwijanie firm, ludzie wstrzymują się z kredytami hipotecznymi. Spada popyt na różnego rodzaju dobra i usługi właśnie przez to, że ludzie nie mają aż takiego dostępu do pieniądza. Jeśli spada popyt to wynikiem tego są również ceny, które nie rosną w aż takim tempie.

Państwo posiada również możliwość obniżenia cen towarów i to bez nakładania ogólnego limitu. Mowa oczywiście o obniżaniu podatków które też są składnikiem finalnej ceny produktu.

Za przykład może posłużyć tutaj „Tarcza Antyinflacyjna” wprowadzona w Polsce w 2022 r. Przewidywała ona niższe podatki VAT na bardzo niezbędne towary dla gospodarstw domowych jak paliwo, prąd czy przede wszystkim zerowy podatek na żywność. Był to na pewno dobry pomysł, aby wspomóc zwłaszcza te rodziny z biedniejszej części społeczeństwa i to bez „pompowania” pieniędzy w postaci różnych dodatków socjalnych.

⁴⁸ Organ decyzyjny Narodowego Banku Polskiego.

Rys. 1. Plakat promujący „tarcę antyinflacyjną”

Źródło: <https://www.gov.pl/web/uw-podlaski/tarcza-antyinflacyjna-20-zdecydowane-dzialania-rzadu-przeciw-skutkom-inflacji>, [dostęp 28.05.2023].

Sama tarcza była jednak tylko na określony czas a bardzo szkoda, gdyż obniżanie podatków jest bardzo dobrym ruchem i przede wszystkim sprawdzonym na przykładzie innych państw jak chociażby Czechy. Obniżono tam znacznie podatki w ostatnich latach (sporo polskich firm przeniosło się za południową granicę motywując się właśnie dużo niższymi podatkami niż w Polsce) a gospodarka Czech znacznie się umocniła. Trzeba również starać się o wzmocnienie waluty. Byłoby to o tyle korzystne, że towary eksportowane spoza granic Polski opłacane jest na zbliżonym poziomie, ale na pylonach ceny idą w górę, ponieważ za paliwa płaci się w dolarze, który w danym momencie zyskał w stosunku do złotówki. Im bardziej złoty będzie umocniony, tym tańszy dla Polski będzie import a w związku z tym Polacy dużo produktów będą mogli nabyć taniej, w tym te bardzo potrzebne jak wspomniane paliwa.

Podsumowanie

Zjawisko inflacji jest bardzo zawiłym i skomplikowanym tematem. Na przykładzie Polski, Wenezueli i Zimbabwe można zauważyć, że najczęściej to błędy ludzkie doprowadzają do stanu, w którym wzrost cen zaczyna się wymykać spod kontroli. Przez błędne decyzje rozumie się nadmierne wydatki z budżetu na przykład na politykę socjalną, ale i obniżanie lub wzrost stóp procentowych w niewłaściwym czasie. Obywatele państwa powinni mieć podstawową wiedzę ekonomiczną i pojęcie skąd biorą się różne zjawiska ekonomiczne. Bardzo ważne jest, aby cały czas poszerzać swoje pojęcie o ekonomii, gdyż może ono tylko i wyłącznie pomóc w dalszym życiu i zabezpieczeniu swojej przyszłości.

Bibliografia

- Grabia R., *Reakcje Narodowego Banku Polskiego na zmiany stóp inflacji i wzrostu gospodarczego w czasie pandemii COVID-19*, Folia Oeconomica, nr 3(360) 2022.
- Gwiazda A., *Kraj ropą płynący stał się państwem upadłym. Jak to możliwe, że Maduro wciąż utrzymuje się przy władzy?*, Forsal.pl, <https://forsal.pl/artykuly/1397666,wenezuela-dochody-z-handlu-ropa-i-zlotem-utrzymuja-maduro-przy-wladzy.html>
- Jankowiak L., *Środki walki z inflacją i prognozowanie inflacji w gospodarce kapitalistycznej*, Ruch Prawniczy Ekonomiczny Socjologiczny Rok XLIV, zesz. 4, 1982.
- Jraissati J., Jakee K., *Venezuela's collapse: Exogenous shock or institutional design?*, Economic Affairs, Volume 42, Issue 2, 10 lipca 2022, <https://doi.org/10.1111/ecaf.12537>.
- Kowalewski P., *Sektor naftowy w Wenezueli ważny mimo paraliżu*, Obserwator finansowy, 10.07.2019, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/paraliz-sektora-naftowego-w-wenezueli-nie-zmniejsza-jego-znaczenia-strategicznego/>
- Mathew J., *Zimbabwe to give \$1 for Z\$35 quadrillion in exchange rate as nation phases out local currency*, International Business Times, <https://www.ibtimes.co.uk/zimbabwe-give-1-z35-quadrillion-exchange-rate-nation-phases-out-local-currency-1505753>.
- <https://www.bankier.pl/gospodarka/wskazniki-makroekonomiczne/lpg-pol>
- <https://300gospodarka.pl/wykres-dnia/inflacja-w-polsce-na-przestrzeni-lat-wykresy-gus>
- <https://www.money.pl/pieniadze/kurs/usd,787.html>
- <https://www.money.pl/pieniadze/kurs/gbp,789.html>
- <https://www.money.pl/gielda/surowce/dane.ropa.html>
- <https://forsal.pl/gospodarka/inflacja/artykuly/8683202,inflacja-w-polsce-i-w-strefie-euro.html>
- <https://zondacrypto.com/pl/kurs-walut/kurs-bitcoin-pln>
- <https://www.gov.pl/web/uw-podlaski/tarcza-antyinflacyjna-20-zdecydowane-dzialania-rzadu-przeciw-skutkom-inflacji>
- <https://www.youtube.com/watch?v=2sqCe9sm2gM&t=1031s>
- <https://glospokolenia.pl/2023/02/historia-tryliardowej-inflacji-w-zimbabwe-od-czego-sie-zaczelo/>
- <https://www.money.pl/gospodarka/inflacjabezrobocie/edukacja/inflacja/>
- https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.pl.html
- <https://pl.wikipedia.org/wiki/Inflacja>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://businessinsider.com.pl/gospodarka/makroekonomia/jak-zbic-inflacje-ekonomisci-tak-politycy-moga-zmniejszyc-podwyzki-cen/m030321>
- <https://www.gov.pl/web/uw-podlaski/tarcza-antyinflacyjna-20--zdecydowane-dzialania-rzadu-przeciw-skutkom-inflacji>
- <https://www.rp.pl/gospodarka/art36651751-skuteczna-recepta-na-walke-z-inflacja-nie-moze-przejsc-politykom-przez-gardlo>
- <https://www.aliorbank.pl/dodatkowe-informacje/pomoc/pytania-i-odpowiedzi/czym-jest-bankowy-fundusz-gwarancyjny.html>
- <https://www.money.pl/gospodarka/inflacja-w-wenezueli-spadla-do-234-proc-powialo-optyzymem-ale-tylko-na-chwile-6858787176405600a.html>
- <https://magazynprzedsiębiorcy.pl/inflacja-w-turcji>

INFLATION IN POLAND COMPARED TO SELECTED EUROPEAN AND WORLD COUNTRIES

Abstract

Over the past year, inflation has become a widely discussed topic both in the media and in family and social conversations. Not only does the rise in prices result in an accelerated shrinking of the purchasing power of wages for everyday purchases, but it also translates into a lower standard of living, as fewer and fewer goods and services can be purchased with average earnings. Observing the worsening situation, people wonder where this inflation comes from and what exactly it means. In this chapter, a kind of narrative guide to price increases has been created, in which the authors show what inflation is, list its various causes and effects. They then analyse the situation of several selected countries, including Poland. The aim of the chapter was to analyse inflation in Poland against the background of selected countries in Europe and the world.

Keywords: inflation, stagflation, deflation, Venezuela, Zimbabwe.

Katarzyna Durak¹

Wpływ pandemii COVID-19 na kondycję finansową
małych i średnich przedsiębiorstw
w powiecie kieleckim w świetle badań własnych
*Impact of the COVID-19 pandemic on the financial health
of small and medium-sized enterprises
in the Kielce district in the light of own research*

Streszczenie

Pandemia COVID-19 dokonała wielu zmian w 2020 r. na całym świecie. Zamykanie gospodarek, przecięte łańcuchy dostaw, ograniczenia komunikacyjne, praca i nauka zdalna, zakaz wychodzenia z domów, a także upadki przedsiębiorstw to tylko nieliczne jej konsekwencje. Kryzys wywołany pandemią COVID-19 przede wszystkim wykreował zagrożenia dla działalności MŚP. Nagłe zmiany w otoczeniu przekształciły się na wyzwania, również dla polityki rządowej. Celem rozdziału jest analiza i ocena kondycji finansowej przedsiębiorstw w powiecie kieleckim z sektora MŚP w dobie pandemii. Przedsiębiorstwa z sektora MŚP są priorytetowym segmentem gospodarki krajowej budującym jej wartość i stanowią ok. 98% wszystkich przedsiębiorstw w Polsce². MŚP nie tylko wypracowują PKB a dzięki temu jest wzrost gospodarczy, lecz także skupiają własność środków produkcji w rękach prywatnych, przez co zwiększa się efektywność tworzenia wartości³. Jest to możliwe dzięki szybszemu procesowi decyzyjnemu sektora MŚP, co zapewnia wysoką sprawność zarządzania. Przedsiębiorstwa są w stanie dopasować usługi do lokalnych potrzeb, uwzględniając specyfikę danego regionu⁴. Poza tym duża aktywność tego sektora pobudza gospodarkę regionu.

Słowa kluczowe: MŚP, mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa, tarcza antykryzysowa, gospodarka pandemia COVID-19, kryzys na Ukrainie.

¹ Studentka II st. Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach, Przewodnicząca Samorządu Studenckiego Instytutu Nauk Ekonomicznych, Członek Zarządu Studenckiego Koła Naukowego Instytutu Nauk Ekonomicznych w Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach

² Rocznik Statystyczny GUS, 2022.

³ I. Szczepaniak, *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce (na przykładzie przemysłu spożywczego)*, Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy, 2009/2(1), s. 73.

⁴ M. Wardęcka, *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw powiatu konińskiego*, Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zarządzanie, 2017/44(1), s. 7.

Wstęp

Sektor MŚP jest to sektor publiczny i prywatny, do którego należą mikrofirmy oraz małe i średnie firmy. Sektor MŚP jest pojęciem stosowanym w nomenklaturze międzynarodowej i wyróżniany jest w całej Unii Europejskiej (UE), a także w nomenklaturze stosowanej przez takie organizacje jak: Bank Światowy, Światowa Organizacja Handlu czy Organizacja Narodów Zjednoczonych. Firmy z sektora MŚP są fundamentem polskiej gospodarki bowiem generują prawie połowę polskiego PKB⁵. Najmniejsze firmy tj. mikroprzedsiębiorstwa generują ponad 30% polskiego PKB. Biorąc pod uwagę rozwój przedsiębiorstw z sektora MŚP to udział ich w tworzeniu PKB ma tendencje rosnącą. Przedsiębiorstwa z sektora MŚP zdecydowanie górują w takich dziedzinach jak usługi i handel, które wnoszą do budżetu największe wpływy⁶.

Rok 2021 był dla wielu firm bardzo trudny przede wszystkim ze względu na konsekwencje pandemii koronawirusa. Wprowadzane przez rząd obostrzenia dotknęły w dużej mierze branżę usługową, taką jak np.: hotelarstwo, gastronomia, fryzjerstwo, której działalność stanowi istotną część sektora MŚP. Pandemia w roku 2020 spowodowała, że zostały zamknięte centra handlowe i restauracje, wstrzymano wiele już rozpoczętych budów, zamrożona została branża turystyczna czy zawieszono zostały działalności gospodarcze wybranych usług, co stanowiło bardzo ciężkie dla przedsiębiorców z sektora MŚP skutki pandemii koronawirusa. Przeprowadzone badania na zlecenie Polskiego Instytutu Ekonomicznego (PIE) i Polskiego Funduszu Rozwoju (PFR) w maju 2020 r. pokazały, że jedynie nieco ponad 40% polskich firm posiada środki finansowe niezbędne do przeżycia powyżej 3 miesięcy. Znaczna część przedsiębiorców już w maju miała liczne dylematy z regulowaniem bieżących zobowiązań, a także z egzekwowaniem należności. Powstała sytuacja była bardzo trudna dla mikro i małych firmy, w które koronawirus uderzył najmocniej⁷. Według danych GUS w II kwartale 2020 r., który był czasem charakteryzującym się nałożeniem ograniczeń na wiele branż, nastąpił radykalny spadek rejestracji nowych firm oraz wzrost zamykanych działalności gospodarczych. W II kwartale 2020 r. powstało ponad 64 tys. nowych przedsiębiorstw, co stanowiło ponad 38% mniej niż w analogicznym okresie poprzedniego roku. Natomiast w tym samym okresie według GUS upadło o 20% więcej firm niż w II kwartale 2019 r.⁸.

Dlaczego tak ważne są przedsiębiorstwa z sektora MŚP, wynika z ich definicji, która dotyczy między innymi ilości zatrudnionych pracowników jak i uzyskiwanych obrotów za dany rok obrachunkowy.

⁵ PKB, czyli Produkt Krajowy Brutto, to wskaźnik ekonomiczny, który odzwierciedla wielkość produkcji dóbr i usług w danym kraju w ciągu określonego czasu. PKB mierzy się w danym kraju, a jego wzrost wskazuje na rozwój gospodarczy. Jest to wskaźnik ekonomiczny, który odzwierciedla wielkość produkcji dóbr i usług w danym kraju w ciągu określonego czasu. PKB mierzy się w danym kraju, a jego wzrost wskazuje na rozwój gospodarczy. PKB stanowi zatem podstawowy wskaźnik porównawczy między krajami, umożliwiając porównanie ich poziomu życia oraz potencjału ekonomicznego. Wzrost PKB może wynikać z różnych czynników, takich jak zwiększenie wydajności pracy, inwestycje lub rozwój nowych technologii. <https://wzr.pl/ekonomia/czym-jest-wskaznik-pkb-produkt-krajowy-brutto/>, [dostęp 03.06.2023].

⁶ A. Kuchciński, *Organisation and functioning of the financial system for support of enterprise development by business environment institutions in Poland*, Old Polish University of Applied Sciences in Kielce Publishing House, Kielce 2022, s. 30-31.

⁷ <https://www.wfr.org.pl/blog/2021/01/18/struktura-sektora-msp-w-polsce-mikro-male-czy-srednie-kto-dominuje-w-ramach-tej-struktury/>, [dostęp 03.06.2023].

⁸ Tamże.

Mikroprzedsiębiorstwo to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 10 pracowników, którego roczny obrót oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 2 mln euro.

Małe przedsiębiorstwo to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 50 pracowników, którego roczny obrót oraz/lub całkowity bilans roczny nie przekracza 10 mln euro.

Średnie przedsiębiorstwo z kolei to przedsiębiorstwo zatrudniające mniej niż 250 pracowników, którego roczny obrót nie przekracza 50 mln euro lub całkowity bilans roczny nie przekracza 43 mln euro⁹.

W tabeli 1 przedstawiono klasyfikację przedsiębiorstw MŚP.

Tabela 1. Klasyfikacja przedsiębiorstw ze względu na liczbę pracowników oraz obrót roczny

Lp.	Rodzaj przedsiębiorstwa	Pułap ilości zatrudnionych pracowników	Roczny obrót	lub	Całkowity bilans roczny
1.	Mikro przedsiębiorstwo	zatrudniające mniej niż 10 pracowników	roczny obrót całkowity nie przekracza 2 milionów EUR		całkowity bilans roczny nie przekracza 2 milionów EUR
2.	Małe przedsiębiorstwo	zatrudniające mniej niż 50 pracowników	roczny obrót całkowity nie przekracza 10 milionów EUR		całkowity bilans roczny nie przekracza 10 milionów EUR
3.	Średnie przedsiębiorstwo	zatrudniające mniej niż 250 pracowników	roczny obrót nie przekracza 50 milionów EUR		całkowity bilans roczny nie przekracza 43 milionów EUR.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyciągu z zalecenia Komisji 2003/361/WE z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącego definicji małych i średnich przedsiębiorstw (Dz.U. L 124 z 20.5.2003).

Z analizy danych zawartych w tabeli 1 jednoznacznie wynika, że bardzo istotny jest roczny obrót, który jest podstawą do zakwalifikowania danego przedsiębiorstwa do grupy mikro, małych czy średnich przedsiębiorstw.

Analiza społeczno-gospodarcza w powiecie kieleckim w latach 2018-2021

Terenem prowadzonych badań był powiat kielecki, który zajmuje 2246 km² i znajduje się¹⁰ w nim: dziewiętnaście gmin (10 miejsko-wiejskich i 9 wiejskich).

Na dzień 30.06.2020 r. powiat kielecki zamieszkiwało 210 682 osób¹¹, a gęstość zaludnienia¹² wynosiła 94 osoby/1 km².

Powiat kielecki w 2021 r. liczył 210 682 mieszkańców, z czego 50,2% stanowią kobiety, a 49,8% mężczyźni.

⁹ http://www.pih.org.pl/images/definicja_msp.pdf, [dostęp 03.06.2023].

¹⁰ <https://www.polskawliczbach.pl/>, [dostęp 20.01.2023].

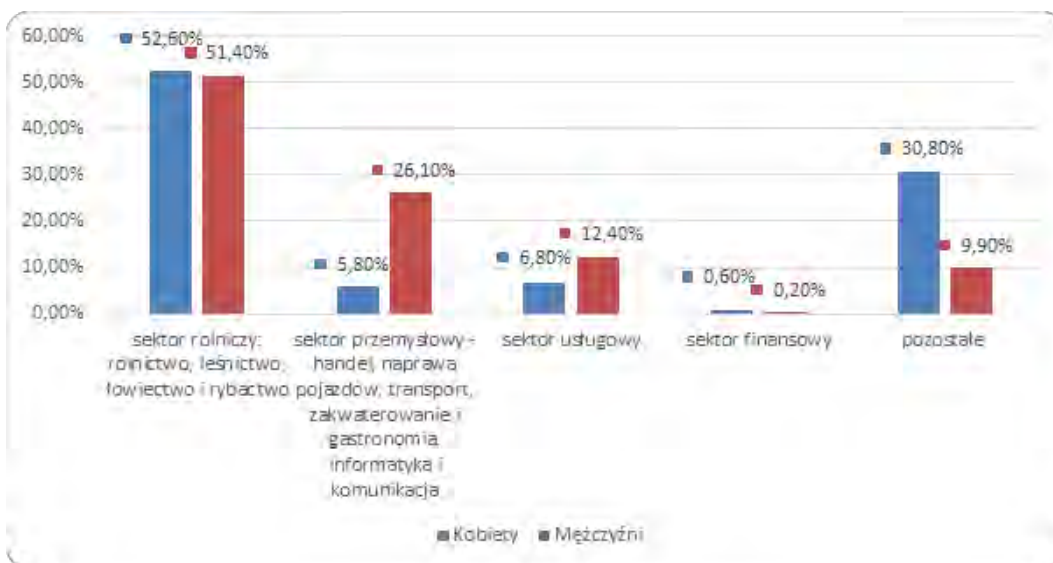
¹¹ www.powiat.kielce.pl, [dostęp 06.01.2023].

¹² Zgodnie z definicją „Miara zagęszczenia ludności na określonym terytorium – wyrażana najczęściej w osobach na 1 km kw. (również w osobach na 1 ha – przy bardzo dużym zaludnieniu np. w aglomeracjach)”. <https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3915.pojecie.html>, [dostęp 22.01.2023].

Wykres 1. Populacja powiatu kieleckiego w podziale na płeć w latach 2018-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://www.polskawliczbach.pl/powiat_kielecki, [dostęp 15.01.2023].

Wykres 2. Pracujący wg sektorów ekonomicznych w powiecie kieleckim – stan na 31.12.2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://www.polskawliczbach.pl/powiat_kielecki, [dostęp 15.01.2023].

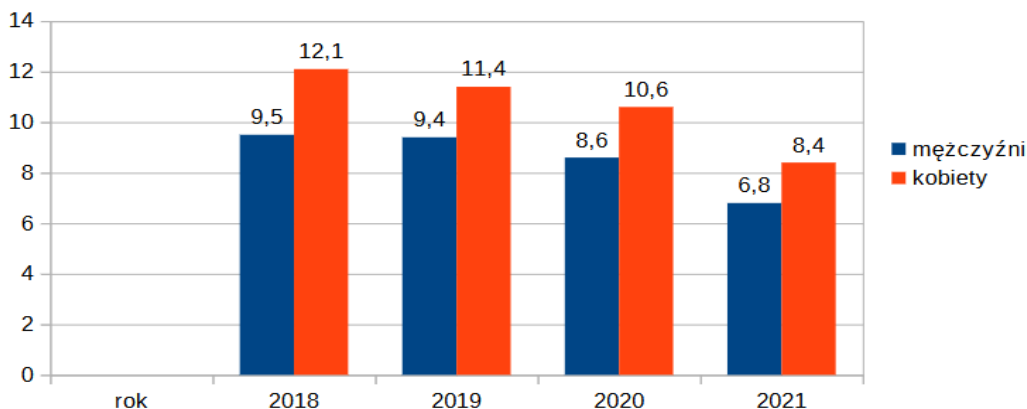
Natomiast na wykresie 2. przedstawiono procentowy rozkład pracujących w powiecie kieleckim, w poszczególnych sektorach¹³:

- rolniczym obejmującym: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo oraz rybactwo,

¹³ Tamże.

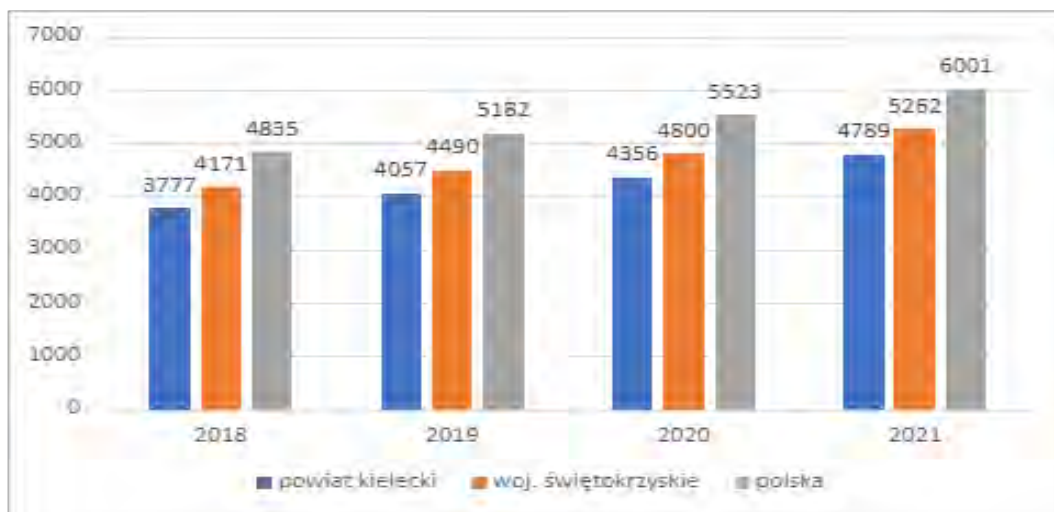
- przemysł i budownictwo,
- sektor usługowy obejmujący handel, naprawę pojazdów, transport, usługi hotelowe, komunikację, gastronomię,
- sektor finansowy, w którym działają przedsiębiorcy zajmujący się działalnością finansową, ubezpieczeniową oraz obsługującą rynek nieruchomości.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w podziale na płeć w powiecie kieleckim w latach 2018-2021 [%]

Wykres 3. Stopa bezrobocia w powiecie kieleckim w latach 2018-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: https://www.polskawliczbach.pl/powiat_kielecki, [dostęp 15.01.2023].

Wykres 4. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie kieleckim na tle województwa i kraju – w latach 2018-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie https://www.polskawliczbach.pl/powiat_kielecki, [dostęp 15.01.2023].

Istotnym zagadnieniem dla rozwoju przedsiębiorstw z sektora MŚP była stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie kieleckim w latach 2018-2021 w podziale na płeć. Z przedstawionych danych wynika, że mimo wybuchu pandemii stopa bezrobocia spada w powiecie kieleckim. Więcej bezrobotnych było kobiet niż mężczyzn.

Rozkład stopy bezrobocia rejestrowanego w powiecie kieleckim przedstawiono na wykresie 3.

Wraz ze spadkiem bezrobotnych rosło w badanych latach przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto. W 2018 r. wynosiło ono 3777 zł, zaś w 2021 r. już 4789 zł. Odnotowano zatem wzrost o 47,4%. Przeciętne wynagrodzenie brutto w powiecie kieleckim w latach 2018-2021 przedstawiono na wykresie 4.

Problemy i hipotezy badawcze

Przed przystąpieniem do badań został określony problem główny, który brzmiał: Jak wygląda kondycja finansowa MŚP w powiecie kieleckim po okresie pandemii COVID-19 w latach 2020-2022?

Problemy szczegółowe brzmiały:

- Jaka była sytuacja przedsiębiorstw w powiecie kieleckim w dobie pandemii COVID-19?
- Czy COVID-19 miał wpływ na ruchy kadrowe w przedsiębiorstwach?
- Jak Tarcza Antykryzysowa wpłynęła na kondycję finansową przedsiębiorstw?
- Z jakimi trudnościami po okresie pandemii musiały zmierzyć się przedsiębiorstwa?

W aspekcie przedstawionych problemów: głównego oraz szczegółowych została sformułowana hipoteza główna, która przyjęła następujące brzmienie: Kondycja finansowa MŚP w powiecie kieleckim pogorszyła się w okresie pandemii. Po okresie pandemii przedsiębiorstwa małe i średnie podjęły działania w celu zniwelowania trudności, jakie wystąpiły w okresie COVID-19, to jest w latach 2020-2022. Weryfikacji postawionej hipotezy dokonano za pośrednictwem przeprowadzonych badań własnych.

Metoda, technika i narzędzie badawcze

Badanie ankietowe przeprowadzono na terenie powiatu kieleckiego w maju 2023 r. Badanie dotyczyło dwóch lat pandemicznych. W celu przeprowadzenia badań wybrana została metoda sondażu diagnostycznego, który definiuje się inaczej jako sondaż ankietowy i jest jedną z częściej używanych metod badawczych¹⁴. Badanie oparto na technice ankiety, której realizacja odbyła się przy wykorzystaniu narzędzia badawczego, jakim jest kwestionariusz ankiety. Ustalono listę pytań, którym z reguły „towarzyszy mniej lub bardziej zamknięty zbiór odpowiedzi”. Ankieta złożona była z 19 pytań, skierowanych do właścicieli przedsiębiorstw

¹⁴ T. Pilch, R. Bauman, *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001, s. 222.

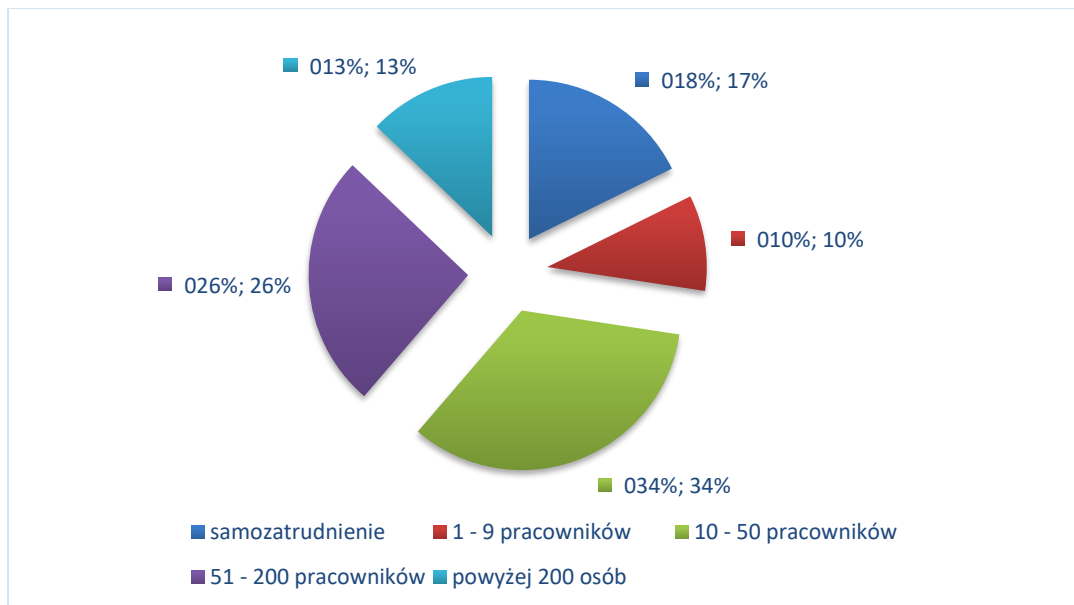
z sektora MŚP i zawierała 5 „bloków” tematycznych: nastroj/ koniunktura gospodarcza w latach 2020-2022, kondycja przedsiębiorstwa, zwolnienia/zatrudnienia pracowników, tarcza anty-kryzysowa oraz trudności po okresie pandemii. Ankieta miała charakter anonimowy. Przedsiębiorstwa do badań własnych z sektora MŚP wybrane zostały losowo w drodze rozmów telefonicznych, na drodze poczty e-mail oraz bezpośrednich odwiedzin u przedsiębiorców.

Do wypełnienia ankiety zgłosiło się 87 przedsiębiorców, ale ostatecznie ankietę ukończyło 62 respondentów tj. 71,3%. Na pytanie dlaczego respondenci nie chcą ukończyć ankiety, bardzo często padała odpowiedź, że dotyczyło to pytań z zakresu finansów, na które w sposób zdecydowany odmówili, ponieważ uważali, że jest to ingerencja w ich działalność gospodarczą.

Wyniki badania

Z przedstawionych pytań skierowanych do przedsiębiorców siedem z nich przedstawia sytuację gospodarczą z jaką musieli zmierzyć się przedsiębiorcy. Bardzo istotnym pytaniem było jak długo działa przedsiębiorstwo, czy obejmowało lata przed pandemią COVID-19.

Największy procent stanowili respondenci, którzy prowadzą swoją działalność gospodarczą od 6 do 10 lat, co stanowi 51,6%. Ich główną działalnością jest przede wszystkim budownictwo, które znalazło swoje odzworowanie w poprawie infrastruktury drogowej w województwie świętokrzyskim. Stanowili oni dość liczną grupę podwykonawców dużych firm budowlanych, co znalazło odzworowanie w ilości zatrudnionych pracownikach w badanych przedsiębiorstwach.

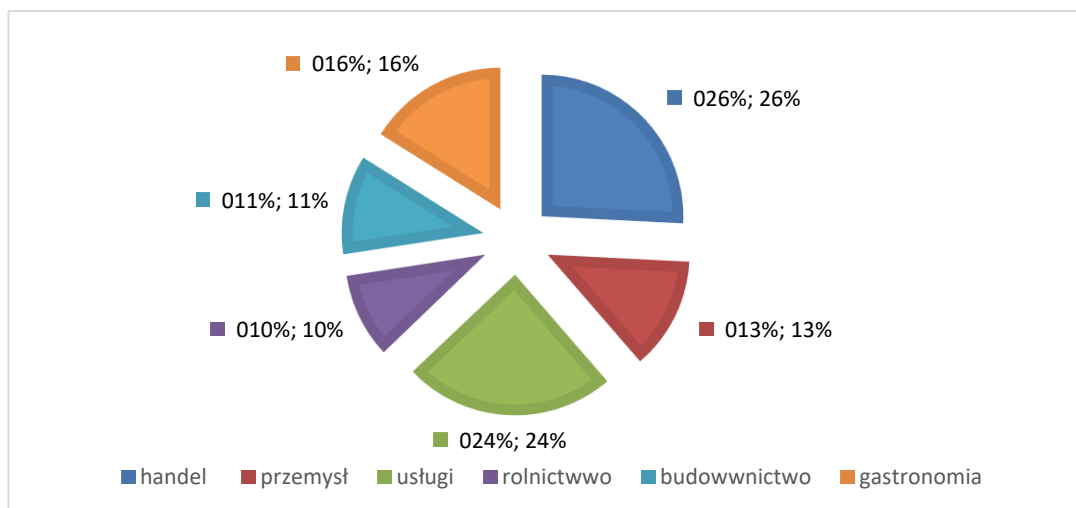
Wykres 5. Procentowy udział przedsiębiorców w aspekcie zatrudnionych pracowników

Źródło: Wyniki badań własnych.

Istotne również były rodzaje prowadzonej działalności wśród respondentów, gdzie największy procent wśród badanych przedsiębiorców stanowili:

- Handel, 26%,
- Usługi, 24%,
- Gastronomia, 16%.

Pozostali przedsiębiorcy byli z takich branż jak: budownictwo, rolnictwo oraz przemysł. Na wykresie 6 przedstawiono udział poszczególnych branż wśród badanych przedsiębiorców.

Wykres 6. Rodzaje prowadzonej działalności gospodarczej

Źródło: Wyniki badań własnych.

Kolejnym ważnym pytaniem była ocena koniunktury gospodarczej w powiecie kieleckim w latach 2020-2022. I tak 51,6% (32 respondentów) oceniło ją jako raczej pozytywną – tak wypowiedzieli się głównie przedsiębiorcy takich branż jak handel i przemysł. Tylko 9,7% (6 osób) koniunkturę oceniło jako raczej negatywnie. Byli to przede wszystkim przedsiębiorcy branży usługowej oraz gastronomicznej, ponieważ poprzez wprowadzone obostrzenia czasie pandemii COVID-19 spowodowało liczne zawieszenia działalności gospodarczych w celu przeczekaania niekorzystnych warunków polityczno- gospodarczych.

Czy wobec tego pandemia koronowirusa miała wpływ na prowadzone działalności gospodarcze w aspekcie trudności w funkcjonowaniu przedsiębiorstw. Odpowiedzi badanych przedsiębiorców były bardzo zdecydowane i udzielali kilku odpowiedzi na postawione im pytanie. Wyniki przedstawiono w tabeli 2. Trudnościami, z jakimi musieli się zmierzyć przedsiębiorcy to przede wszystkim zatory płatnicze, ograniczenia działalności usługowej oraz nieplanowane urlopy (każde po 22,2%). Następstwem zachwianej kondycji finansowej i trudnościami jakie odnotowano w okresie pandemii były dochody przedsiębiorstw, które bardzo trafnie uwzględnił raport PARP jako „Na plus działają przychody ogółem, na minus zaś działają koszty ogółem. Warto zauważyć, że w tym przypadku ponownie kwestia przychodów była najbardziej istotną determinantą: im lepsza sytuacja finansowa firmy, tym bardziej

optymistycznie postrzega ona koniunkturę w gospodarce¹⁵, który był zgodny z otrzymanymi odpowiedziami respondentów.

Tabela 2. Trudności w funkcjonowaniu przedsiębiorstw w okresie pandemii COVID-19

Lp.	Rodzaje trudności w okresie pandemii COVID-19	Odpowiedzi respondentów	% udział odpowiedzi
1.	utrata zamówień i klientów, a zatem spadek obrotów	32	22,2
2.	brak ciągłości produkcji wynikającą z problemów logistycznych	2	1,4
3.	ograniczenie działalności usługowej	32	22,2
4.	wystąpiły zatory płatnicze	32	22,2
5.	nieplanowane urlopy pracowników (opieka nad dziećmi)	32	22,2
6.	kwarantanna z tytułu COVID-19	5	3,5
7.	nie występowały wymienione trudności	9	6,3
	Razem:	144	100,0

Źródło: Wyniki badań własnych.

Tabela 3. Procentowy wskaźnik wypracowanych dochodów w latach 2020-2022

Lp.	Wskaźniki osiągniętego dochodu	Rok 2020 średni % zysku	Rok 2021 średni % zysku	Rok 2022 średni % zysku
1.	Tak – o ile % wzrosły dochody przedsiębiorstwa w stosunku rocznym	12,0	8,0	18,7
2.	Nie – o ile % spadły dochody przedsiębiorstwa w stosunku rocznym	35,0	22,5	10,2

Źródło: Wyniki badań własnych.

Tabela 4. Formy wsparcia przedsiębiorców w ramach tarczy antykryzysowej

Lp.	Rodzaje podjętych działań w okresie pandemii COVID-19	Odpowiedzi respondentów	% udział odpowiedzi
1.	zwolnienie ze składek ZUS	62	18,4
2.	odroczenie płatności podatków	45	13,3
3.	dofinansowanie przestojowego	39	11,6
4.	dofinansowanie ochrony miejsc pracy (FGŚP)	52	15,4
5.	dofinansowanie wynagrodzeń z urzędu pracy	32	9,5
6.	pożyczka z urzędu pracy	62	18,4
7.	niższe zaliczki na PIT/CIT	8	2,4
8.	czasowe odroczenie płatności z tytułu umów najmu, dzierżawy	29	8,6
9.	firma nie skorzystała z żadnych form wsparcia	8	2,4
	Razem:	337	100

Źródło: Wyniki badań własnych.

¹⁵ https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsiębiorstw_13_10_2022, [dostęp 07.03.2023].

Tarcza antykryzysowa¹⁶ to pakiet rozwiązań jakie przygotował rząd, których zadaniem było chronić polskie państwo i obywateli przed kryzysem, jaki wywołała pandemia COVID-19. Badani respondenci skorzystali z następujących form wsparcia w celu zachowania przede wszystkim płynności finansowej.

Przed wszystkim to 62 respondentów skorzystało z bezzwrotnej pożyczki w kwocie 5 tys. złotych z Powiatowych Urzędów Pracy (Fundusz Pracy) i tyleż samo respondentów skorzystało ze zwolnienia na okres 3 miesięcy ze składek ZUS. Te dwie formy były najpopularniejsze wśród badanej grupy respondentów.

Istotne przyczyny po okresie pandemii, które wskazali respondenci to przede wszystkim rosnąca inflacja, znaczny wzrost ceny paliw oraz wzrost ceny energii elektrycznej, co niejednokrotnie przełożyło się na ceny usług czy wytwarzanych towarów i produktów. W ślad za tym spadło zainteresowanie klientów wytwarzanymi dobrami.

Tabela 5. Przyczyny trudności w badanych przedsiębiorstwach po okresie pandemii

Lp.	Rodzaje trudności w przedsiębiorstwach po okresie pandemii COVID-19	Odpowiedzi respondentów	% udział odpowiedzi
1.	spadek popytu	45	14,7
2.	inflacja	62	20,2
3.	wzrost cen paliw	62	20,2
4.	wzrost cen energii elektrycznej	62	20,2
5.	podniesienie kosztów pracy	51	16,6
6.	wzrost kosztów materiałów, półproduktów etc.	25	8,1
	Razem:	307	100

Źródło: Wyniki badań własnych.

Znaczna część przedsiębiorców z sektora MŚP obawia się w dalszym ciągu kolejnego wzrostu cen, wzrostu kosztów pracowniczych biorąc pod uwagę wzrost minimalnego wynagrodzenia w roku 2023 czy dylematów związanych z kosztem energii elektrycznej i gazu, co ma przełożenie na koszty działalności gospodarczej. Do wzrostu cen dołączyła również np. podwyżka składek ZUS dla małych firm, która może być powodem zlikwidowania wielu małych firm. 51,6% (32 osoby), czyli ponad połowa respondentów obecna sytuację oceniła jako złą, a 16,1% (10 osób) nawet jako bardzo złą. Obawiają się, że obecna sytuacja może być dla nich dużym problemem, który może spowodować zawieszenie działalności gospodarczej z powodu zbyt małych dochodów, które nie będą w stanie pokryć kosztów prowadzenia swojego przedsiębiorstwa. W powiecie kieleckim w roku 2021 w rejestrze REGON zarejestrowane były 20 423 podmioty gospodarki narodowej, z czego 17 147 stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. W tymże roku zarejestrowano 2 122 nowe podmioty, a 949 podmiotów zostało wyrejestrowanych¹⁷.

¹⁶ Tarcza antykryzysowa to zestaw kilku ustaw, których celem jest wsparcie polskiej gospodarki w obliczu epidemii koronawirusa. Obejmuje m.in. zwolnienie mikrofirm ze składek ZUS, świadczenie postojowe dla części zleceniobiorców. <https://www.bankier.pl/tarcza-antykryzysowa>, [dostęp 03.03.2023].

¹⁷ https://www.polskawliczbach.pl/powiat_kielecki, [dostęp 24.05.2023].

Wnioski

Pomimo trudnej sytuacji z jaką spotkały się przedsiębiorstwa z sektora MŚP z powodu pandemii COVID-19 oraz rozpoczętej w lutym 2022 r. wojny na Ukrainie, polscy przedsiębiorcy umieli się odnaleźć w tym trudnym dla nich okresie. Pomimo strachu i obaw o dalszą swą egzystencję, świętokrzyscy przedsiębiorcy nie dokonali drastycznych zwolnień, gdyż bardzo często przechodzili na pracę zdalną lub skrócony czas pracy. Bardzo chętnie korzystali z Tarczy Antykryzysowej, która niejednokrotnie umożliwiła utrzymanie płynności finansowej. Natomiast po tym tak trudnym okresie przedsiębiorcy uważają, że powinno się wyhamować wzrost płacy minimalnej oraz, jak najszybciej uruchomić fundusze unijne – projekty, które dadzą możliwość rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw.

Wykres 7. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury w przetwórstwie przemysłowym w latach 2010-2022

Źródło: <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/koniunktura/koniunktura-w-przetworstwie-przemyslowym-budownictwie-handlu-i-uslugach-grudzien-2022-roku,3,121.html>, [dostęp 24.05.2023].

Zgodnie z raportem na dzień 31 grudnia 2022 r. w większości prezentowanych obszarów gospodarki utrzymują się negatywne oceny koniunktury. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury znajduje się poniżej średniej długookresowej we wszystkich obszarach. W większości badanych obszarów sygnalizuje się brak zmian lub pogorszenie składowych „prognostycznych”, natomiast w przypadku „diagnostycznych” – brak zmian w tym miesiącu. Jednostki z sekcji działalność finansowa i ubezpieczeniowa (plus 9,9) oraz informacja i komunikacja (plus 8,0) jako jedyne oceniają koniunkturę korzystnie, choć poniżej średniej

długookresowej (odpowiednio plus 26,1 i plus 18,4). Najbardziej pesymistyczne oceny formułują podmioty z sekcji budownictwo (minus 23,9), przetwórstwo przemysłowe (minus 19,5) oraz zakwaterowanie i gastronomia (minus 19,5)¹⁸. Przedstawione liczby dotyczą przedsiębiorstw w Polsce, bez podziału na województwa. Sytuacja ta przekłada się również na przedsiębiorstwa w powiecie kieleckim. Na wykresie 7 przedstawiono przetwórstwo przemysłowe w latach 2010-2022¹⁹.

W grudniu 2022 r. w większości prezentowanych obszarów gospodarki utrzymywały się negatywne oceny koniunktury. Wskaźnik ogólnego klimatu koniunktury znajdował się poniżej średniej długookresowej we wszystkich obszarach. W większości badanych obszarów sygnalizuje się brak zmian lub pogorszenie składowych „prognostycznych”, natomiast w przypadku „diagnostycznych” – brak zmian w tym miesiącu.

Dyskusja

Na dzień dzisiejszy odnotowano niewiele badań na wybrany temat. Spowolnienie gospodarcze, wywołane wieloma czynnikami w trakcie pandemii COVID-19 silnie odbiło się na funkcjonowaniu przedsiębiorstw i rynku pracy.

W raporcie o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w 2022 r. odnotowano, iż kryzys związany z COVID-19 przestał być istotny dla postrzegania koniunktury, a 70% przedsiębiorstw prowadzi swą działalność jak do tej pory a nawet zwiększyło ją w ciągu ostatniego roku²⁰. Dostępne dane nie pozwalają ocenić w całościowy sposób, wpływu epidemii koronawirusa na gospodarkę, ale widać, że w ten trudny okres przedsiębiorstwa z sektora MŚP wchodziły, jako silne i konkurencyjne, z coraz lepszymi z roku na rok wskaźnikami ekonomicznymi. Małe i średnie przedsiębiorstwa radziły sobie dobrze, mimo wielu problemów. Nastąpiło kilka dobrych zmian, jak stopniowe znoszenie administracyjnych ograniczeń, praca zdalna, które bez wątpienia przyczyniły się do dalszego rozwoju i wzrostu popytu oraz podaży²¹.

W latach 2008–2021 liczba przedsiębiorstw nowo powstałych była (poza latami 2009 i 2011) wyższa niż zlikwidowanych. Tę kategorię charakteryzuje tendencja wzrostowa (choć w 2020 r. odnotowano spadek liczby rejestracji nowych firm, co najprawdopodobniej było związane z pandemią COVID-19). Liczba przedsiębiorstw wyrejestrowanych wykazuje większe wahania w poszczególnych latach²².

Na wykresie 8 przedstawiono sytuację związaną ze zwolnieniami w przedsiębiorstwach MŚP w trakcie trwania pandemii

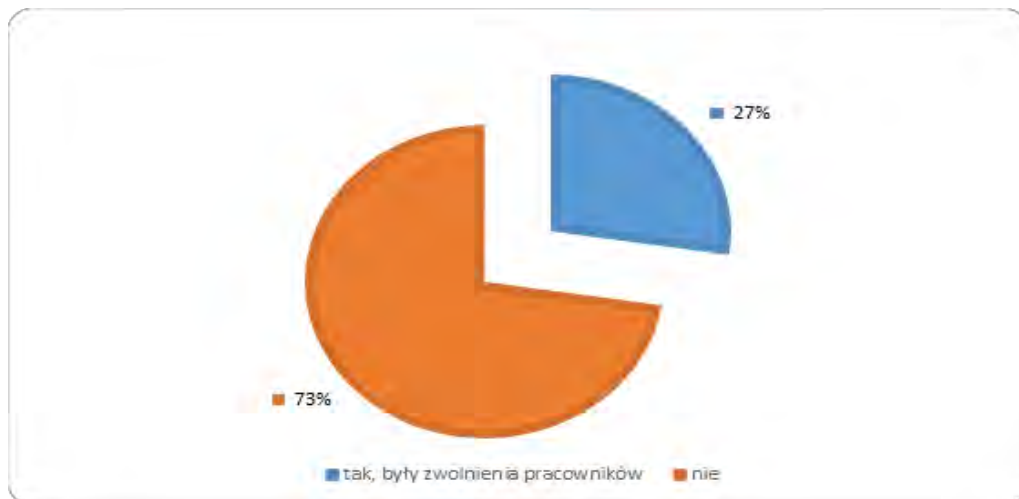
¹⁸ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/koniunktura/koniunktura-w-przetworstwie-przemyslowym-budownictwie-handlu-i-uslugach-grudzien-2022-roku,3,121.html>, [dostęp 24.05.2023].

¹⁹ Tamże.

²⁰ *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce 2022*, red. A. Skowrońska, A. Tamawa, PARP, Warszawa 2022, s. 92. https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsiębiorstw_13_10_2022.pdf, [dostęp 04.06.2023].

²¹ Tamże.

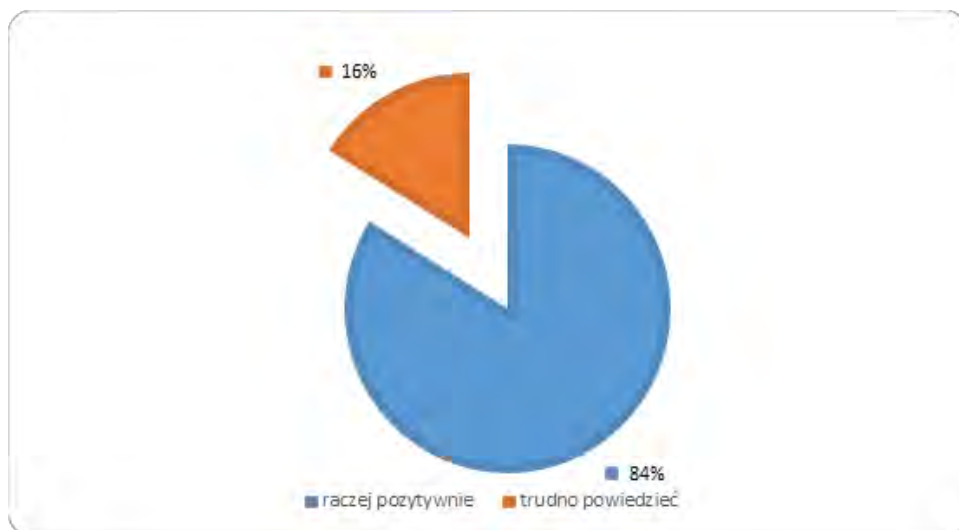
²² GUS Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON z lat 2009–2022, https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsiębiorstw_13_10_2022.pdf, [dostęp 04.06.2023].

Wykres 8. Zwolnienia pracowników w okresie pandemii COVID-19

Źródło: Wyniki badań własnych.

Respondenci, którzy udzielili odpowiedzi na pytanie dotyczące zwolnień pracowników w trakcie trwania pandemii. Większość w z nich, czyli 73% odpowiedziało, że nie wprowadzało w swoim przedsiębiorstwie redukcji etatów. Zaś 27% respondentów, przyznało, iż w ich przedsiębiorstwie doszło do zwolnień pracowników.

Wykres 9. Ocena tarczy antykryzysowej przez przedsiębiorców w badanym regionie

Źródło: Wyniki badań własnych.

Powyżej przedstawiono procentowy odbiór tarczy antykryzysowej wśród badanych przedsiębiorców. 84% z nich oceniło taką formę pomocy pozytywnie, zaś 16% ciężko było określić.

Istnieje badanie dotyczące wpływu pandemii COVID-19 na rozwój pracy zdalnej, poruszanej także w niniejszym rozdziale. Na podstawie, którego można stwierdzić, iż branża MŚP w dużej większości potrafiła się dostosować do warunku pracy zdalnej mimo, że wcześniej nie mieli z nią w dużej mierze do czynienia²³.

Podsumowanie

Na początku 2020 r. rozpoczęła się pandemia COVID-19, która wywarła kolosalny nacisk na ogólnoswiatową gospodarkę. Wówczas przedsiębiorcy nie spodziewali się, że może dojść do kryzysu w zakresie ograniczenia, a w niektórych przypadkach nawet zawieszenia czy wręcz zamknięcia prowadzonej działalności gospodarczej. Sytuacja ta wywarła również wpływ na konsumpcję, dostawy poprzez wprowadzone znaczne ograniczenia. Jednak to lockdown był w dużej mierze przyczyną spowolnienia gospodarki we wszystkich sektorach²⁴.

W czasie pandemii nie doszło do zwolnień pracowników, ponieważ przedsiębiorcy wybrali inne metody przetrzymania tak trudnego okresu czasu, gdyż zastosowali wśród pracowników pracę zdalną, wysyłali pracowników na urlopy lub skracali wymiar czasu pracy. Gdy została wprowadzona Tarcza Antykryzysowa przedsiębiorcy bardzo chętnie z niej korzystali, ponieważ dała możliwość odroczenia płatności składek ZUS na trzy miesiące, wystąpiła możliwość bezpłatnej pożyczki w kwocie 5 tys. zł z Funduszu pracy na pokrycie powstałych należności. Dzięki tym działaniom przedsiębiorcy mogli poprawić swoją płynność finansową.

Istotną kwestią było podniesienie płacy minimalnej po okresie pandemii. Z jednej strony pracownicy pracujący za minimalne wynagrodzenie są zadowoleni, nie zdając sobie niejednokrotnie sprawy jakie to jest obciążenie kosztowe dla pracodawcy. Efektem takiego działania są zwolnienia pracowników szczególnie w małych firmach, które mają problemy z odbudową kondycji finansowej po okresie pandemii, w której niejednokrotnie ich działalności były zamknięte – hotelarstwo i gastronomia. Prowadzi to bardzo często do ich zamknięcia, a zatem likwidacji.

Bibliografia

- Góral J., *Wpływ kryzysów w latach 2020-2022 na koniunkturę gospodarczą i innowacyjność polskich przedsiębiorstw*, <https://www.sekwencja.eu/wplyw-kryzysow-w-latach-2020-2022-na-koniunkturę-gospodarcza-i-innowacyjnosc-polskich-przedsiębiorstw/>
- Pilch T, Bauman R., *Zasady badań pedagogicznych. Strategie ilościowe i jakościowe*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2001.
- Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce 2022*, red. A, Skowrońska, A. Tarnawa, PARP, Warszawa 2022, https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsiębiorstw_13_10_2022.pdf

²³ W. Sadecki, *Wpływ pandemii Covid-19 na rozwój pracy zdalnej w branży małych i średnich przedsiębiorstw*, *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 18(2), 2022, s. 158-179, <https://doi.org/10.24917/20833296.182.10>.

²⁴ J. Góral, *Wpływ kryzysów w latach 2020-2022 na koniunkturę gospodarczą i innowacyjność polskich przedsiębiorstw*, <https://www.sekwencja.eu/wplyw-kryzysow-w-latach-2020-2022-na-koniunkturę-gospodarcza-i-innowacyjnosc-polskich-przedsiębiorstw/>, [dostęp 04.03.2023].

- Sadecki W., *Wpływ pandemii Covid-19 na rozwój pracy zdalnej w branży małych i średnich przedsiębiorstw*, *Przedsiębiorczość-Edukacja*, 18(2), 2022, <https://doi.org/10.24917/20833296.182.10>.
- Szczepaniak I., *Rola małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce (na przykładzie przemysłu spożywczego)*, *Equilibrium. Quarterly Journal of Economics and Economic Policy*, 2009/2(1).
- Wardęcka M., *Bariery rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw powiatu konińskiego*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Zarządzanie*, 2017/44(1).
https://www.polskawliczbach.pl/powiat_kielecki
https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-rednich-przedsibiorstw-_13_10_2022
<https://www.bankier.pl/tarcza-antykryzysowa>
<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/koniunktura/koniunktura/koniunktura-w-przetworstwie-przemyslowym-budownictwie-handlu-i-uslugach-grudzien-2022-roku,3,121.html>
<https://wzr.pl/ekonomia/czym-jest-wskaznik-pkb-produkt-krajowy-brutto/>
<https://www.wfr.org.pl/blog/2021/01/07/najtrudniejszy-pierwszy-rok-czyli-trwalosc-nowych-firm-na-rynku-analiza-sektorow-z-najwieksza-przezywalnoscia/>
http://www.pih.org.pl/images/definicja_msp.pdf
<https://www.wfr.org.pl/blog/2021/01/18/struktura-sektora-msp-w-polsce-mikro-male-czy-srednie-ktodominuje-w-ramach-tej-struktury/>
- PARP Grupa PFR Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON z lat 2009-2022, https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-o-stanie-sektora-maych-i-srednich-przedsibiorstw_13_10_2022.pdf

IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE FINANCIAL HEALTH OF SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN THE KIELCE DISTRICT IN THE LIGHT OF OWN RESEARCH

Abstract

The COVID-19 pandemic has introduced many changes in 2020 around the world. Closing economies, cut supply chains, communication restrictions, remote work and learning, a ban on leaving home, as well as bankruptcies of enterprises are just a few of its consequences. The crisis caused by the COVID-19 pandemic has primarily created threats to SMEs. Sudden changes in the environment turned into challenges, also for government policy.

The purpose of the chapter is to present the financial condition of enterprises in the Kielce powiat from the SME sector during the pandemic. Enterprises from the SME sector are a priority segment of the national economy that build its value and account for approximately 99% of all enterprises in Poland. SMEs not only generate GDP and thus economic growth, but also concentrate ownership of the means of production in private hands, which increases the effectiveness of value creation. This is possible thanks to the faster decision-making process of the SME sector, which ensures a high efficiency of management. Enterprises are able to adjust services to local needs, taking into account the uniqueness of a given region. In addition, the high activity of this sector stimulates the economy of the region.

Keywords: SMEs, micro, small and medium-sized enterprises, economic recovery program "anti-crisis shield", economy, COVID-19 pandemic, crisis in Ukraine.

Klaudia Smok¹

Ubóstwo ekonomiczne w UE a zrównoważony rozwój w latach 2020-2022

Economic poverty in the EU and sustainable development 2020-2022

Streszczenie

Niedostateczna ilość środków materialnych, by zaspokoić odpowiednie potrzeby jednostki, w obszarze ekonomicznym oraz społecznym to charakterystyka „ubóstwa”. Jednak jest to zjawisko nieposiadające jednolitej definicji, skupiające się na negatywnej i subiektywnej ocenie tego problemu. Według Organizacji Narodów Zjednoczonych, „ubóstwo jest ograniczeniem wyboru szans życiowych i naruszeniem ludzkiej godności, skutkującym brakiem możliwości skutecznego uczestniczenia w społeczeństwie”².

Według Encyklopedii Webster’a „Ubóstwo to niemożność osiągnięcia minimalnego standardu życiowego”³, zaś jak również, że „ubóstwo nie jako brak dochodów, ale jako niezdolność do pełnowartościowego życia, spowodowana niedostatkiem środków ekonomicznych”⁴.

Celem rozdziału jest poruszenie tematyki ubóstwa ekonomicznego w UE i dokonanie jej analizy w kontekście zrównoważonego rozwoju w latach 2020-2022. Ponadto zostaną opisane zagadnienia dotyczące przyczyn, skutków i możliwych jego rozwiązań.

Słowa kluczowe: ubóstwo ekonomiczne, ubóstwo skrajne, ubóstwo relatywne, deprywacja materialna i społeczna, bezrobocie, programy, Polska, UE.

¹ Studentka I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

² Statement of commitment for action to eradicate poverty adopted by Administrative Committee on Coordination, ONZ, maj 1998.

³ *Webster's New Encyclopedic Dictionary*, Merriam-Webster Inc Black Dog & Leventhal Publishers, 1995.

⁴ Amartya Sen – indyjski ekonomista, laureat Nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii w 1998 r.

Wstęp

Ubóstwo ekonomiczne wiąże się z deprivacją materialną i społeczną, czyli niemożnością zaspokojenia siedmiu z trzynastu potrzeb. Ubóstwo ekonomiczne koreluje z niskimi zarobkami, brakiem pracy, bezrobociem. Ma ono pejoratywny oddźwięk, postrzegane jest jako zjawisko negatywne, wpływające na życie każdego człowieka na świecie. W związku z tym, 27 państw UE zdecydowały się na walkę z nim. Biorąc pod uwagę życie ludzkie, doszły one do konsensusu, że najlepszym rozwiązaniem będzie przeznaczenie odpowiednich środków na ten cel w perspektywie finansowej w latach 2014-2020. Mowa tutaj o pomocy społecznej, o stworzeniu wskaźników, by obliczyć odpowiednie dane na podstawie finansów przeciętnego człowieka, wszelkiego typu świadczenia pieniężne i niepieniężne, realizacje programów (działania wspierające).

Z raportu EAPN Polska „Poverty Watch 2022” wynika, że „w 2021 r. odnotowano spadek skrajnego ubóstwa w naszym kraju do 4,2%, z wcześniejszego wzrostu do 5,2% w 2020 r.. Zgodnie z celem nr 1 Zrównoważonych Celów Rozwoju ONZ (obniżenie ubóstwa o połowę, tj. 3 mln osób) rząd przyjął założenie obniżenia ubóstwa i wykluczenia społecznego (wskaźnik unijny AROPE) o 1,5 mln mieszkańców Polski do 2030 r.”⁵.

Walka z ubóstwem nie jest prosta, jednak istnieje wiele narzędzi, które zostały wdrożone zarówno przez państwo jak i organizacje rządowe i pozarządowe. Każdy kraj walczy z tą samą siłą napędową, aby ograniczyć rozpowszechnianie się problemu, dzięki temu przedstawione zostaną czynniki, które mogą wpłynąć na potencjalnego odbiorcę, na jego tok pojmowania genezy problemu oraz skutków i przyczyn występowania danego zjawiska.

Ubóstwo ekonomiczne – definicje i klasyfikacje

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ) ubóstwo jest to ograniczenie wyboru i szans życiowych, to naruszenie ludzkiej godności. Oznacza brak możliwości skutecznego uczestnictwa w społeczeństwie. Oznacza też niedostatek żywności i ubrań potrzebnych rodzinie, brak możliwości uczęszczania do szkoły i korzystania ze służby zdrowia, brak dostępu do ziemi, którą można uprawiać lub pracy, żeby móc zarobić na życie, brak dostępu do kredytu. Ubóstwo oznacza również zagrożenie, bezsilność i wykluczenie jednostek, rodzin i społeczności. Oznacza podatność na przemoc i często wiąże się z życiem w niepewnych warunkach bez dostępu do czystej wody i urządzeń sanitarnych.”⁶ Unia Europejska wyróżnia ubóstwo absolutne, skrajne, względne a także zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym. I tak według UE „Ubóstwo absolutne lub skrajne oznacza, że ludzie nie mają podstawowych środków niezbędnych do życia. Na przykład głodują, nie mają czystej wody, odpowiedniego miejsca do mieszkania, wystarczającej odzieży czy leków i walczą o przetrwanie”⁷.

⁵ Polski Komitet EAPN, powstał 01.02.2007 r., zajmujący się zdiagnozowaniem, ograniczeniem i rozwiązaniem problemu ubóstwa.

⁶ Statement of commitment for action to eradicate poverty adopted by Administrative Committee on Coordination, ONZ, maj 1998, <https://www.eapn.org/pl/o-ubostwie/definicje/>, [dostęp 14.05.2023].

⁷ Tamże.

Zjawisko rozpowszechniające się na skalę całego świata powoduje, że powstał również podział ubóstwa na⁸:

- marginalne, wywołane w efekcie różnych zaburzeń psychiczno-fizycznych oraz zaawansowanego wieku. Skutki są widoczne w odchyleniu psychicznym związane z popadaniem w nałogi, w alkoholizm, dodatkowo może występować dezorganizacja życia rodzinnego, a w tym przypadku może to prowadzić do obniżenia warunków życia;
- masowe, dotyczy na ogół gospodarstwa domowego, gdzie dochody nie przekraczają minimum socjalnego;
- jawne oraz ukryte, ich definicje są współzależne od siebie, ponieważ jedno jest rejestrowane przez oficjalne statystyki, a drugie nie ujawnia źródeł dochodu. Pomimo, iż właśnie ubóstwa jawne dokładnie opisuje stawki dochodowe do statystyk, to ubóstwo ukryte, doskonale je ukrywa, przez co nie są one rejestrowane;
- absolutne, czyli takie, które opiera się na dostarczeniu niezbędnych potrzeb, aby podtrzymać funkcje życiowe oraz umysłowe. Ubóstwo absolutne to takie, gdy zaspokojenie głodu oraz snu nie może być odłożone w czasie oraz gdyby te procesy mogły doprowadzić do biologicznego wyniszczenia, a w najgorszym wypadku do poważnego zagrożenia funkcji życiowych;
- względne, oparte na zmiennej wartości dochodów, opisujące przeciętny poziom życia. Przedstawiające nierówność w hierarchii grup społecznych. Ludzi , gdzie średni dochód jest wysoki oraz tych, którzy są marginalną jednostką zarabiająca najczęściej poniżej średniego dochodu. Powodem takiego zestawienia ze sobą tych grup jest najczęściej praca. Dokładniej stopa zarobkowa, ponieważ są zawody, gdzie wynagrodzenie jest powyżej średniej, a są też takie, które są najniższą krajową lub nieraz poniżej niej. Dodatkowo wpływa na to bezrobocie, a przyczyną częstego występowania tego ubóstwa jest nieświadomość oraz akceptacja przez ubogich takiego życia;
- subiektywne, czyli takie, które odpowiada poziomowi „ledwie wystarczającemu”. Wielkość dochodów jest na tym samym poziomie, co wydatki i pobieżne sprawy ludzkie, wymagające wkładu finansowego. Na podstawie tych dwóch względnych powstaje bilans, który tworzy poziom ledwie wystarczalny. Jednak najbardziej znana metoda to lejdejska, która szacunkowo wyznacza dla indywidualnej jednostki dobrobyt na poziomie niezbędnym do utrzymania gospodarstwa domowego. W skrócie jest to zjawisko życia „od pierwszego do pierwszego”;
- ustawowe, definiuje je możliwość ubiegania się o świadczenia pieniężne. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej.

„Jedną z najczarniejszych chmur, która przesłania bosko oświeconą i uniwersalną nadzieję rodzaju ludzkiego jest ubóstwo”⁹. Według Williams ubóstwo jest nieświadomością ludzką. Opiera się ona na założeniu, że istota ludzka nie zdaje sobie sprawy z tego jak wielką ma moc oraz jak wiele obfitości czeka na nią, gdy otworzy swój umysł. Przekonana, że ubóstwo jest wrodzone w naturę człowieka, wysuwa wnioski, że zaczyna się ono od lęku, bo to właśnie on

⁸ B. Matyjas, *Dzieciństwo w biedzie i ubóstwie (w świetle analiz i badań)*, Family Pedagogy, nr 1(1)/2011, s. 13-14.

⁹ H. Williams, *Pokonać ubóstwo*, wyd. Centrum, Gdańsk 2014, s. 8.

leży u podstaw każdej biedy. Niepewność, brak wiary, strach, ogranicza daną jednostkę w walce o lepsze jutro, co skutkować może nagłym obrotem sprawy i wystąpieniem najniebezpieczniejszej obawy, czyli utraty wszystkiego i znalezienia się na poziomie biedy, z której bez czystego umysłu nie da się dostrzec obfitości rozwiązań.

Kategoryzacja ubóstwa, postrzegania danych jednostek spowodowały, iż samo zagadnienie ubóstwa jest niemożliwe do krótkiej definicji, bowiem każdy interpretuje to zjawisk na swój sposób, dlatego w tabeli 1 zebrano różne definicje.

Tabela 1. Definicje ubóstwa w różnych ujęciach

Autor	Definicja
Unia Europejska ¹⁰	„Ubóstwo względne występuje wtedy, gdy poziom życia i dochodów niektórych osób znacznie odbiega od ogólnej normy kraju lub regionu, w którym żyją. Osoby te walczą o to, by żyć normalnie i uczestniczyć w zwykłym życiu gospodarczym, społecznym i kulturalnym”.
Unia Europejska	„Zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – za zagrożone uznaje się osoby i rodziny, które żyją w ubóstwie względnym lub w poważnym niedostatku materialnym lub wykazujące bardzo niską intensywność pracy”.
Unia Europejska	„Ubóstwo absolutne lub skrajne oznacza, że ludzie nie mają podstawowych środków niezbędnych do życia. Na przykład głodują, nie mają czystej wody, odpowiedniego miejsca do mieszkania, wystarczającej odzieży czy leków i walczą o przetrwanie”.
ONZ	„Ubóstwo to ograniczenie wyboru i szans życiowych, to naruszenie ludzkiej godności. Oznacza brak możliwości skutecznego uczestnictwa w społeczeństwie. Oznacza też niedostatek żywności i ubrań potrzebnych rodzinie, brak możliwości uczęszczania do szkoły i korzystania ze służby zdrowia, brak dostępu do ziemi, którą można uprawiać lub pracy, żeby móc zarobić na życie, brak dostępu do kredytu. Ubóstwo oznacza również zagrożenie, bezsilność i wykluczenie jednostek, rodzin i społeczności. Oznacza podatność na przemoc i często wiąże się z życiem w niepewnych warunkach bez dostępu do czystej wody i urządzeń sanitarnych”.
Wikipedia	„Pojęcie ekonomiczne i socjologiczne opisujące stały brak dostatecznych środków materialnych dla zaspokojenia potrzeb jednostki, w szczególności w zakresie jedzenia, schronienia, ubrania, transportu oraz podstawowych potrzeb kulturalnych i społecznych. Ubóstwo stanowi zagrożenie dla realizacji celów lub zadań życiowych”.

¹⁰ Gospodarczo-polityczny związek 27 demokratycznych państw europejskich. Unia powstała 1 listopada 1993 r. na mocy podpisanego 7 lutego 1992 traktatu z Maastricht – jako efekt wieloletniego procesu integracji politycznej, gospodarczej i społecznej.

GUS	„Ubóstwo, to pojęcie, które z jednej strony określa warunki życia jednostki, a z drugiej strony wskazuje na nierówności i sprzeczności występujące w społeczeństwie. Choć nikt nie kwestionuje faktu, że ubóstwo jest zjawiskiem wielowymiarowym, to dla polityki społecznej podstawowe znaczenie ciągle mają informacje dotyczące zasięgu ubóstwa ekonomicznego”.
Bank Światowy	„Ubóstwo to niemożność osiągnięcia minimalnego standardu życiowego”.
H. Zandler	„Ubóstwo to specyficzna indywidualna sytuacja niedoboru lub swoisty fenomen, wprawdzie relatywnie jednorodnych, ale zarazem zmarginalizowanych grup społecznych”.
Georg Simmel ¹¹	„Ktoś staje się biedny w sensie społecznym dopiero wtedy, gdy udziela mu się pomocy. Bieda to nie wynik niedostatku, lecz wynik otrzymywania wsparcia lub zgodne z normami społecznymi uprawnienie do otrzymywania wsparcia”.
Amartya Sen ¹²	„Ubóstwo rozumiane nie jako brak dochodów, ale jako niezdolność do pełnowartościowego życia, spowodowaną niedostatkami środków ekonomicznych”.
Peter Townsend	„Ubóstwo nie jako kwestię przetrwania, ale jako niezdolność do uczestnictwa w zwykłych aktywnościach, które składają się na normalne życie społeczności, i do życia na poziomie w danej społeczności przeciętnym”.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://www.eapn.org/pl/o-ubostwie/definicje/>, [dostęp 11.12.2023]; *Statement of commitment for action to eradicate poverty adopted by Administrative Committee on Coordination*, ONZ, maj 1998., https://unsceb.org/sites/default/files/imported_files/press/9818151e.pdf, [dostęp 11.12.2023]; *Webster's New Encyclopedic Dictionary*, Merriam-Webster Inc Black Dog & Leventhal Publishers, 1995. Główny Urząd Statystyczny, *Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2017 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, Warszawa, 30.05.2018, s. 1; <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoleczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2015-i-2016,1,8.html>, [dostęp 11.12.2023]; <https://pl.wikipedia.org/wiki/Bieda>, [dostęp 11.12.2023].

Definicje oraz klasyfikacje jakie powstały, przyczyniły się do tego, że termin ubóstwa był znany na całym świecie, co umożliwiło stworzenie zestawienia w oparciu o różne jego aspekty. Przykładowo wyróżnione zostało zestawienie najbiedniejszych państw świata w rankingu 2023, gdzie wyróżniono takie państwa jak: Burundi – 307,87 USD (PKB per capita wyrażony w dolarach amerykańskich) położone we Wschodniej Afryce, Sierra Leone – 471,61 USD leżące w zachodniej Afryce, Malawi – 482,55 USD znajduje się we wschodniej Afryce, Republika Środkowoafrykańska – 515,48 USD, Madagaskar – 539,64 USD wyspa znajdująca się w pobliżu Afryki, Somalia – 561,41 USD położona w północno-wschodniej części Afryki, Sudan Południowy – 569,41 USD, Niger – 573,57 USD, Mozambik – 578,91 USD,

¹¹ Niemiecki filozof, teoretyk kultury, jeden z pierwszych niemieckich socjologów.

¹² Indyjski ekonomista, laureat Nagrody Banku Szwecji im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii w 1998 r.

Erytrea – 699,44 USD¹³. Z zestawienia tego wynika, że państwa Afryki na tle całego świata są najbiedniejsze. Dodatkowo ranking był sporządzony na podstawie PKB na 1 mieszkańca. Im wyższy produkt krajowy brutto, tym kraj jest zamożniejszy.

Zrównoważony rozwój, a walka z ubóstwem

Zrównoważony rozwój powinien oznaczać integrację środowiska oraz rozwoju¹⁴. Zgodnie z rozdziałem 28 Agendy 21 za zadania tworzenia odpowiadają władze oraz społeczności lokalne i regionalne. Samodzielność, przejawienie inicjatywy, uspołecznienie decyzji – to wszystko wpływa na to, iż wyżej wymienione organy utrzymują infrastrukturę społeczną i ekonomiczną, poprzez tworzenie jej. Gospodarują przestrzenią tak, aby wdrożyć swoje projekty rozwoju regionalnego i krajowego, by mieć wpływ na zniwelowanie konfliktów, a ponadto na ogólny rozwój infrastruktury.

Dodatkowym aspektem w tej kwestii jest walka z ubóstwem w Unii Europejskiej. Gdzie jest to pierwszy z głównych celów Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju¹⁵. Strategia ta stawia w centrum człowieka – jego poziom i jakość życia w Unii Europejskiej. W związku z tym niektóre cele są ze sobą powiązane, jak cel nr 2 – zero głodu, czy cel nr 3 – dobre zdrowie i jakość życia. Ponadto walka z ubóstwem pojawiła się także w traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁶. W art. 208 TFUE można przeczytać, że: „Głównym celem polityki Unii w tej dziedzinie jest zmniejszenie, a docelowo, likwidacja ubóstwa. Przy realizacji polityk, które mogłyby mieć wpływ na kraje rozwijające się, Unia bierze pod uwagę cele współpracy na rzecz rozwoju”.

„Wspierając państwa członkowskie w walce z ubóstwem, wykluczeniem społecznym i dyskryminacją, Unia Europejska chce wzmocnić integrację i spójność europejskiego społeczeństwa oraz zapewnić wszystkim ludziom równe szanse i równy dostęp do zasobów”¹⁷.

Coroczna procedura mająca na celu koordynowanie polityki gospodarczej, społecznej, zatrudnieniowej i fiskalnej w Unii Europejskiej ma nazwę semestru europejskiego. Jest on elementem unijnych ram zarządzania gospodarczego¹⁸.

W 2013 r. powstała tablica wyników zawierająca wskaźniki społeczne¹⁹ dotyczące m.in. nierówności dochodowych, jak wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (ang. AROPE – ang. *At risk of poverty or social exclusion*), albo wskaźnik odsetek młodzieży niekształcącej się, niepracującej (*NEET* – ang. *not in employment, education or training*)²⁰, a nawet wskaźnik wpływu transferów socjalnych na ograniczenie ubóstwa i inne.

¹³ I. Szulim, *Najbiedniejsze kraje świata. W tych państwach żyje się najciężej*, <https://www.national-geographic.pl/traveler/artykul/naj-biedniejsze-kraje-swiata-w-tych-panstwach-zyje-sie-najciezej>, [dostęp 11.12.2023].

¹⁴ K. Kępka, *Zasada zrównoważonego rozwoju i jej rola w międzynarodowej ochronie klimatu*, Administracja Publiczna. Studia Krajowe i Międzynarodowe. Zeszyty Naukowe, 2009, nr 2, s. 12.

¹⁵ *Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju*, http://www.un.org.pl/files/170/Agenda2030PL_pl-5.pdf, [dostęp 10.05.2023].

¹⁶ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), wersja skonsolidowana, C 326/47.

¹⁷ Artykuły 19, 145-150 i 151-161.

¹⁸ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-semester/>, [dostęp 10.05.2023].

¹⁹ http://publications.europa.eu/resource/cellar/46f59c96-cf89-11e7-a7df-01aa75ed71a1.0012.03/DOC_1, [dostęp 10.05.2023].

²⁰ <https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>, [dostęp 10.05.2023].

Jak podaje Eurostat „Punkty przecięcia między subpopulacjami wskaźników uwzględnionych w celu strategii „Europa 2030” dotyczącym ubóstwa i wykluczenia społecznego obejmują osiem pod wskaźników o wielowymiarowej strukturze, które można analizować jednocześnie w ramach trzech różnych składowych wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROPE): wskaźnik zagrożenia ubóstwem (AROP), poważna deprywacja materialna i społeczna (SMSD) oraz osoby żyjące w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy (VLWI)”²¹.

Zapobieganie ubóstwu ekonomicznemu i wykluczeniu społecznemu w UE

W 2010 r. Komisja uruchomiła strategię „Europa 2020”, której celem było zmniejszenie problemu życia poniżej krajowego progu ubóstwa o 25%, dzięki czemu należałoby pomóc ponad 20 milionom Europejczykom. Niestety nie zostało to dokonane, ale za to nowy plan, jakim było zmniejszenie ubóstwa do 2030 r. o co najmniej 15 mln został określony w 2021 r. W marcu 2021 r. na rzecz Europejskiego filaru praw socjalnych powstał szereg inicjatyw, jak np. strategia UE na rzecz praw dziecka (walczy z ubóstwem, rasizmem i dyskryminacją, dodatkowo ma zapewniać dostęp do kluczowych usług), zalecenie Rady ustanawiające europejską gwarancję dla dzieci, oraz europejską platformę na rzecz przeciwdziałania bezdomności, która została uruchomiona w czerwcu 2021 r. W planie działania zapowiedziano również inne inicjatywy, w tym zalecenie Rady w sprawie dochodu minimalnego (2022 r.)²². W 2014 r., został powołany Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym (FEAD) zgodnie z rozporządzeniem (UE) nr 223/2014, który w 2020 r.²³ zmienił pewne kwestie, wynikające z odpowiedzi na koronawirusa w postaci przekazania większej sumy zasobów finansowych w latach 2020, 2021 i 2022. Dodatkowo nawet inwazja Rosjan na Ukrainę nie spowodowała większych nieudolności względem poszerzającego się ubóstwa. Unia Europejska zapewniła uchodźcom mieszkania oraz pomoc w zaistniałej sytuacji. Należałoby też wspomnieć, że w listopadzie 2017 r. główne instytucje UE wydały szereg inicjatyw ustawodawczych i politycznych: dyrektywa (UE) 2019/1152 w sprawie przejrzystych i przewidywalnych warunków pracy oraz pakiet dotyczący sprawiedliwości społecznej, który obejmuje rozporządzenie (UE) 2019/1149 ustanawiające Europejski Urząd ds. Pracy oraz zalecenie Rady z dnia 8 listopada 2019 r. w sprawie dostępu pracowników oraz osób samo zatrudnionych do ochrony socjalnej. W październiku 2020 r. Komisja opublikowała wniosek dotyczący dyrektywy w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych w Unii Europejskiej w celu zwalczania ubóstwa pracujących²⁴.

²¹ [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_statistics_on_income_and_living_conditions_\(EU-SILC\)_methodology_-_Intersections_between_sub-populations_of_Europe_2020_indicators_on_poverty_and_social_exclusion](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC)_methodology_-_Intersections_between_sub-populations_of_Europe_2020_indicators_on_poverty_and_social_exclusion), [dostęp 14.05.2023].

²² Dane Parlamentu Europejskiego w sprawie gospodarki, walki z ubóstwem, Walka z ubóstwem, wykluczeniem społecznym i dyskryminacją (europa.eu).

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 223/2014 z dnia 11 marca 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym, Dz. Urz UE L 72/1.

²⁴ Wniosek Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie adekwatnych wynagrodzeń minimalnych w Unii Europejskiej, COM/2020/682 final; 2020/0310(COD).

W perspektywie lat 2021-2027, wyróżnione zostały zadania podjęte w walce z ubóstwem. W sprawie bezrobocia, które też ma czynnik w oddziaływaniu wystąpienia ubóstwa zauważalne stało się postępowanie w oparciu o fundusze unijne. Mianowicie wszystkie kraje członkowskie Unii Europejskiej, w których występuje odsetek młodych ludzi bez pracy przekraczający średnią unijną, będą one zobligowane do przeznaczenia aż 12,5% środków z funduszu na ich aktywizację. Dodatkowo takie państwa muszą wdrożyć szereg programów szkoleniowych, edukacyjnych, praktyk zawodowych i innych środków aktywizacji. Również będą zobowiązane do podjęcia kroków w sprawie zagrożenia ubóstwem dzieci. Jeżeli będzie ono przekraczało średnią unijną, to przynajmniej obligatoryjnie muszą przekazać 5% z Europejskiego Funduszu Socjalnego+ dla potrzebujących zapewniając im dostęp do bezpłatnej opieki zdrowotnej, możliwości edukacji, czy odpowiednich warunków życia. Kolejnym aspektem jest przekazanie 3% ze środków Europejskich Funduszy Społecznych+ na dobra, które są niezbędne do przetrwania. Dotyczy to wszystkich krajów członkowskich Unii Europejskiej.

Skala ubóstwa ekonomicznego w UE w latach 2020-2022

Zjawisko ubóstwa podlega wielu badaniom. Od wieków ludzie chcą zgłębić jego czynniki ekonomiczne, społeczne, poznać genezę i powody powstania, aby z nim walczyć. Wiek XX niósł w sobie pierwsze próby pomiaru ubóstwa. Badano wtedy dochody, wyżywienie, warunki mieszkaniowe. Niestety grupa badanych osób była zbyt wąska, aby dojść do jakiegokolwiek puenty. To jednak nie zniechęciło nikogo. Bowiem dalej przeprowadzano ankiety i analizowano poszczególne obszary życia i ich warunki. Co ciekawe, w Polsce termin „ubóstwo” w ówczesnych badaniach nie istniał. Zamieniono go na „sferę niedostatku”, aż do czasu 1960 r., gdy po raz pierwszy Główny Urząd Statystyczny (GUS) skupił swoje badania, określając ubóstwo, jego obszar, a także podając do wiadomości publicznej w lutym 1980 r. zakres minimum socjalnego²⁵. To sprawiło, że tamtejsze badania były coraz dokładniejsze i prowadzone na dużą skalę. Rok 2021 dla Polski był rokiem, gdzie zajmowała szósty najniższy wskaźnik zagrożenia ubóstwem, patrząc na kraje Unii Europejskiej.

Do badań nad ubóstwem istotny okazał się wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w krajach Unii Europejskiej. Określa on jednostki społeczne, które mogą zostać dotknięte ubóstwem, gdzie ich sytuacja życiowa, powoduje iż środki materialne (dochody) są niższe niż potrzebne środki, aby przeżyć. Eurostat wylicza go na podstawie wskaźnika zagrożenia ubóstwem relatywnym, gdzie transfer danych jest zawarty już w dochodach. Drugi na liście to wskaźnik pogłębionej deprivacji materialnej. Natomiast trzecim jest wskaźnik bardzo niskiej intensywności pracy w gospodarstwie domowym (a ten jest wyjątkowo opracowany w ramach strategii Europa 2020)²⁶.

Stały wskaźnik zagrożenia ubóstwem według typu gospodarstwa domowego dla gospodarstwa domowego z dziećmi na utrzymaniu wynosił w 2020 r. w Polsce 6,2%, we Francji

²⁵ P. Kurowski, *Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym*, Polityka Społeczna, t. XLIX, nr 1/2022, s. 39.

²⁶ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ILC_LI02/default/table?lang=en, [dostęp 2.11.2023].

10,3%, zaś w całej Unii Europejskiej (27 krajów) 10,9%. Najwyższy był w Hiszpani i wyniósł 21,7%, z kolei w Rumunii 18,6% i Bułgarii 18,4%²⁷.

W 2020 r. w skali procentowej w gospodarstwach domowych ogół Unii Europejskiej plasowały się na poziomie 21,9%, jeśli chodzi o zagrożenie wystąpieniem ubóstwa lub wykluczeniem społecznym. Największy wskaźnik odnotowano w państwach takich jak: Rumunia, gdzie wynosił on 35,8% oraz Bułgarii 33,6%. Kolejne z wynikiem 27,5% i 27% były Grecja i Hiszpania. W skali procentowej 20-26 wymieniono 9 państw. Natomiast z takim samym wynikiem 19,9% odnotowano Maltę oraz Luksemburg. W przedziale 13-19% znalazło się 11 państw, w tym Polska ze wskaźnikiem 17%. Skalę zamykają Czechy z najniższym wynikiem, 11,5% zagrożenia wystąpienia ubóstwa lub wykluczenia społecznego²⁸.

Dane z 2020 r. pokazują, że zagrożenie ubóstwem wśród dzieci w Polsce wynosi 13,5 %, co dawało szóste miejsce w UE. W 2021 r. wskaźnik wyniósł 14,6%, z kolei w 2022 r. 14,3%, zajmując 10. pozycję na tle państw członkowskich²⁹. Porównując ze średnią Unii Europejskiej, która wynosiła w 2020 r. 24,4%, powoduje, że Polska kreowała się na bardzo dobrym miejscu w rankingu. Istotą tutaj tego zjawiska są czynniki powodujące takie statystyki. Wpływa na nie typ gospodarstwa domowego, czyli moment, w którym dziecko pozostaje na utrzymaniu jednego dorosłego, statystyki pokazują nam, że taki czynnik odnotowano 44,1%, sytuacja nieco się zmienia, gdy w grę wchodzi większa ilość dzieci, ale jest dwójka rodziców, wtedy dane statystyczne wynoszą 31,1%³⁰. Innym czynnikiem, który został zbadany, jest wykształcenie rodziców. Dzieci, które wychowywały się w rodzinach, gdzie rodzice mieli niskie wykształcenie, były narażone na zjawisko ubóstwa bardziej, (62,5%), od tych, których rodzice mieli wysokie wykształcenie, ponieważ wskaźnik taki wynosił 9,8%³¹.

Zauważalnym państwem przodującym w rankingu jest Rumunia z wynikiem 41,5% wystąpienia ubóstwa lub wykluczenia społecznego wśród dzieci w 2021 r. Jeden z najwyższych wskaźników, a tym samym najgorszy wynik. Przyczyną jest nierówność dochodowa, dodatkowo czas pandemii spowodował, że Rumunia niestety jeszcze bardziej wpadła w kryzys, gdzie dużo rodzin musiało zmierzyć się z biedą.

Przeciwnieństwem jest Słowenia z wynikiem 11%. Mimo iż 11% w skali Europejskiej, gdzie ogół to 24,4%, to jednak 11% to duży odsetek zagrożenia. Mimo wszystko każdy kraj walczy, aby zniwelować ubóstwo. Rys. 1 przedstawia wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE w latach 2020-2022.

W wyniku badań, gdzie ankietrzy mieli skupić się na potrzebach niezbędnych do życia, których brakuje lub na które przeciętnego człowieka nie stać w roku 2021, wynik był następujący: 9 miejsce i 3,6% u pracujących, a u bezrobotnych to 11 miejsce oraz 29,8%. Wszystkie badania są wykonane w oparciu o kraje Unii Europejskiej, a zarządcą danych jest Główny Urząd Statystyczny³².

²⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li23_custom_8274100/default/table?lang=en, [dostęp 2.11.2023].

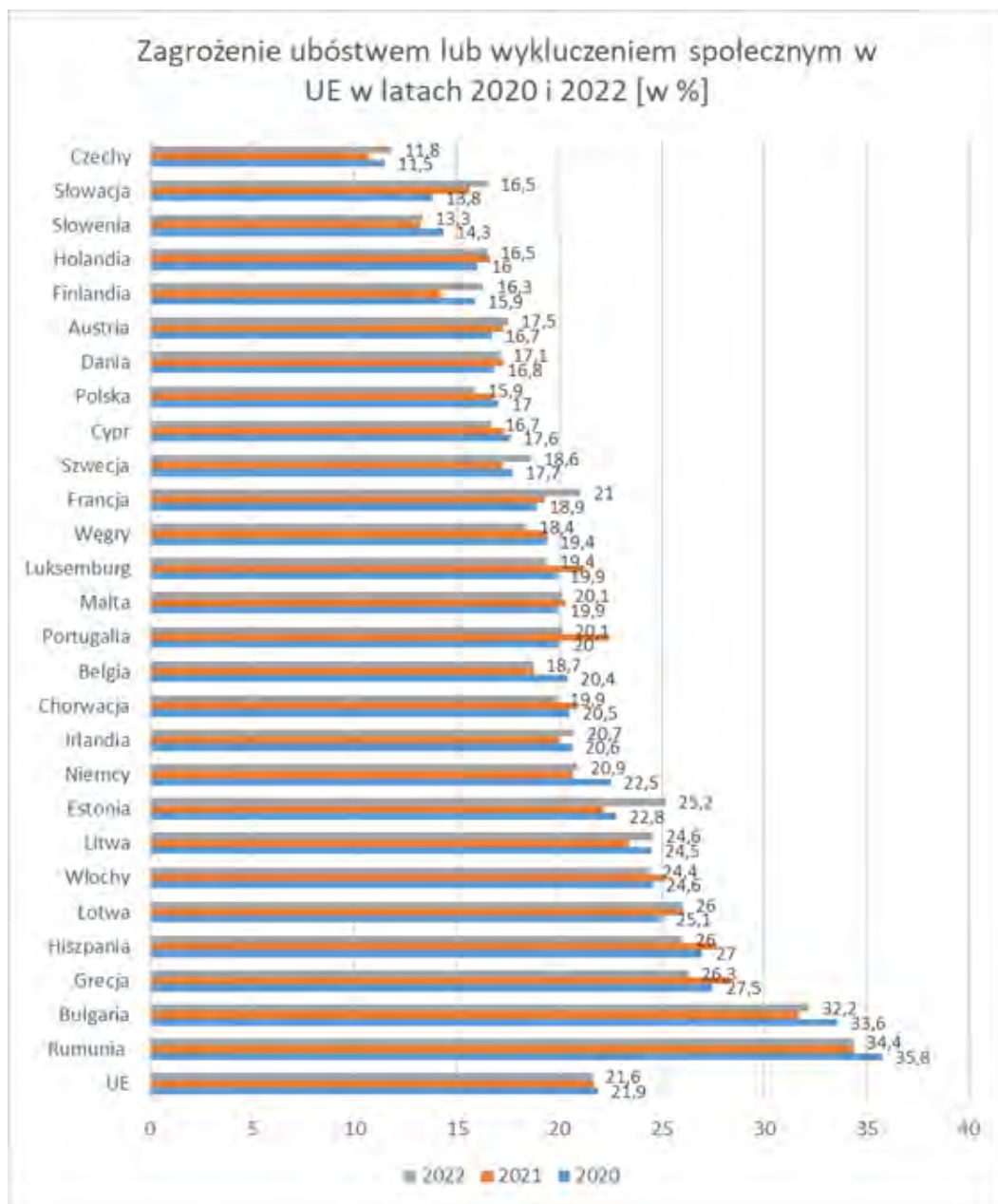
²⁸ <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/polska-z-najnizszym-ubostwem-w-ue-co-mowia-dane/>, [dostęp 2.11.2023].

²⁹ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_li02_custom_8278793/default/table?lang=en, [dostęp 2.11.2023].

³⁰ <https://demagog.org.pl/wypowiedzi/polska-z-najnizszym-ubostwem-w-ue-co-mowia-dane/>, [dostęp 2.11.2023].

³¹ Tamże.

³² Główny Urząd Statystyczny, centralny organ administracji państwowej, prowadzący badania statystyczne życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego w Polsce, powstał w 1918 r.

Rys.1. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w UE w latach 2020-2022

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych EUROSTAT.

Puenta płynąca z badań i wyników sugeruje, iż Polska, jako kraj biedny w oczach innych, wygrywa z najniższym poziomem zagrożenia ubóstwem materialnym oraz wykluczeniem społecznym. Na podstawie pozostałych czynników zagrożenia, niestety Polska wypada, albo na

końcu, albo w środku. „Patrząc na politykę społeczną, rządu, wsparcie socjalne jakie udziela Polska swoim rodakom, kształtuje nas na takiej pozycji. Dzięki temu wsparciu (...) mamy dziś taką sytuację, że nie jesteśmy w ogonie Europy, tylko jesteśmy jednym z państw-liderów z najniższym ubóstwem”³³.

Przedstawione dane pokazują, że nawet pandemiczny okres, nie spowodował zbyt dużego zachwiania wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Według danych GUS³⁴ w 2021 r. odnotowano 19,1% zagrożonych ubóstwem starszych ludzi w Polsce. W porównaniu do 2020 r. widać spadek o 0,8 %. Dane Eurostat-u podają, że wskaźnik osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (AROE³⁵) według wieku i płci był w 2020 r. nieco niższy i wynosił średnio 19,6% w Polsce³⁶, z czego 15,9% stanowiły kobiety, a 22,2% mężczyźni. Skrajne ubóstwo ekonomiczne w gospodarstwach domowych osób w wieku 60 lat i więcej w 2020 r. wynosiło 4,3%, a w 2021 r. 3,3%. Widać zatem spadek o 1 p.p. w stosunku rocznym. Trzeba zauważyć, że przyczynił się do tego wzrost przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej i wzrost emerytur. Owszem w tamtym okresie była bardziej zauważalna tendencja do poszerzenia się skali ubóstwa, ponieważ wprowadzono lockdown, masowe zamknięcia państw, by zmniejszyć odsetek zagrożeń wystąpienia choroby. Jednak, to nie wpłynęło w tak dużej mierze na drastyczny wzrost zagrożenia ubóstwem lub wykluczenia społecznego ze względu na wspierającą politykę rządu, 13 i 14 emeryturę oraz jej wzrost.

Podsumowanie

Ubóstwo ekonomiczne to zagadnienie złożone, spowodowane niefortunnym zdarzeniem losowym, w którym człowiek traci sprawność fizyczną, czy nawet wyparcie się dziecka przez rodziców sprawia, że staje się ono sierotą, co prowadzi do zagrożenia życia w ubóstwie, brakiem pracy, nieporadnością czy wręcz lenistwem. W oparciu o przeprowadzone badania na temat biedy, widocznym zjawiskiem jest to, że samo ubóstwo nie występuje tylko na obszarze słabo rozwiniętym, gdzie społeczeństwo cierpi na niedostatek, brak żywności, brak odpowiedniej edukacji, czy nawet braku dachu nad głową, lecz dotyczy to też obszarów rozwijających się ciągle³⁷.

Sam termin ubóstwa jest postrzegany na szeroką skalę. Opisywany w sektorze gospodarczym, społecznym i ekonomicznym, jako niemoc zaspokojenia najpotrzebniejszych

³³ Marlena Małąg, Minister Rodziny i Polityki Społecznej, Wywiad, Radio Zet z 25 listopada 2022 r.

³⁴ Sytuacja osób starszych w Polsce w 2021 r., Główny Urząd Statystycznych w Białymstoku, https://stat.gov.pl/files/gfx-portal/informacyjny/pl/defaultaktualnosci/6002/2/4/1/sytuacja_osob_starszych_w_polsce_w_2021_r.pdf, [dostęp 22.11.2023].

³⁵ „Zagrożeń ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w skrócie AROPE, to suma osób zagrożonych ubóstwem, dotkniętych poważną deprivacją materialną i socjalną lub żyjących w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy. Osoby uwzględniane są tylko raz, nawet jeśli znajdują się w więcej niż jednej z wyżej wymienionych sytuacji. Wskaźnik AROPE to odsetek całej populacji zagrożony ubóstwem lub wykluczeniem społecznym”. [https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_(AROE)), [dostęp 20.11.2023].

³⁶ https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_livcond_povsoex_inter_age_ile_peps01/bar/year:2020/geo:EU28,EU-27_2020,EA-19,EA18,EU,BE,BG,CZ,DK,DE,EE,IE,EL,ES,FR,HR,IT,CY,LV,LT,LU,HU,MT,NL,AT,PL,PT,RO,SI,SK,FI,SE,IS,NO,CH,UK,ME,MK,AL,RS,TR,XK/unit:PC/age:Y_GE60/sex:T, [dostęp 22.11.2023].

³⁷ U. Bakuń-Nawłoka, *Działania na rzecz ograniczenia sfery ubóstwa w Polsce*, [w:] *Ubóstwo w Polsce*, red. J. Blicharz, i in., E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014, s. 76-77.

czynników do życia. Zjawisko wyróżniające się, jako stan niemożności do osiągnięcia na wyższym poziomie sfer życia. Przedstawiany jako bieda, ale także jako termin świadomego występowania patologii. Przykładowo, rodzicielstwo XXI w. skupia, uwagę na tym, że rząd daje 500+ na dzieci, a więc w takim przypadku jest to 500 zł więcej do budżetu domowego, i pomimo że ma to działać na walkę z ubóstwem, nie zawsze tak jest.

Dodatkowo pomoce społeczne, jakie Polacy mogli otrzymać na przestrzeni ostatnich lat, spowodowały poprawę stanu bytu ludzkości, efektem czego jest systematyczny spadek ubóstwa. Sposoby, które zostały użyte w walce przeciwko biedzie to pomoc finansowa, społeczna oraz edukacja podstaw występowania zagrożenia ubóstwem.

Bibliografia

- 10 wykresów o ubóstwie w Polsce, które warto zobaczyć. Oblicza biedy, Bankier.pl
14 najbiedniejszych krajów Europy w 2021 r., humanmag.pl
- Bakuń-Nawłoka U., *Działania na rzecz ograniczenia sfery ubóstwa w Polsce*, [w:] *Ubóstwo w Polsce*, red. J. Blicharz, i in., E-Wydawnictwo. Prawnicza i Ekonomiczna Biblioteka Cyfrowa. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2014.
- Bieda – Wikipedia, wolna encyklopedia.
eapn-informator-ubostwo-pl.pdf
- Encyklopedia Popularna PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
http://publications.europa.eu/resource/cellar/46f59c96-cf89-11e7-a7df-01aa75ed71a1.0012.03/DOC_1
<https://data.oecd.org/youthinac/youth-not-in-employment-education-or-training-neet.htm>
[https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:At_risk_of_poverty_or_social_exclusion_\(AROE\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_statistics_on_income_and_living_conditions_(EU-SILC)_methodology_-_Intersections_between_sub-populations_of_Europe_2020_indicators_on_poverty_and_social_exclusion)
https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/indicator/ta_livcond_povsocecx_inter_age_ilc_peps01/bar/year:20-20/geo:EU28,EU27_2020,EA19,EA18,EU,BE,BG,CZ,DK,DE,EE,IE,EL,ES,FR,HR,IT,CY,LV,LT,LU,HU,MT,NL,AT,PL,PT,RO,SI,SK,FI,SE,IS,NO,CH,UK,ME,MK,AL,RS,TR,XK/unit:PC/age:Y_GE60/sex:T
https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/14/9/1/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2021_r.pdf
https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/14/9/1/zasieg_ubostwa_ekonomicznego_w_polsce_w_2021_r_wykresy.xlsx
<https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/european-semester/>
https://www.eapn.org.pl/eapn/uploads/2022/10/monitoring_ubostwa_2022_ost.pdf
<https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/60/walka-z-ubostwem-wykluczeniem-spolescznym-i-dyskryminacja>
- Kurowski P., *Rola minimum socjalnego i minimum egzystencji w Polsce w ujęciu historycznym*, Polityka Społeczna, t. XLIX, 1/2022.
- Najbiedniejsze kraje świata – ranking 2023. W tych państwach żyje się najciężej* – Traveler (national-geographic.pl)
- Najbiedniejsze miasta w Polsce – gdzie żyje się najskromniej? (portfelpolaka.pl)
- Nowa wizja walki z ubóstwem NOPOOR Project | Results in brief | FP7 |CORDIS | European Commission (europa.eu)
- Pollok A., *Metody analizy zjawiska ubóstwa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, 2002, nr 4.
- Próg zagrożenia ubóstwem – badanie EU-SILC, Statistics | Eurostat (europa.eu).
- Social inclusion indicators | Urban Indicators Database (unhabitat.org).
- Statement of commitment of the Administrative Committee on Coordination for action to eradicate poverty*, Economic and Social Council, E/1998/73, <http://www.unsceb.org/CEBPublicFiles/press/9818151e.pdf>
- Sytuacja osób starszych w Polsce w 2021 r.*, Główny Urząd Statystycznych w Białymstoku, https://stat.gov.pl/files-gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/6002/2/4/1/sytuacja_osob_starszych_w_polsce_w_2021_r.pdf

Szulim I., *Najbiedniejsze kraje świata. W tych państwach żyje się najciężej*, <https://www.nationalgeographic.pl/traveler/artykul/najbiedniejsze-kraje-swiata-w-tych-panstwach-zyje-sie-najciezej>

Ubóstwo – Encyklopedia Zarządzania (mfiles.pl)

Webster's New Encyclopedic Dictionary, Merriam-Webster Inc Black Dog & Leventhal Publishers, 1995.

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2022 r., <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia-/ubostwo-pomoc-spoleczna/zasieg-ubostwa-ekonomicznego-w-polsce-w-2022-r.,14,10.html>

ECONOMIC POVERTY IN THE EU AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT 2020-2022

Abstract

Insufficient material resources to meet the relevant economic and social needs of the individual is a characteristic of "poverty". However, this phenomenon is not uniformly defined, focusing on a negative and subjective assessment of the problem. According to the United Nations, poverty is a limitation of life choices and a violation of human dignity, resulting in a lack of opportunities for effective participation in society.

According to Webster's Encyclopedia, "Poverty is the inability to achieve a minimum standard of living, and "poverty is not as a lack of income, but as an inability to live a full life, caused by a lack of economic means".

The aim of this chapter is to discuss and analyses economic poverty in the EU over the last decade. In addition, issues relating to causes, effects and possible solutions will be described.

Keywords: economic poverty, extreme poverty, relative poverty, material and social deprivation, unemployment, programmes.

Anna Górską¹
Łukasz Gadocha²

Konsekwencje sankcji UE nałożonych po 24 lutym 2022 r. na gospodarkę Federacji Rosyjskiej

Impact of EU sanctions imposed after 24 February 2022 on the economy of the Russian Federation

Streszczenie

Autorzy badali wpływ sankcji nałożonych na Federację Rosyjską, ze względu na jej agresywną politykę zagraniczną. Sankcje ustanowienia narzędzia stosowanego przez Kraje UE stowarzyszenia NATO oraz ONZ w celu wymuszenia zmiany polityki Rosji. W rozdziale analizowana jest ogólna sytuacja gospodarcza Rosji rodzaje sankcji nakładanych na ten kraj oraz wpływ nakładanych sankcji na gospodarkę opisywanego kraju a także porównanie PKB różnych państw. Sankcje nałożone na Rosję przez kraje zachodnie, w tym UE, miały wpływ na rosyjską gospodarkę i mogły wpływać na dostawy energii. Jednocześnie kraje te poszukują alternatywnych źródeł energii, aby zminimalizować swoje uzależnienie od rosyjskich dostaw. Wnioski z przeprowadzonej analizy wykazały, że wprowadzenie sankcji ma negatywne skutki dla państwa, dotycząc sfery ekonomicznej jak i politycznej i międzynarodowej. Celem tego rozdziału jest analiza wpływu sankcji na gospodarkę Rosję, biorąc pod uwagę różne aspekty społeczne, gospodarcze i polityczne.

Słowa kluczowe: Rosja, gospodarka, PKB, wpływ, sankcje.

¹ Dr nauk społecznych, Adiunkt, Instytut Nauk Ekonomicznych, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

² Student I roku Ekonomii, Staropolska Akademia Nauk Stosowanych w Kielcach.

Wstęp

Współczesne sankcje prawne jako narzędzia politycznego nacisku wzbudzają wiele kontrowersji i debat na arenie międzynarodowej. W ostatnich latach stały się jedną z głównych metod walki z agresywnymi państwami (np. Korea Północna, Iran, Białoruś, Rosja), na które kieruje się szeroko zakrojone konsekwencje, które powodują skutki dla ich gospodarki i sytuacji politycznej oraz społecznej. W niniejszym rozdziale skoncentrowano się na wpływie sankcji UE nałożonych sankcji na gospodarkę Federacji Rosyjskiej.

Rosja to jeden z głównych światowych źródeł surowców oraz partner handlowy wielu krajów, odpowiedzialny za strategiczne skutki na arenie międzynarodowej. W związku z tym, od wprowadzenia sankcji wobec Rosji w ramach działań na Krymie w 2014 r., kraj ten napotkał na wiele trudności i ograniczeń w swoim zaawansowanym na arenie międzynarodowej. Sankcje te miały na celu wywarcie presji na Rosję w celu zmiany jej polityki zagranicznej oraz związane z nią działania, takie jak interwencje w sąsiednich krajach czy łamanie praw człowieka.

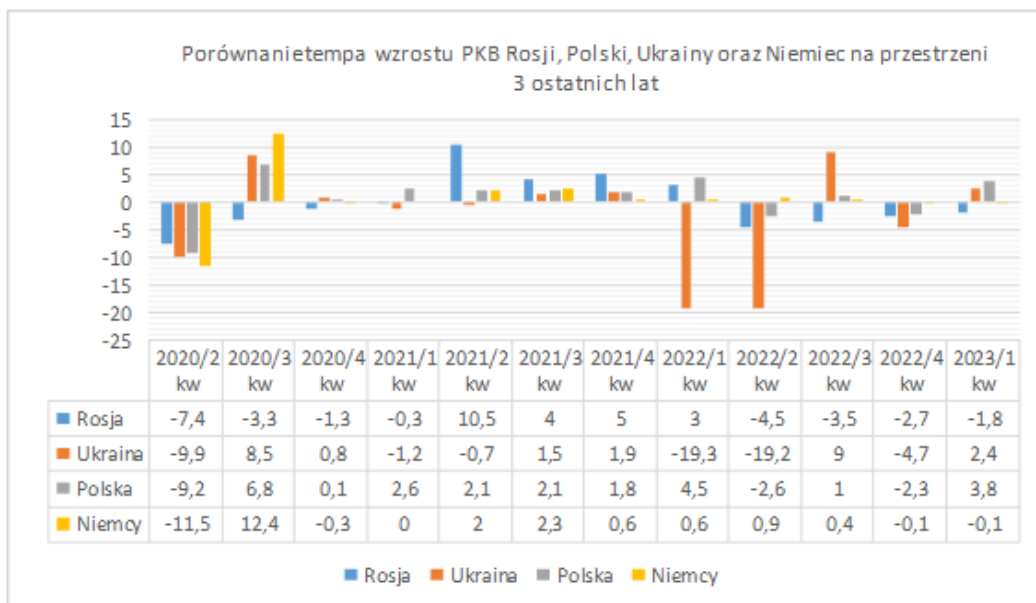
Wpływ sankcji na gospodarkę rosyjską był jednym z najważniejszych obszarów analizy. W związku z rosyjską polityką zagraniczną i atakiem na Ukrainę wprowadzono Ograniczenia handlowe, zamrożenie środków oraz zakazy inwestycji. Sektor energetyczny, bezpośrednio rosyjskiej siły zbrojnej, odczuł skutki ograniczeń w dostępie do technologii, a także zbytu i finansowania zagranicznego. Efekt ten ma wpływ nie tylko na rosyjskie przedsiębiorstwo, ale również na inflację i kurs rubla. Sankcje mają również skutki społeczne i polityczne, które mogą spowodować na rosyjskie społeczeństwo oraz dynamikę wyjściową kraju. Ponadto, sankcje mogą również dotyczyć relacji międzynarodowych Rosji z innymi państwami, dodatkowo dynamikę geopolityczną w regionie i na świecie.

Charakterystyka gospodarki Federacji Rosyjskiej

Federacja Rosyjska jest jednym z największych krajów na świecie pod względem powierzchni i jednym z najważniejszych graczy na arenie międzynarodowej. Gospodarka Federacji Rosyjskiej charakteryzuje się kilkoma kluczowymi elementami:

- Zasoby naturalne: Rosja jest jednym z krajów o najbogatszych zasobach naturalnych. Posiada duże złoża ropy naftowej, gazu ziemnego, węgla, metali, takich jak złoto, platyna, miedź i nikiel, a także ważne zasoby leśne i słodkiej wody. Surowce te są bardzo ważne dla rosyjskiej gospodarki i stanowią kluczowy element eksportu.
- Sektor energetyczny: Rosja jest jednym z największych na świecie producentów i eksporterów ropy naftowej i gazu ziemnego. Sektor energetyczny odgrywa kluczową rolę w rosyjskiej gospodarce, generując dużą część dochodów z eksportu. Jednak nadmierne uzależnienie od sektora energetycznego sprawia, że rosyjska gospodarka jest podatna na wahania cen ropy i gazu na światowych rynkach.

- Przemysł ciężki: Rosja ma dobrze rozwinięty sektor przemysłu ciężkiego, w tym produkcję maszyn, stali, samolotów, statków, samochodów. Przemysł jest ważną częścią gospodarki, pomaga tworzyć miejsca pracy i eksportować towary.
- Inwestycje zagraniczne: Rosja przyciąga inwestycje zagraniczne, zwłaszcza w sektorze energetycznym, wydobywczym i przemysłowym. Jednak czynniki polityczne i prawne oraz obawy związane z korupcją mogą stanowić wyzwanie dla inwestorów zagranicznych i wpływać na klimat inwestycyjny.
- Poleganie na eksporcie surowców: Rosyjska gospodarka jest silnie uzależniona od eksportu zasobów naturalnych, takich jak ropa, gaz i metale. Ta zależność może uczynić gospodarkę podatną na wahania cen surowców na rynkach światowych³.
- Wyzwania strukturalne: należą do nich korupcja, biurokracja, nieodpowiednia infrastruktura, niewystarczające inwestycje w badania i rozwój oraz brak różnorodności gospodarczej.
- Sankcje międzynarodowe: Rosja jest obecnie objęta sankcjami międzynarodowymi w różnych kwestiach, od aneksji Krymu po zaangażowanie w konflikt na Ukrainie. Sankcje te wpływają na rosyjską gospodarkę, ograniczając dostęp do zagranicznego kapitału i technologii oraz utrudniając handel międzynarodowy⁴.

Wykres 1. Porównanie tempa wzrostu PKB Rosji, Polski, Ukrainy oraz Niemiec na przestrzeni lat 2020-2023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: <https://pl.tradingeconomics.com/poland/gdp-growth>, [dostęp 15.06.2023].

³ Raport Динамика и структура ВВП России, Бюллетень о текущих тенденциях российской экономики №48, 2019. Strona internetowa Centrum Analitycznego Rządu Federacji Rosyjskiej. www.ac.gov.ru, [dostęp 15.06.2023].

⁴ <https://zpe.gov.pl/a/srodowisko-przyrodnicze-i-gospodarka-federacji-rosyjskiej/D11kmlTW1>, [dostęp 15.06.2023].

Na wykresie 1 przedstawiono porównanie tempa wzrostu PKB Rosji, Polski, Ukrainy oraz Niemiec na przestrzeni lat 2020-2023.

Jeszcze w 2021 r. Rosja była 8. Największym odbiorcą towarów z Polski i 3. Największym źródłem importu. Sytuacja ta zmieniła się po rozpoczęciu wojny z Ukrainą i nałożeniem na Rosję sankcji. W drugim kwartale 2020 r. PKB Rosji było ujemne na poziomie $-7,4\%$ i sytuacja poprawiła się z kwartału na kwartał do końca 2021 r., osiągając 5% . Od 2 kwartału 2022 r. sytuacja pogorszyła się. Odnotowano PKB na poziomie $-4,5\%$, prawdopodobnie wpłynęły na sytuację sankcje polityczno-gospodarcze, zakaz importu z Rosji. Eksport z Polski do Rosji spadł prawie o połowę w 2022 r., a import Rosji skurczył o ok. 20% ⁵.

Wpływ COVID-19 na gospodarkę Rosji

Po pandemii COVID-19 światowy wzrost gospodarczy zaczął stopniowo się poprawiać. Pomimo że skutki pandemii wciąż odczuwalne były w niektórych regionach, wiele krajów podjęło działania mające na celu ożywienie swoich gospodarek.

Rosja poczyniła znaczne przygotowania na nadejście kryzysu gospodarczego po kryzysie związanym z COVID-19. W momencie wybuchu epidemii Centralny Bank Rosji (CBR) dysponował największymi rezerwami walutowymi na świecie (osiągnęły one rekordową wartość ok. 570 mln USD)⁶. Natomiast mimo poczynionych rezerw bankowych, kraj ten i tak odczuł skutki pandemii. Zmniejszony popyt na surowce i towarzyszący mu spadek światowych cen produktów przemysłowych niekorzystnie wpłynął na stan rosyjskiej gospodarki. Poprzez zmniejszone zapotrzebowanie na paliwa kopalniane (spowodowane zdalnym sposobem pracy zmniejszonym transportem turystycznym itp.) w II kwartale 2022 r. PKB spadło aż o $7,4\%$. Warto tu też zaważyć że nie tylko FR miała problemy gospodarcze bo tak samo i Polska Ukraina i Niemcy miały jeszcze większy spadek PKB, lecz było to spowodowane nieco innymi kwestiami.

Wzrost gospodarczy po pandemii jest zróżnicowany i zależy od wielu czynników, takich jak polityka rządowa, struktura gospodarcza i zdolność do adaptacji do nowych warunków. Niektóre kraje szybko odzyskały swoją dynamikę, podczas gdy inne potrzebowały więcej czasu. Do tego drugiego grona na pewno może zaliczyć się FR która dopiero w 2 kwartale 2021 r. zaczęła się podnosić natomiast w bardzo wysokim tempie gdyż wzrosła aż do ponad 10% PKB Spowodowane to było głównie Wysokimi cenami surowców naturalnych na światowych rynkach i utrzymującym się znacznym poziomem ich dostaw z za granicy⁷.

Ważnym czynnikiem napędzającym wzrost gospodarczy państw Zachodnich były programy pobudzania gospodarki, wprowadzane przez wiele rządów. Wiele krajów zwiększyło wydatki na inwestycje publiczne, infrastrukturę i sektory przemysłowe, aby ożywić swoje gospodarki. Również polityka monetarna, taka jak obniżanie stóp procentowych i programy

⁵ <https://www.bankier.pl/wiadomosc/Handel-Polska-Rosja-w-2022-r-8490268.html>, [dostęp 6.12.2023].

⁶ J. Benedyczak, M. Zaniewicz, *Gospodarka rosyjska w czasie COVID-19*, PISM, nr 159 (2091), https://www.pism.pl/publikacje/Gospodarka_rosyjska_w_czasie_COVID19, [dostęp 5.08.2023].

⁷ <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-16/rosyjska-gospodarka-w-roku-2022-adaptacja-i-rosnacy-deficyt>, [dostęp 15.06.2023].

luzowania ilościowego, wspierały wzrost gospodarczy⁸. Wzrost gospodarczy był szczególnie widoczny w sektorze technologicznym i cyfrowym. Wzrost pracy zdalnej, e-handlu, usług internetowych i innowacyjnych technologii przyspieszył w wielu krajach. Firmy technologiczne, takie jak producenci oprogramowania, platformy e-commerce i dostawcy usług chmurowych, odnotowały wzrost dochodów⁹. Wzrost gospodarczy po pandemii miał również swoje wyzwania. Globalne problemy związane z dostawami i łańcuchem dostaw ograniczały produkcję i handel. Inflacja i rosnące ceny surowców również wpływały na gospodarki, co mogło prowadzić do niepewności i ograniczenia wzrostu gospodarczego. Lecz ostatecznie Rządzącym państwami udało się wyjść w dłuższy lub krótszy sposób z kryzysu popandemicznego.

Sankcje nałożone na Rosję przez UE po 24 lutym 2023 r.

24 lutego 2023 r. o godzinie 3:45 prezydent Rosji Władimir Putin wydał orędzie, w którym określił „specjalną operację wojskową” w Donbasie, jako odpowiedź na apel liderów separatystycznych republik donieckiej i ługańskiej, które zwróciły się po pomoc do Rosji. Putin deklarował, że Rosjanie w tych republikach byli ofiarami ludobójstw i nadużyć ze strony reżimu kijowskiego¹⁰. Rosyjski nalot bombowy miał miejsce w nocy z 24 na 25 lutego. Unia Europejska od razu przystąpiła do nałożenia sankcji wobec Rosji, które miały osłabić bazę ekonomiczną Rosji i pozbawić to państwo technologii i rynków krytycznych, które finansowały zdolność prowadzenia wojny¹¹. Oczekiwaniem Moskwy było szybkie zajęcie Kijowa i wiara w to, że Zachód nie zareaguje odpowiednio, tak jak w 2014 r. Prezydent Ukrainy Wołodymyr Zełenski pozostał w stolicy, a większość państw ONZ poparła rezolucję¹² wzywającą Rosję do bezwarunkowego wycofania z uznanego przez prawo międzynarodowe terytorium Ukrainy jej oddziałów wojskowych¹³. Należy podkreślić, że już lipcu i wrześniu 2014 r. Unia Europejska nałożyła sankcje na Rosję na wymianę handlową z Rosją w konkretnych sektorach gospodarki, jak dostęp do rynków kapitałowych UE, embargo na handel bronią, zakaz eksportu na produkty podwójnego zastosowania dla wojskowych użytkowników oraz ograniczenie dostępu Rosji do wrażliwych technologii w sektorze naftowym w szczególności¹⁴. Z uwagi na mnogość informacji zebrano w tabeli 1 tylko wybrane. 24 lutego 2022 r. przywódcy UE spotkali się na nadzwyczajnym szczycie zwołanym po agresji Rosji na Ukrainę, uzgadniając dalsze sankcje wobec Rosji obejmujące sektor finansowy, sektor energii i transport, produkty podwójnego zastosowania, kontrolę i finansowanie eksportu, politykę wizową, dodatkowe sankcje przeciwko konkretnym Rosjanom.

⁸ <https://nbp.pl/polityka-pieniezna/decyzje-rpp/podstawowe-stopy-procentowe-nbp/>, [dostęp 15.06.2023].

⁹ Przykład firmy Apple: <https://www.apple.com/pl/newsroom/2022/10/apple-reports-fourth-quarter-results/>, [dostęp 15.06.2023].

¹⁰ *Rosja zaatakowała Ukrainę. Putin rozpoczął inwazję w całym kraju*, <https://www.wprost.pl/swiat/10633339/rosja-zaatakowala-ukraine-putin-rozpoznal-inwazje-w-calym-kraju.html>, [dostęp 15.06.2023].

¹¹ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>, [dostęp 18.09.2023].

¹² Zapis Posiedzenia ONZ z 25 lutego 2022 roku: <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm>, [dostęp 15.06.2023].

¹³ Protokół Zapisu Posiedzenia ONZ z 25 lutego 2022 roku: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO/N22/269/25-/PDF/N2226925.pdf?OpenElement>, [dostęp 15.06.2023].

¹⁴ Oświadczenie przewodniczącego Rady Unii Europejskiej Hermana Van Rompuy'a i przewodniczącego Komisji Europejskiej wydane w imieniu Unii Europejskiej dotyczące przyjętych dodatkowych środków ograniczających przeciwko Rosji, Bruksela, 29 lipca 2014 r. EUCO 158/14, <https://www.consilium.europa.eu/media/22005/144194.pdf>, [dostęp 15.06.2023].

Tabela 1. Kalendarium nałożonych sankcji na Rosję od 25.02.2022 r. przez UE

Data	Rodzaj sankcji
2022	
23.02.2022	Pierwszy pakiet sankcji wobec Rosji. Uzgodniony pakiet obejmuje: <ul style="list-style-type: none"> – ukierunkowane sankcje wobec 351 członków rosyjskiej Dumy Państwowej i innych 27 osób, – ograniczenia w stosunkach gospodarczych z niekontrolowanymi przez rząd obszarami obwodów donieckiego i ługańskiego, – ograniczenia dostępu Rosji do unijnych rynków i usług kapitałowych.
25.02.2022	Drugi pakiet sankcji wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Kolejny pakiet sankcji indywidualnych i gospodarczych (wobec Władimira Putina i Siergieja Ławrowa).
28.02.2022	Trzeci pakiet sankcji w reakcji na inwazję Rosji na Ukrainę. Pakiet wprowadza m.in.: <ul style="list-style-type: none"> – zakaz transakcji z rosyjskim Bankiem Centralnym, – wsparcie o wartości 500 mln EUR finansujące zapewnienie sprzętu i dostaw ukraińskim siłom zbrojnym, – zakaz przelotów przez przestrzeń powietrzną UE i dostępu do unijnych lotnisk dla rosyjskich przewoźników, – kolejne sankcje wobec 26 dodatkowych osób i jednego podmiotu.
2.03.2022	Trzeci pakiet sankcji: wykluczenie siedmiu rosyjskich banków z systemu SWIFT oraz zawieszenie działalności nadawczej stacji Russia Today i agencji Sputnik
9.03.2022	UE uzgadnia nowe środki wymierzone w Białoruś i Rosję. W odpowiedzi na zaangażowanie Białorusi w nieuzasadnioną i niczym niesprowokowaną agresję wojskową Rosji wobec Ukrainy Rada przyjęła dodatkowe środki wymierzone w białoruski sektor finansowy. Sankcjami objęto 160 oligarchów i przedsiębiorców kluczowych sektorów gospodarki.
15.03.2022	Czwartypakiet sankcji gospodarczych i indywidualnych wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Rada rozszerzyła listę osób powiązanych z rosyjską bazą obronną i przemysłową, na które nałożono bardziej rygorystyczne ograniczenia wywozowe w odniesieniu do produktów podwójnego zastosowania oraz produktów i technologii, które mogłyby posłużyć Rosji do technologicznego wzmocnienia jej sektora obrony i bezpieczeństwa. UE wprowadziła również ograniczenia w handlu żelazem, stalą i towarami luksusowymi. Nowe środki obejmują zakaz: <ul style="list-style-type: none"> – wszelkich transakcji z niektórymi przedsiębiorstwami państwowymi, – świadczenia usług ratingu kredytowego na rzecz podmiotów z Rosji, – nowych inwestycji w rosyjski sektor energetyczny.
8.04.2022	Piąty pakiet sankcji w reakcji na inwazję Rosji. Pakiet zakazuje: <ul style="list-style-type: none"> – importu z Rosji węgla i innych stałych paliw kopalnych, – wszystkim rosyjskim statkom dostępu do portów UE, – rosyjskim i białoruskim przedsiębiorstwom transportu wjazdu do UE, – importu innych towarów (drewno, cement, owoce morza, alkohol), – eksportu do Rosji paliwa do silników odrzutowych oraz innych towarów, – depozytów w portfelach do przechowywania kryptoaktywów.

30-31.05.2022	<p>Rada Europejska uzgodniła szósty pakiet sankcji. Pakiet obejmie ropę naftową i produkty ropopochodne dostarczane z Rosji do państw członkowskich.</p> <p>Na pakiet ten składają się:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zakaz importu ropy naftowej i rafinowanych produktów ropopochodnych z Rosji, z nielicznymi wyjątkami, – wykluczenie kolejnych 3 rosyjskich banków i jednego białoruskiego banku z systemu SWIFT, – zawieszenie działalności w UE trzech kolejnych rosyjskich nadawców państwowych.
21.07.2022	<p>Siódmy pakiet służący utrzymaniu i dostosowaniu sankcji w reakcji na inwazję Rosji na Ukrainę – zaostrezenie istniejących sankcji gospodarczych wobec Rosji.</p>
6.10.2022	<p>Ósmy pakiet sankcji w reakcji na inwazję Rosji na Ukrainę. W związku z eskalacją wojny i bezprawną aneksją terytoriów w Ukrainie Rada przyjęła nowe sankcje, m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pułap cenowy związany z transportem morskim rosyjskiej ropy naftowej dla państw trzecich, – restrykcje względem kolejnych produktów mogących przyczynić się do militarne go i technologicznego wzmocnienia Rosji, – dodatkowe ograniczenia w handlu z Rosją i usługach na jej rzecz, – wpisanie na listę sankcyjną kolejnych 30 osób i 7 podmiotów.
3.12.2022	<p>Rosyjska ropa naftowa: Unia Europejska uzgadnia pułap cenowy – 60 USD za baryłkę.</p>
16.12.2022	<p>Dziewiąty pakiet sankcji w reakcji na inwazję Rosji na Ukrainę.</p>
25.02.2022	<p>Dziesiąty pakiet sankcji w reakcji wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Rada przyjęła nowe sankcje wobec Rosji. Uzgodniony pakiet obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – eksport kluczowych technologii i towarów przemysłowych, – import asfaltu i kauczuku syntetycznego, – udostępnianie Rosjanom pojemności magazynowania gazu, – tranzyt przez Rosję eksportowanych z UE towarów i technologii podwójnego zastosowania. <p>UE także:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zawiesiła licencje nadawcze kanałów RT Arabic i Sputnik Arabic, – ograniczyła możliwość pełnienia przez Rosjan funkcji w organach zarządczych unijnej infrastruktury krytycznej i podmiotów krytycznych, – wprowadziła nowe obowiązki sprawozdawcze, aby zapewnić skuteczność zamrożenia aktywów, – nałożyła sankcje na 87 osób i 34 podmioty, w tym na kluczowych decydentów, przywódców i dowódców wojskowych z Grupy Wagnera oraz producentów dronów.
2023	
4.02.2023	<p>Unia Europejska uzgadnia poziom pułapów cenowych dla rosyjskich produktów ropopochodnych.</p> <p>Pułapy cenowe dla produktów ropopochodnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – produkty naftowe przecenione – 45 USD za baryłkę – produkty naftowe premium – 100 USD za baryłkę.

25.02.2023	<p>Dziesiąty pakiet sankcji w reakcji wobec inwazji Rosji na Ukrainę. Uzgodniony pakiet obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> – eksport kluczowych technologii i towarów przemysłowych, – import asfaltu i kauczuku syntetycznego, – udostępnianie Rosjanom pojemności magazynowania gazu, – tranzyt przez Rosję eksportowanych z UE towarów i technologii podwójnego zastosowania. <p>UE także:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zawiesiła licencje nadawcze kanałów RT Arabic i Sputnik Arabic, – ograniczyła możliwość pełnienia przez Rosjan funkcji w organach zarządczych unijnej infrastruktury krytycznej i podmiotów krytycznych, – wprowadziła nowe obowiązki sprawozdawcze, aby zapewnić skuteczność zamrożenia aktywów, – nałożyła sankcje na 87 osób i 34 podmioty, w tym na kluczowych decydentów, przywódców i dowódców wojskowych z Grupy Wagnera oraz producentów dronów.
13.03.2023	<p>UE przedłużyła sankcje indywidualne za agresję wojskową na Ukrainę. Rada postanowiła przedłużyć o kolejnych sześć miesięcy – do 15.09.2023 r. – sankcje wobec osób i podmiotów, które odpowiadają za podważanie lub narażanie na szwank integralności terytorialnej i suwerenności Ukrainy. Sankcje przewidują zakaz wjazdu osób z listy sankcyjnej, a także zamrożenie aktywów osób i podmiotów objętych sankcjami oraz zakaz udostępniania im środków finansowych i innych zasobów gospodarczych. W dalszym ciągu obejmują 1 473 osoby i 205 podmiotów.</p>
13.04.2023	<p>Grupa Wagnera i RIA FAN na liście sankcyjnej. Rada dodała Grupę Wagnera i RIA FAN do unijnej listy sankcyjnej za działania podważające lub narażające na szwank integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy.</p> <p>Grupa Wagnera to utworzony w 2014 r. prywatny rosyjski podmiot wojskowy, nieposiadający osobowości prawnej, kierowany przez Dmitrija Utkina, a finansowany przez Jewgienija Prigożyna.</p> <p>RIA FAN to część Patriot Media Group, rosyjskiej organizacji medialnej, w której szefem rady nadzorczej jest Jewgienij Prigożyn.</p> <p>Unijne sankcje za działania podważające lub narażające na szwank integralność terytorialną, suwerenność i niezależność Ukrainy dotyczą obecnie 1 473 osób i 207 podmiotów. Osoby i podmioty umieszczone na liście są objęte zamrożeniem aktywów. Nie mogą też otrzymywać środków finansowych od obywateli UE i unijnych firm.</p>
23.06.2023	<p>Jedenasty pakiet sankcji w odpowiedzi na inwazję Rosji na Ukrainę</p> <ul style="list-style-type: none"> – zakaz tranzytu przez terytorium Rosji większej liczby towarów i technologii, mogących zwiększyć potencjał militarny i technologiczny Rosji lub pomóc w rozwoju jej sektora obronności lub bezpieczeństwa i technologii nadających się do wykorzystania w lotnictwie lub przemyśle kosmicznym oraz paliw do silników odrzutowych i dodatków paliwowych, eksportowanych z Unii do państw trzecich. – tymczasowe odstępstwo przyznane Niemcom i Polsce w odniesieniu do dostaw ropy naftowej z Rosji północną nitką ropociągu Przyjaźń zostanie zakończone. Możliwy pozostanie jednak import do Unii ropy naftowej, która pochodzi z Kazachstanu lub innego państwa trzeciego. – Rada zawiesiła licencje nadawcze pięciu kolejnych stacji rosyjskich

28.07.2023	Manipulowanie informacjami w wojnie Rosji przeciwko Ukrainie: kolejnych 7 osób i 5 podmiotów na liście sankcyjnej
------------	---

Zródło: Opracowanie na podstawie: <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/history-restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>, [dostęp 15.06.2023]; <https://www.consilium-euro-pa.eu/pl/press/press-releases/2023/06/23/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-11th-package-of-economic-and-individual-sanctions/>, [dostęp 15.06.2023].

Komisja Europejska wzmocniła koordynację wdrażania sankcji wobec rosyjskiej elity biznesowej, co doprowadziło do zajęcia niektórych aktywów. Kwestią pozostaje dalsze badanie majątku osób podlegających ograniczeniom, ale istnieją obawy co do możliwości konfiskaty funduszy i wykorzystania ich do pomocy Ukrainie. Polska może chcieć dodać kolejnych oligarchów, członków ich rodzin i ich dóbr, przez komisję do list sankcyjnych, ale chce też na bieżąco poznawać skutki ograniczeń.

Z szacunków Komitetu Bezpieczeństwa Finansowego przy Ministerstwie Ekonomii i Finansów we Włoszech 28 oligarchów z „czarnej listy” osób, na które nałożone zostały sankcje, wartość zamrożonego majątku łącznie wynosiła 2,7 miliarda euro¹⁵.

„Niektóre państwa członkowskie aktywnie zatrzymywały majątek oligarchów, głównie luksusowe jachty i samoloty, wille i apartamenty oraz depozyty bankowe, w tym posiadane przez pośredników. Francja i Niemcy utworzyły nawet specjalne zespoły w tym celu. Belgia zablokowała aktywa w wysokości 10 mld euro (depozyty i transakcje), Luksemburg – 2,5 mld euro, Francja – 850 mln euro, Włochy – ok. 800 mln euro, Holandia – 392 mln euro, Niemcy – 95 mln euro, Litwa – 13 mln euro, Łotwa – 8 mln euro¹⁶. Wiele państw nie podało jednak informacji na ten temat (np. Austria), bądź ujawniło tylko częściowe dane – Hiszpania potwierdziła zatrzymanie trzech jachtów i kilku nieruchomości a Czechy – nieruchomości o wartości kilkuset mln koron. Poza Unią Szwajcaria zamroziła ok. 5,6 mld euro depozytów”¹⁷.

Wpływ sankcji na gospodarkę Rosji

Odkąd Rosja rozpoczęła nieuzasadnioną agresję na Ukrainę w lutym 2022 r., Rada Bezpieczeństwa uchwaliła 11 pakietów sankcji przeciwko Ukrainie i Białorusi. Celem sankcji jest ograniczenie rosyjskich możliwości finansowania wojny i wymierzenie ich w elity polityczne, wojskowe i gospodarcze odpowiedzialne za agresję, a nie atak wobec rosyjskiego społeczeństwa¹⁸.

Z analiz Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego (MFW) i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) wynika, że 2022 był złym rokiem dla rosyjskiej gospodarki. Szacuje się, że w 2022 r. produkt krajowy brutto (PKB) Rosji obniżył się o 2,1%.

W 2023 r. rosyjska gospodarka będzie się prawdopodobnie nadal kurczyć. Z prognoz wynika, że PKB Rosji spadnie: według OECD o 2,5% (najgorszy scenariusz), a według Banku

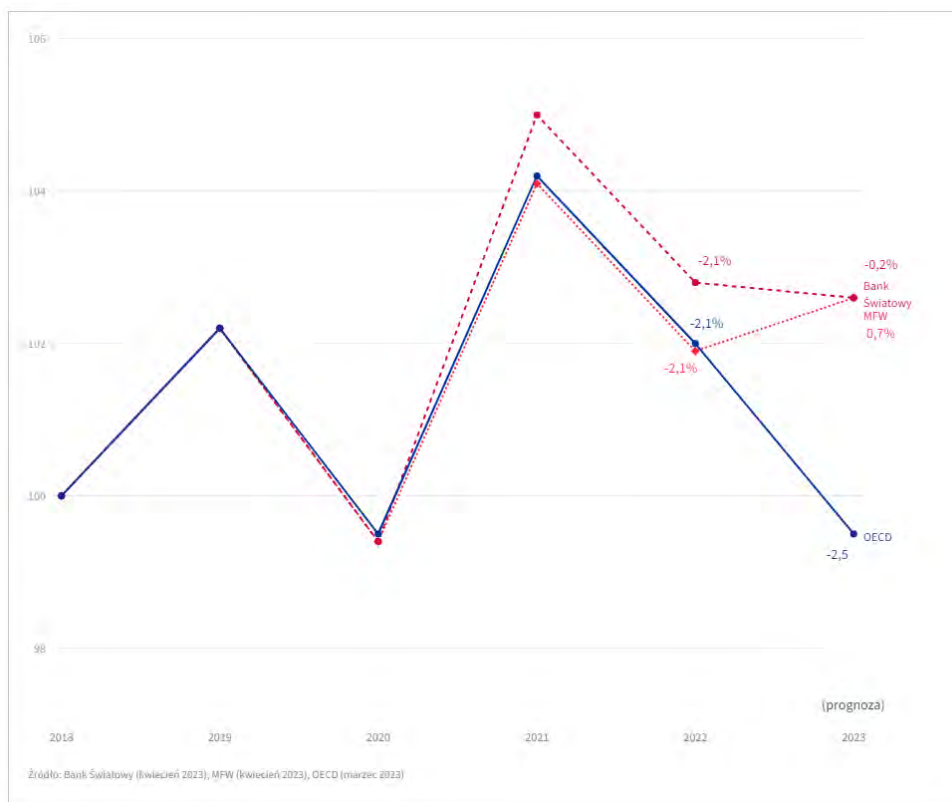
¹⁵ <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiata/rosyjscy-oligarchowie-probuja-odzyskac-majatki-zamrozone-przez-wlochy-jest-pierwsza-decyzja-sadu-st6875688>, [dostęp 05.12.2023].

¹⁶ E. Kaca, *Unijne sankcje wobec rosyjskich oligarchów i biznesmenów: wyzwania i realizacja*, PISM, nr 55 (2474), 6 kwietnia 2022, s. 2.

¹⁷ Tamże.

¹⁸ <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>, [dostęp 05.12.2023].

Światowego o 0,2%. MFW spodziewa się w 2023 r. wzrostu (0,7%)¹⁹. Liczby pokazują, że sankcje działają. Według szacunków Banku Światowego i MFW handel towarami i usługami Rosji wykazywał w 2022 r. wyraźną tendencję spadkową. W 2023 r. oczekuje się, że import będzie wyższy niż w 2022 r., podczas gdy eksport będzie nadal spadał (według Banku Światowego) lub pozostanie na względnie stałym poziomie (według MFW).

Wykres 2. Dynamika zmian PKB Rosji w latach 2018-2023

Źródło: <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>, [dostęp 05.12.2023].

Podczas gdy Rosja skorzystała na wyższych cenach paliw kopalnych na rynkach światowych w pierwszej połowie 2022 r., wprowadzone w grudniu 2022 r. sankcje na import ropy zmniejszyły dochody tego kraju²⁰.

Według Międzynarodowej Agencji Energetycznej przychody Rosji z ropy naftowej spadły w styczniu 2023 r. o ponad jedną czwartą (w porównaniu ze styczniem 2022 r.). Spadek w lutym był jeszcze większy (ponad 40%)²¹.

¹⁹ Tamże.

²⁰ I. Wiśniewska, *Dalsze ograniczenia w eksporcie rosyjskiej ropy*, Ośrodek Studiów Wschodnich, Analizy, 2023-02-07, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-07/dalsze-ograniczenia-w-eksporcie-rosyjskiej-ropy?utm_source=bankier.pl&utm_medium=content&utm_campaign=article, [dostęp 05.12.2023].

²¹ P. Dzierżanowski, *Stan gospodarki Rosji rok po agresji na Ukrainę*, <https://www.pism.pl/publikacje/stan-gospodarki-rocji-rok-po-agresji-na-ukraine>, [dostęp 05.12.2023].

Podsumowanie

Sankcje mogą znacząco wpłynąć na gospodarkę kraju docelowego, ograniczając dostęp do międzynarodowych rynków, obniżając eksport i utrudniając handel zagraniczny. Mogą prowadzić do spadku inwestycji zagranicznych, co z kolei wpływa na rozwój gospodarczy. Sankcje gospodarcze wpłynęły na gospodarkę Rosji, czego efektem jest między innymi spadek handlu zagranicznego, wymiany handlowej, spadek inwestycji zagranicznych, czy spadek wartości rubla.

Państwo objęte sankcjami może próbować unikać ich skutków poprzez poszukiwanie alternatywnych źródeł handlowych i inwestycji lub rozwijanie lokalnych zasobów (Bypass Sankcji). Jednocześnie Rosja poszukała nowych rynków zbytu ropy naftowej. Rosja zaczęła współpracę z Chinami, Indiami, Turcją i krajami wschodniej Azji. W kwietniu 2023 r. pomimo europejskich sankcji, eksport Rosji osiągnął najwyższy poziom od wybuchu wojny na Ukrainie, osiągając 8,3 mln baryłek dziennie, co przełożyło się na wzrost o 1,7 mld USD (do 15 mld USD w porównaniu do marca 2023)²².

Sankcje są narzędziem stosowanym w sferze międzynarodowej, a ich wprowadzenie może prowadzić do pogorszenia stosunków dyplomatycznych między państwami. Jednocześnie sankcje mogą być używane jako narzędzie nacisku w celu osiągnięcia określonych celów politycznych.

Ludność państwa objętego sankcjami może odczuwać skutki ekonomiczne, np. wzrost cen, spadek dochodów, bezrobocie. W skrajnych przypadkach sankcje mogą prowadzić do kryzysu humanitarnego, szczególnie jeśli ograniczają dostęp do podstawowych dóbr, takich jak żywność i leki. Sankcje, mające na celu wpływanie na społeczeństwo, kierują się dążeniem do wywołania niezadowolenia wobec władzy oraz skłonienia osób sprawujących rządy do refleksji nad sensownością wojny i kontynuacją działań zbrojnych na Ukrainie. Dodatkowo, poprzez ukierunkowane sankcje wobec osób rządzących, państwa zachodnie starają się wyrazić dezaprobatę dla działań, które nie są akceptowane przez wspólnotę międzynarodową.

Mimo że sankcje niosą ze sobą negatywne skutki również dla krajów zachodnich, ogólna idea tych działań jest zrozumiała. Poprzez ograniczanie dostępu do środków finansowych, zmniejszamy możliwości finansowania działań wojennych na Ukrainie. W efekcie, dąży się do skrócenia trwania konfliktu i zmuszenia do poszukiwania pokojowych rozwiązań. To strategiczne podejście ma na celu nie tylko zminimalizowanie skutków wojny, ale także wywarcie presji na osoby odpowiedzialne za decyzje w kraju będącym celem sankcji.

Bibliografia

²² A. Pawluszek, *Międzynarodowa Agencja Energii: eksport ropy z Rosji był w kwietniu br. najwyższy od początku inwazji na Ukrainę*, <https://www.gospodarkamorska.pl/miedzynarodowa-agencja-energii-eksport-ropy-z-rosji-byl-w-kwietniu-br-najwyzszy-od-poczatku-inwazji-na-ukraine-70953>, [dostęp 5.12.2023].

- Benedyczak J., Zaniewicz M., *Gospodarka rosyjska w czasie COVID-19*, PISM, nr 159 (2091), 29 lipca 2020, https://www.pism.pl/publikacje/Gospodarka_rosyjska_w_czasie_COVID19
- Dzierżanowski P., *Stan gospodarki Rosji rok po agresji na Ukrainę*, <https://www.pism.pl/publikacje/stan-gospodarki-rosji-rok-po-agresji-na-ukraine>
- Kaca E., *Unijne sankcje wobec rosyjskich oligarchów i biznesmenów: wyzwania i realizacja*, PISM, nr 55 (2474), 6 kwietnia 2022.
- Pawluszek A., *Międzynarodowa Agencja Energii: eksport ropy z Rosji był w kwietniu br. najwyższy od początku inwazji na Ukrainę*, <https://www.gospodarkamorska.pl/międzynarodowa-agencja-energii-eksport-ropy-z-rosji-był-w-kwietniu-br-najwyższy-od-początku-inwazji-na-ukraine-70953>
- Oświadczenie przewodniczącego Rady Unii Europejskiej Hermana Van Rompuy'a i przewodniczącego Komisji Europejskiej wydane w imieniu Unii Europejskiej dotyczące przyjętych dodatkowych środków ograniczających przeciwko Rosji, Bruksela, 29 lipca 2014 r. EUCO 158/14, <https://www.consilium.europa.eu/media/22005/144194.pdf>
- Protokół Zapisu Posiedzenia ONZ z 25 lutego 2022 r.: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/PRO-N22/269/25/PDF/N2226925.pdf?OpenElement>
- Репорт Динамика и структура ВВП России, Бюллетень о текущих тенденциях российской экономики №48, 2019. Strona internetowa Centrum Analitycznego Rządu Federacji Rosyjskiej, www.ac.gov.ru
- Rosja zaatakowała Ukrainę. Putin rozpoczął inwazję w całym kraju*, <https://www.wprost.pl/swiat/10633339/rosja-zaatakowala-ukraine-putin-rozpoznal-inwazje-w-calym-kraju.html>
- Wiśniewska I., *Dalsze ograniczenia w eksporcie rosyjskiej ropy*, *Ośrodek Studiów Wschodnich*, Analizy, 2023-02-07, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2023-02-07/dalsze-ograniczenia-w-eksporcie-rosyjskiej-ropy?utm_source=bankier.pl&utm_medium=content&utm_campaign=article
- Zapis Posiedzenia ONZ z 25 lutego 2022 r.: <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm>
- <https://zpe.gov.pl/a/srodowisko-przyrodnicze-i-gospodarka-federacji-rosyjskiej/D11kmlTWI>
- <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2023-02-16/rosyjska-gospodarka-w-roku-2022-adaptacja-i-rosnacy-deficyt>
- <https://nbp.pl/polityka-pieniezna/decyzje-rpp/podstawowe-stopy-procentowe-nbp/>
- <https://www.apple.com/pl/newsroom/2022/10/apple-reports-fourth-quarter-results/>
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/>
- <https://tvn24.pl/biznes/ze-swiata/rosyjscy-oligarchowie-probuja-odzyskac-majatki-zamrozone-przez-wlochy-jest-pierwsza-decyzja-sadu-st6875688>
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/infographics/impact-sanctions-russian-economy/>

IMPACT OF EU SANCTIONS IMPOSED AFTER 24 FEBRUARY 2022 ON THE ECONOMY OF THE RUSSIAN FEDERATION

Summary

The authors examined the impact of sanctions imposed on the Russian Federation, due to its aggressive foreign policy. Sanctions establish a tool used by EU countries of the NATO association and the UN to force a change in Russia's policy. The chapter analyses the general economic situation in Russia, the types of sanctions imposed on the country and the impact of the sanctions on the country's economy, as well as comparing the GDP of different countries. Sanctions imposed on Russia by Western countries, including the EU, have had an impact on the Russian economy and could affect energy supplies. At the same time, these countries are seeking alternative sources of energy to minimise their dependence on Russian supplies.

The conclusions of the analysis showed that the introduction of sanctions has negative effects on the country, affecting the economic as well as the political and international sphere. The aim of this chapter is to analyse the impact of sanctions on Russia's economy, taking into account various social, economic and political aspects.

Keywords: Russia, economy, GDP, impact, sanctions.

Nota biograficzna

Anna Górska – dr nauk społecznych¹ w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

Adiunkt i Opiekun Koła Naukowego w Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach. Członek Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego i Polskiego Naukowego Towarzystwa Marketingowego.

Doktorat obroniła na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa. Absolwentka studiów doktoranckich z nauk ekonomicznych w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie.

Autorka książki pt. „Unia Europejska wobec problemu ubóstwa energetycznego w wybranych państwach członkowskich” oraz współautorka wielu monografii, publikacji naukowych z zakresu polityki UE, polityki gospodarczej, nauk ekonomicznych, bezpieczeństwa i energetyki oraz marketingu. Współpracowała jako ekspert ds. bezpieczeństwa energetycznego z Instytutem Wymiaru Sprawiedliwości w zakresie prawnych aspektów ubóstwa energetycznego i przestępstwa kradzieży energii elektrycznej. Recenzentka artykułów naukowych.

Główne zainteresowania badawcze: ubóstwo energetyczne, OZE, energetyka, prawo energetyczne, zrównoważony rozwój, bezpieczeństwo energetyczne, polityka gospodarcza, polityka Unii Europejskiej, międzynarodowe stosunki gospodarcze oraz marketing i e-marketing.

Artur Kuchciński – dr hab., nauk społecznych w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Profesor Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach, Dziekan Instytutu Nauk Ekonomicznych.

Ukończył także studia podyplomowe na Uniwersytecie Jana Kochanowskiego w Kielcach o specjalności ekonomika i zarządzanie firmą, 3-letnie studia podyplomowe na Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie w zakresie metodologii badań w naukach ekonomicznych oraz studia podyplomowe w zakresie zarządzania oświatą w Staropolskiej Akademii Nauk Stosowanych w Kielcach.

Redaktor naczelny i tematyczny Zeszytów Naukowych „Gospodarka i Finanse”. Redaktor wielu monografii naukowych, autor monografii oraz recenzowanych artykułów naukowych i rozdziałów w pracach zbiorowych

Główne zainteresowania badawcze: w pracy naukowej zajmuje się głównie problematyką funkcjonowania sektora małych i średnich przedsiębiorstw, finansowania działalności gospodarczej oraz wsparcia w ramach instytucji otoczenia biznesu.

¹ <https://www.linkedin.com/in/anna-g%C3%B3rska-185528140/>